

మూగనోము—విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు	౨౯-౧-౨౯౬
ఆంధ్రభాషయందలి సంస్కృతవృత్తములు—తేకుమళ్ల రాజగోపాలరావుగారు	౨౯౭-౩౦-౧
అనంతలీల—అల్లంరాజు రంగనాయకులుగారు	౩౦-౧-౩౦౬
కాళిదాససందేశం—అక్కి-రాజు నిత్యానందశాస్త్రిగారు	౩౦౭-౩౧౨
నిశీధసాంత్వనము—శ్రీ. శ్రీనివాసరావుగారు	౩౧౨
నవకుసుమాంజలి—శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు	౩౧౩-౩౧౭
మల్లికార్జునము—వడ్డది సుబ్బారాయుడుగారు	౩౧౮-౩౨౦
శర్మిష్ఠ—చింతాదీక్షితులుగారు	౩౨౧-౩౨౮
ఆనందగీతము—జనమంచి వెంకటరామయ్యగారు	౩౨౯
మూడు తమాషాలు—వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు	౩౩౦-౩౩౮
అధీరధీరగతులు—విక్రమ దేవవర్మగారు	౩౩౮
భాగ్యరేఖ—వెంపటి పురుషోత్తంగారు	౩౩౯-౩౪౦
కర్న కా!—జాస్తి శ్రీరాములుచౌదరిగారు	౩౪౦
అద్దెకొండలు—భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారు	౩౪౧-౩౪౭
శ్రీకృష్ణుని జలక్రీడలు—(చిత్రము)	౩౪౮
నైఋతినివేదిక-స్వాతంత్ర్యవాదులు-ప్రతివాదిభయంకరం రంగాచార్యులుగారు	౩౪౯-౩౬౧
జాతీయత—దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారు	౩౬౧
బానిసజాతిస్వాతంత్ర్యమునకు ప్రతిఘోష—(చిత్రము)	౩౬౬
మీఁగడతఱకలు—ఛందోవీశేషములు—మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు...	౩౬౭-౩౬౮
కళింగకదంబులు—మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు	౩౬౯-౩౭౪
చిత్రకారుడు—భమిడి ఉమామహేశ్వరరావధానిగారు	౩౭౪
కర్ణాటకము—వేలూరు రామమూర్తిగారు	౩౭౫-౩౮౧
ఆరోగ్యపాఠనానవరత్నమాలిక—రాజా మంత్రప్రగడ భుజంగరావుగారు	౩౮౧-౩౮౨
భారతీయచిత్రకళ—తలిసెట్టి రామారావుగారు...	౩౮౩-౩౮౭
పానకాంక్ష—కొల్లూరి ధర్మారాయకవిగారు	౩౮౭

శ్రీయుత రామన్ మహాశయులు—మండాది రామనాథంగారు ... ౩౮౮-౪౦౦

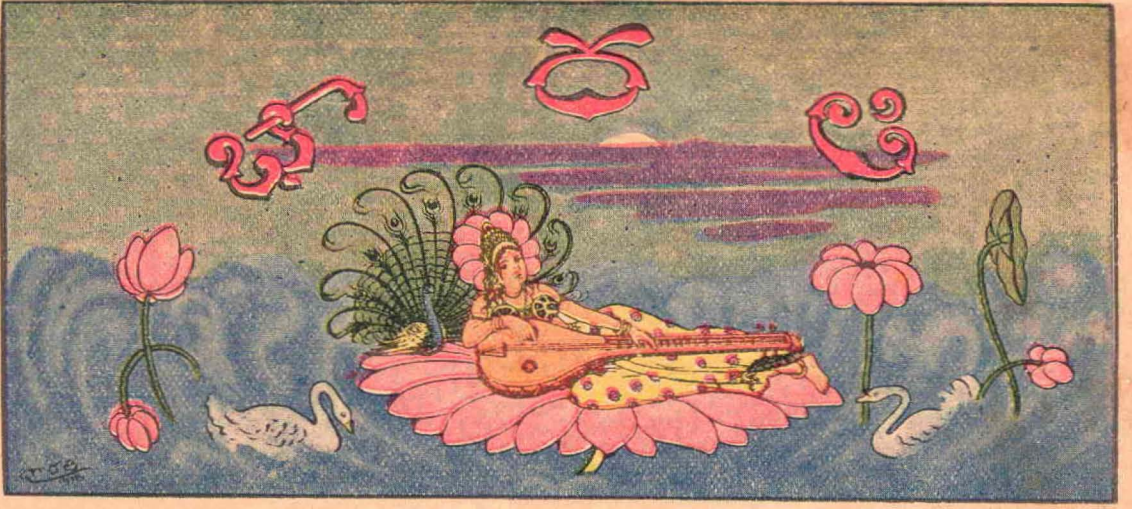
కలగూరగంప:—నూటయెనిమిదియేండ్ల వృద్ధుడు; బోగి; వేణీపంహరమున నాయకు డైనడు? భారతదేశమునందలి కొన్ని ప్రకృతిదృశ్యములు; ఖడ్గతిక్కనా?; బెర్నార్డుషాగారితో సమావేశము; హరప్పా, మోహెంజోదారో లలో దొరకిన ముద్రలు; శ్రీ యశ్వంతిసింహగారు; ఆంధ్రభాషా స్వాతంత్ర్యము; పండితుడు; కీ. శే. శ్రీమతి సాన్నమ్మాళ్; అశ్వ తులు, భారతీయ విజ్ఞానశాస్త్ర మహాసభలు, చెన్నపురి; ఉమా పరిణ యము-(చిత్రము); విచిత్ర గుణకారము; పాతశాలలు- తెలుగువాచక ములు; ఫ్రాన్సెస్ డి. కె. కార్వేగారు; సంయుక్తాదేవి పృథ్వీరాజున కంపిన అంతిమసందేశము-(చిత్రము). ...

౪౩-వ భారత జాతీయమహాసభ, కలకత్తా—తీర్మానములు	౪౦౧-౪౧౨
రామ స్తవము—మద్దురి సాంబయ్యగారు	౪౧౩-౪౧౬
ఆంధ్రభాష్యదయము—	౪౧౭-౪౨౨
నిరాశ—బులుసు వేంకటరమణయ్యగారు	౪౨౩-౪౨౪
భారతీయ మహిళామండలి—	౪౨౫
చిత్రకళ—	౪౨౬-౪౩౩
గ్రంథవిమర్శనము—	౪౩౪-౪౪౨
శ్రీకృష్ణుని వేణుగానము—పురాణం సూర్యనారాయణతీర్థులుగారు	౪౪౩
నాటకకళ—	౪౪౪-౪౪౬
సాభిప్రాయ విశేషములు—	౪౪౭-౪౪౮

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు:—కన్నప్ప, రామకలి.

సాధారణ చిత్రములు:—భారతదేశములోని కొన్ని ప్రకృతిదృశ్యములు; ఇతరచిత్ర ములును.

చెన్న పట్టణము, మార్చి ౧౯౨౯

సంపుటము ౬

విభవ సంవత్సరము ఫాల్గునమాసము

సంఖ్య 3

మూగనోము

విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు

బియ్యపు గింజల్ చిగురుపేడిన గందపు పచ్చిబొట్టుతో
దియ్యని చిన్ని నీనొసలితీరులు కుంకుమతీర్చి ముంగిల్
తొయ్యలి నాముచారికలతో పసపాడిన ముద్దరాలు నీ
పయ్యెద్రవాల నీవు నతిపట్టిన దీవనలీయ జూచెడున్.

నీ తెలిపట్టుచీర మెయి నీడలుపారి ముసుంగుసంజ క్రొం
బూతల తెల్లలేముగిలు పోలిక వాలిక గాలి దూలిపో
నేతబెడంగు కుచ్చెలలు నీ చిరుకాళుల ముద్దుతోచెనో
లేతపొరాడు పయ్యెద చలించిన పచ్చనితాళి తోచెనో?

కమ్మని పాలబుగ్గవవుగా పతికోసమ యిన్నినోములన్
కిమ్మనకుండ నోచెదవు కేవల మాతని నీయెడంద క్రొం
దమ్మిపువ్వుం దుమారములు దమ్మినచిక్కని తేనె పాలలో
చెమ్మల యూటలన్ మెదపి చేతువొ నెయ్యపు తియ్యముద్దగా.

దూసిన నాగమల్లికల దోసిఁళులన్ తొలిజాము ప్రాద్దుతా
 మూసినకంటిమూత తెరుపుల్లయిన ట్టివి మందహాసిక
 న్యాసితపుల్లగల్ల పరిణామము లచ్చపవళ్లు శౌరద
 శ్రీసముపేతముల్ పులకరించెను నీమెడ గందపూతలన్.

ఓసి, మనోజ్ఞ నీరదనవోదయకాల వియద్విలంబమా
 నాసితవారి వాహనివహానతకైశిక, మూగనోములో
 కోసలు దేరు కన్తుదల కూడిన భాగ్యపుష్పరజీరలో
 మాసరమయ్యె నీయెడద మాగిన నెయ్యపు తియ్యదొంతరల్.

వైదలిచాలులోవ్రతము పట్టిన నీకును తావొనంగుము
 తైదులకాళ్ల వంగబడి తాకక కన్నుల నద్దువేళ నీ
 మీదనరాగమాడ పసిమీగడచూపులు నవ్వుపూలు భా
 వోదయమున్ పొనర్చియు తలోదరి సీతతరక్ష చేసెడిన్.

కొనలకు నూనె రాచి కొనగోళులదువ్విన కొండెచుట్టుచు
 ట్టినవదులైన క్రొంజడ ఘటించినయెర్రనిపోకబంతితో
 నిను నెడలైన కుంకుమపు నీలులుగుల్కెడు మోముకన్నె నే
 మని నుతియింతు ప్రాతరమృతాకృతిగార్యఫలోన్ముఖత్వమున్.

వినయమునేర్చుకో జదువబెట్టిరి యైదువలైనవారి ద
 ర్శన సుకృతంబు నిత్యపరిసంగతి తెచ్చిరి యింతనుండి మా
 టనియమ మభ్యసింప గవటాకును నిన్నియమించి రీపు తె
 చ్చిన పతిశీలతాధికతచే దెలుగుల్ పరిపూతు తొటకున్.

సీనడయాడు త్రోవలు పునీతములైనవి నీదృగంతరే
 ఖానతవాయువీచిక లనంత సుధాపరిషేచనక్రియా
 స్థానములైన వోసిపసిదాన, భవన్నియమప్రభావనం
 ధానముచేత సీపతి సుధామయ మూర్తినముజ్జ్వలించెడున్.

దానిని మీకొరకే వినియోగింపుడు

హామిహాలా పాపమలకు

మీరు నిలువచేయగలిగిన స్త్రీధనము—
మీ తల్లిడి—సోదరుడు—భర్త—పుత్రుడు—
వీరిలో నెవరివద్ద మీ రుంచినను సరే, దానిని
మీకొరకే వినియోగింపుడు.

ఆధనముతో నగలుకొని వానిని
మీరు ధరింపుడు.

పురుషు లెల్ల పుడును.....
ఈసంగతి మీకు బాగుగా తెలిసియే
యున్నది. కావున మీకు హక్కు
గల స్త్రీధనము బాంకిలోను నమ్మ
కములేని వాటాలక్రిందను నిలువబడి
యుండగూడదు.

ఆధనము యెల్ల పుడును మీకంటి
యెదుటనే మీ పంటిమీదనే యుండ
వలగునట్లు, దానితో మీ కొరకు
సొగసైన నగలను కొనుడు.

మేముత్యారూపేయించిన నగల
విలువ యెన్నటికిని తగ్గిపోదు. నగ
లను అందముగా చేయించుటయే
ప్రత్యేకాభిమతము. ఈవిషయమున
మేమే అగ్రగణ్యుల మనిగూడ సవి
నయముగ తెలుపుచున్నాము.

మీరు మొదట మావద్ద కొను
నట్టి అలంకారము మీకు మిక్కిలి
సంతృప్తికరముగా నుండుటకే
మేము ప్రయత్నించెదము. అటు
పిమ్మట మీ రెల్ల పుడును మావద్దనే
కొనుచుందురు. మీ మిత్రులకు
గూడ సిఫార్సు చేయుచుండురు.

ఉమ్మిడి రామయ్యశెట్టి గురుస్వామిశెట్టి కంపెనీ,

బంగారు పెండి నగలను తయారుచేయువారు,

25, చైనాబజారు రోడ్డు

చెన్నై.

62, గోవిందప్పనాయక వీధి

అపాయకరమైన అంటు
వ్యాధులనుండి రక్షించును.

గొంతునొప్పి ఆరంభించిన వెంటనే షార్మమింటు బిళ్ల నొకటిని నేవింపుడు. షార్మమింటు మీ గొంతునొప్పిని పోగొట్టుటయే కాకుండా అంటువ్యాధులను దరిజేరేనీయుదు.

ఒక సీసాను కొనుడు

కేమిష్ట లందరివద్దను (1)
స్థోరు లన్నిటియందును దొరకును.
కేమిసంహారిణియగు గొంతునొప్పిబిళ్ల.

कासामृतम्

అయ్యర్స్ కౌన్సిల్, విశాఖపట్నం,

కందుకూరి వేంకటసుబ్బారావు,

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 श्री कृष्णाय नमः ॥

[illegible]

జమ్మతా శ్రమము, పం. 2, ఏలూరు, పశ్చిమ గోదావరి.

తెలంగాణ

ఒకేదినములో నిజముగా కుదురును. విద్యలు ఉపయోగించినచో తక్షణమే అద్భుతమైన గుణముగలిగి తెల్లమచ్చలు మారును. అట్లు గుణ మియ్యకపోయినచో ధరకు రెండింతలు వాసమిచ్చును. పట్టు పూచీపడెదము.

బుడ్డి 1-కి ధర రు. 3-0-0.

ఇంగ్లీషు, బెంగాలీ, హిందీ భాషలలోనే ఉత్తరములు వ్రాయవలెను.

PANDIT MAHABIR PATHAK

No. 7, Darbhanga.

ఆంధ్ర భాష యందలి సంస్కృత వృత్తములు

తేకుమళ్ల రాజగోపాలరావుగారు

[వెనుకటి సంచిక తరవాయి]

పదునాలుగవ ఛందము; (శక్వరి)

16384

2017. అనంబంధము—మతన సగగ—12 యతి,

కవిజనాశ్రయకారుడు దీనికి, 11వ యతి నిడుచు
న్నాడు. అనంతమను అప్పకవికి 12 యతి, 8ని
మాడ విఱుపు కలదని నామతము.

ప్రయోగము — కారాస్వీతంబై చను—మతన
సగాయుక్తిః

—కవిజనాశ్రయము.

2038. వసంతతిలకము—తభజజగగ—యతి 8.

అప్పకవీయమున సింహాద్ధతము, బౌద్ధర్మిణి,
శోభావతి, మధుమాధవి యని దీనికి నామాంతర
ములు చేర్పబడినవి. వృత్తరత్నాకరమున నిది
సింహాన్నతము, కన్నడమున వసంతతిలకము, అనం
తునిఛందమున వృద్ధర్మిణి యనియుఁ గానఁబడు
చున్నది.

సన్నయప్రయోగము

ఈబాలునైత్తికొని—యింటికి జన్న నన్ను

నాబంధులందఱును—నంబున నేమినారె

ట్టిబాలు సూర్యనిభు—నిట్టుల డించిపావం

గా బుద్ధిపుట్టునని—కన్య మనంబులోనన్.

—ఆది. 5—27.

3515. భూనుతవృత్తము—రసభభగగ—యతి 10.

—కవిజనాశ్రయము.

కావ్యాలంకార చూడామణియందు దీనికి రసన

భగగ—10 యతి. *

3121. లోలావృత్తము—మసమభగగ—8 యతి.

వృత్తరత్నాకరమున నిది యాలోలవృత్తము.

3820. నవనందిని—సజసనగగ—10 యతి (అప్పకవి)

3823. వసమయూరము—భజసనగగ—9 యతి.

కన్నడమునను నిది వసమయూరమే. ఎ.

వృత్తరత్నాకరమున నిది యిందువదన.

సన్నయప్రయోగము

రాజకుల శేఖరప—రంతపవివేక

భ్రాజితజగద్వలయ—భాగురసముద్య

త్తేజనిరవద్యయున—తీరుదనవీరో

గ్రాజవిజయాత్రిభువ—నాంకుశనరేంద్రా.

—ఆది. 5—261

ఎఱ్ఱాప్రగడ దీనినే మయూరమను చున్నాడు.

ప్రయోగము

భూసురకడింబసుర—భూరుహవికాసో

ద్భాసితకృపారసవి—పాక సుగుణైకో

ల్లాసహరహాసస్మగ—లాంఛనమృణాలీ

హాసనవకీర్తినిస—రాకలితలోకా.

—ఆది. 6—411.

4096. కమలవిలసితము—నననగగ—9 యతి.

ప్రయోగము

వనజనయనుగరి—వరదునిఁజేరం

జని ముక్కుళితకర—జలజయుగుండై

తనువునఁ బులకలు—తఱుచుగమించన్

వినయమునను సుర—విభుఁ డిట్లు లెంచెన్.

—ఉత్తర రామాయణము 4-280

* శ్రీనివాసరసభాషణిక జేంది గగంబుత్—కవిజనా. అందమైననభితతినంది గగంబుత్—కావ్యాలం.

5815. సుంపరవృత్తము—భధరసలగ—9 యతి.

కన్నడమునను నిది సుంపరవృత్తమే. అప్పకవీయమున నిది సుందరీవృత్తము.

5824. అపరాజిత—నసరసలగ—9 యతి.

కవిజనాశ్రయమున నిది పరాజిత. అప్పకవికి యతి 9, కా 98ని కూడ విలు పున్నది.

7095. జలంధరవృత్తము—భధరసలగ—11 యతి(కవిజనా.)

8128 ప్రహరణకలితము—నసరసలగ—8 యతి.

కన్నడమునను నిది ప్రహరణ కలితమే.

తిక్కన ప్రయోగము

ఇది యిట్లుగుట—పైటికి పలికెనా

విదురుడు సభగో—విదులు వొగడగా

నది వినియెను నే—నడచెను దురితం

బొందెనె గలక నే—బొలయ కుడుగునే.

—స్త్రీ. 1-185.

పద్మనైదవ ఛందము (అతిశక్వరి)

32768

4625. పండ్రచేళి—సురమయయ—8 యతి.

4672. మాళిని—నసమయయ—9 యతి.

తిక్కన ప్రయోగము

కమలభివశిరీట—గ్రామపద్మావలీసం

గమసుభగపదాబ్జ—గాధభక్తిప్రకార

ప్రముదితమునిశేష్య—దాహనాగమ్యరమ్య

క్రమపరిణతమూర్తి—శ్రోతశాఖాగ్రవర్తి.

విరా—1-885.

4800. మాలతి—నసరయయ—9 యతి. (కవిజనాశ్రయము)

7648. అలసగతి—నససభయ—10 యతి.

8172. అతిచేళి—సజననయ—6, 11 యతులు (వృత్త రత్నాకరము)

10928. సుగంధి—గజరజర—9 య.

సులక్షణసారమున నిది సుగంధి—కాని యందు హగణములతో లక్షణము చెప్పబడినది:—

ఏడుసామ్యలంగముతో పడెన్మిదికొ సుగంధికికొ.

కవిజనాశ్రయమున నిది హంసగూన లేక శాంత, అప్పకవీయమున దీనికిశాలిని, ప్రశాంతి, చాచు రము నను నామాంతరములు చేర్పబడినవి.

ప్రయోగము (రజరజర)

ఈగతికొ ద్విరేఫమేఱ—తెల్ల సంతసంబుతో

వేగనేగెను దెంచియంత—వంతకాంతి నెంతయుకొ

బాగుమీరి నట్టి మేటి—పైడిగట్టువిల్లునికొ

యోగినాథుఁ జూచి రాగ—యోగ మొప్పనొ

క్కుటకొ.

—రాజశేఖర విలాసము, 2-121.

11184. సుకేసర—నజభజర—యతి 11. వృత్తరత్నా

కరమున నిది ప్రభద్రకము. కన్నడమున సుకేస

రయే కవిజనాశ్రయమున ప్రభద్రకము.

11682. మనోజ్ఞవృత్తము—నజజభర—10 యతి.

కన్నడమున నిది నవనలినము.

11707. మణిభూషణము—రసభభర—10 యతి. (అప్పకవి.)

కవిజనాశ్రయమున నిది మణిభూషణశ్రీ.

నన్నయ ప్రయోగము

రామవిక్రమఁ డజేయుడ—రాతి బలావలీ

సామబాహితుఁడు సాంబుఁడు—సాల్యచమూపతికొ

క్షేమశృద్ధి యను వానిన—కృత్రిమసాహసో

ద్దాముఁ దాకె కరధారల—ధారుణి గవ్వచుకొ.

—ఆర. 1-155.

14044. సలిని—ససససస—యతి 10. అప్పకవి.

16364. ఇల—సజననస—8 యతి. అప్పకవి.

16384. మణిగణనికరము—14 ల ఘు పు లు నొక గు రువు—9 యతి.

వృత్తరత్నాకరమున 14 లఘువులు నొకగురువు

గలవృత్తములు కొన్ని చెప్పబడినవి యతిసామున

లందు భేదకారణములు.

అందు 8, 11 యతులుగలది శశికళ
7, 10 , స్రక్క-
9, 8 , మణిగణకిరణము.
ఆంధ్రమున తిక్కన 9 ని యతి నిలిపి మణిగణనిక
రమును జెప్పినాడు.

ప్రయోగము

గొడుగుల పటియలు—గుటుకుల గొనుటకు
సిడముల తునియలు—సెదరి యునికి బెం
దడిగలు—బడగలు—దలచు మురియలై
పుడవి గలయుటకు—బొగు లాలయ మదిక.

—స్త్రీ. 2-8.

కన్నడమునను నిది మణిగణనికరమే.

పదునాటవఛందస్సు (అప్టి)

65586

10178. చంద్రశ్రీ—యమనసరగ—12 యతి కవిజనా
శ్రయమున 18 యతి. కాని 7, 13 విరువులు
గలవు.

కన్నడమున నిది విజయానందము.

ప్రగాఢంబై యొప్పుక యమనసర—బద్ధాగ్ర
గాత్రిన్—కావ్యాలం.

కపింద్రేంద్రమ్మజా యమనసరగ—ప్రాప్తమై
నక—కవిజనా.

11184. మేదినివృత్తము—నజభజరగ—11 యతి.

13264. ప్రియకాంతావృత్తము—నయనయసగ—11 యతి.

16384. ఫలసదనము—నననసగ—10 యతి.

19248. వాణిని—నజభజతగ—వృత్తరత్నాకరము.

21846. పంచచామరము—జరజరజగ—10 యతి.

ప్రయోగము

కనక సుభద్రకున్ సమంబు—గాంగనే మృగీవిలో
కనక నిజంబుగాంగనే జ—గంబునందు జూచిరా
కనక దదీయకర్ణనీయ—హావభావధీవయః
కనక మనోజ్ఞ లేఖలెన్న—గాదరంబెయేరికిన్
విజయవిలాసము— ౧—3౨.

21855. మదనదర్పణము—భనజరజగ—11 యతి.

కవిజనాశ్రయముననిది మదనదర్పణము. యతి ౧౦.

23416. పద్మకము—నభజజరగ—8 యతి. కవిజనా
శ్రయమునను, వృత్తరత్నాకరమునను నిది పద్మ
కన్నడమున మంగళవృత్తము.

నన్నయప్రయోగము

కొడుకుపలుకువని—మాడుకునాక దురాత్ముడై
కడగిమీకు నపకారమునేసి ధరిత్రి వె
ల్వడంగ—బంచెంగడు—బాపమతికాధృతరాష్ట్రుడై
య్యెడల దుర్జనుల—నేమటి నమ్మంగబోలునే.

ఆది. ౬-౨౨౪.

కావ్యాలంకారమాడామణియందు దీనికి 11
యతి. కవిజనాశ్రయమునను. అనంతని ఛందము
ననుగూడ, నల్లే.

“ప్రభవమైవరగు సత్కృతి—బన్ధకవృత్తమై”—
కావ్యాలం.

ప్రభవమై కవిజనాశ్రయ—పద్మయనంజను—
కవిజనా.

32727. 1 జవిలిశితము—భరననగ—11 యతి.

వృత్తరత్నాకరమున నిది ఋషభగజ విలిశితము.

32768. పాలాశ దళవృత్తము—5 నగణములు 1 గురువు.
యతి 11 (కవిజనా.)

అప్పకవీయములో దీనికి త్వరితగతియను నామాం
తరము మాపబడినది.

పదునేడవ ఛందము (అత్యప్టి)

181072

18928. మందాక్రాంతము—మభసతతగ—యతి 11.

కన్నడమునను నిది మందాక్రాంతమే.

తిక్కన ప్రయోగము

వీణానాదప్రతిమనిగమా—విర్భవత్సరపుణ్యా
శ్రేణీసంపాదితవిమలతా—స్థేమనిర్దేపవృత్త

త్రాక్రిడాకలనసతతో — తాహనద్వివ్యభావా
ప్రాణాపానాహరణనిపుణ — ప్రాపణీయానుభవా
— స్త్రీ. 2-184.

32768. పాలాశదళము — 5 నగణములు. 1 గగము,
యతి 11.

దీనికే త్వరితగతియని నామాంతరము తెలుపఁబడి
నది. కావ్యాలంకారమాదామణియం దిది త్వరిత
పదగతి.

38750. పృథ్వి — జపజనయలగ — 12 యతి.

కన్నడమునను నిది పృథ్వియే; కాని యతి 9.

నన్నయ ప్రయోగము

తిలాణమణికోటిసంఘటిత — దివ్యదేహంబుతోఁ
దిలోత్తమయనంగ నొక్కయువతీలలామంబును
త్పలాక్షీ సృజయించెసర్వగుణభాసిరూపక్రియా
కలావిదుఁడు విశ్వకర్మ తన — కాశలం బేర్పడె.
— అది. 8-103

దీనికి తొమ్మిదిని సరియైన విలువులకలదు.

4351. సుగంధి — (కవిజనాశ్రయము) — ర జరజరిప —
యతి 11

భాసురంబుగారజద్వయంబుపైరవంబుగూడఁగా
నా సుగంధికిఁ దిశావిరామ — మంచితంబగుట
ధరణ. — కవిజనాశ్రయము.

కాని యాంధ్రలాక్షణికులు ఈలాక్షణము సంగీత
రించినట్లు తెలియఁబడదు.

46112. హరిణి — నసమరసలగ, — 12 యతి.

కన్నడమున నిది హరిణీపుత్రము.

46828. చంపక కేసరి — సజనససలగ — యతి 9. అప్పకవి.

56240. నర్కుటము — నజభజజలగ — 11 యతి.

కన్నడమున నిది కనకాబ్జిని-వృత్తతాకరమున
కోకిలకము, తిక్కనప్రయోగము.

నినుమురు రుత్త మాభవుఁడు — చిశుతసర్మగతిఁ
జనకమరుక్షతీశ్వరుని — జంపెఁగదా సమరం
బున నదియేమెఱిగించని — పోయిన రేయి గడుం

గనలున ముట్టి మువ్వరము — గౌర్యముదగ్రము
గణ. — స్త్రీ. 1-118.

59330. శిఖరిణి — యమనసభలగ — 13 యతి.

కన్నడమునను నిది శిఖరిణియే.

తిక్కన ప్రయోగము

తపస్సాస్వధ్యాయాదిక్షపితమలచి — తప్రకలితా
విపజ్జాలజ్జ్వాలావిరమణసుధా — వృష్టిలితా
జపాపుష్పక్షీరస్ఫవిరిణసం — సర్జనధరా
సపర్యానిరహాప్రచురకలన — స్థైర్యసుధురా.
— స్త్రీ. 1-187.

వీడును, పదు మూడును సహజవిరతులని మామతము.

64983. వంశపత్రపతితము — భరనభసలగ — 11 యతి.

కొన్ని సంస్కృత చృందస్సుల నిది మణిమరీచి.

పదు నెనిమిదవ ఛందస్సు (ధృతి)

262144

30841. ఘోహరము — మనయతనగు — 9 యతి అప్పకవి.

37857. మనుమితలతావేల్లిత — మతనయయయ — 12
యతి కన్నడమున నిది కందర్పదర్పజాతము. అందు
యతి6. ఇందేసహజమైనవిలువులదని నామతము

65536. త్వరితపదగతి — ననననయ — 11 యతి.

కవిజనాశ్రయః ర్తయః, గావ్యాలంకారమాదా
మణికారుఁడును 5 నగణముల 1 గగముతో పదు
నేడవ ఛందమున దీనిని గూర్చియున్నారు.

74914. నిశ — ననరరరరి — 9 యతి — అప్పకవి.

వృత్తరత్నాకరమున నిది సింహవిక్రీడతము.

93019. మత్తకోకిల — ర సజజభర — 11 యతి.

కన్నడమున నిది మల్లికామాల, వృత్తరత్నాకర
మున నిది హరనర్తకము. కావ్యాలంకారమాదామణ్యా
దుల మత్తకోకిలయే.

నన్నయ ప్రయోగము —

అమ్మనీకు నివాసశక్తిఁడ — దంగ దేశమునందు మే
ఘమ్ములైలలంకులంగడు — గ్రమ్మినరవజనప్రమా

దమ్మగాఁ బ్రభవద్వహజల—ధారలాప్పగ
వృష్టిఁజే'

సెమ్మహానదిద్వీకాసర—సీనదంబులునిండఁగాఁ
ఆర.3-౧౧3.

90971. హరన ర్తనము—రసజయభర—9 యతి. అప్పకవి.
మత్తకోకిలను హరన ర్తనమని వృత్తరత్నాకరము.

131072. అతివినయవృత్తము—ననననసము—యతి 11.
కవిజనాశ్రయము.

పందొమ్మిదవ ఛందము (అతివృత్తి)

524228

75714. మేఘవిస్ఫూర్తితము—యమనసరగ—8, 13
యతులు.

అప్పకవ్యాదులు 13 మాత్రమే యతియనుచు
న్నారు.

కన్నడమునను నిది మేఘవిస్ఫూర్తితమే.

149837. శార్దూలవిక్రీడితము—మసజసతతగ—13 యతి.

177900. కవికంతభూషణము—సజసససజగ—9 యతి.

186089. భూతిలకము—భభరసజజగ—12 యతి.

ప్రయోగము

కావున నయ్యమనస్కయోగము—నాధదుర్గభ మారయఁ
గేవల తత్వవిచారముం బరి—కింప నేరనివారికిఁ
భావమునందున నాత్మనాత్మని—బాగుగా విభజించుమే
ధావికి నిత్యసుఖంబుగా విశే—దంబుగా సులభంబగుఁ.
—సీతారామాంజనేయసంవాదము—3-40.

186040. తరలము—నభరసజజగ—12 యతి.

సులక్షణసారమున నిది ఛప్రవకోకిల; కన్నడ
మున తరళ.

నన్నయ ప్రయోగము

తనువుమీన్ పొలవల్లు జాలరి—దాననట్లును గాకయే
ననఘ కన్యక గన్యకావ్రత—మంతరించిన నెట్లును
జనకునింటికిఁ బోవనేర్తుఁ బ్ర—సాదబుద్ధి యొనర్చు స
మ్మనిగణోత్తమ నాకుదోషవి—ముక్తియొట్టుగునట్లుగాఁ.

—ఆది—3-40.

186587. చంద్రకళ—రససతజజగ—11 యతి.

కన్నడమున నిది ఖచరప్లుతము.

225265. శుభికావృత్తము—మభనన భభగ—13 యతి.
—కవిజనాశ్రయము.

ఇరువదవ ఛందము (కృత్తి)

10,48,576

208676. మనేభవిక్రీడితము—సభరనమయలగ—14 యతి.
కన్నడమునను దీని కీపేరే.

355799. ఉత్పలమాల—భరనభభరలగ—10 యతి.

కన్నడమునను నీపేరేకాని యతి 12.

372076. ప్రమదాననము—సజజభరసలగ—వృత్తరత్నా
కరము.

372079. ప్రభాకలితము—నజజభరసలగ—13 యతి—
కావ్యాలంకార చూడామణి యందలియు, కవి
జనాశ్రయము నందలియు 11 యతికంటె
13 సమంజసము.

372151. అంబురుహము—భభభభరసలగ—13 యతి.

కన్నడమున నిది నగరంజితము.

నన్నయ ప్రయోగము

రాజకులోత్తమ రాజమనోహర—రాజనూరి సభాంతర
బ్రాజితసద్గుణ పార్థివ శేఖర—పార్థసన్నిభ బాంధవాం
భోజవనద్యుమణీమణికాంచన—పుంజభూషిత భూమరు
ద్రాజసమానపరాక్రమరాఘవ—రాజరాజ నరేశ్వరా!
—సభా—1-295.

373176. ఖచర ప్లుతము—నభభమససలగ—12 యతి.

కన్నడమున నిది యనవద్యము.

466883. సువదన—మరభనయభలగ—8, 7 యతులు
(వత్తరత్నా)

699691. వృత్తము—రబరజరజగల—వృత్తరత్నాకరము.

ఆంధ్రమున వృత్తము లన్నియు గుర్వంతములే.

ఇరువది యొకటవ ఛందము (ప్రకృత్తి)

2097152

302993. స్రగ్ధర—మరభనయయ—8, 15 యతులు.

కన్నడమునను నిది ప్రగరయే.

తిక్కన ప్రయోగము

మాళిప్రకృతిగంగఁ—మధుకరపటలీ—మానసాకృష్టివిద్యా
శాలిస్సారాబ్జరేఖాం—జలిపుటకుటనా—చాతుర్యాలసలక్ష్య
పాలశ్రేణీవికాలాం—బకకుముదవనీ—బాంధవా య త్రచంద్ర
స్త్రీలీలాగాధకాంతి—స్మితవదనరుచి—స్థితనాగేంద్ర
కేతుఁ.

విరా—3-78.

894972. లాటీవిటవృత్తము—ససససమతయ—18యతి.

ఏడింటగూడ విలుపు కలదని నామతము.

711600. చంపకమాల—నజభజజజర—11 యతి.

కన్నడమునను జంపకమాలయే.

744804. వనమంజరి—నజజజభర—14 యతి.

718988. మత్తవిలాసిని—భభభభభభభ—వృత్తరత్న
కరము.

782271. కరిబృంహితము—భనభనభనర—18 యతి.

965856. మణిమాల—సజసజసజస—11 యతి.

తిక్కనప్రయోగము—

భవదీయనూనలరి నైన్య-పంక్తిగోనికాల్పిరెల్ల బొగడన్
వివిధాస్త్రశాస్త్రయనాంద్ర—వృష్టిఁ దెగటాటి పెంపు
మిగులన్

దివికేరి యందుమహనీయ—లేజమిసంగంగ హృద్యబలభి
ద్రువసౌఖ్యసంపదలు గాంచి సం—తోషమునఁ దేలికల
వగవన్.

స్త్రీ—౧—౧౦౮.

1048576. కనకలత—7 నగణములు, సగణము—18
యతి (అప్పకవి)

ఇరువదిరెండవ ఛందము (అకృతి)

4194804

1490944. తురగవృత్తము—ననననసజజగ—15 యతి.

కావ్యాలంకారమాడామణియందది తురగవర్ణితము.

1797559. మానిని—భభభభభభభగగురువు—18 యతి.

7 టను, 19 టను గూడ విలుపుకలదని నామతము.

కన్నడమున నిది వనమంజరి.

నన్నయప్రయోగము—

ఏచితనర్పి తరిచ్చినక్రోవుల—నిమ్మగుతావులజ్ఞాంపములన్
బూచిన మంచయశోకములన్ సుర—పాన్నలఁబొన్నల
గేదంగులన్

గాచిబెడంగుగఁ బండినయాసహ—కారములం గదళీతతులం
జూచుచు వీనుల కింపెసంగన్ విను—చున్ శుకశోకిల
సుస్వరముల్.

ఆది, ౪—౨౦.

అనంతునిఛందమున గావ్యాలంకారమాడామణి
యందును 8 యతులు.

ప్రయోగము

కామినిసప్తభ—కారము కాలగ—కారమునై పరి—కల్పితమై
1980711. భద్రకము—భరనరననగ—12 యతి.

వృత్తరత్నకరమున నిది ప్రభద్రకము; కవిజనా
శ్రేయమున పాదపూరణకుఁ గాఁజేలు సుభద్రకము;
కన్నడమున భద్రకము; కాని యతి 16. కావ్యాలంకార
మాడామణియందు భద్రకే. అందముగా భసంయుతరస
త్రయాగగురువై సుభద్రకమగున్—కవిజనా.

1947095. పుద్రకము—భర నర నస నగ—11 యతి.
అప్పకవి.

2097152. విచికిలితము—ననననననగ గురువు—యతి 18.

కవిజనాశ్రేయమున నిది విచికిలిస్తబకము.

605988. మహాస్రగర—సతతనసరగ—9, 16యతులు.
కన్నడమునను నీపేరే కాని యతి 16.

నన్నయప్రయోగము

అమరేంద్రారాతులిట్లా—హవముఖ ముననే—యంగఁ
డతీక్షణబాణో

ఘము ఘోరంబై సురానీ—కముపయిఁ బెలుచం—గప్పి
నం జూచివైతొ
త్తమలం గోడండుక్రో—ధతేభుజులు మహా—దారు
ణతో వీరలక్ష్మీ

రమణుల్ దుర్వారహత్యా—రయమున నరహ—నార్ధా
యణుల్ దాకిరంతక.

—ఆది, 2-22.

పాల్గునమానము]

ఇరువది మూడవ ఛందము (వికృతి)

8888608

149797. పద్మనాభవృత్తము—7 తగణములు 2 గురువులు
18 యతి.

1797556. మయూరగతి—7 భగణము 2 గురువులు—
(స్మృతతత్వా)

8595120. కవిరాజ విరాజితము నజజజజజజలగ—
14 యతి. కవిజనాశ్రయకారుడు మూడు యతు
లను 8,14,20 నుంచినాడు. 8,14,20 సహజ
మగు విలుపులు. కావ్యాలంకారమాడామణి
యందును 8,14,20 యతులు. అనంతండును
3 యతులే వేయుచున్నాడు.

నన్నయప్రయోగము.

చనిచనిముండట నాజ్యహవిధృత—సారభధూమలతాత
తులక

జెనగినప్రాకుల కొమ్మలమీదన—పేతలతాంతములై
నను బా

యనిమధుప ప్రకరంబులఁజూచిజ—నాధిపుడంత నెఱిం
గెదపా

వనమిదియల్ల చె దివ్యమునీంద్రని—వాసముదానగునంచు
నెదక.

—అది. 4—21.

కలయగనే కనకారవడు క్తజ—కారవకారని—
కాయనిరం—కావ్యాలంకార మాడామణి.

8861424. అశ్వలలితము—నజభజభజభలగ—18 యతి.

4194081. మత్తాక్షిడ—మమతనననగల—14 యతి.

కన్నడమున నిది క్షిడ. అప్పకవీయమునను స్మృత
రత్నాకరమునను నిదియే లక్షణము. కాని కవి
జనాశ్రయమున నిది మమమనననలగ 15 యతి.

ఇరువది నాలుగవ ఛందము (సంకృతి)

16777216

8614521. అష్టమార్తి—మనతసరభజయ,9,17 యతులు
అష్టకవి.

ఆంధ్రభాషయందలి సంస్కృతవృత్తములు

4155867. తన్ని—భతనసభభనయ,—18 యతి.

కన్నడమున నిది సుందరము. యతులు 6,14.

4198479. క్రాంపదము—భమసభనననయ—11—
19 యతులు.

స్మృతరత్నాకరమున భమసభననననగలు. దీనిలక్షణ
మగుట నిది 25వ ఛందస్సునఁ జేరుచున్నది.

ప్రయోగము

తావులుమీఱం—బూవులవానల్—సజచుగఁగురియఁగ—
దతఘనభేరుల్

గ్రేవలమ్రాయం—గేవలగీత—క్రియలకు వనితలు—గీటి
కొనియాడక

దేవతలెల్ల (?)—శ్రీవిఘ్నటిల్ల—స్థిరమతిఁగొలువఁగ—
దివిజవిభుండుక

బావకముఖ్య—శావిభయము క్తిం—బగతుని నడచిన—
ప్రభుఁ గనవచ్చెక

ఉత్తరరామచరిత్రము—2—౧౪౪.

ఇందు 6వ ప్రాసయతియు, 11, 19ని యతులును
గాననగును.

8888198. సరసిజము—మతయనననన—తిక్కనకు 10
యతి అప్పకవికి 10,18 యతులు రెనమాడ విలుపు
కలదని నామతము. అనంతుని ఛందమునను గావ్యా
లంకారమాడామణియందును గవిజనాశ్రయము
నను 10, 18 యతులు.

తిక్కనప్రయోగము—

శ్రీరమ్యత్వం బారఁగఁజెంపూ—ర్జితముగ మఱివిఱచితము
మృదుములక

దారుంజూడక సారవిభూతిక—ధరణిపులనిమిష—
భవనిభు లగుచుక

భూరిప్రీతిక మారెలఁగొల్వక—భువనవినుకము—
పాలుపువెలయ ము

స్మీరాజుండక దారుణదైవం—చిటునఱచునె తుది—
నితనిఁ గలకటా.

స్త్రీ. ౨—32.

ఇంద్ర దింటు (బ్రాహ్మణికలదు.

ఇరువది యైదవ ఛందము (అతికృతి)

(83554432.)

5881811. భాస్కర విలసితము—భవజయ భవసగ—
18 యతి (కవిజనా)

ఎనిమిదింటను పదమూడింటను నిరువదింటను
గూడ విలుపులుకలవని నామతము.

తిక్కనప్రయోగము

కారవన్యపతిత—నూజశతంబు—గం టెపవనగుతు—పటు

భుజలీలా

ఘోరతఁ దడఁబడ—మేదిని మీఁదఁ—గూలె వికటముఖ—
కరచరణత్వం

చేరికయినఁగన— గొన్న విషాదం—బెంతయుచుదినోల—యఁ
గఁబ్రయకాంతో

చేరివిలపనము—దద్దయునా—రిం— జేయఁగ నునికి వ—నటఁ
దిరిఁబెట్టె.

—స్త్రీ. 2-46.

14368768. బంధురము—ననననభభభ గురువు—అప్ప
కవియు, భీమనయు 16 యతి.

కన్నడమున నిది హంసపదము. యతులు 9, 16.

కావ్యాలంకార చూడఁబడియందు దీనిని సింధు
రమనుట లేఖకప్రమాదము.

తిక్కన ప్రయోగము

సకలరథములును సఖిలగజములు—సర్వహాయంబులతో
బెరయఁ

శకలములుగ భటనికరమఖిలము—జావఁగ ద్రౌపదిపు
త్రులతో

నొకఁడును బ్రదుకక పొడిపొడియుఁగ న—య్యుర్వికి
వారల రూపుల మ

స్తకములు కడమవడక వడిబలిగా—సంతసమందఁబిశాచ
తతుల్.

—స్త్రీ. 1-115.

కళాపూర్ణోదయమున 9, 15, 21 లో సహజ

యతులున్న తావుల యతులు వేయఁబడినవి.

అరుదుగఁబడికిట—నడఁగెడు నడుముతో—హస్తి సమా
నపు యానములు

గురుజఘనములును—శుభములభరముం—గొప్పల గొప్ప
తనంబులు మే

గరగరికలుసిరి—గలనగుమొగముతో—కల్పి—మెఱుంగుఁ
గనుంగవలుం

దొరయఁగ వెడపడఁ—తులు విటధనముల—దోతురు చొ
ప్పడనప్పురిలో.

—కళా 1-128.

కళాపూర్ణోదయమున నీపద్యమును బంధుకమ
నుట లేఖకప్రమాదము.

16776647. క్రాంచపదము—భీమన భవన ననగ.

కన్నడమునను నిది క్రాంచపదమే. కాని యతులు
6, 11, 19. ఉత్తరరామాయణమునఁ గంకంటి
పాపరాజు భీమన భవన నయులుచెప్పి దీనిని ఇరు
వదినాలుగవ ఛందమునఁ జేర్చుచున్నాఁడు. గణ
ములను జూడక నడకనుమాత్రమే గమనించి నం
దున నిట్లు జరిగియుండును.

16777218. ధరణిధరగతి—8 నగణములు 1 గురువు.
8, 16 యతులు. అప్పకవి.

కవిజనాశ్రయమున నిది జలద్రవము, 15 యతి.
కన్నడమున నిది విదలితసరసిజము 18 యతి.

ఇరువదియాటవ ఛందము ఉత్కృతి.

(67108864)

8888601. వరాహము— మననననననగగ— 10, 16
యతులు. అప్పకవి.

15658785. మంగళమహాశ్రీ— భజనసభజననగగ—9,
17 యతులు.

తిక్కనప్రయోగము—

ఈతఁడు రణంబునకు—నెత్తి చనుచుండియును—సెంత
యును భక్తిఁగని నాకుం

శ్రీతియెడగంబలికి—ప్రేమమొలయం బొగడి— పెద్దయు
విసీతి నిరతుండై
చేతులు మొగిల్చి జయ—సిద్ధియుగ దీపనవి—శిష్టరయవి
మృనినధర్మం
చేతల చమానమగు—నిద్రజయమాతలకు— నెట్లయిన సిద్ధి
మగునంటికి—

(శ్రీ) . ౨—౨౫.

2,3854849. భుజంగవిజృంభితము. మమతననరసలగ
9,19 యతులు.

కన్నడమునను నిది భుజంగవిజృంభితమే.

ఛందోగ్రంథములందుఁ జెప్పబడిన యనేకవృత్త
ములకు నడక సరిగా లేనందునఁ బ్రయోగార్హములుగా

లేవు. ప్రయోగార్హములగుచోఁ గూడఁ గొన్నింటినే
కవులువాడిరి. కవియొక్క—భోరణి ననుసరించి యతిస్థా
నములు మాఱుచువచ్చినవి. పద్యనామములందుగూడ నేక
లక్షణములకు భిన్న నామములందుఁ గానఁబడుచున్నవి.
మొత్తముమీఁద నిప్రకరణమున 215 వృత్తములకు లక్షణ
మీయఁబడినది. దీనికి యాంధ్రచ్చందస్సులఁ గానరాక
కర్ణాటకచ్చందస్సులలో నే కానఁబడు మొదటిప్రకరణ
ములోని 44 సంస్కృతవృత్తములను జేర్చినచో లక్షణ
గ్రంథగ్రంథములగు సంస్కృతవృత్తముల సంఖ్య 259
యగును. ఇందలి భేదములకుఁ గారణములు మున్ముందు
చూతముగాక!

అనంతలీల

అల్లంరాజు రంగనాయకులుగారు

ప్రకృతి సుందరి జీవితేశ్వరవియోగ-దుఃఖపూరితాంభోనిధి దోగలేక

చెలియ కోయిల జతగూడి కల తెరం గ-జేమముగ డెల్పి విలపించి సిగ్గువిడిచి

“పడతి ! నానాధు డంబరపథవిహారి - మలయ పవనోర్మిఁదోలికానిలయమూర్తి
విశ్వజీవనవర్తి వివేకమూర్తి - అతని తోడ్కొచ్చి పరితాప మడతు వమ్మ”

అనగ, పికము గొంతెత్తి దిగంతరములు-మారుమ్రోగగ జగమెల్ల మధురగాన
ఝరులు నింపిప మ్రోడులు శిరసు లెత్తి-చివురు లెత్త వసంతుండు చేరవచ్చి

వివిధ సుమజాల మర్పించి విమలసౌర-భముల తనులత నించి ప్రేమమున ముంచి
“నాథ్వి! నీప్రియు డరుదెంచుజాడ దెలుప-దూతగా బంచినాడమ్మ తొలుత నన్ను”

అనగ నప్పుడు సఖి హృదయాంచలముల-నవ్యమోద సుధాధార నాట్యమాడి?
నట్లు దోచ నొక్కింత ధైర్యంబు నొంది-కడల నెమకంగ మొదలిడె కాంతురాక!

* * * * *

కలువపూవులు వంచిన తలలనెత్త-పక్షు లాకాశవీధుల బయలు వెడల
జంతు సంతతి నిశ్వాసచయము తగ్గ-గ్రీష్మ డరిగె భానూజ్వల గృహమునుండి!

* * * * *

అవిరితానంత నీలాభ్రహర్మ్యరాజ-ప్రాంగణమ్మున ముత్యాల రచ్చనోలె
చలువ పందిరి పొడసూపె; చదల చివ్య - పద్మనయనలు పవడంపుపట్టుపాన్పు

వితతి బరపించి చుక్కల విరులదారి-సరళముగజేసి ధవళచామరకలితక
రాబ్బలై యీశ్వరభుని యండ కరిగి నిలువ-మొరసె దుందుభి భువనాలు పులకలెత్త

తరళసాదానునీరాజి మెరయుచుండ-చలువ తెమ్మెర తెరువుల దెలుపుచుండ
నీలనీరదరథముపై నిఖిలలోక-భారవహనుండు కూర్చుండి ప్రకృతి భామి

నీమణీదర్శనోత్సాహ నిభృతహృదయ-సాగరుం డౌచు వినువీధి కేగుదెంచి
అమృతపూర్ణప్రవాహంపు టలల నడుమ-పయన మొనరించి నగముల పజ్జ విడిసి

వన్యభూముల విహరించి పట్టరాని-పరువువారుచు పొలముల పత్తనముల
పొంగి పొరలుచు తిరుగాడి భువన మెల్ల-తిరిగి వేసారి ప్రేయసి సరస జేరె.

* * * * *

బీటవారిని ప్రియురాలి పేద హృదయ-మమృతహృదయాన హత్తింప నయ్యె బోలు
నిత్యనూతనకల్యాణనిలయయగుచు-పచ్చమేల్పట్టు వనసమ్ము ప్రకృతితాల్నే!

రాగమయమైనహృదయేశు కౌగిలింత-లక్షయసుఖాంబునిధి ముంచనయ్యె కేమొ
విధివిరామము లేకుండ వివశ యగుచు-కుముదిసీకాంత రేయంత కులుకుచుండు?

జ్ఞానమయమైన లోకేశు గానరవము-విగబడియె గాబోలు నెమ్మనము విచ్చి
స్వాదుసుస్వర ప్రణయప్రభాతగీత-మాలపింపగ దొడగె విహంగకులము!!

(జనుకటి సంచిక తరువాయి)

“కామభంగః”

శ్లో. అపః పరామర్శవిస్మయశోభా
యాభ్యభద్రదుష్ప్రేక్షముఖస్య తస్య
స్ఫురన్నదర్శిః సహసా తృతీయా
దత్తః కృశానుః కిల నిష్పపాతః.

(తపోఘర్షణ హేతువునల్ల అధికంగా వృద్ధిసాందిన
కోపంగలిగి, భృకుటిదుర్నిరీక్షమైన ముఖంతో వున్న ఆయ
నమూడవకంటినుండి, ఉద్దిపిస్తూవుట్టే జ్వాలలు అగ్ని
వేగంతో బయలుదేరింది.)

శ్లో. క్రోధం ప్రభో సంహర సంహరేతి
యావద్దిగః ఖేచరుతాం చరన్తి
తావత్ సవహ్నిర్భవన్తేత్రజన్యా
భస్మావశేషం మదనం చకారః.

(న. “ప్రభువా! కోపాన్ని ఉపసంహరించు, ఉపసం
హరించు” అనే దేవతలవాక్కులు ఆకాశమందు ప్రసరిం
చేటంతలోనే, ఈశ్వరసేతోద్భవమైన అగ్ని మదనుణ్ణి
భస్మావశేషుణ్ణిగా చేసింది.)

ఇంద్రియలోలత్వజనకమైన కామం ఆవిర్భవించింది.
నాయకులకు అన్యోన్య్యాభిలాషం కలిగింది. వ్యాససర్గం
లో గాంధర్వప్రేమ ప్రధానంగా వున్నది. ఈకామం సమ
కూర్చదలచిన దాంపత్యానికి, పూర్వమార్గం వున్నది.
వ్యాసుడి గంగాశీతసులున్నారు యయాతి దేవకున
లున్నారు. శకుంతలాదువ్యంతులున్నారు. గాంధర్వ
ప్రేమను, అంగీకరించకపోయినా, కన్యాదాత హిమ
వంతుడు, మరియొకరిని కోరక, ఈశ్వరుడే అల్లుడు కావ
లెనని, అభిలషిస్తున్నాడు. యయాతి దేవయానుల సంద
ర్భంలో వున్నట్లు పరిణయానుమాల్యానికి అంతరాయ
భూతమైన, తారతమ్యం ఏమీ లేదు. పార్వతి ఈశ్వ
రుడి పూర్వపత్ని. తిరిగీ ఈశ్వరసాహచర్యప్రాప్తినిసాం

దడంలో తుతియేలేదు. దేవతలందరూ, నాయకులసమా
గమాన్ని ఉత్కంఠతో ప్రతీక్షిస్తున్నారు. త్రిలోకో
పకారానికి కారణభూతమైన విషయం. సర్వమోదావ
హమైన దాంపత్యం. కాని కవి ఈకామం చేసేప్రయ
త్నానికి భంగం కలిగిస్తున్నాడు. ప్రవర్తకత్వం దీనిది
కాదంటున్నాడు. ఇంద్రియలోలత్వజనకమైన కామం
ప్రేరించే దాంపత్యానికి తనసర్గంలో సానంలేదని తెలు
పుతున్నాడు. వ్యాసుడి శకుంతలాదువ్యంతుల స్వయం
సర్గంలో వర్తించలేని సందర్భంలోగూడా, కవి ఈమ
నస్తత్వాన్నే ప్రకటిస్తున్నాడు. వ్యాసగాధను కొంత
వరకు మార్చి శకుంతలాదువ్యంతుల వ్యాసప్రేమతత్వ
మీద ప్రతిక్రియను నడుపుతున్నాడు. వ్యాసదర్శిత
మైన వీరిదాంపత్యం తరకు సమ్మతంకాదని నూచిస్తు
న్నాడు. ఇంద్రియలోలత్వజనకమైన, కామమొనరించే
ప్రేమనిర్ణయంలో దోషమున్నదని వ్యంగ్యంగా తెలుపు
తున్నాడు. తరువాత దాంపత్యానికి ఒకమాతనరూపం
కలిగిస్తున్నాడు. స్వీయమైన ప్రేమతత్వంతో దాంప
త్యాన్ని ప్రకాశించజేస్తున్నాడు. ఈ ఉ
ద్దేశంతోకే కవి వ్యాససంయోజితమైన వీరి దాంపత్యా
నికి విక్రియను పరికల్పిస్తున్నాడు. దువ్యంతుడే శకుంత
లాపరిగ్రహశీలక లోకాపవాదభయమూలమని వ్యాసుడు
తెలుపుతున్నాడు. కాని కవి ఇంద్రియప్రేరణ నిర్ణయం
చిన ప్రేమానుబంధంలో దోషం వున్నదని తెలుపడా
నికి దీనిని—అంటే పరిగ్రహశీలకను—బహుకామినిబా
హులతాపరివేష్టితులై వుండే భోగలంపటులకు సహజమైన
విషయోన్మత్తతయం దాదాపిస్తున్నాడు. దూర్వాసః
శాపవ్యాజమూలంగా, ఈవిషయాన్ని ప్రకటిస్తున్నాడు.
ఈదంపతులకు సమాగమాన్ని కలిగించిన వ్యాసుడిప్రేమ
భావనమీద ప్రతిక్రియను నడపడానికి కవికి దూర్వాసః
శాపవ్యాజమే, మూలాధారం. కవి, కామపరితృప్త్య

ర్థంలోనే దుష్కర్మముడి స్త్రీకాంక్ష వర్తించిందని తెలుపుతున్నాడు. శకుంతల ఆవిధంగా స్వీకృతమైన భార్య. ఇక విషయాలు శుద్ధాంతభాగంలో తేలుతున్నప్పుడు, కాంతా కాంక్ష విషయాలకే స్వాధీనమై వున్నప్పుడు ఇంద్రియ వికారద్వారంతో దుష్కర్మముడి మనస్సులో చాయాకృతితో ప్రవేశించి స్థలాంతరంలోనే వున్న శకుంతలూపం కొన్ని దినాలలో గాఢతమస్సులో లీనమైపోవడంలో ఆశ్చర్య మేమున్నది? అందుకే దూర్వాసుడితో:—

శ్లో. స్మరివ్యతి త్వం న స బోధితోఽపి సత్

కథాం ప్రచుత్తః ప్రథమం కృతామివ.

(శాకుంతలమ్)

(స. పూర్వంకృతమైన కథను ప్రచుత్తుడివలె, ఆయన జ్ఞాపితమై కూడా నిన్ను స్మరించకుండా వుండగలడు.)

అని అనిపిస్తున్నాడు. ఇక దూర్వాసుడు శాపావసానాన్ని ప్రసాదించిన సందర్భంలో కవి ప్రచుత్తులకుతగిన అభిజ్ఞానకారణాన్నే యేర్పరచాడు. శచీతీర్థానికి వందనంచెయ్యడంలో తనకు దుష్కర్మముడిచ్చినఉంగరం బారిపోయివుండవచ్చునని శకుంతలచేత పలికించి, రాజుకు కలిగించదలచిన అభిజ్ఞానకారణానికి కవి అనవేశాడు. తరువాత జాలోపజీవికని, శచీతీర్థసలంలో దొరికేటట్టు చేశాడు. అది ప్రియరాతికరాన్ని అలంకరించడానికి యేర్పడ్డబహుమానం. రాజనామాంకితం. ఈతీరున అనుమానప్రమాణం యేర్పడ్డది. ప్రబోధమైతేనాడు. అందుకే అంటే విస్మృతినివారణానికి వాగ్బలం చాలనిది గనుకనే అంగుళీయక సందర్శనంవల్ల అభిజ్ఞానం కలుగుతుందని దూర్వాసుడిచేత చెప్పించి సుందరమైన లోగడ అల్లికను కవి తమారుచేశాడు.

ఇక దంపతులను సత్వాలకు అభిష్టపరిణామాన్ని కలిగించడానికే కవి నష్టాంగుళీయకవిషయాన్ని పరికల్పించాడు, ఇందుకే కాలిదాసు పుత్రయుక్తతలయిన శకుంతలను ప్రవేశపెట్టక, గర్భభారాన్ని ధరించివున్న శకుంతలను, దుష్కర్మతనమతంలో ప్రవేశపెడుతున్నాడు. భర్తనిరాకృతతలయిన ఆమెలో అయినదార్శల్యానికి

తోడు, దీనత్వాన్ని ప్రవేశపెట్టి అశ్రునిరోధంగల పిత్తుణంతో భర్తనిసాన్నిధ్యాన్ని యేడిబాపుతున్నాడు. “అతిక్రాంతకులాచారపు; పితృగృహప్రవేశానికి నీవర్తవు కా”వని ఆత్మబంధువులచేత అనిపించి అత్యంతశోచనీయమైన ఆమె నిస్సహాయస్థితిని తెలియజేస్తున్నాడు. శకుంతల దీనత్వానికి మనస్సు కరగినా తనఉత్తరవాదిత్యం లేదని సిమితంగా వున్నరాజుకు ఆకాశయానంతో అంటే, ఎటుపోయినసంగతీ తెలియకుండా ఆమెస్థలాంతరాన్ని ప్రాపించినతరువాత, అభిజ్ఞానం లిగించి, దుస్సునాసంతాపాన్ని రాజులో ప్రవేశపెట్టి చిత్తకాలుష్యాన్ని దహిస్తున్నాడు. ప్రథమం శకుంతల విషయంలో వర్తించిన దుష్కర్మముడి ఇంద్రియలత్యమూలమైన ప్రేమను, ద్రోహముక్తిని, వేదనతో ప్రతీక్షిస్తున్న పశ్చాత్తాపమూలమైన ప్రేమగా కవి పరిణతాన్ని చేశాడు. ఇక మరీచాక్రమంలో కోరిక ఫలించినట్లు ఆమె సందర్శనభాగ్యం రాజుకు కలిగించాడు. శకుంతలాదర్శనంతో ఆయనహృదయాన్ని సంపూర్ణంగా మార్చివేస్తున్నాడు. అత్యంతంగా కృశించిపోయిన ముఖంతో జటాబద్ధమైన కేశపాశంతో, మలినన్నప్రధారణంతో, ఉద్బిస్తున్న విషదవర్తనంతో, అతినిమగ్నరుణుడయిన తనవియోగప్రత్యాన్ని చిరకాలంనుండి ధరించివున్న శకుంతలను కవి దుష్కర్మముడికి కనబరుస్తున్నాడు. భూపలయాన్ని యేకచ్ఛత్రాధిపత్యంతో పాలించగలిగిన చక్రవర్తిలక్షణంపన్నుడయిన, పుత్రుడి మాతృత్వంతో, పరమసాధ్వీత్వంతో అరణ్యవాసంచేస్తున్న ఆమెసంసర్గనాన్ని ప్రసాదించాడు. దుష్కర్మముడిహృదయంలో పవిత్రమైన ప్రేమభావం ఉదయించింది. ఆమెపూజ్యతకు సర్వభావాలతో నశించిపోయి పాదానతుడైనాడు. కవి ఇంద్రియదృష్టిగల నాయకుడి ప్రేమను పవిత్రమైన భావదృష్టిగల ప్రేమగా మార్చాడు.

నాయికకు మరిచోకవిధంగా చిత్తవిశుద్ధిని కలిగిస్తున్నాడు. తాపసాశ్రమాలలోపుట్టి, ధర్మవేత్తల సాన్నిధ్యంలో పెరిగి, ముగ్ధత్వంలో, ప్రాణేశలాభానికితోడు విహికభాగోపలబ్ధి గుణాతిశయమని భావించిన, నాయిక ఆశను, భర్తనినిర్ధారణంతో, సమాలఘాతంగా, కూర్చి

వేస్తున్నాడు. ఆమె చిత్తంలోనుండి, రాజప్రాసాద భ్రమలను, భోగవిలాసాలభ్రమలను, తుడిచివేస్తున్నాడు. మృదుస్పృహను ఛేదించిన స్వబంధువుల “అతిక్రాంతకు లాచారవనే” నిందోక్తితోటి, లోకపీక్షణభీతివల్ల శరణ్యమైన, అరణ్యవాసంతోటి ఆమెనుశ్చింతకు తీవ్రత్వాన్ని కలిగిస్తున్నాడు. ధ్యానపరితప్త మవుతున్న చిత్తాన్ని మాల్వినీవిపరీతంచేసి, దాంపత్యతత్వాన్ని బోధిస్తున్నాడు. భర్తృసౌభాగ్యం, అపేక్షితవస్తు దంధుని కంతటికి అతీతమైందనీ, సుహృత్వాన్నే మహీతలస్వర్గంగా మార్చగలశక్తి దానికి వున్నదనీ, భోగభాగాల భావాభావాలు, గుణదోషాలై దాన్ని స్పృశించలేవనీ, ఆమెకు విశేషం చేశాడు. భర్తృరాధనంలో, సర్వకామలూ సిద్ధిని సాందుతున్నవని ఆమెను ప్రదర్శించాడు. దంపతిప్రేమ, ఆనందమయమైన ధర్మస్వరూపంతో ఆమెకు గోచరించేట్టు చేశాడు. ఈతీరుగా నాయకులకు మనఃపరిణామం కలిగిన తరువాత, పునస్సమాగమాన్ని సమకూర్చాడు. జాయాపతులను, యేకీకృతులను చేసిన, నిర్మలప్రేమ, మూలమయిన దాంపత్యాన్ని ఆనుభవంలోకి తెచ్చాడు. ప్రేమ నిర్ణయకర్తృత్వాన్ని స్వీకరించినందుకు, ఇంద్రియలో లత్యజనకమైన కామాన్ని, వియోగాన్ని దహించి, రూపురూపినాడు. కాళిదాసు ప్రేమభావనలో ఈ కామానికి, స్థిత్యైకత లేదు. ఇక విచారణకు, ప్రధానాంశమయిన, కుమారసంభవసర్గంలో, ఇది ఉత్తరక్షణంలోనే, అంటే ఉత్పత్త్యనంతరం విలంబం యేమీలేకుండానే వినాశం పొందింది. ప్రయోజనాపేక్షతో అంటే త్యాజ్యతాప్రకటనకు స్వీకరించినా, తుజాధికమైనస్థితికి అర్హమైందికాదని కాళిదాసుభావన. ఇది రూపవిత్రారులను ఆశ్రయించి, చిత్తాన్ని ఆధోమార్గాలలో ప్రవేశపెట్టడానికి యత్నిస్తూవుండే వ్యావహారికకామం. అందుకే బ్రహ్మచారితో పాఠ్యతీసూసంచేత “అరూపహర్యుడైన పినాకపాణిని ఈమె పతిగాకొరుతున్న”దని పలికించాడు.

శ్లో॥ అరూపహర్యం మదనస్య నిగ్రహాత్
పినాకపాణిం పతి మాప్తు మిచ్ఛతి.

(ప॥ మదనుణ్ణి నిగ్రహించడంవల్ల రూపహర్యుడు కాని, పినాకపాణిని (ఆమె) పతిగాపొందకొరుతున్నది.)

విధూవిషయంలో, ఆకర్షణసాధనమైన, రూపం, ఈశ్వరునికి ఆరాధ్యం కాలేదు. మృత్యువుగూడ విడదీయలేని, ప్రాణతంత్ర సంక్షేపంతో, నిర్మలజీవనంతో దంపతులుసాందే ఆనందానుభవం, ఈ ఇంద్రియలోలత్యజనకమైన కామనికి రుచించదు. ఉత్తమపురుషార్థాలు దీనికి సంతాప్రతిపాదకాలు. అసురాగచాందల్యమే దీనికి ఆనందానుసంధానం. పశుత్వమే దీనితత్వం. ఆమరజాంతం మదనారాధనమే దీనికి సాధ్యపురుషార్థం. ఆత్మవిశాళనమే దీనికి గమ్యస్థానం. సుందరీసుఖోపలబ్ధికి ఆత్మజాభ్యుదయాన్ని సహితం, ఆహుతిచెయ్యడమే దీనికి పరమప్రయోజనం ఈకామతత్వాన్ని, వివరించే ముఖ్యాభిప్రాయాలను కవి దేవేంద్రసాన్నిధ్యంలో కాముడు, ఆత్మశక్తి వికేదీకరణంచేసిన సందర్భంలో విశదంచేశాడు. ఇది కామయొక్క సాధారణ ప్రవృత్తి.

శ్లో॥ కామేకపత్నీవ్రతదుఃఖశీలాం
లోలం మన శ్చాదుతయా ప్రవిష్టా
నితమ్బినీ మిచ్ఛసి ముక్తలజ్జా
కణ్ఠే స్వయంగ్రాహనిషక్త బాహుమ్.

(ప॥ పాత్రివ్రత్యదుఃఖశీలను, లోలమైన నీమనస్సులో, సౌందర్య కారణంచేత ప్రవేశించినదాన్ని యేనితమ్బినీ లజ్జను త్యజించి, స్వయంగ్రహణంచేత, కంఠమందు నిషక్తబాహువు కలదాన్నిగా నీవుకొరుతున్నావు.)

శ్లో॥ అసమ్మతః కస్తవ ముక్తిమార్గం
పునర్భవక్లేశభయాత్ప్రవన్నః
బద్ధశ్చిరం తిష్ఠతు సున్దరీజాం
ఆరేచితధూచతురైఃకటాక్షైః.

(ప॥ నీకిష్టుడుగాని యెవడు సంస్మృతిభయంవల్ల ముక్తి మార్గాన్ని పొందవో తెలుపుము. ఆరేచితధూచతురమైన, సుందరీకటాక్షాలతో, అతడు చిరకాలంబదుడై వుండును గాక!

శ్లో॥ అధ్యాపిత స్యాశేనసాఽపి నీతిం
ప్రయుక్తరాగప్రణిధి ర్ద్వివృత్తే
కస్యాధ్యధర్మా వదపీడయామి
సిద్ధో స్తటా వోఘ ఇన ప్రవృద్ధః.

(ప|| శుక్రవీణద్వ నీతిశాస్త్రం చుభ్యసించినవాడై
నస్పృటికి ప్రయుక్తరాగప్రణిధి అయి. యేనీ శత్రువుయొ
క్క అర్థకామాలనువిస్తరిల్లిన ప్రవాహం నదీతీరాలను
పీడించనట్లు సీడించనలెనో చెప్పు.)

నేను “అర్థధర్మాలను కూల్చివేస్తా” నే కాముడి
మాటలలో ఈకామం తిత్వం గర్భితమైంది. అర్థధర్మాలు
నశించిన వెనుక పశుక్రియాపరాయణమైన ఆసుర పశుత్తి
ప్రధానమవుతుంది లోకప్రతిష్ఠకే హాని ఆపతిత మవు
తుంది. ఇక దాంపత్యం మనోహరమైన రూపాన్ని విదలి
పెడుతుంది. ధర్మమాలమై, ఉత్తమ ప్రయోజనసాధన
మైన దాంపత్యపరమార్థం సమగ్రత్వంతో నశిస్తుంది.
కవి దీనితత్వాన్ని తెలియచేసాడు. విశుద్ధదాంపత్య
మందు దీనికి ప్రత్యర్థిత్వ మున్నదని ప్రకటించాడు. ఈ
కామంలో నిర్ణీతమైన ప్రేమను ఉత్తమత్వం లేదని కాళి
దాసు లోకాన్ని ప్రబోధిస్తున్నాడు. ఇంద్రియ ప్రేర
ణతో ప్రేమను, నిర్ణయించడం అత్యంతం అనర్థమేమన
వని, చున్నప్పుడికి సజీవహానం సంప్రాప్తించిన కారణాన్ని
ఆకాశవాణి రతికి తెలివిన సందర్భంలో కవి తెలియ
జేశాడు.

శ్లో॥ అభిలాష ముదీరితేన్ద్రియః
స్వసుతాయా అకరో త్రైభువంతిః
అసతేన నిగృహ్య విక్రియా
మభిశస్త్రః ఫల మేత దన్వధూత్.

(ప|| ప్రేరేపించబడ్డ ఇంద్రియాలు గలవాడై ప్రజా
పతి ఆత్మజ నభలపించాడు. అనంతరం ఇంద్రియవికా
రాన్ని నిరోధించి ఆయన శపించగా, కాముడేఫలాన్ని
అనుభవించాడు.)

కాముడు అంటే ఇంద్రియలోలత్వం ప్రజాపతి
చేత, ఆత్మజను మోహించజేసి, శాపాపహత డైనాడని,
అన్నాడు. ఇంద్రియప్రేరణకు లోబడడంలో యుక్తా

యుక్త వివేకం నశిస్తుందనీ, బుద్ధి సంస్తంభించిపోతుందనీ,
తెలుపుతున్నాడు. ధర్మానికి అధీనమై వర్తించడంలోనే
ఈకామం ఉత్తమత్వాన్ని ప్రాపించి, శ్రేయస్కర మ
వుతున్నదని కాళిదాసు ప్రవచనం. ధర్మపరిరక్షణకోసం,
దాంపత్యవిశుద్ధికోసం, దౌచిత్యపరిపాలనకోసం, ఈస్వే
చ్ఛావ్యవహారాని, కామాన్ని, హరనేత్రాన్ని కల్పించి,
తృటిలో భస్మమాత్రావశేషాన్ని చేశాడు.

ధర్మప్రాదుర్భావం

శ్లో॥ అశేన ధర్మ స్సవిశేష మద్య మే
నిర్లసారః ప్రతిభాతి భావని,
త్వయా మనోనిర్విషయార్థకాయా
య దేకమ ప్రతిగృహ్య నేవ్యతే.

(ని. భావనీ, అర్థకామాలను తలపెట్టని నీచేత
ధర్మం ఒక్కటే స్వీకృతమై నేవించబడు తున్నందువల్ల,
నాకిప్పుడు ధర్మం సాతత్యంగా తిరగలసారమై
తోస్తున్నది.)

ఇంద్రియలోలత్వం స్వేచ్ఛావర్తనను పొందడం
వల్ల దాంపత్యం అధోగతిపాతాతుందని కవి తెలియజే
శాడు. ఇక దాంపత్యానికి యెట్లా ఉత్తమత్వం సిద్ధిస్తు
న్నదీ తెలుపుతున్నాడు. ప్రేమను వ్యావహారికమైన
కామం నిర్ణయించినప్పుడే దాంపత్యానికి స్త్రైవ్యం లభి
స్తుందనే, అభిప్రాయాన్ని ప్రకటించాడన్నాడు. ఇంద్రి
యాలను, రూపవిత్రాదులను, ఆశ్రయించివున్న వ్యావహా
రిక కామంలో, ఇంద్రియప్రేరణం ప్రేమను నిర్ణయించ
అనర్థమని కవి ఇదివరకే తెలియజేశాడు. వ్యావహారిక
కామంయొక్క స్పర్శదోషంలేని ప్రేమనిర్ణయానికే తన
అభిమానం దత్తమైవున్నదని నూచిస్తున్నాడు. కవిన
గ్గంలో, కామం ధర్మశబితమై, పాననత్వంతో వెలుస్తు
న్నది. నిర్మలమైన అంతఃకరణప్రవృత్తికి ధంగం కలిగించ
దలచే రూపవిత్రాదులను, భోగభాగ్యాలను త్యజించింది.
సత్వాన్ని ధర్మంలో విలీనం చేసింది. ధర్మసారూప్యాన్ని
పొందింది. ఈవిషయాన్ని కవి పార్వతీప్రేమతత్వ ప్రద
ర్శనలో, తెలియజేస్తున్నాడు. ఇక పార్వతీప్రేమ
తత్వాన్ని విచారణచేస్తాను.

కాళిదాసు వ్యాససర్గంలో ప్రేమను నిర్ణయించిన కామాన్ని స్వీకరించి, ధర్మవిజ్ఞమైనరూపభేదంతో స్వీయసర్గంలో వెలయించి వాల్మీకి ప్రేమభావనలో తనకుగల అధినివేశాన్ని ప్రకటించవలచాడు. వాల్మీకి సీత ప్రదర్శించినటువంటి, మనోహరమైన ధర్మశబితప్రేమ తత్వాన్ని సాధనాంతరంతో, కాళిదాసు పార్వతిప్రదర్శిస్తున్నది. పరనిర్ణయంలో కవి పార్వతియొక్క ఆత్మ నిర్దేశాన్ని, స్వీయవ్యాపారాన్ని కనబరుస్తున్నాడు. పార్వతిపితృసాన్నిధ్యంలో వుండగా, ఆమె, ఈశ్వరుడికి, అర్థాంగి జోతుందని నారదు డాదేశిస్తాడు. ఉన్న తిసానాన్ని ఆక్రమించవలెననీ, ఆశా, సంతోషమూ, పార్వతిమనస్సులో అంకురించినవి. భర్తృసంబంధమయిన సంకల్పం ఉత్పన్నమయింది భర్తృస్థియం కేవల పిత్రాయ త్తంకాదు. ఈ అంశాన్ని కవి ఈక్రిందిశ్లోకంలో ప్రస్ఫుటంగా కనబరుస్తున్నాడు.

శ్లో. కదాచి దాసన్నసభిముఖేన సా
మనోరంజణం పితరం మనస్వినీ
అయాచ తారణ్యనివాస మాత్మనః
ఫలదయాన్తాయ తపఃసమాధయే.

(న. నిశ్చలచిత్త ఆమె ఒకప్పుడు అభిలాషాభిజ్ఞుడైన తండ్రిని ఫలార్హత్వ తి అవధిగాగల తపోనియమాల కోసం తన అరణ్యనివాసాన్ని యాచించింది.)

పార్వతీమనోరథాన్ని తండ్రి యెరు నని, ఆమె సంకల్పాన్నే ప్రధానం చేశాడు. ఇంతేకాకుండా, తపః ఫలదయమయ్యేవరకూ, అంటే అపేక్షితభర్తృలాభం కలిగేవరకూ, అరణ్యవాసాన్ని కోరిందని, పరసంఘటనాన్ని, ఆమె కర్తృత్వానికే సమర్పించవలచాడు తిరిగి:-

శ్లో॥ అధాసురూపాభినివేశితోషితా
కృతాభ్యనుజ్ఞా గురుణా గరియసా.

స॥ అనంతరం, యుక్తమైన అభినివేశానికి సం తోషాన్ని పొందిన పూజ్యతముడైన జనకుడివల్ల అను జ్ఞాను పొందినదై.....)

అనే శ్లోకంలో, అనురూపమైన గౌర్యాసక్తికి తండ్రి సంతోషించి అనుజ్ఞాదానం చేశాడని తెలపడంలో

పరవిషయకమైన భావాభినివేశానాన్నీ, పార్వతియందే ఆలోపిస్తున్నాడు. ఈతీయన కవి పరనిర్ణయంలో పార్వతియొక్క కామవృత్తిని కనబరచాడు. ఇది ఇంతవరకూ, వ్యాసుడి శకుంతల, దమయంతి, నావిత్రి, దేవయాని, ప్రేమసమర్పణలో ప్రేమనిర్ణయానికి అవలంబించిన, స్వయంనిర్ణయ విధానాలతో, బాహ్యరూపంలో పోలి వున్నది. అయితే ప్రేమతత్వం రెంటికి భిన్నం.

ఇక, ఇది, కామంతో ప్రేమను నిర్ణయించవలసిన సందర్భం అయినా పరనిర్ణయవ్యాపారం కన్యకే వదల వలసిన విషయమయినా, కవి, వాల్మీకిసర్గంలో వెలసిన పితృకృతపరనిర్ణయంమీద, తనకున్న అభిమానంతో, దీన్ని సంపూర్ణంగా ఆచ్ఛాదితాన్ని చేసి, వాల్మీకినే ఇక్కడగూడ కనబరుస్తున్నాడు. పత్యభిలాషను నాయక యందు ఉత్పత్తిచేసిన నారదసందేశ సందర్భంలో ఆజేశాన్ని హిమవర్సమృతంచేసి, జనకాభిషిత్తమైన సంకల్పమే కన్యకల్ల స్వీకృతమైందని తెలుపుతున్నాడు. పితృనిర్ణయమే నాయక అభిప్రాయమన్నాడు.

శ్లో. శైలాత్మజునాసి పితు రుచ్చిరసోఽభిలాషం
వృథం సమాత్మ్య లలితం పపు రాత్మవశ్య.

(న. శైలాత్మజునాడా ఉదాత్తుడయిన జనకుడి అభిలాషను సందర్భమైన తనశరీరాన్ని నిష్ఫలమైనవాటినిగా తలచి)

అనేశ్లోకంలో కన్యయొక్కవాంఛకూ, జనకుడి అభిలాషకూ సమానప్రతిపత్తిని కనబరచి, అభేదరూపంగావున్న కన్యేచ్ఛా జనకాభిలాష కలసి పరలాభాభినివేశానికి, కారణాలైనవని తెలిపినాడు. ఈవిధంగా పరనిర్ణయం పితృకృత మైందన్నాడు. వివాహం సిద్ధించినప్పుడు

శ్లో. అథ విశ్వాత్మనే గౌరీ
సందిదేశ మిథః సఖీం
దాతా మే భూభృతం నాథః
ప్రమాణీక్రియతా మితి.

(న. అనంతరం పరవ్రతనాడు మద్దానరూపా ర్థాని నిర్ణయ హేతువుగా చేయబడునుగాక అని రహ

స్యంగా విశ్వాత్మడికి ప్రియనయస్యతో గారి సందేశం పంపింది.)

పితృదత్తమైన పరిగ్రహం నాకు అత్యంతం ప్రియమైనదని పార్వతి అన్నది. ఆమహానుగ్రహాన్ని నాకు కలుగజేయవనిందని వేసింది. ఈతీరున కవి కన్యయొక్క

కోరికతో ప్రేమను నిగ్గయించవలసినసందర్భంలోగూడా వరనిర్ణాయకత్వాన్ని పిత్రతాయత్తం చేసి నేర్పుతో వాల్మీకి నే ఆనుసరించాడు. పార్వతీవరాభిలాష పితృపుత్రికల యందు ఏకకాలమందే ఉదయించింది. పార్వతియొక్క వరలాభవాంఛకు, జనకుడికోరిక కారణమైనదన్నాడు.

[సశేషము]

నిశీథసాంత్యము

(శ్రీ శ్రీనివాసరావు, (కవితాసమితి)

ఈనడిరేయి నాహృదయ మీవిధిగా మధుధారయై, వృధామైన శశాంక కౌముదులయందు ద్రవించె నిశీథనిర్మల ప్రాణము మాటిమాటికి భయమ్మున నాగళ మింక మోగగా మానునోకోయటన్న యనుమానముతో కడు సంచలించగన్.

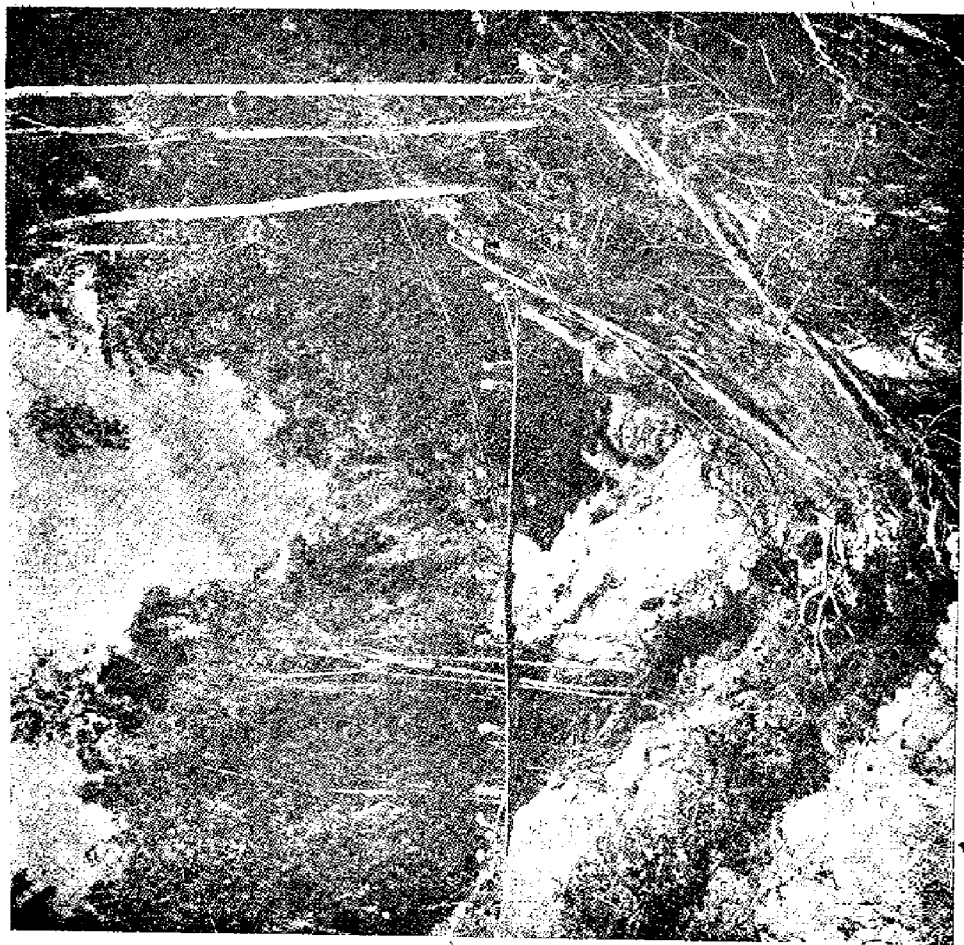
శాంతవిభావహృదయ సాధ్వసముగ్ గ్రహించి వింతలో నెంతయు తెల్లబోయినటులే యొక లేతేలిమబ్బు నింగిపై నంతయుఁ గ్రమ్మికొన్న ధవళాంశుమరీచులలో మునిగి తా నంతట మాయమై చనియె నావిరియట్లుగ చూచుచుండగన్.

ఏగతి పాడకుందును జనించిన యూహలనెల్ల నామన స్సాగర మంతకంతకు నిసర్గపిపాసల బొంగి నింగిపై నూగగ నేగునంతట, నవోజ్జ్వలమోహనకావ్యగీతికా వాగమృతమ్ము లాగక స్రవణినులై ప్రవహించునంతటన్.

మామకవాణి ఈ నిఖిల మంగళలోకదరస్మితమ్ములో, నీమృదుచంద్రికా పులకితేందుశిలాజలధారలో, దిశాస్తోమ సుధాకపోలపరిచుంబన తత్పరమాతరిశ్వహృత్ప్రేమసుఖమ్ములో, కని నదించు నుదంచితభావరాగముల్.

నా లలితధ్వనుల్ విని మనస్సు వినిర్మలతాపరీతమై చాలసుఖప్రభాతిగన, శర్వరి నానవగీతగాన ప్రితౌలసుషుప్తి దేలెడిని శాంతిగ నుత్పలకోరకావళి మాలికలే మనోహర సమంచిత శయ్యగ హాయిహాయిగా.

భారతదేశమునందలి కొన్ని ప్రకృతి దృశ్యములు

౧. బర్మాదేశమునందలి కొండలు

౨. చలికాలములో కల్పానగరము

సమయమునకు తగిన గ్రంథము!

సకనులకు తగిన రహస్యశాస్త్రము!!

సంసారమును ఆనందమయముగ చేయుటకై యపేక్షించు భార్యాభర్తలు

తక్షణమే యీగ్రంథమును కొని చదువుడు.

ముద్దులమర్తము

(గ్రంథకర్త) శ్రీమతి ప్రభావతీ కుమారి.

ముద్దులు—ముద్దులనగ దాని రుచి తెలియనివా రెవరు? దాని యింపైన యమృతమును గ్రోలనివా రెవరు? ప్రాచీనకాలమునుండియు ముద్దులకు గల సుర్యాన సామాన్యమా? ముద్దులపుట్టుక, ముద్దులవర్తన, ముద్దులపలన గలుగు లాభనష్టము, తపాలు—తంత్ర—తెలిపోవద్దా? ముద్దులుపంపుట, మొదలగు మర్మము తెన్నియొ కలవు. ముద్దులరాసి! ముద్దులధార!! ముద్దులమాల!!! ముద్దులమర్మము!!! యౌవనదంపతులు సంతసముతో సుఖముల ననుభవించుటకును, తమ జీవితములను స్వర్గతుల్యముగ గడపుటకును, వలయు రహస్యము లిందు శుప్పతిష్ఠలుగ నున్నవి. శోభనపుగది రహస్యము, ఆటముగల యానంద రహస్యము, ప్రేమమును పెంచు దారులు, మోహ—ప్రేమ వ్యత్యాసములు, పెండ్లియొక్క లాభనష్టములు, పెండ్లిపద్ధతులు, యేకాంతస్థ యువతీయువకుల చలంపులు, లజ్జగల స్త్రీపురుషుల సంభాషణములు, ప్రేమపరీక్షలు, ముద్దులరుచి గ్రహించు దారులు, పడకటింట సతిపతులు విజయముసాండు విధములు, శోభనపు గది సింగారము, పడకటింటికిపోవు ఆటముగల యలంకరణము, లజ్జలోగల సౌందర్యము, రతి లేనివారి గతులు, పడకటింట ప్రథమప్రయత్నములును తద్వారా కలుగు ఆనందము, గర్భాధాన కారణము, గర్భాధానసమయమున సతిపతులకుండవలసిన తలంపులు, వారి పద్ధతులు, సంస్కరణములు, కాలనియతిలేక కలియుటవలసి కష్టములు, కామవ్యాధి, తన్ని వారణముగ, శోభనపుగదిలో సతిని పతి—పతిని సతి—జయింపవలసిన పద్ధతులు, మొదలగు సుమారు 100 అపూర్వరహస్యములు యిందు వివరింపబడెను. నీతికి ధర్మమునకు పుణ్యమునకు విరుద్ధముగానుండ వ్రాసిన గ్రంథ మగుటవలన స్త్రీ పురుషులు, వయోధికుల నందఱును చదువుటకొర కేర్పరిచినది.

తక్కువ వెల రూపాయి 1-0-0.

ఎం. ఎస్. రాములు అండు కంపెనీ,

కల్మండపమురోడ్డు, రాయపురము, మద్రాసు.

M. S. RAMULU & Co.,

No. 10, Kalmandapam Road, Royapuram, Madras.

వెండి సామానులు

బంగారు సామానులు

పరిశుద్ధ మైన ట్టియు అంద మైన ట్టియు

ఉపయోగకరమైన ట్టియు వస్తువులు

పరిశుద్ధత—కలితీలేని వెండిని అనగా చాదీవెండిని కాసులబంగారమును మాత్రమే యుపయోగించెదము. మేము తయారుచేసిన ప్రతివస్తువైనను మా డయమండు ప్రేమమార్కు తప్పకుండ నుండును.

అందము—మా నమూనాలు అన్నియును క్రొత్తరకముగాను బహుసౌగముగాను యుండును. ఈకాలమునందలి నవవాగరీకులు ఆమోదింపబడిన పద్ధతులపైని వెండిసామానులను సాటిలేని నూతనస్వరూపములతో తయారుచేయించుచున్నాము.

ఉపయోగము—కలితీలేని వెండిసామానులను కొనుటవలన ధననష్ట మేమియును కలుగదని వేరుగాచెప్ప నక్కర లేదు. “ఏది శ్రేష్ఠమైనదో అదియే యెల్లప్పుడును చౌకయైనది” అను సామెతప్రకారము వస్తువును కొనునప్పుడు అది యెన్ని యేండ్లు మున్నుననువిషయమునుబట్టియే ధరను నిర్ణయింపవలసియుండును.

మీరు మీయింట నుంచుకొనుటకును ఒకరి కిచ్చుటకునుగూడ చూచినంతమాత్రముననే మీ కాళ కలిగింపగల వెండిసామానులు మావద్ద నున్నవి.

అన్నివిధములైన సామానులను మావద్ద సమృద్ధిగా నున్నవి. వానిలో మంచివానిని మీ రెన్నుకొనుటలో మీరు కోరినచో నిపుణులగువారు మీకు సలహానిచ్చుటకు సిద్ధముగా నుండురు. బహుమతిచేయుటకు యేరకము వెండిసామానులు కావలసినను అనుకూలమైనవానిని యెన్నుకొనుటలో మే మన్ని సౌకర్యములను కలుగ జేసెదము.

మా పద్ధతి—నవరత్నముల వ్యాపారమునందు మే మేపద్ధతి నవలంబించియున్నామో ఆపద్ధతిని వెండి బంగారు సామానుల వ్యాపారమునందుగూడ మే మవలంబించియున్నాము. మోసము లేకుండను కిమ్మతుచేయు నట్టియు సరుకులను యిచ్చుటయే మాపద్ధతి!

ఎన్ని మేటులు—ఏరకము వస్తువులకైనను మేము నమూనాలును సిద్ధపరిచి కోరినవారి నమోనాలను ఎన్ని మేటులను పంపించెదము.

మీ ఆదరణను కోరుచున్నాము.

సురాజ్ మల్ లల్లాభా య్ అండు కో,

డయిమండు మర్రెంట్యు అండు జ్యాయలర్సు,

గోల్డు అండు సిల్వరు స్ట్రీటు,

జనమంచి వేంకటరామయ్యగారు ఆంధ్ర కవిత్వ పాఠకులకు పరిచితులే. ఈయన తన కృతుల నిన్నినాళ్లు ప్రచురించకుండుటకు, ఈ యన ఆశయము ఘన వకాటయును, తదాశయము తన కృతులలో సఫలీకృతము కాలే దేమోయను సందేహము జనించుటయును కారణములని యూహించ వీలగుచున్నది. పుటలను లెక్కిడి గొప్పచెప్పకొను మూఢాత్ములు, సంపుటములు దొంతరవెట్టి మోదించువారు, ఏకధారగ శతగ్రంథములను చెప్పి సముత్కటమోదంబును బొందువారు, పెక్కురున్న ఈ కాలమున ఇట్టివారరిది. సమర్థులగు విమర్శకుల కీ నవకుసుమాంజలి తావిచ్చుచున్నను, అట్టివారు దీనిని విమర్శించని కారణమున జనించిన భేదమే న స్వీయారచనకు ప్రోత్సహించినది. సహృదయులు నాలోపముల నెరింగించినచో చాల కృతజ్ఞుడను.

కేవలము గ్రంథనామములలోనే సౌందర్యమును సాధించుట కవుల యాచారమై పోయిన ఈ కాలమున, వేంకట రామయ్యగారు తమ కావ్యమునకు 'నవ కుసుమాంజలి' యను నామముంచుటచే, నీయన వారికి భిన్నులని తోచుచున్నది. ప్రస్తుతకవు లెవరును తమ కావ్యరచనాదర్శమును వెల్లడి నేయుట లేదు. కావ్యరచనము మానైజమని డాబు వారుకూడ కలరు. ఈయన మాత్రము కవిత్వ

రచన సరస్వత్యారాధనమని తెలిపి సత్కవిత్వ మెట్లుండవలెనో అమృతకలశియందు బాగుగా సూచించినారు. దానినిబట్టి ఈయన కవిత్వ రచనాదర్శము, "పెద్దల కెల్ల దాహశమనంబై యోలలాడంగతచ్చివమూర్ధోఽరిభేల దంబరధు నీదివ్యప్రవాహము"లను భవిపారించుటయు క్రొత్త త్రోవద్రొక్కి, క్రొత్త నీమల జూపి చిత్తములకు క్రొత్త వికసనముకూర్చుటయు, కోయిలగూసినయల్లె మదికి హాయిగొలుపుటయు, ప్రకృతికి నపూర్వయోగకల్పనము చేసి వన్నె వెట్టుటయు, సంత్యమునతనకు శివునకు నభేదతాదాత్మ్యమగుటను చూచుటయు నని తెలియుచున్నది. కావ్యరచనాదర్శము, కేవలము తేనె సోకించినట్లు తియదనము గొల్పుటయును, ఆంధ్రావనిమోదముం భూరయునట్లు నేయుటయు, జనములైచ్చుటయునైన చాలదు. కవిబ్రహ్మ, తన బ్రహ్మత్వమును గుర్తెరింగి, జీవేశ్వరైక్యతను నిరూపించవలయును. మహాకవులగు త్యాగరాజు, వేమన్న, రామదాసు, కబీరు మొదలగువారియాదర్శమును పాలించి జీవన్ముక్తు లైనారు. వేంకట రామయ్యగారి ఆశయము వాఙ్మయసేవయై, శివమూర్ధోఽరిభేల దంబరధునీ దివ్య ప్రవాహతుల్య జవా కాంక్షియై, వనప్రియ కంఠ హుంకార్యను కరణమై, ప్రకృత్యలంకారమై, అంత్యమున జీవేశ్వరైక్యతా నిరూపణమై ధన్యత గాంచినది.

ఇట్టి యుచ్చాదర్యమును పాలించ నెంచినవారికి స్వీయకృతిసౌందర్యమున నమ్మకము కుదర కుండుట సహజమే.

వేంకటరామయ్యగారి కవిత్వమును విమర్శించునప్పుడు, కవికిని, యోగికిని గల తారతమ్యమును గుర్తించుట అవసరము. కవి భౌతిక సౌందర్యమును చూచును. [భవభూతి మొదలగువారంతర్లగత్తునకు సుబాగించిన సౌందర్యము వర్ణించినను, జగముయొక్క అంత్యపరిణామము, నీవేశ్వరసంబంధము, మొదలైనవి ఆధారముగా గొనియుండలేదు.]

బాలునకు మృత్యుస్వభావజ్ఞాన మేల? ప్రేమనశించదు. వీటినే కవితా సత్యములందురు. యోగి సృష్టిసత్యమును గుర్తించి నీతి బోధకముగా దానిని జనులకొనంగును. కవికి భావములు తమంతట తామే స్ఫురించును. యోగి కాలోచన, తర్కము అవసరము. కవికి కొన్ని విశిష్టవిషయములే ఆనందమును గొల్పును. యోగి కీభేదముంకదు. అతనికి కోకిలధ్వని, కాకనిస్వనముకూడ ఈశ్వరుని కంఠ ధ్వనులే వస్తుసౌందర్యము కవి నాకర్షించును. యోగికి వస్తుసౌందర్య మవసరము లేదు. ప్రతి విషయమును అతని ఆలోచనకు గురియగుచుండును.

వేంకటరామయ్యగారు కవినుండి యోగిని దగ్గఱుచున్నారు. ఈయన భావములు తటచు శీనదశాంత్య పరిణామమువైపునకే మొగ్గుచుండును. ఈయన సుందరవస్తువు నొకదానిని

కొంతవరకు వర్ణించి, పిదప నీభావములే ఆధారముగా జేసి తమ ఆధ్యాత్మికాభిప్రాయములను గుప్పిత్తురు. మాయభూమ్మ, ఆటగీతమ్మ, నిత్యమల్లి, శుకవిలాపము మొదలైన ఖండము లిట్టివి. అందుకే ఈయనను యోగి యనవలసి వచ్చెను. వస్తుసౌందర్యముకంటె వస్తుపరిణామ చింతచే బయలుదేరు భావములే ఈయనకు ప్రీతికరములు. ఈ విషయమునే ఈయన నిత్యమల్లియందు

‘ప్రకృతి కన్న బ్రకృతిచేతన్యక్తమైన భావమే యకటమ! ప్రమాదిదాయి యగునుమారిజనులకు’

అని చెప్పియున్నారు. ఈ ప్రకృతిచేతన్యక్తమైన భావము కవికి సౌందర్యము వైపున కును, యోగికి సత్యము వైపునకును మొగ్గుచుండును. నిత్యమల్లిలో,

‘రాగమునక ద్వేష మనక ప్రకృతియును వికృతియునుకా మోగమునకెతోడుపడుదుకం డునెపుడు నియితిమై.’

అను పద్య మున్న ఘట్టమంతయు కవి యొక్క ఆధ్యాత్మికాభిప్రాయములతోనే నిండి యున్నది.

ఆవేశము, స్వభావోక్తి, సృష్టి, ధ్వని యను కవితాలక్షణములలో మొదటి రెండును సవకుసుమాంజలిలో విరివిగా నున్నవి. అనుభవమున్న కవింద్రుడు వ్రాసిన కైతలలో నావేశ మెక్కువగా నుండును. వేంకటరామయ్యగారి కవిత్వము ఆవేశప్రధానమైనది.

“ ఏడ్చెను రాఘవుండు మును
పిమ్మటి సామృద్ధిలంగ లక్ష్మణుని

డేడ్వైసు భీమనేనుని సు

కృత్రిమపుష్కృతి విందు ధర్మజ్ఞం

జేడ్చీరి యంతవారె యెటు

లేడ్వైక యందును పామరుండనై

యేడ్చీతి సేనుగూడ నిమ

మృత్యువె యిడ్చుకపో తమ్ముడా" ?

అనుపద్య మెట్టి కఠినునైనను "పాపము!"

అనిపించకమానదు.

ఆ. " తండ్రిలేడు, కలను తమ్ముడొక్కడు నాకు

తల్లి లేదు సవతి తల్లిగాని;

దైర్యమే ధనమృ, దైవమే శరణమృ

గాగ మిగుల నిట్లు కష్టపడుదు "

అని వినిపించిన బాలు డెట్టివారికైన సంతాపము గలిగించుననుటలో అతిశయోక్తి యుండదు. నిర్వేదగీతమాన మొదటిపద్యము భగ్నహృదయుడైన కవియొక్క నిర్వేదము మూర్తి దాల్చినట్లు గోచరించును. మొత్తము మీద వేంకటరామయ్యగారి కవిత్యము నాటక కవిత్యమనవచ్చును. అతిశయోక్తి, భ్రాంతి మంతము, ఉత్సేగము, ఆదిగాగల యలంకారములు నాటక కవితలో నుండవు. నవకుసుమాంజలి యంతటిలోను కవియే పల్కుచు న్నట్లులేదు. నాటకకవిత యనుట కీ యంశముకూడ తోడగుచున్నది. "నవకుసుమాంజలి" అంతయు కవి యనుభవవర్ణనే. ఈయన స్వభావోక్తి మొత్తముమీద ఛాయాగ్రహణమునంటి దనవచ్చును. వర్ణనలు రంగుతాల్పక కేవలము ఛాయాచిత్రమువలె వర్ణ్యవస్తువు రూపమునే కన్నులకు కట్టుచుండును. ఈయన వర్ణనలకైక్యత ఎక్కుడు. ఐక్యతలేని వర్ణన చున్నది.

వస్తుస్వరూపమును కన్నులకు కట్టలేదు. ఉదాహరణముగా ప్రభంజన విజయమును పరికింతుము. ప్రథమమున పండుగ సందడిలోనున్న కుటుంబికులను కవి వర్ణించెను. ముందు రానున్న యాపదలను సూచించు విషయము లిందు శక్కువ. పై పెచ్చు ప్రభంజనమును మఱింత భీకర మొనర్చుటకు "ఆచిత్త జల్లులివి యుత్సవంబులకు నంకిలి సేయనేర్చునే" అను విరుద్ధ భావణములను ప్రవేశపెట్టెను. పిమ్మట ప్రభంజనము వీచెను. గగనాంగణమున స్వైరవిహార మొనర్చుమబ్బులు, పల్లలనూచు పెనుమాకులు, దండడిగొట్టుకొను తలుపులు, గల్గలమని చలియించు పెంకుటిండ్ల తడకలును గాలియొక్క వేగమును సూచించుచుండ, కూలకనిలిచియున్న తాళవృక్షములు విరుద్ధ విషయము లయ్యును నెత్తిని దాల్చిన చిలుమొవ్వలతో కర్వలిడిమ్మసేని యావేగమును కొలుచుచున్నవి. ఇట్లే "స్త్రీ పునర్వివాహ మహోత్సవమును" గాంచి విడ్డూరము పుట్టె ననువారికి ప్రథమ వితంతు వివాహ దర్శనమున బయలుదేరు వ్యతిరేకభావము మధ్య..." అనాధలై గోరములందుచున్న మన కూతుల దుస్థితిగూడనిట్లులే మాతిన బాగుగా తె"యనువారి భావము ఐక్యతను పొగొట్టక, చీకటియొక్క పరిమాణమును చూపు చిన్ని దీపమువలెను, నిశ్శబ్దమును గొలిచెడికిచురాయి వలెను ఐక్యతకు మఱింత సాయము చేయు

ప్రకృతికి సపూర్వయోగకల్పనము నేత నవకుసుమాంజలిలో తక్కువ. పైదు గాలి సుఖమును జొన్న చేలు శిరము లూచి మెచ్చిన వట. గౌతమీ సైకతము బాటసారికి మెత్త గానుండెనట. వఱదలీయు వెనుక నినుకతిన్నె లల్లు పిశంగవర్ణవారిదము లుండెనట. మర్మ కవిత ముసుగేకాని మోముజూపని తురకబిబ్బి యట. తుచ్చంపు కృతిశతము టెంక తొక్క తక్క నింకేమిలేని బుడుతమా విపండ్లట! ఇట్లులే అక్కడక్కడి నెఱుసులుకాన్పించినను, అపూర్వయోగకల్పనము ఇందు తక్కువే. (?) ఈ కల్పనకన్న భావనచే చేయు సృష్టి మిన్న. అది నవకుసుమాంజలిలో నాకు కానరాలేదు

ప్రస్తుత కవులు ప్రబంధకవులవలె యొకరి నొకరనుకరించక, స్వతంత్ర పథముల నన్వేషించుచున్నారు. వేంకట రామయ్యగారి కవనము ప్రస్తుత భావకవిత్వమునకును, పూర్వపు ప్రబంధకవిత్వమునకును కూడ భిన్నమై కొత్తత్రోవ త్రొక్కినది. ఈయన ఉపములు అపూర్వములు. వస్తువుతో వస్తువునేగాక, పురాణగాధలలోని పాత్రములతో నీయన పోల్చిచూపుచుండును. కైత కొత్తసింగార మొప్ప శకుంతలవలె భరతవంశ ప్రతిష్ఠకై బయలు వెడలినదట! ప్రాకృతులు, ప్రకృతిరహస్యశోధనకు బాల్పడి, ద్రౌపది చీరలొల్పినేరక నిహతాశులైన ధృతరాష్ట్రతనూజులపోల్కి తలలు వ్రేలవైతురట! ఈయన మనస్సు దిలీపునిచే కాపాడబడిన సందిసీధేనువువలె నేనియమం బెఱుంగక యధేచ్ఛముగా విహరించునట! మును

మకరి కరి పోరాడిన చెఱువు పోలిక తన మనస్సు కలగుండు పడినదట. ఈ ఉపమానములు సాధారణోపమలవలె కేవలము ఉపమేయముయొక్క సౌందర్యమేకాక ఉపమాన సౌందర్యముకూడ గోచరింపజేయును. ఇవి ప్రస్తుత కవితలో లేవు. పూర్వకవిత్వములో నాకు కానరాలేదు. వేంకటరామయ్యగారి భావములన్నీ కొత్తవి. ఈయనకు పుట్టనుండి యొకటే దారిం బ్రవర్తిల్లు చీమలబారులవలె తలపులు పుట్టును. ఒక్కొక్కటిగ ఆకాశమున చుక్కలవలె పద్యములు పైకివచ్చును. ఒక్కొక్కసారి చీదరగొంటు మానసము పాదరసమువలె చెయిపట్టున కందక ప్రాకిపోవును. పూలను పూయక, మొగ్గల దొడుగిక, పసుల కాళ్ల త్రొక్కులబడు నేలతీగవలె నీయన కష్టముల పడుచుండును. వ్రాసిన కొలదిని నూత్న భావములే ఈయనకు తట్టుచుండును. ఈయన వైలి కొత్తది. మానవుడు, వానివాతావరణమేకాక, చందమామ నిత్యమల్లి మొదలైన ప్రకృతి విషయములను కవితా సామగ్రిగా గ్రహించుట, అతిశయోక్తి, భ్రాంతి మంతము మొదలగు పురాణాంకారములను వదలికొముదీన్నిగ్ధయైన స్వభావోక్తిని, ఉపమను వాడుట, కాలతత్వము, నిర్వేదము అను మానసికాంశములనుగూర్చిన కైత లల్లుట, వర్ణనీయవస్తువును వర్ణించి వర్ణించి

“మేలుకొన్న సమాధిని గీచుకొన్న
బ్రహ్మకేత్రకు మాయాప్రపంచముట్లు”,
“పోయె నబ్ధాంత మైపోయె పోయెనంద్రు
పోవు తెక్కడ మతులు వోవుటయెకాని”

ఫాల్గునమాసము]

అను వాక్యములతో పాఠకుని చింత సముద్రమున బడవైచుట ఇవి యన్నియును క్రొత్తలే.

ఈయన మానసము సాందర్యమునుండి సత్యము దెస తిరుగుచున్నది. సుందరోపమా నములనుగాక, సాధారణములైన, “గుమ్మరి పుర్వచందమున సంసారంబునంబ్రాజ్ఞుడౌ, జను డంటించుకొనం డొకించుకయు తజ్జంబాలజాలం బు,” “కైతలకు కళాకళలు వేళావేళాలుం గల్గు సంద్రమ్ముంబొందెడు పాటు పోట్లకు బలె” “పోవుదురు తల్లిదండ్రులు భుక్తికొఱకు, ముక్తికయి శ్రద్ధయు వివేకమునుబలె.” మొదలగువాటినివాడులే ఇందుకు ప్రమాణము. ఇంకను బలవత్తర ప్రమాణ మియననందే శము. వేంకటరామయ్యగారు సందేశహరు డనుటకు, నిర్వేదగీతమున ఈయన పొందు హృదయభరము, కాలతత్వమునుగూర్చిన ఈయన చింత, జీవేశ్వర సంబంధమునుగూర్చి “నవకుసుమాంజలి”లో చేసిన సమాలోచనము సాక్షులు. ఈయన చింత, నిర్వేదము, అశాంతి, సందేశము నిచ్చుటతో సమాప్తయై పిమ్మట నీయన నిత్యసంతోషియౌను. ఈయన సందేశము వేదాంతసారమగు జీవేశ్వరైక్యతయై యుండవచ్చునని “మాయవస్తువు లివి మాసి పోవు నెపుడు, మాయకుండునదియె మదికి గూర్చు”, యనువాక్యమునుబట్టి యూహింప వలగుచున్నది.

నవకుసుమాంజలి

పూర్వకపులలో పోతన యెట్లో, ఆధునికులలో నీయన అట్లు. శైలి ద్రాక్షాపాకము. ధార గంగాప్రవాహము. భావములాధ్యాత్మికములు. ఉపమానములలో పోతన కొన్నిచోట్ల జీవుని కలతను గొనివచ్చును.

“ఉహాకలంగి జీవనపు

టోలమునం బశి సాకుచు నృహ

మోహలతానిబడపడ

మున్ విడిపించికొనంగ కేక సెం

దేహము బొందు దేహిక్రియ.....”

ఈయన ఉపమానములుగూడ నాధ్యాత్మికములుగానున్నట్లు వైన చెప్పియున్నాను. ఘోరదారిద్ర్యమాతని వీడింప, కష్టపరంపర ఈయనను వీడించెను. ఈయన నవకుసుమాంజలిలోని ‘అనామయము’లోని కందములు పోతన కందములను, అందును ఆశ్వాసమునకు ముందుండు కందముల బోలుచున్నవి. వృత్తిమే ఇరువురికిని క్రీడారంగము. ప్రస్తుతము వేంకటరామయ్యగారు భారతిలో క్రొత్తపద్ధతి నవలంబించి వ్రాయుచున్నారు. ఈయనకు యోగిపదమును తెచ్చుట కవికూడ తోడ్పడుచున్నవని నా అభిప్రాయము. నవకుసుమాంజలి నిజముగ నవకుసుమాంజలియే. ఉమాకాన్తులు “నేటికాలపు కవిత్వములో కవితయే లే”దని వ్రాయుట డబ్బాయంపని ఇందు మూలమున తెలియనగును. ఈయనమాట ఆయన యెత్త నేలేదు!

సాధుభుజంగగాయనులసంగతి శోభిలుచందనాది వి
ద్యాధరసుందరీస్మితసుధాధవళంబు హిమాచలంబు, నం
భోధు లినుండు సారె కెట మున్నెడుఁ దేలెడు నవ్వి, మేర లో.
నీధర, సర్వదృక్కువలయేందుఁడు మారుతమంత్రి భాసిలున్.

లలకల నంద్రసుందరుల కౌ చెలగేదఁగితేకు, పాండ్య భా
మలమెడ రెట్టి నేయు చురుహక్తికభూషలు, కన్నడంపుఁగాం
తలకును వీనులం దగుచు దంతపుంగమ్మలు, నీయశంబు మి
క్కిలు, ఘనసారవత్రికలు కేరళనారుల కౌచుఁ జెక్కులన్.

కొమ్మల దాఁగి నింగి పలుకుల్ గ వచించియు, మత్తుగొల్పి ప
ల్గొమ్ముమెగమ్ము డీకొలిపి, గూళతనమ్ముల నీకు శత్రు వౌ
నమ్మునిముచ్చు శంబరకుఁ డాత్మకృత మ్మిడ దుష్ఫలమ్ము, దే
శమ్ముఁ ద్యజించి సిగ్గువడి జాల్ముఁడు వాతెను నవ్వ న్గరున్.

* నన నే నవ్యము నాంధ్రవాణి కిడఁ గాన్కన్, మల్లికార్జునము
బను నుద్దండకపీ రిత్రకరణంబు దాది శాఙ్గముల్
దెనుఁగుం జేసితి; నేడు దక్కినవి నాల్గింటిన్ రచింపం దొరం
కొనితిం; గా నది మూలదర్పణము, నాకున్ సాయ మా మీశ్వరా!

మును పడ్వీంశతివత్సపూర్వము, యసంపూర్ణంబుగా మల్లికం
దెనుఁగుం జల్పి, సరస్వతిం బ్రకటితం జేయించితిం బ్రతికన్;
పెనుకేరేఁ దెలింగింతు శేష మనుకొంటిం గాని, పూరింప నిం
దనుకం బూసమి నేకపుల్, గడఁగితిం దద్వైశ్య సంపూర్తికిన్.

(కడపటి యంకములోని మొదటివి కొన్ని పద్యములు)

మందమరుచ్చిశ్చప్రసవమందిరగహ్వరచారిభోగినీ
బృందశిరోవీభూషణసమిధమణిగణకాంతి చిత్రమై,
మెదయతో నగస్త్యమునిప్రేయసి తోయము వోయ వృద్ధి యా
చందనసంతతిన్, వలదెసన్ మలయాచలరాజ మొప్పెడున్.

కలన్దు మహేంద్రముఖ్యము లగంబులు గొప్పవియో జగంబునన్;
మలయమహీధరంబు మహిమంబున సన్నిటికన్న మిన్న యా;
గులగిగులం జయించుకుచకుంభములన్, గుణపక్షపాతినుల్
పాలతలు చందనంపుమిషు బూనరె తద్యశమున్ విశుద్ధమున్.

ఆమలయాచలంబున నొకవృక్షు కోయని గండుఁ గోయిలల్
మామిడి లేజపుల్లు దిని మత్తిలి కూయుచునుడ, మన్మథ
స్వామికిఁ బ్రాణమిత్రుఁ డనఁజాలినదక్షిణగంధవాహుఁ డ
య్యామనివేళ లీలను విహార మొనర్చెను మెల్లమెల్లగన్.

గిరితటంబులు స్వేచ్ఛమై దిరుగుచటులు-మరకతద్యుతితనువొందెమాతరిశ్వుఁ;
డద్ది గనినంత వన దేవ తాక్షియుగము-లయ్యె సవిలాసములు, సహర్షాశ్రువులును.
అంత ఫణిపతి వాసుకి మంతిరియగు-మణిధరుతనూజ మంజుల; మదనజయప
తాక వదనాబ్జగంధలుబ్ధభ్రమరక-యట సఖులుఁదాను వనిఁ గన్యయాడుచుండె.

జఘనమంధరగతి కుచశ్రాంతమధ్య-సఖులతోఁ గోసికొనుచు వాసంతు లింతి,
పింఛతాపింఛరుచిరు సవిధలతాని-కుంజ సంచరు దేవుఁ గన్గొన్నియొ బవను.

ఆకులకన్య మారవిశిఖావళిచేతను బీడ్యమానయై
స్తోకనిమిలితాక్షులను జూచుచు వానిఁ, గృశాంగి సంగసౌ
ఖ్యాకలనంబు ధ్యానమున నొటను దారిచి చూలు, తత్త ణం
బాకె కుమారకుం గనియె నాకులలోన భయాకులాత్మయై.

పాలీయం దనయానురాగమున లోపాముద్ర చన్పేషి, యా
బాలుం డంత నగస్త్యమాని వరక్లప్తశ్రేతసంస్కారుడై,
కాలానుక్రమతం బ్రవృద్ధి గనియెన్ గన్విందుగా, ముద్దునన్
లాలింఁన్ మునిభామినున్ గొనుచుఁ గేలంగేల నప్పట్టునన్.

హస్తపల్లవపుటమున నభిఞోడ-నాది నాచాంతుడై విష్ణు, వతనిహృదయ
మంతకంఠెను విస్తృత మనుచుఁదలఁచి-యన్యరుచిమాని తిరముగా నటనె నిలిచె.

ముగ్ధకరపల్లవములను ముందుకిడుచు-నళికమునఁ గుంతలము లభు లటు చలింప
మొలనుబడములఁగింకింబల్ మొరయఁ బుడుతఁ-డంకణంబునజానువులాన్ని పాఁకు.

కలభకర్ణములను నులుపుచుఁ గొదమసిం-గములజూలు వేడుకను బెఱుకుచు
నాడు బుడుతఁ దిగుతు రవినయ! మృగ బాధ-నేయకనుచు మునులున్న హగరిమ.

మారమతంగజంబునకు మై మఱుపించెడు మత్తుమందు, శృం
గారపయోంబురాశి కధికంబుగఁ బొంగు ఘటించుచంద్రికా
పూరము, రాగపుంజిపురుపుంజముఁ బెంచువసంత, మంగనా
చారుకటాక్షసత్కృతము, జవ్వనమొందెను బాఁఁ డన్వలన్.

కనె నొక్కర్తు నతండు స్వర్ణకదళీగర్భాంగకచ్ఛాయ, నూ
తన నైజోరువిలాసయుక్తి, స్మరభృత్యశ్రేణి గల్పించుచున్,
ఘనలజ్జావిచలత్కనీనిక, కటాక్ష శ్రీనిసత్కారభా
జనుఁ దన్ జల్పెడు కామనీయకనిధిన్ స్వప్నానఁ గన్యామఃశిన్.

అప్పు డతఁడు మందహాసాననుఁడు దన-చెంత కేగుదెంచు నింతిపైఁట
చేలచెఱుగు లీలఁ గేలఁ బట్టెడునంతఁ-దరుణి నౌల కనిచి తలఁగె నిద.

విగళితధైర్యుడై యతఁడు వెండియు హా! ప్రియురాల! నాకు నీ
వగపడుమం చజ్జనమును నార్తవిలాపము లొచరించుచున్
దెగలయి నేను నేననుచుఁ దీవ్రముగా మెయిఁ దాఁకు మన్మథా
శుగములకెల్ల నొక్కరుడై సూటిగ నయ్యె శరవ్యుఁ డయ్యెడన్.

మీకు మేలైన సువాసనగల అత్తరులు కావాలేనా?

అట్లులైన అత్తరులకు రాజని పిలువబడు ఆటోదిల్ బహార్ ను పువయోగించుడు

కొన్ని బిందువులను మీ చేతుమాలపై చిలికినతోడనే యింపగ, పువ్వుసంబంధమగు సువాసన నీచుట్టుపట్లవ్యాపించును. ఇంతటిరమ్మమైన, మనోహరమైన సువాసనను నీవు బజారులో కొను యితర అత్తరులలో పొందజాలవు.

‘ఆటోదిల్ బహార్’ అను పేరును యిప్పుడు జ్ఞాపకమునకు తెచ్చికొనుడు. దానిని ఒకమా రుపయోగించుడు. దాని మనోహరమైన, శాశ్వతమైన సువాసనకు తత్సమ్యయత్సమును చెందుదువు.

1/2 డౌన్సు బుడ్డి	వెల	రు.	2-0-0
1/4 ” ” ”	రు.	1-4-0	
1 డ్రాము ” ”	రు.	0-12-0	
మాదిరిసీసా	రు.	0-2-0	
సువాసనగలకార్డులు	రు.	0-1-0	

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము

కొనునపుడు దయచేసి ‘ఆటోదిల్ బహార్’ అను పేరును జాగ్రత్తగా పరిశీలించి కొనుడు. అన్ని నోట్లను అమ్ముబడును. సోల్ ఏజంట్లు:—

ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్స్ అండు కెమికల్ కంపెని,
285, జమ్మామసీదు బజారు, బొంబాయి.

నొప్పులుగాని, తీపులుగాని, ఏవైనను సరియే తొలగింపవచ్చును

మీరు ఏల నొప్పులవలన బాధపడవలెను. ఆ నొప్పులు తలయందైననుసరే, దేహమున యితరచోట్లనైననుసరియే, నడుమునొప్పి, వాయువునొప్పులు, పడికిము, గొంతు రాపిడి, కాళ్లనొప్పులు, కీళ్లనొప్పులు, నాడినొప్పులు, బెణుకునొప్పులు, మొదలగు నొప్పులైనను సరియే, తప్పక త్వరలో

‘ఆడమేన్స్ వైట్రైన్ సాల్వ్’

అనుదానిచే మాన్యుచున్న. ఇది వుపశాంతికర మగు అంజనము కాదు. ఇది చాలా మేలైన వైట్రైము. ఇది చాలా విలువగల ఓషధులచే తయారుచేయబడినది. దీనిచే నొప్పులుమొదలంబుపోయి తత్క్షణమే నీన్ను ఆనొప్పియొక్క బాధనుండి తొలగించును. వీలకువేలు దీనివల్ల లాభపడిరి.

వెల బుడ్డి 1 కి రు. 1-0-0.

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.

ఈ అత్యద్భుతమగు బాధనివారిణి ఫలమును కనుగొనుటకు యీ క్రింద పేర్కొనిన అంగడినుండి 2 ఆదలకు శ్యాంపిలుడబ్బీ తెప్పించుకొనవచ్చును.

మెస్సరు:—ఎ. బి. పార్కెర్, 259, వై నాబజారు, మద్రాసు.

సోల్ ఏజంట్లు:—ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్స్ అండు కెమికల్ కంపెని,

285, జమ్మామసీదు బజారు, బొంబాయి.

ఏల మీరు కామినియా తైలమును మాత్రమే వాడవలెను ?

(తెలిస్తారు చేయబడినది)

ఎందుకనగా:

కామినియా తైలము వెంట్రుకలకు చాలలాభకరమైనది.

కామినియా తైలము వెంట్రుకలు ఊడిపోవుటను ఆపును.

కామినియా తైలము వెంట్రుకలు పొడవుగాను, దళిముగాను కాంతిగాను పెరుగుటకు తోడ్పడును.

కామినియా తైలము సువాసన తైలము మాత్రమే కాదు. అయితే వెంట్రుకలు పెరుగుటకు కావలసిన ఓషధులు ఇందులో గలవు.

కామినియా తైలము పుట్టుకు చల్లదనమును గలిగించి మెదడుకు విశ్రాంతి నిచ్చును.

చెదుపుడు,

ఆలోచింపుడు,

ఆర్థరును పంపుడు.

కలకత్తాలోనున్న ఫార్వర్డుపత్రిక తెలిపినది:—“ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీవారిచే పంపబడిన అత్తరులు, వాసన తైలములు విభజింపబడి, పరీక్ష చేయబడుటవలన అందులో హానికరమైన వస్తువులు లేదని రుజువుపరచబడినది. కామినియా వాసన తైలమునందు మనోహరమైన అత్తరు చేర్చబడినది. మెదడుకు చిలువను గలిగించును.”

సి. యు. ఆర్. కార్వెల్లా, ఎస్. ఏ. స్టర్లు, పెరా ద్వీపమునుండి వ్రాసినది:—“కామినియా తైలము మిక్కిలి మంచిదనియు, తృప్తికరమైనదని నిస్సందేహముగా కనుగొంటిని. ప్రత్యేకముగా చుండుకు, పుట్టుకు త్వరలో గుణమును గలిగించును. ప్రస్తుతము వాడుచున్న నా రోగులకందరికిని దీనిని శిఫార్సు చేసితిని.”

బుడ్డి 1 కి ధర రూ. 1-0-0

వి. పి. ఖర్చులు రూ. 0-6-0

బుడ్లు 3 కి ధర రూ. 2-10-0

,, ,, ,, 0-12-0

హెచ్చరిక:—ప్రతిపట్టణమునందును, గ్రామమునందును యున్న సుప్రసిద్ధమైన దుకాణములందు కామినియా తైలము విక్రయించబడుచున్నది. మీరు అడుగునట్టి దుకాణమునందు దొరకనిచో అతని పేరును మాకు తెలుపుచూ, ఆర్థరును మాకు సేరుగా పంపును కొందరు వర్తకులు ఎక్కువలాభమునకై ఆశపడి పేరులేని వస్త్రగుణులు గలవి, తక్కువరకమువి “శ్రేష్ఠమైనదని” తెలుపుదురు. గనుక అట్టి తంత్రములను నమ్మి మోసపోరుకు. ఎల్లప్పుడును కామినియా తైలమునే పట్టుపట్టి తెప్పించి వాడుడు. ఇతరమైనవాటిని తెప్పించవద్దు.

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ.

285, జమ్మామసీదు, బొంబాయి.

పూరువు

కొండమీదనుంచి కిందకు పడ్డట్లయినది. నిలబడతా మంటే కాళ్లాడవు. మాట్లాడదా మంటే నోరు వణుకుతుంది. మనస్సుకు యశావసము పోలేదు కాని శరీరముకు ముదిమి పచ్చింది.

శర్మిష్ఠ

అయ్యో తండ్రి, ఎంత పని చేశావురా!

పూరువు

కృష్ణారామా అనుకుంటూ కూర్చుండవలెను కాబోలు. ఎప్పటి కప్పుడు నానంగతి నేను మరిచి పోతున్నాను. మొన్ననాన్న గారు పేటకు వెళ్లుతుంటే ద్రుహ్యుడూ అనుచూ కూడా వెళ్లుతున్నారని తెలిసి నేను ఉత్సాహముకొద్దీ గుర్రము నెక్కబోయి పడ్డాను. అన్న లిద్దరూ నన్ను చూచి నవ్వారు.

శర్మిష్ఠ

నవ్వరు నాయనా, నీవు చేసిన పనికి! తండ్రి గారికి కాన్వలసి ఉంటే ఏకీరికలేనా చెల్లించ లేకపోయినావా? పదికాలాలపాటు బతక దలచినాడవు, ముక్కు పచ్చలారని నాడవు నీవయస్సు చేతులారా తండ్రివశము చేస్తావా?

పూరువు

తండ్రిగారి మాట ఎలాడాటేది అమ్మా.

శర్మిష్ఠ

తండ్రిగారి మాట అనుకొంటున్నావు. అది తండ్రిగారి మాట కాదు.

పూరువు

నన్ను తండ్రిగారు అడిగితే నే గదానే ఇస్తా.

శర్మిష్ఠ

నీ తండ్రిగారికి ముసలితనమైనా ఒక్కటే యశావసమైనా ఒక్కటే. దానికోసం ఇదంతాను ఆ దేవరూని కోసం.

పూరువు

దొడ్డమ్మకు ఇందులో ఏమీ సంబంధం లేదు. ఇమ్మనిగాని వద్దనిగాని ఆవిడగా నేమీ నాతో అనలేదు.

శర్మిష్ఠ

అవి ఔషధూ అనదునాయనా! అనకుండానే అన్ని పనులూ చేయించుకుంటుంది చేయక పోతే తండ్రితో చెప్పి శాపము పెట్టిస్తుంది. పోనీ నాయనా ఈ ముసలితనముతో వైనా నిదికి ఉన్నావు చూచి సంతోషించడానికి. ఆవిడశాపంగానే తగిలినట్లయితే ఈ దుఃఖాలతో బాటు పుత్రశోకం కూడా అనుభవించ వలసి వచ్చేది.

పూరువు

నేచేసినదనికి దేవరూనిదొడ్డమ్మ చాలాసంతోషించి నాకు బహుమానా లంపించి.

శర్మిష్ఠ

నేరకజేసిన చిన్నతప్పుకు అజన్మమూ నేను
దాస్యము చేస్తున్నాను గదా ఎటువంటిసుఖ
ములు ఎరగనుగదా!

పూరువు

తండ్రిగారు నిన్ను గౌరవిస్తూనే ఉన్నారుగదా
ఇక దుఃఖముల మాట తలపెట్టడ మెందుకు?

శర్మిష్ఠ

నీ తండ్రిగారు నన్ను గౌరవించారనే గదా
నాయనా, నీకు ఈ అవస్థ వచ్చింది. నాజన్మము
అంతా దానికి నేను ధారపోశాను. నీ యావ
నమంతా నీవు నీ తండ్రిద్వారా దానికి ధారపో
శావు. ఇంకా ఎంతవరకూ అవిడ మనసు పీడిం
చుకు తింటుందో ?

పూరువు

అమ్మా, ముదిమివల్ల అనుకోని దుఃఖాలు
చాల వచ్చినవి. అందరూ తప్పులేనిదే నన్ను
సహించుకొంటున్నారు. ఇంద్రియములు పట్టు
తప్పినవి. ఇచ్చను తీర్చుకోలేని అశక్తికన్న
పెద్దదుఃఖ మింకొకటి ఉన్నదా ?

శర్మిష్ఠ

కాదురా నాయనా, నాకడుపున నీవు పుట్ట
కుండా ఉన్నా బాగుండేది. దానికడుపున
పుట్టినా పుట్టావుకావు.

పూరువు

యావనపు ఇచ్చకు ఈ ముసలిదేహముబదులు
చెప్పగలదా ? కొండలు తిందామనే ఇచ్చేగాని
పట్టుమెతుకులు లోపలికి పోవు. దేశాలు జ

యిద్దామని ఇచ్చు. దేహము కదలదు. దృష్టిశ్ర
వణములమాట చెప్పనే అక్కరలేదు. కాని
ఒక్కసంతోషము మాత్రము నన్ను నిలబెట్టు
తోంది.

శర్మిష్ఠ

సంతోషము కూడానా, నాయనా ?

పూరువు

ఈ కష్టములన్నీ నాతండ్రిగా రనుభవించవలసి
నదే కదా. అవి నేను పుచ్చుకొని తండ్రిగారికి
యావనసుఖము ఇచ్చాను గదా అని సం
తోషము.

శర్మిష్ఠ

నీమాటకు నేనెందుకు అడ్డుచెప్పాలి ? ఆస్వస్థు
సుఖమైనా నీకున్నందుకు నాకుమాత్రం సం
తోషం గాదు నాయనా.

పూరువు

అమ్మా, ఈ అవస్థలో నేను లోకము ముఖము
చూడలేను. ఏ అడవిలోనో ఒక కుటీరము
నిర్మించుకొని భగవంతుని ధ్యానిస్తూ కాలక్షే
పం చేస్తాను. యావన భానూదయం అయిన
తరువాత మళ్ళీ నీముఖం చూస్తాను. మనస్సు
ను పగ్గములతో బిగించి ఈముసలి దేహము
తో జతగూర్చి అందాకా జీవయాత్ర చేస్తాను.

శర్మిష్ఠ

నీతోకూడా ఉండి నీకు గంజో అంబలో కాచి
పోద్దామన్నా ఈ దాస్యమువచ్చి పట్టుకొంది
నాకు. పుట్టింది మహారాజు కడుపున ; అనుభ
వాలు ఎంతటినిక్కష్టాలకై నా రానివి.

పూరువు

అమ్మా, నీ దాస్య విమోచనముకు మార్గము నాకు కనిపిస్తూ ఉంది.

శర్మిష్ఠ

ఏమిటి నాయనా, ఏమిటి.

పూరువు

నాకు యశావన ప్రాప్తికూడా దానితో పాటే కలుగుతుంది.

శర్మిష్ఠ

ఎలాగ.

పూరువు

గాలముకు ఎర్రనుకట్టి పెద్ద చేపనుపట్టు తాడు గాలపు వేటకాడు. నా యశావనమును బలిగా సమర్పించి నీకు దాస్యవిమోచనమూ, నాకు సర్వాభీష్టములూ సంపాదిస్తున్నాను.

శర్మిష్ఠ

ఎందుచేత ఆలాగనుకొంటున్నావు?

పూరువు

ఎంతటి కార్యమైనా బలిచేత నిర్వహించుకో వచ్చుగదా. ధనమూ, ప్రాణమూ, తపస్సును బలిగాపెట్టి ఆత్మసౌఖ్యమూ, దేశసౌఖ్యమూ, ముక్తి సంపాదించు కొంటున్నారు లోకులు.

శర్మిష్ఠ

నాదాస్య విమోచనానికి నీవు నీయశావనాన్ని బలిగా ఇచ్చావా? నీసౌఖ్యానికి నేనెన్ని దాస్యాలైన చేస్తానుగదా!

పూరువు

నాపుట్టుకకే నీశీలాన్ని బలిగాఇచ్చావుగదానీవు.

శర్మిష్ఠ

ఏమినాయనా, నీవే ఆలాగంటున్నావు?

పూరువు

ధర్మబద్ధమైన వివాహఫలముగా నేను జన్మించి ఉన్నట్లయితే ఈమాట నేనెందుకంటాను?

శర్మిష్ఠ

హృదయములు కలిసిన గాంధర్వము మావివాహము.

పూరువు

లోకదృష్టికి మీవివాహములో ధర్మము కనిపించదేమో?

శర్మిష్ఠ

మావివాహానికి ఫలముగా మాకు ధర్మమే పుత్రసూపముగా ఉదయించింది. ఇంక మావివాహము ధర్మబద్ధముకాక ఏమవుతుంది?

పూరువు

మీకు ఉదయించిన అధర్మమెవ్వరు.

శర్మిష్ఠ

నీవే!

పూరువు

ఎట్లు?

శర్మిష్ఠ

ధర్మముకోసమే నీయశావనము నీతండ్రికి నీవు ధారపోశావు.

ధర్మరూపుడైన నాభర్తముదిమి నీలోప్రవేశించినది.

అందువల్ల నీలో నాకు నాభర్త కనిపిస్తున్నాడు. నీలో నాకొడుకుకూడా కనిపిస్తున్నాడు.

పూరువు

అమ్మా, ఈమాటలు నేను వినలేను. వెళ్లుతున్నాను.

శర్మిష్ఠ

నేను చెయ్యిపట్టుకు తీసికొని వెళ్లనా.

పూరువు

వద్దు. నాతండ్రిగారు వస్తూఉన్నట్లు చప్పడైంది. నే వెళ్లగలనులే.

శర్మిష్ఠ

జాగ్రత్త నాయనా, కరగట్టిగా పట్టుకో తూలి పోయేవు! దారి సరిగా చూచుకొంటూ వెళ్లు, రాళ్లూ రప్పలూ తోవలో ఉండేవి. బట్టలూ రథాలూ వస్తూఉంటువి బాటపక్కనుంచి నడు.

పూరువు

జాగ్రత్తగానే వెడతానులే, అమ్మా.

[వెళ్లిపోవును. యయాతి ప్రవేశించును.]

శర్మిష్ఠ

(తలవంచి నిలబడును. మాటాడదు.)

యయాతి

నమస్కృతులతో స్వాగతము చెప్పవేమి నాకు శీలవతి.

శర్మిష్ఠ

(మాటాడదు)

యయాతి

అన్యులతప్పకు నేనా శిక్షాప్రాత్రుడను కోమలీ.

శర్మిష్ఠ

(మాటాడదు.)

యయాతి

అనుభూత సౌఖ్యములు స్మృతిపథమునకు రాగా కష్టములు రాగలవనే భయముకూడా లేకుండా నామనస్సు నన్ను నీదగ్గరికి లాగుకు వచ్చింది. మనోహారిణీ,

శర్మిష్ఠ

(మాటాడదు.)

యయాతి

ఒక్కమాటకు కూడా నోచుకోలేదా నేను, ప్రాణసఖి.

శర్మిష్ఠ

నా బ్రదుకంతా తప్పలతో అల్లుకుపోయినది. నేను ఏపని చేసినా నాకో నావారికో కష్టములు రాకతప్పదు. అందుకని నేను నీతో ఏమి మాట్లాడజ్జీ?

యయాతి

కుశల ప్రశ్నలకు కూడా తగనా?

శర్మిష్ఠ

నీకు నేను ఏవిధముగా నమస్కారము చేయగలను. చేయడముకు నాచేతు లాడవు. నాతప్పు వల్ల నాకు ఆజన్మదాన్యము వచ్చింది. నాతప్పు వల్ల నీకు ముదిమీ తరువాత నాచిన్నకొడుకుకు ముదిమీ వచ్చింది. నాకొడుకుల శ్రేయస్సు కోసము నేను మానము ధరించ పూనుకొన్నాను.

యయాతి

నాకోసము ఈ ఒక్కమారూ వ్రతభంగము చెయ్యి.

శర్మిష్ఠ

లాభము?

యయాతి

నా హృదయదాహము తీరుతుంది.

శర్మిష్ఠ

మొదటినుండి తుదివరకూ ఆత్మపరాయణత్వ మేనా?

యయాతి

ఆ ఆత్మలో నీవుకూడా ఇమిడిఉన్నావు గదా!

శర్మిష్ఠ

మీ రనుకొన్నట్లు కాను.

యయాతి

ఎందువల్ల నీలో ఇంత మార్పు వచ్చింది.

శర్మిష్ఠ

నీకు ప్రబోధము కలుగడముకు నేను మాన వ్రతము త్యజిస్తున్నాను. ఇక మార్పుకు కారణములు చెప్పినా?

యయాతి

హృదయదాహము అశీలయింప చేస్తున్నావా.

శర్మిష్ఠ

ఆత్మ, ఆత్మ, ఆత్మలాభముతప్ప ఇంక ఏమీ లేదా నీకు.

యయాతి

అపచారములు చేసిఉన్నట్లయితే కుంతవ్యము లైతే క్షమించు.

శర్మిష్ఠ

ఇప్పుడే నీవు ధర్మరూపుడ వని మన అబ్బా ముఖాన చెప్పాను.

యయాతి

నిజంగా, అయితే ఇది ప్రణయకలహమా?

శర్మిష్ఠ

ఎప్పుడైతే నీముదిమి అబ్బాయికి బదిలీచేసి అతని యావనము నీవు గ్రహించావో అప్పుడే అతని ధర్మము పెంపొందింది.

యయాతి

నాది ఊణించినదనా?

శర్మిష్ఠ

చెప్పడమెందుకు?

యయాతి

ధర్మలోపముకలిగినా పతివ్రతలు భర్తలనుదూ పించవచ్చునా!

శర్మిష్ఠ

నీవు దేవయానికి భర్త వేమో? నాకు ఇప్పుడు కావని నానమ్మకము.

యయాతి

శుక్రాచార్యశాపము నిన్ను ఆలాగ్ అనిపిస్తూ ఉంది.

శర్మిష్ఠ

ఆశాపముమాట జ్ఞాపకమే ఉంటే నాదగ్గరికి ఎందుకు వచ్చావు నీవు? ఒకమారు శిక్ష ఆను భవించినవాడు రెండవమారు ఆకార్యమేతల పెట్టినప్పుడు శిక్షణకు వైరవపడ్డా?

యయాతి

నీపై ప్రేమ బలాతిబలమై నన్ను లాగుకువచ్చిందని ఇదివరకే చెప్పాను గదా!

శర్మిష్ఠ

శాపభయము న న్నామాట అనిపించలేదు.

యయాతి

మరి?

శర్మిష్ఠ

దేవయాని భర్త నాకు ఒకప్పుడు భర్త అయి నందుకే నేను వగస్తున్నాను.

యయాతి

దేవయానీశర్మిష్ఠలు నన్ను కోరి భర్తగా చేసి కొన్నవారే!

శర్మిష్ఠ

దేవయాని అంతకుముందు తనహృదయమును ఒకనికి అమ్మివేసింది.

యయాతి

కచతిరస్క్రృత అని దెప్పుతున్నావా?

శర్మిష్ఠ

ఒకరికి అమ్మిన హృదయమును మళ్లీ నీ కెట్లు ధారపోయగలదో ఆలోచించు కొన్నావా?

యయాతి

ధారపోసిందిగాదా మరి ?

శర్మిష్ఠ

కచుడే నేడు ఆమెకు చిక్కితే ధారపోయ్యడం నీకు బోధపడును.

యయాతి

మాప్రేమజీవితములో కచునకు చోటు లేకుండా చేసుకొన్నాము.

శర్మిష్ఠ

నీవిషయములో ఆమాట నిజమేమో. దేవయాని విషయములో నీవు నిర్ధారణగా ఎట్లు చెప్పతావు?

యయాతి

ఆమె కచుణ్ణి నాలో చూచుకొంటూ ఉంది అనుకో.

శర్మిష్ఠ

నీతో వ్యభిచార మన్న మాట.

యయాతి

ఎంతటి మోటుమాటలు!

శర్మిష్ఠ

నీ చేతలో?

యయాతి

నా చేతల కేమి?

శర్మిష్ఠ

ఎందుకోసము నాదగ్గరికి వచ్చావు?

యయాతి

చెప్పానుగాదా!

శర్మిష్ఠ

నాతో సరసాలాడుటకు వచ్చిన నీవు నాకేమి కావాలి?

యయాతి

భర్తను.

శర్మిష్ఠ

నాకొడుకు యశావనము కొల్లగొట్టి ఆయావ సముఖో నాకు సౌఖ్యమియ్యడానికి వచ్చిన నీవు నా భర్తవా? దేవయానికి భర్తవేమో?

కచుని మోహించింది. నిన్ను చేబట్టింది. నీ
ద్వారా నాకొడుకు యశావంతాన్ని.....

యయాతి

నీతి విరహితమైన మాటలు నీనోట రావ
చ్చునా?

శర్మిష్ఠ

నీతివిరహితమైన చేబట్టు నీతికి గురువైన శుక్ర
ని కూతురులో నీకు కనిపించవు కాబోలు.

యయాతి

శర్మిష్ఠా, నీడోహకు అందని ఉత్కృష్టమైన
నీతి ఉండవచ్చునని నీ వెందు కనుకోవు. వ్యక్తు
ల నీతులు సంఘమును కట్టివేయగలవా?

శర్మిష్ఠ

వ్యక్తినీతి సంఘనీతిని మించి ఉండవచ్చును.
అప్పుడు వ్యక్తినీతి సంఘనీతిగా మారిపోతుంది.

యయాతి

మాశేవరకూ సంఘనీతి మనకు అనుసరణీ
యము. పోనిగాని కోపము కట్టిపెట్టు. దేవ
యాని మాట మనకెందుకు? ఆనాడు నీవు
నాకోసమని అనిమిషత్యము పూని కాచుకొని
ఉన్న దినములు జ్ఞప్తికి తెచ్చుకో, ఆప్రేమలో
ఆవేశమూ, ఆ ఆశలో ఆత్రతా, అనిరీక్షణలో
సౌకుమార్యమూ, ఆనీప్రేమనవసీతములో
తాతశ్యామూ జ్ఞప్తికి తెచ్చుకో.

శర్మిష్ఠ

అది గతకాలము. అది గతసౌఖ్యము.

యయాతి

నామీద పూర్వమువలె ప్రేమవర్షము వర్షిం
చవా ఒక్కమారు?

శర్మిష్ఠ

కూడదు.

యయాతి

నేను నీ భర్తను కాశా?

శర్మిష్ఠ

కావు

యయాతి

ఎవరు నీ భర్త!

శర్మిష్ఠ

యయాతిమహారాజు

యయాతి

నేను యయాతిని కానా?

శర్మిష్ఠ

నీ దేహము యయాతిది. నీమనస్సు యయా
తిది. ప్రేమకు నీమనస్సును పురిగొల్పే యశావ
ంతము నాకొడుకుది.

యయాతి

అయితే.

శర్మిష్ఠ

తెలియదా? నీలో నాకొడుకును నేను చూచు
కొంటున్నాను.

యయాతి

ఎంత చెడ్డమాట!

శర్మిష్ఠ

నాకొడుకు యశావనము కొల్లగొట్టినప్పుడు ఈడోహ నీకు తోచలేదు కాబోలు!

యయాతి

నీవల్ల నేగదా నాకు శాపము తగిలి ముదిమి వచ్చింది. నేను నాక్రతిబింబమైన నాకొడుకు యశావనాన్ని ఎందుకు సంపాదించాను ?

శర్మిష్ఠ

దేవయానికోసము. నావల్ల నీకు ముదిమి వస్తే నాయశావనమే నీవు తీసుకోలేకపోయావా ? యశావనముకు లింగభేద మున్నదా ?

యయాతి

నీయశావనము నేను గ్రహిస్తే అప్పుడు నాయశావనము ఎవరియందు ఫలోన్ముఖము కాగలదు?

శర్మిష్ఠ

ఇప్పుడో?

యయాతి

నీవు కువ్యాఖ్యానములు కట్టిపెట్టలే.

శర్మిష్ఠ

నాకొడుకు యశావనాన్ని అనుభవించేటంత దుర్మతికి నేను ఒడబడలేను.

యయాతి

అయితే వెడతాను శర్మిష్ఠా!

శర్మిష్ఠ

పూకువుమీద దయలేదా!

యయాతి

భర్తను తృణీకరించిన శర్మిష్ఠ కొడుకుమీద నాకు దయా?

శర్మిష్ఠ

తనబ్రతుకు చచ్చుపెట్టకొని తనతండ్రికి తన అమూల్య ధనము ఇచ్చివేసిన కొడుకుమీద నీకు దయ ఉండరాదా?

యయాతి

యయాతి కృతఘ్నుడుకాడు.

దేవయాని

(వెనుకనుండి గట్టిగా నవ్వును.)

శ్రీకృష్ణాష్టమివిశేషము

ఏమి యిచ్చితివయ్య నా కిప్పు, జేమి కొంటివి నాకడన్
స్వామి, నీ తగిలించుకొన్నది వట్టి దండుగబేరమే!
పామరున్ ననువిల్చికొంటివి వ్యర్థునిం జపలాత్మునిన్
బ్రేమమీఱఁగ నమ్ముకొంటివి నిన్నుఁ జింతామణి నహో!

గ్రుడ్డిగవ్వకు వచ్చె హెచ్చగు కోటికోట్లమహాధనం
బడ్డమే మింక వైభవంబున నద్వితీయుండ నైతిఁగా!
బెడ్డముక్కయు నీదు సత్కృపవేరి స్పర్శమణిం బ్రభూ,
దొడ్డబంగరు కొండయాకా, దనుఁ దొట్టి సూర్యుడె చుట్టిరాన్.

గాలిబొంగరమట్లు పాటితి గాలి యే కడవీచినన్
మేలు కీ డనుకోక యాకడ మిట్టిపాటు ఘటిల్లఁగన్;
ప్రేమ సత్తువ తూల మైవడి వెచ్చనూర్పులు పెడలు, నీ
పాలఁజేరితిఁ దల్లియొడిఁజను గ్రోలి కూరుకుబిడ్డనై.

పాడుచీకటి పేదకొంఁపకు వచ్చినాడవు సామి, నీ
కూడ నొక్కటఁ దెచ్చినాడవు కోటిసూర్యులవెల్లు; నీ
సీడయే గనరాదు దానను నీవువచ్చిన జాడయేన్!
ప్రోడవై కికురించినాడవు! ముంచినాడవు కొంఁపయే.

మూఁగనై పడియుంటి నే నేమూలనో చలిముద్దనై
రాగమెల్ల నశించి యెడఁద విరాగమొంది కృశింపఁగా;
మత్తకోకిల మట్లు నేఁ డిదె క్రొత్తపాటలఁ బాడెదం
జిత్తగింపుము చేర్చి నీశ్రుతిఁ జిన్నికృష్ణ, ముదంబునన్.

శ్రీ తిమ్మజగపతిరాజుగారు రాజ్యమునకు వచ్చినతోడనే కందా కందా నిండిపోయెను. గబ్బిలములు మాత్రమే నివసించు శాల లన్నియు దివ్యభవనములుగా మారెను. చుట్టములు, చుట్టముల చుట్టములు, వారి చుట్టములు, మిత్రులు, మిత్రుల మిత్రులు, వారి మిత్రులు, మిత్రుల చుట్టములు, వారి చుట్టములు, వారి వీరీ మిత్రులు, నపుకరులు, వారి బంధుగులు, వారి మిత్రులు, ఆ మిత్రుల బంధుగులు. ఇటులు మిఠీ మేరా లేని జనము దివాణములో తేవీనీ. వీరిలో నూటికి తొంబది తొమ్మిది మంది రాజుగారి పేరు ఎఱుంగరనినవో వారి ముఖముకూడ ఎఱుంగరని చెప్పవలసిన పని లేదు.

వీరి కందఱకు ఇండ్లు వాకిళ్లు, పెండ్లిండ్లు పేరంటములు పురుళ్లు, గిరుళ్లు, సమస్తమూ దివాణమే భరించుట. ప్రతి-అణువు ప్రతిపరమాణువు తిమ్మజగపతిరాజుగారు తిమ్మజగపతిరాజుగారు అని కీర్తించుచున్నది.

తిమ్మజగపతిరాజు ఒకనాఁడు సభాభవనమున కూర్చుండెను. సేవకుఁడు దూరమున.

అతని మనస్సున మూఁడు విషయములు మూఁడుకోట్ల విషయములై ముప్పతిప్పలు పెట్టుచుండెను. ఒకటి—దివాణమున మితి లేని దానికలు, రెండు—సేవకులు, మూఁడు

సంగీత సభ్యులు. ఈ మూఁడును మూఁడే, అందు ఈ మూఁడవ విషయము మూర్ఛాకరము. సంగీతసభ్యులలో ఎక్కువమంది సువారపు దొరలు. ముత్తాతలు తాతలు తండ్రుల వరుసగా వచ్చుచున్నవియు, ఇష్టదేవతలవలె అర్చింపఁబడునవియు, వేలకువేల చిల్లులను దుర్గుణములవలె లోన దాచుకొనునవియు, మడతలు విష్వవో మానము దక్కని వస్త్రములను ధరించి, పాపము వశశ్రుతిస్థును జాత్యాభిజాత్యమును రక్షించుటయే తమ యునికికి ప్రయోజన మనిపించు ఈ సభ్యులను చూచినపు డెల్ల తిమ్మ జగపతిరాజుగారికి చంద్రునిలో కళంకము గుఱుతు దవులును. వారి పొగడితలు వినినపుడు అతనికి కర్ణశూల.

మొన్న జరిగిన సంగీతసభలో వారి మెచ్చికోలును, అభిజ్ఞతాసూచకమగు బళిబళీయను అటపులును, పిని అన్నిటికంటె మిక్కుటముగా తల ఆడించుటయు రాజుగారి మనోజ్వరమునకు నిదానము. తిమ్మజగపతిరాజుగారు వీని నన్నిటిని తలచి తలచి చింతానిమగ్నులై యుండి ద్వారమున పదశబ్దము వినెను.

షరాబు కుటుంబ వ్యయపు చిత్తాతెచ్చి తిమ్మజగపతిరాజుగారి కిచ్చి నిలువఁబడెను. నౌకరు గంటమును ఒరనుండి పైకి తీయుచుండెను. రాజుగారు చిత్తా తేరిపాఱ జూచిరి.

ఆదాయపు మొత్త మంతయు కేవల కుటుంబ పోషణమునకే సరిపోయెను.

కుటుంబమున కేవలము తాను తన భార్యయు. ఈ యిరువురకు రాజ్యమున వచ్చు ధన మంతయు ఖర్చు!

రాజుగారు తెలతెలబోవుచు షరాబు కేసి చూచిచూచి ఆకాశముకేసి మొగము ఎత్తిరి. నౌకరు గంటమును చేతి కిచ్చెను.

నవుక రిచ్చిన గంటము ఇచ్చినరీతిగనే రాజు గారి చేతిలో ఉండెను.

షరాబు అనెను—దేవర వారు ఆల కించునేడల మనోవినోదమునకు ఒక కథ చెప్పెదను. రాజుగారు ‘మంచిది’ అనిరి. షరాబు చెప్పఁ దొడఁగెను—తొల్లి తంజావూరు మహారాజులుంగారు సోమరిపోతులకు ఒక సత్రము వేసిరి.

రాజుగారు నడుమ అడ్డమువచ్చి ‘అటు వంటిది ఉండునా? అని అడిగిరి.

షరాబు ధైర్యముతోఁ బిల్వ—అయ్యా! అటులు అనకుండు. మన దేశమున నక్కఁడోళలను విని చలిచేఁగాఁజోలు ఏడ్చుచున్నదని దుప్పటుల తానులుతానులు చింపించి అరణ్య మంతయు పఱపించిన పుణ్యపురుషులున్నారు. పామునోట కప్ప అడ్డుపడఁగా దానిని తొలఁగించిన బ్రాహ్మణులకు అగ్రహారము లిచ్చిన ధర్మదాత లున్నారు. గారెల మాన్యములు, బూరెల మాన్యములు అరిసెల మాన్యములు అనేకములిచ్చిన శక్తిగ్రహణపాఠిలున్నారు.

రాజుగారు అడ్డమువచ్చి ‘నశే’ అనిరి. షరాబు మరల ఇటులు కథను అందుకొనెను. —తంజావూరు మహారాజులుంగారు సత్రము వేసిన మఱుదినము లగాయతు దేశమంతట సోమరిపోతులు తయారయిరి. సత్రమునకు ఇండ్లు చాలలేదు. పాకలు వేసిరి. పాకలకు నగరము చాలలేదు. స్థలములు ఉన్నంతవరకు పాకలు, పందిళ్లు పాకిపోయినవి. రోజురోజూ పాకలుపందిళ్లు వేయుచునే యుండిరి. వచ్చుచున్న సంసారములు వచ్చుచున్నవి; పడు పాకలు పడుచున్నవి. అందులనే వడుగులు, పెండ్లిండ్లు, శోభనములు, నీమంతములు, పురుళ్లు, పుణ్యములు జరుగుచున్నవి.

రాజుగారి పెదవులపై కనీకనబడకుండ ఒక చిఱునవ్వు మెత్తెను. షరాబు కనిపట్టి యిటులు ఉపకమించెను.—

రాష్ట్రముమీద వచ్చు ఆదాయ మంతయు ఆసత్రము ఒక నెలరోజులలో తినివేసెను. సత్రమున పదార్థములు అరుదాయెను. వంట లగునటులు కానిపింపలేదు. అప్పుడు మంత్రివచ్చి మహారాజులుంగారితో — అయ్యా! ధనము నిండుకొన్నది. సత్రము ఆపుదలచేయ ఆజ్ఞ యియవలయును' అని మనవి చేసికోగా మహారాజులుంగారు విని—అప్రతిష్ఠ అప్రతిష్ఠ! తంజావూరు మహారాజు పొట్టకు పట్టె డన్నము పెట్టలేకపోవుటా? ధనము తీసికొని రండు, ధనము తీసికొని రండు! ఎక్కడనుండి మైనను సరియ—తీసికొని రండు: నేల త్రవ్వి తీసికొని రండు! అని సెల విచ్చెను.

ఈ మాటలు విని మంత్రి—అయ్యా! తమ బోటివారివలననే భూమికి రత్నగర్భ అని పేరు వచ్చినది. తమవంటి అమాయికుల వలననే నైష్కర్మ్యసిద్ధి అయత్నముగా లోకులకు సిద్ధించినది కాని దేవరవారు ఆలకింపవలయును. సత్రమునందు ఉన్నవా రందఱును సోమరిపోతులు కారు. నే నొక పరీక్ష చేసి అనలు సోమరిపోతులను తమకు చూపివారికి మాత్రమే సత్రమునందు ఏర్పాటుచేసి మన ప్రతిష్ఠ కాపాడెదను. అందులకు తమ అనుజ్ఞ ఈవలెను అని వేడుకొనెను.

మహారాజులుంగారు మాట వినిపించుకొనినటులు కానరాలేదు. మంత్రి మరల ఇటులనెను.—

దేవరవారు సోమరిపోతులకు ప్రభువులు. తమ చిత్తానుసారము నేల తవ్వించుటకు మాత్రము ధనమేది?

మహారాజులుంగారి చెవికి బాగుగా నాటెను.—మంత్రి! మంచిది! పరీక్ష చేయుము.

మంత్రి మహారాజును వెంట బెట్టుకొని పోయెను. పాకలు పందిళ్లు ఇండ్లు అన్నియు తిప్పెను. ఓ! తిరునాళ్లు! బ్రహ్మసత్రము! ఏడ్చువారు, పొరలాడువారు. అన్నమునకు రమ్మనిపిలుచువో—ఆ తొందర ఏమి? ఉండవయ్యా అనువారు. ఈ రీతిగా పలురకముల వారు.

మంత్రి గాడ్డిప్రాయినుండి కొఱవి ఒకటి తీసి పాకలకు అంటించెను. అగ్నిహోత్రుని ప్రతాపము ప్రారంభించెను. అగ్నిలో ఎన్ని రవ్వలు ఎన్ని కేంపులు ఉన్నవో! వానిని క్రక్క మొదలు పెట్టెను.

ఎక్కడివా రక్కడ లేచిపో దొడగిరి. ఒకచోట మాత్రము మూపురు పడుకొని యుండిరి. మంత్రి దాపునకు వెళ్లి—మహారాజులుంగారు దయచేసినా రని బిగ్గటగా అటవంగా ఒక్కడును కనులు తెరిచి చూడలేదు.

మంత్రి మరల—పాక లన్నియు కాలి పోవుచున్నవి లెండు లెండు అనెను.

అందొకడు—నడికొప్పు అంటుకోసీ అని అనెను.

కొంత నేటికి నడికొప్పు కాలి తాటాకు మీఁదఁ బడఁగా వాఁడు మెల్లగా లేచి గజ గమనముతో వెళ్లెను.

మంత్రి రెండవవాని కడకువెళ్లి—నడి కొప్పులు కాలి ఇండ్లు తగులఁబడి పోవుచున్న వని అటచెను.

వాఁడు—బట్ట కాలనీ! అనెను. బట్ట కాలుచుండఁగా వాఁడు లేచి దులుపుకొన కుండనే మెల్లగా రెండడుగులు వైచెను.

మంత్రి మూడవవాని కడకుపోయి— ఓరీ! మంటలో మాండిపోవుచున్నావు అనెను.

వాఁడు కొంతవడికి కనులు తెఱవకయే కుడి డొక్క అంటుకొనీ! అనెను. అనుపదమే కుడి డొక్క అంటుకొనెను.—ఇదిగో కుడి డొక్క కాలుచున్నది లే అని మంత్రి చెప్పెను. —ఎడమడొక్క కాలనీ! అని అతఁ డనెను. ఎడమడొక్క కాలుచుండఁగా నలుగురు పట్టి వానిని వాకిటికి ఈడ్చిరి.

అప్పుడు మంత్రి—వీరు మూపురుషా శ్రమే తమ సత్రమునకు అడ్డులు అని మహా రాజులుం గారిని ఒప్పించి మిగిలినవారిని వెళ్లఁ గొట్టి సత్రమును నిలిపి రాజుగారి ప్రతిష్ఠను కాపాడెను.

అని చెప్పి పరాబుకథ ముగించెను.

తిమ్మజగపతిరాజుగారి ముఖము విశాల మాయెను. అతఁడు పరాబును ప్రేమపూర్వ

తిమ్మజగపతిరాజుగారి ముఖము విశాలమాయెను

కముగా చూచి తాటాకుమీఁద గంటముచే వ్రాలుపెట్టి అతనిని పంపివేసెను.

౨

చైత్రనవరాత్రములు. దివాణమునందు నిత్యకల్యాణము పచ్చతోరణము. దాసికలకు, సేవకులకు, వారికి సంబంధించినవారికి, వారి తోకలకు, అందఱకు దివాణమున నే విందు.

రోట్టలు వేకికొనుచు దాసికలు విందు గుడుచుచుండిరి. విస్తళ్లలో భక్ష్యములరాసులు; నోటినిండా హాస్యప్రసంగములు; వలయును వలదు అనుకేకలు; వడ్డనవారి సరసములు; వింతలు వినోదములు.....

ఆసమయమున హఠాత్తుగా తిమ్మజగపతిరాజుగారు అచటికి వచ్చిరి. కొందఱు దా

సికలు లేచి నిలువబడగా మోకాల్పైకి తీసి కొనిన వస్త్రముతో పాటు చాటుగా దాచి కొన్న భద్ర్యములు నేలకు జారెను. దాచి కొన్న భద్ర్యములతో కొందఱు గర్భిణులను కరించిరి. కొందఱు లేవక కూర్చుండియే యుండిరి. వారి కెవరును వీరే మహారాజు అని ఎఱుక చేయలేదు.

రాజుగా రిటు అనిరి—మీ రందఱును ఇచట నున్న సేవకులనుగాని, మరి మీంపుల నుగాని పెండ్లాడవలయును. అటులుచేసి కొన రేని దేవదీమన్నా.

ఒకరి మొగము లొకరు చూచుకొనిరి గాని ఎవరును బదులాడలేదు. రాజు నిష్క్రమించెను. గుసగుస లారంభమయి సంతగోల లోనికి డేకెను.

వృద్ధదాసి రాణికి విన్నపము చేయుదు నని బయలుదేరెను. దానికుడిచేయి ఒకతె యు, ఎడమచేయి మరియొకతెయి పట్టుకొనిరి. మిగిలినవా రందఱు వెంట నడిచిరి. దాని కుడి కాలు సొట్ట. పేరుమాత్రము హంసీయాన. రాణీవాసమున ప్రవేశింప దాని కొకరియనుమతితో పనిలేదు.

అది ముందర రాణియెదుట పలవించెను రాణి ఓదార్చి—ఏమి ఆపద? అని అడిగెను. హంసీయాన—అమ్మా! ఆపదయనగా ఆపదా. పెండ్లికొమారులు పెండ్లిండ్లు చేసికొననిది మమ్ములను దివాణమున ఉంపరట. ఎంత

అమంగళము! సంసారులకు ముండమోయుట ఎంత ఆపదో మాకు పెండ్లాడుట అంత ఆపద. పోనిండు! అమ్మా! దేవరవారి సెలవుచొప్పున మే మందఱము పెండ్లి అయినవారమే. ఎటు లందురా మేము దేవదాసీలము. మాకందఱకు దేవునితో వివాహమైనది. కాదందురా మహారాజులే మాకు భర్త. తాము దేవరవారితో మా ఆడుకూయి వినిపింపవలయును. అనెను.

ఈ విన్నపములో మహారాజులే మాకు భర్త అన్నమాట రాణిచెవిలో రంయిమని మ్రోగెను. ఆమె కొంచె మాలోచించి లోనికి వెళ్లి—ఈ సంగతి మహారాజుగారికే విన్నవించుకొమ్ము అని కబురు చేసెను. హంసీయాన లబలబలాడుచు మహారాజు దర్శనమునకు పోయెను. అతఁడు—పెండ్లియాడని దాసిమోము చూడనని తెలిపెను.

దానిక లొక్కొక్కరే తటలిరి. లోగడనే పెండ్లియైయున్న వారు కొందఱును, అపుడు పెండ్లియాడిన మరొకొందఱును వేళ్ళమీఁద లెక్కపెట్టఁదగినటు లుండిరి. మహారాజు మనస్సులో ఒకశల్యము ఊడినటు లాయెను.

3

నాఁడు పంచమి. మంత్రిఆజ్ఞచే పలువురు సైనికులు ఒడ్డెసైనికులు వేషము తాల్చిరి. నాలుగైదు ఓడపుమాటలు వల్లించిరి. నాటి రాత్రి నగరము ముట్టడించునటులు అభినయింపుడని వారికి మంత్రి ఆదేశించెను.

రాత్రి దివాణమునందు పూజలు జరుగుచున్నవి. నౌకరులందఱు రాజాజ్ఞచే రావింపబడిరి. అందఱును మహాకాళికి మోఁకాల్లిపిదప రాజునకు నమస్కరించి బాధలు తీరి నిలువఁబడిరి. వారిలో నూటికి తొంబదితొమ్మిదిమంది అపుడే తమరాజును చూచిరి.

దేవపూజకుఁడు సహస్రనామార్చనము చేసెను. అనఘారులు అయినవి. పండితులు పూర్వపక్షోత్తరపక్షకోలాహలము ముగిసెను. మంత్రపుష్ప మాయెను. నివేదన జరిగెను.

నౌకరులు బహుభక్తితో దేవిని చూచుచుండిరి. దాని కెక్కువగా ప్రసాదముమీఁద వారి కెక్కువ భక్తి కలిగెను. కనుల కద్దుకొను వారొకరు, మూతి కద్దుకొనువారొకరు, దాచి కొనువారొకరు, తినఁజూచువారొకరు. రాజుగా రెదుట నుండుటవలన వారి మర్కటచాపలము గంతులవఱకు పోలేదు.

ఆ సమయమున నగరము వెలుపల పరాసు తుపాకులు మోఁగెను. పక్షులు గోలపెట్టెను. పశువు 'లంబా' యని ఆటచెను. ఆకాశము గద్గదికతో రోదన మొనరించెనాయనునటు లుండె నాధ్వని ప్రతిస్పందము.

దేవపూజకుఁడు దేవితో చెప్పకయే పాటి పోయెను. పండితులు చూచి వచ్చెదమని చెప్పచు అదేపోత. సేవకులు అత్తైతి చూచుచుండిరి.

వేగులవాఁ డొకఁడు పాటుతెంచి రాజుగారితో—అయ్యా! ఓఢ్రరాజు నగరిలోనికి పరువెత్తికొని వచ్చుచున్నాఁడు. దేవర యాజ్ఞయేమి? అని మనవి చేసెను.

తిమ్మజగపతిరాజు సేవకులను జూచి—ఓరీ మీరు తల్లియెదుట నున్నారు. మానప్రాణములు పోవనున్న ఈ యుద్ధమునందు 'ప్రాణము లున్నంతవఱకు పోరాడుదుము' అని ప్రతిజ్ఞ చేయుఁడు అనెను.

ఒక వృద్ధసేవకుఁడు గబగబ దేవి యెదుటికి బరువిడి 'ప్రాణము లున్నంతవఱకు సేను పోరాడుదును' అని ప్రతిజ్ఞ చేసెను. మరియొకడు చేసెను. గొర్రెల మందవలె అందఱును చేసిరి

పిదప రాజు ఇటులు అనెను—మీరు వెనుక చూడక నా వెనువెంట రండు.

వృద్ధకుఁడు రాజు సనుగమించెను. మరియొకఁడును,

మిగిలినవా రందఱు ఒకరిమొగ మొకరు చూచికొనిరి. ఎవరి మొగమునను నెత్తురు చుక్క లేదా.

ఒకఁడు వృద్ధభటునితో—నే నింటికిఁ బోయి గునప మెత్తికొని వత్తు ననెను. మరి యొకఁడు—తవుగోల తెత్తు ననెను. మరి యొకఁడు చాకు తెత్తు ననెను. ఇంకొకఁడు—సూది.

ఈమాట విని లందఱు నవ్విరి. రాజును, ముందర నున్న ఇరువురు భటులును వెనుకరిగి చూడకయే చనుచుండిరి. వారికిని వీరికిని చాల వ్యవధానముండెను. క్రమక్రమముగా వారు వీరికి కనిపించుటయే లేదు.

ఈ భటులలో ప్రధానుఁడు మిగిలినవారితో—ఓరీ మన మింటికిఁ బోయి భార్యపిల్లలను తీసికొని పాటిపోదమా లేక ఒంటరిగా పాటిపోదమా? అని అడిగెను.

గురుగురుమని తుపాకి మోతలు వినబడెను. మరి ప్రశ్న లేదు; సమాధానము లేదు. ఎవరితోవ వారిదే. పాటిపోవుటలో అసహాయ శూరులు! భూమిలో పూడిపోయినటులు వారొక్కరును కానరాలేదు.

రాత్రి చాలనేవడి దాక తుపాకులు మోగుచునే యుండెను. రాజు ఎంతసేపు వెనుదిరిగి చూచినను ఇరువురు తక్క మరి భటులు లేరు. యుద్ధ మంత మైనది. రాజు గారికంటె భటుల కెక్కువ జయము కలిగినది.

౪

నాఁడు నవమి, ప్రోద్దు గ్రుంకెను. అప్పుడు యామినీపూర్ణతిలక పాట.

తిమ్మజగపతిరాజుగారు గానరసమును నిక్కముగా ఎఱిగినవానిని కనిపట్టవలయునని. పవలంతయు ఆలోచించెను. ఆలోచన అయిన వెంటనే మృదువేపముతో సభను అలంకరించెను. సభ్యులందఱు లేచబోవుచుండగా వలదని వేడుకొని నమస్కరించి దిండును అనుకొని కూర్చుండెను. సభ్యులును కూర్చుండిరి.

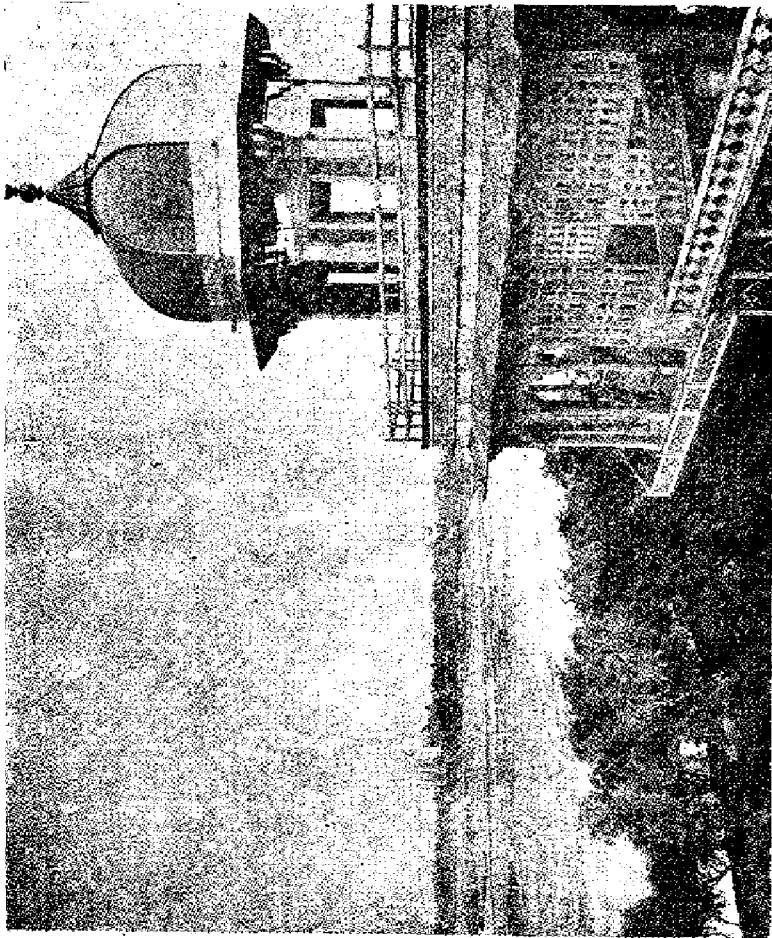
రాజబంధువు లొకచోట, ఉద్యోగులొకచోట, పండితులొకచోట, పామరులొకచోట, నడుమరాజు. రాజుముందు యామినీ పూర్ణతిలక.

'తిలక పాడ నారంభించెను. సభ్యుల తలమూపు లారంభ మాయెను. భేషభేష నాదములు. హెచ్చరికలు. 'తిలక కృతజ్ఞత తెలుప సభకు జేతు లెత్తెను.

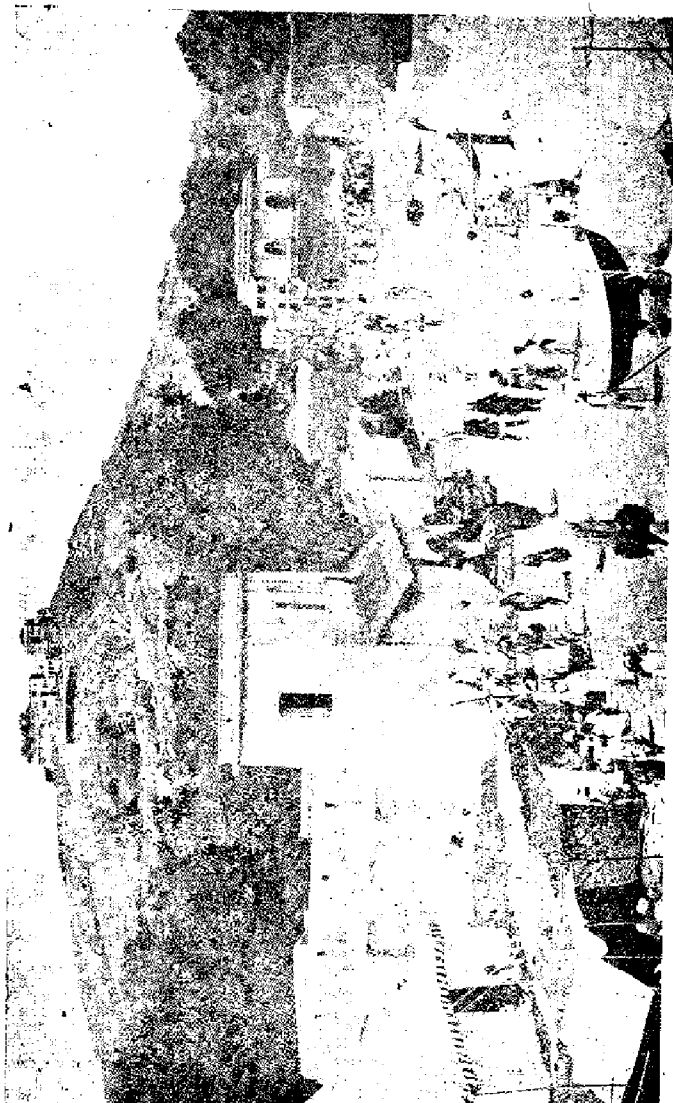
సభ్యులకు మరికొంచెము ఉత్సాహము. ఈతూరి ఇందాఁకటికంటె ఎక్కువగా ఊఁపుదమని కొందఱు అనుకొనిరి. ఎంత తలనూపిన అంత అభిజ్ఞత!

'తిలక పంచమశ్రుతిలో పాడుచుండగా రాజోద్యోగమున కోయిలలు కోకోయని కూసినటులున్నవని రాజబంధు వొకఁడు కీర్తించెను. సభ్యుల ఆహానాదము భేరినాదమువలె మిన్ను ముట్టెను. 'తిలక పక్ష

భారత దేశమునందలి కొన్ని ప్రకృతి దృశ్యములు

3. టూల్స్ మహల్

ర. పూర్వాలి గౌరవ

శ్రుతిలో పాడఁగాఎద్దుఱుకెవలె నున్నదని రాజు

రాజు సేనాపతి దిక్కు చూచెను.

గారి బావ. సభ్యుల బలీ
నాదము ఱుకెవలె డెండెను.

గీతములు, వర్ణము
లు, కృతులు అయిన వెనుక
'తిలక రాగ మాలపింఁ
దొడఁగెను. ఆమె శుద్ధము
లును విభాతీయములును
అగు భావములనే సంచా
రము చేసెను.

రాజ బంధువులలో
తలయూపులు; పండితుల
లో శిరశ్చాలనములు; పామ

రులలో తలత్రిప్పలు; ఉద్యోగులలో తల తిరు
గుట్లు. అందఱకు శిరఃకంఠమా? ఆశిరఃకంఠము
లకు వీవనలచే విరిసినటులు గాలిపీచెను. సభ్యు
లు రాగమునయందు ఆరోహణమునకు తలలె
త్తిరి. ఆవరోహణమునకు తలలు దింపిరి. పాట
వినుటకు పాతాళమునుండి పన్నగరాజు పైకి
వచ్చి తన వేయిపడగలను ఆడించుచుండెనా?

కొందఱు తాళము వేయుచుండిరి.
కొందఱు-బాగుబాగు-అనుచుండిరి. ముందర
నున్న రాజబంధు వొకఁడు తన యభిజ్ఞత
లెస్సగా తెలుపుటకుఁ గాబోలు తల నూచెను.
ఊఁపుతో శిరస్సుపైనున్న ముప్పదిమూరల
పాగ' తిలకకు దాపుగా పడెను. తిలక త్రుల్లి
పడెను. ఒకతూరి సభా సభా నివ్వెరపడెను.

'తిలక చిటునవ్వుతో మరల అందుకొ
నెను. వెంటనే తలయూపులు.

సేనాపతి ముందరికి వచ్చి—మీలో ఎవరు
తలత్రిప్పదురో వారితల ఈకత్తికి బలి అని
నిలువఁబడెను. తరువాత చాలమంది సైని
కులు బిలబిలమని వచ్చి విచ్చుకత్తులతో నడు
మనడుమ నిలువఁబడిరి.

'తిలక నిగ్భయముగా కూర్చుండెను,
ఆమె చక్రము త్రిప్పినటులు, తీగప్రాణినటులు.
లత చెక్కినటులు, ఈశ్వరుని క్రొత్తక్రొత్త
విభూతులు చూపుచున్నటులు, నాదబ్రహ్మ
మున తాను లీనయి సభ్యులను లీనులఁ
గావించి మృదువుగా, మనోహరముగా అటెటు
కదలక బొమ్మవలె, సరస్వతివలె పాడెను.

సభ్యులకు, అందును ముని ముందు
కూర్చున్న సభ్యులకు వాక్కు ఉన్నటులు
లేదు; తలలు అసలు ఉన్నటులే లేవు.

ఆహాయనక, బలీయనక, భేషనక, ఇత
రుల మోములను చూడక, అనందజడులైన

అంతచుట్టు లొక లిగు
పురు వికాగ్రతతో చెవు
లలో మనస్సు పెట్టకొని
నడుమనడుమ తల లాగి
చుచుండిరి. మిగిలినవారు
తమ్ముచూచి పరిహసించు
టయు వారెఱుగరు.

తిమ్మజగపతి రాజు
గారు లేచి వారికడకు వెళ్లి
అయ్యో— తాము ఈ
కృపాణమును కరుణించి

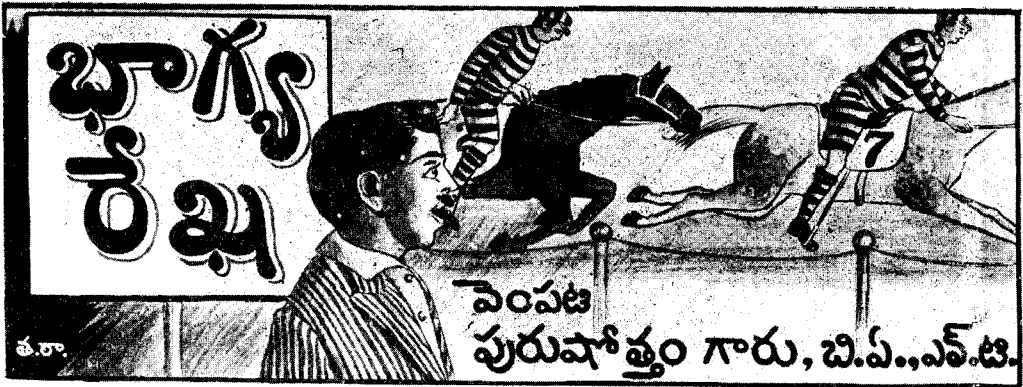
నారు. మీ అభిజ్ఞాత మృతికి ఆవల అని వినియవినమితు లైరి.

అధీరధీరగతులు

(శ్రీ) విక్రమచేవవర్కగాయ

ఇంచుకంత దెలియు నీలోకభవులె యు,
క్షేత్ర మితలేక దేని జేయ
ర్క్తిలులుండ జేయునే? యెట్లెని నను
ద్విష్టుండగుచు నన్ని దెలియు విభుడు.
ఒకొకమనుజుని సృజియింప నొకొకలక్ష్య
ముడుగద యహృకృతి నధీరుండు దాని
దెలియలే కెన్ని యోమార్గములనుద్రొక్కి
చేయవలసినదానిని జేయలేక

పొందవలసిన దానిని బొందలేక
చచ్చు చొదవుచు సంసారచక్రమందు
భ్రమణమొందు చు దుఃఖాలుబుర్రాశిమునిగి
తేలేడు విధాన మారియంబాలఁ డహహ!
బుధుఁ డహంభే నమునుబాసి విసిగఁజేయఁ
దగు పనుల స్వార్థరాహిత్యముగ నొనర్చు
చీశసక్తుడై ఘోరసంస్మృతిని మీఱి
శాశ్వతానందమయమగు స్థాన మొందు.

౧

౨

మేటూరు సత్య బంగారు రావు ౨౪ ఏండ్లయిన పుడు. ఆంగ్లండు. కృష్ణానదీ ముఖప్రాంతమున దున్న వేటూరతని జన్మస్థానం. కాని నితనితాత ఆయన చిన్నతనమున నర్తకవ్యాపార సంస్కారములో ఉత్తర రాష్ట్రముజిల్లాలోని పోలింగిపురంలో చిన్న యిల్లు సంపాదించి అచ్చటనేయుండిపోయెను. బంగారురావు తండ్రి ఆప్రాంతాలనేరినిన్యూయిక్ స్ట్రెట్టరునేసి రిటైరమడం చేత వారికుటుంబం తిరిగి తమప్రాంతాలకువచ్చే ప్రయత్నం లేమీ జరిపియుండలేదు.

బంగారురావు బి. యే క్లాసు రెండుసంవత్సరాలు మద్రాసులో చదివాడు. అందుచేతనన్ను, చాలా కాలమున అతని తండ్రి తాతలు ఆరణ్యశాస్త్రంలో ఉండడంచేత బంగారురావు అసలు ఆంగ్లదే నా మొత్తము మీద వేషభాషల్లోను, మరి నితర అలవాట్లలోను మన తమిళసోదరులను మిక్కిలి పోలియుంటాడు. ఇంట్లోను ఆక్కడ తెలుగు భాషేవిశేషంగా మాట్లాడుతాడుకాని ఆభాష తెలుగుజిల్లాలో వాళ్ళకి కొంచెం యాసగా యుండకమానమ అయిన మాట్లాడడం మొదలు పెడితే అరవం ఆంగ్లం పరస్పరం మరచి మిళితమై పోతాయి. అది “యిట్లాకొంచుకురా”, “మిరిస్తారండా”, “వుడిచివేయండ”, “తోసివుడు”, “అప్పిడ్డిఉంది”, అనేవి యీయన విచోద భాషాజ్ఞానం వెల్లడించు కొన్ని samples (కాంపిల్స్).

ఈ బంగారురావు బి. యే. ప్యాసు అయినవెంటనే ఉద్యోగా న్యేమణం మొదలు పెట్టాడు. అంటే చాలాచోట్లు తిరిగాడని కాదు అర్థం. దరఖాస్తులు మాత్రం పెట్టి try (ట్రై) చేశాడు. కొంత కాలానికి శేషర్లలో Advertisement column (అడ్వర్టైజ్మెంట్లు మెంటు కాలం) మాస్తే విసుగు, అసహ్యం వుట్టింది. ఎక్కడికి దరఖాస్తులు పెట్టినా తిరిగి జవాబు లేదు.

దరఖాస్తుల్లో ఉద్యోగా లయ్యేరోజులు పోయి చాలాకాలం అయింది, ఆవిషయం మన బంగారురావు కేం తెలియదు, ఉద్యోగం సంపాదించా లంటే ముందు ఆఫీసర్నే మాడాలో, గురుస్తానే మాడాలో. లేకపోతే ఆఫీసు మేనేజరంటూ ఉంటే అతన్నే మాడాలో, మాస్తే యెవరిని యెల్లామాడాలో, సిఫార్సు వీరకంది పట్టుకెళ్లాలో, యిందులో యెవరికేనా పంపు, ఫలం యివాల్చి ఉంటుందో, యిస్తే ఉద్యోగం కాకముందో, అయితరు వాలో, ఏమీ తెలియదు యీతండ్రికి అందు చేత యంతకాలం కాదు మూర్ఖున్నా ఉద్యోగం యెక్కడా కలిసి రాలేదు.

3

చివరకు ఒకనాడు తెనాలిలో అతని అత్తారింట్లో unemployed circles (అక్యంప్లాయిడ్ సర్క్లెస్) లో చీట్లపేక ఆడుతుండగా శేకాఫీసు మెంబర్ గొకాయన యీ యన బావమరిది తోటి ‘యే మయ్యా మీ

Brother-in-law (బ్రదర్స్) యేండ్తున్నా డేమిటి. ఊరికేనే ఉన్నట్టున్నాడే. Why not he accept tutorship to a young fellow reading in fourth form? This student is the son of a small Zamindar. బహుశా ఏ 30 రూపాయలో యిస్తాడు. per month (పెర్ మన్త) అన్నాడు.

అప్పుడుమాత్రం యెవరు మాట్లాడలేదు. కేకాట బహుశ్రీధరా నడుస్తోంది. బేస్టులు, పై బేస్టులు, కుడేట్లు, కుండేట్లు, తా బేస్టు మీద పోతోంది. పెంబర్ల points of dispute (పాయంట్స్ ఆఫ్ డిస్ప్యూట్స్)తో యింటిపెంపులు లేచిపోతున్నాయి. అందుచేత ఆట ముగించేవరకు ఊరుకుండి తరువాత యీ చెప్పినాయన్న డిగి details (డిటైల్స్) తెలుసుకుని ఆయనవద్దనుంచి ఒక letter of introduction (లెటర్ ఆఫ్ ఇన్ ట్రొడక్షన్) తీసికొని బెజవాడ చేరుకున్నాడు బంగారు రావు.

౪

బెజవాడలో జమీందారుగారియిల్లు చేరి ఆయన్ని సమీపించి ఉత్తరం యిచ్చాడు. అది చూసుకొని ఆయన “సరే మీరిప్పుడు ఊరికేనే ఉంటున్నారా యేమిటి?” అన్నాడు.

“చిత్తం”

“మాపిల్లవానికి Tutition undertake (ట్యూషన్ అన్డర్టేక్) చేస్తారా. Fourth form (ఫోర్థ్ ఫార్మ్) చదువుతున్నాడు అబ్బాయిగారు Daily (డైలీ) “Two hours morning, Two hours evening, వాడితో studies లో spend చేశావ్లి.”

“చిత్తం, చిత్తం”

“నేను నా dealingsలో కొంచెము blunt గా ఉంటాను. మీ అ డీల్స్ ఏముతో మొగమాటము విడిచి చెప్పుతారా?”

“తమకే శలవివ్వండి. నేనేంచెప్పను?”

“అయితే Rs 25 Rupees per mensem. యేమంటారు?”

(కొంచెము మాటనంజుతు) “Rs. 20. అయితే.....”

అన్నాడు మేటారు.

“సరే దానికిత higgling యేమిటి. కేపటి నుంచి మొదలు పెట్టండి?”

అన్నాడు జమీందారు.

“Thank you very much, Sir, నమస్కార మండి. శలవుతీసికొంటాను” అని బయటపడి రైలుస్టేషను వద్దగర్భున్న Welcome Hotel లో తయారై టిఫిన్ కోకి మార్చున్నాడు Mr. S. B. R. Metur.

Mr. S. B. R. Metur అంటే యెవరో కొత్త మనిషికాదు. మన దేశవాళీ బంగారురావే. కాకాపాతే కొంచెం కేగ్లో మార్పుకలిగింది. మనిషిపాతవాడే. ఈ కేగ్లో మార్పుయిప్పుడు కొత్తగారాలేదు. కాలేశీలో చదివేటప్పుడే యితని circle of friendsలో S.B.R. Metur అని అందరూపిలుస్తూంటే యితనికిమాదాబుద్ధి పులకరించినది. అందుచేత చిన్నపిల్లలకి చొక్కాతిర గేసి గుండెలమీదికి వీపుతోడిగేటట్లు యింటి పేరు తిరగేసి వాడేవాడు అప్పటినుంచి. డాక్యుమెంట్లు, రిజిస్ట్రేషన్ మొదలైన వ్యవహారవిషయాల్లోతప్ప యెవరికైనా తన address (ఎడ్రస్) యిచ్చేటప్పుడు, Letter heads (లెటర్ హెడ్స్)లోన Visiting cards (విజిటింగ్ కార్డుస్) మీద కొత్త ఫక్రీయే తొక్కేవాడు S.B.R. Metur అని చదివితే పేరు మహాబాగావుండేది అతనికి. ఎవరైనా విన్నవాళ్లు ‘యిత నెనడురా ఎవడో’ బంగారి వాడల్లావున్నాడు’ అని అనుకుంటారని లోపలకుతూహలం. అదీకాక పేరల్లామార్చి చాటటం Fashion of the day (ఫాషన్ ఆఫ్ ది డే)నూడాను.

Tiffin (టిఫిన్) పూర్తికాగానే మేటారు బయలుదేరి సరాసరి Telegraph (టెలిగ్రాఫ్) ఆఫీసుకి చేరుకున్నాడు. పోలింగ్ పురానికి wire (వైర్) యిచ్చాడు. మరి రెండు గోజులకల్లా అతని Family (ఫామిలీ) నంతా బెజవాడకు Import (దిగుమతి) చేసుకొన్నాడు.

౫

జెజవాడవాలో జమిందారుగారికికి మాడు ఫర్లాంగులమారంలో ఒక చిన్న decent house (డీసెంటు హౌస్) Rent (రెంటు) కు వుచ్చుకున్నాడు నెలకు పదిహేను రూపాయలిచ్చి, దానితోటి వచ్చేజీతంలో పదిహేను రూపాయలు పోయింది. మిగత పదిహేను రూపాయలకి ఖర్చుకని పెట్టుకుండేది. భార్య భర్త లిద్దరిని కాఫీగత ప్రాణా లయిపోయినాయి మొదటినుంచి. వీరికి తోడు మూడేండ్ల ఆడపిల్ల. సరిగా వేళ్ళకి ఆపిల్ల ఆరాటంచూస్తే దానికిమాడా కాఫీతోటే ఉన్నపెట్టారా తల్లిదండ్రులు అని సంజేహం స్ఫురిస్తుంది. మొత్తం మీద సొగ్గునా సాయంత్రం కాఫీతోటి యెనిమిదిరూపాయ లయిపోయేవి. తక్కింది కాస్తా కాఫీహోటల్ కింద సరిపోయేది. సంసారానికి యిక యితర ఖర్చులకింద యే ముప్పదిరూపాయలయినా కాకమానవు యేఖర్చయినా తగ్గిద్దామనే దంపతుల యెవరికి చేతకాదు. అందు చేత నెలకు ముప్పదిరూపాయల చొప్పున అప్పుచేయడం మొదలుపెట్టాడు మేటూరు. తండ్రినేనా యెవరినేనా అడుగుదామంటే కొంచెము shameful (షేమ్ఫుల్) గా feel (ఫీల్) చేసేవాడు ఆంధ్రదేశంలో పడ్డ కొద్ది కాలంలో నే వేషభావల్లోమార్పు వచ్చేసిందికాని కాఫీ మొదలైన దక్షిణదేశ సంపర్కపు అభ్యాసాలు మాత్రం మార్పుకోలేకపోయినాడు మేటూరు.

అయితే అప్పుతోచ్చే విషయంలో ఆలోచన ఏమిటి? బిళ్లకుమంగంటి తెల్లరూపాయి యిట్టే చేతిలో వేగికొని మీసం మేవం లెక్కవేసిచెప్పాడుగా సిద్ధాంతి గారు, ఇతన్ని అదృష్టం కేవలం కౌగలించుకుంటుందని, అదిమాడా చాలా త్వరలోనేనని! కాబట్టి దావులోనే యేదో బంగారు కొండొకటి తనకు యోగిస్తుందని, మంచి పుణ్యం ఒకటి యెనిగో పిల్చియిస్తారని దైర్యం. ఇల్లా ఒక ఆరునెలలు గడచింది. అదృష్టం కనబడలేదు. ఏమూలనుచీ ఆస్తియేమీ సంక్రమించలేదు.

ఇతని అత్తగారికి మంచి ఆస్తివుందని, యితని భార్యపేరట యే రెండువేలో బ్యాంకిలోవేసి ఉంచుదని

వాళ్లువాళ్లు చెప్పగా విన్నాడు. అడుగుదామంటే బాగుండదేమో! భార్య యెన్నిమాట్లు అడిగిచూచినా “నాకే తెలుస్తుంది. యెవరాస్తి యెవరికిస్తారు?” అంటూ వచ్చిందికాని, యేసన్నావుంటే గుట్టుచులు పెట్టింది కారు.

౬

ఇక యింతా బాగుండలేదనుకున్నాడు మేటూరు. ఎక్కడచూచినా age of lotteries (ఏజ్ ఆఫ్ లాటరీస్) గా కనిపించింది. వాళ్లువాళ్లు లాటరీలు వేయటం మానితనకేదైనా దొరికితే ముక్తివాటిల్లోనే అని అనుకున్నాడు. వెంటనే St Bartholomew Relief Fund (సెంట్ బార్థోలోమ్యూరీల్ఫ్ ఫండ్) నిమిత్తం మొదలు పెట్టిన Grand Raffle (గ్రాండ్ రాఫ్ట్) తాలూకు చీబ్బపుస్తకం ఒక టెక్కడో పట్టాడు తంటాలుపడి. Friends (ఫ్రెండ్స్) అందరిచేత తల ఒకపాపలా వీటి వేయించాడు. పుస్తకం అల్లా అమ్మినందుకు రెండుచీల్లు Free (ఫ్రీ)గా వచ్చేళాయి. అని తన యిష్టంచచ్చిన సంబర చీలేవేశాడు. వేసిన మూడు నెలలకు Results (రిజిల్టు) చెప్పారు. చాలా ఆశుద్ధాతో మేటూరు ఆకాసి తంలొ లీపు అంతాపరికించి చూశాడు. మాడడం పూర్తి అయింది. మొహంలో నెత్తురుచుక్క కనబడలేదు. “అరే కాస్తలోపోయింది” అన్నాడు. “నాసంబరపై సంబరపు క్రింద సంబరపు prize (ప్రైజ్) వచ్చింది. కాస్తలోతిప్పిపోయింది అదృష్టం. I must try again (ఐ మస్ట్ ట్రై ఎగెన్)” అన్నాడు.

మళ్లీ ఏలూరులో మల్లెలవారి మేడలాటరీ అన్నరు. చీటి పదేసి రూపాయలు. “పోలేపోయింది అదృష్టంవుంటే తప్పకుండానాకేవచ్చితిరుతుంది. సిద్ధాంతి గారు ఇల్లుమాడా సంపాదిస్తానన్నాడుగా! Perhaps this opportunity is specially intended for me,” (పర్ హాప్స్ డిస్ ఆపర్తూనిటీ యాజ్ సైపల్లి ఇజ్ సెక్డెడ్ డెడైండ్) అంటూ Try (ట్రై) చేశాడు మరొక chance (చాన్స్). తీరా అంతా అయిం తర్వాత మాస్తే యితని పేరుకి 25 షేర్లలోగా

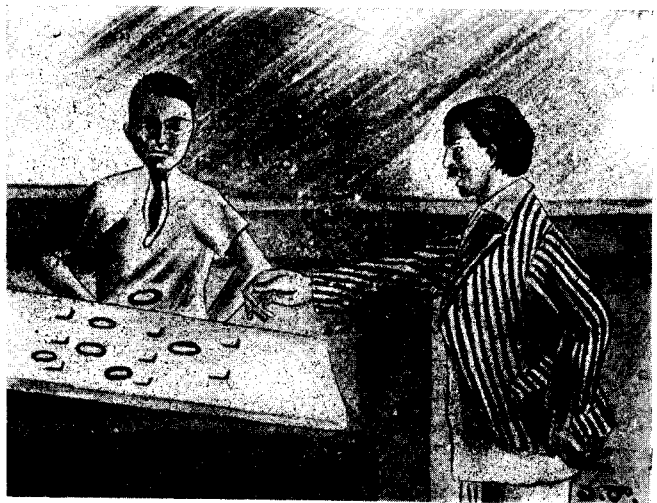
యిటూ అటూ ఏపార్వసా ఒక్క prize (ప్రైజ్) కూడారలేదు. "What is this? (హాటిస్ డిస్?) యిమారు Sure (స్యూర్) అనుకున్నాను. Nonsense (నాన్ సెన్స్) నా పేరు చెప్పితే యేదీ కలిసిరావడం లేదు. కాబట్టి యిమాటూనా Wife (వైఫ్) కేరట Ty (టై) చేస్తాను" అన్నాడు Brother Metur (బ్రదర్ మేటూరు)

మళ్ళీ Next lottery (నెక్ట్ లాటరీ) కోసం యెడరుమాస్తూ వుంటే మూడువందల రూపాయలది చేతి పంకీ, రాళ్ళ కూర్చుడి, lottery (లాటరీ) అన్నారు. Each ticket one Rupee (యాచ్ టికెట్ ఒన్ రూపీ). "నాకు లేకపోతే నా wife (వైఫ్) కే నా లేదా అదృష్టం. చూద్దాం" అని రి, 4 టికెట్లు అక్కడోనంబరు అక్కడోనంబరు కొన్నాడు. తరువాత అన్నప్రాన్ని నిరీక్షిస్తూ మార్చున్నాడు. చెప్పిన time (టైం) ప్రకారం కొన్నాళ్ళకు Lottery box (లాటరీ బాక్సు) తెరిచారు. కాని మామూలికి ఏమీభిన్నంగా జరుగలేదు. మేటూరికి సున్నా అయింది వ్యవహారం. మూడు వందలరూపాయల పంకీ యాభైవేల రూపాల ఆస్తిపరురాలైన ఒక మహుకారి భార్య కేరట వచ్చింది. న్యాయపంకీగా మరి. మనిషేం, భగవంతుడేం, కలిగినవాళ్ళకి యింకా యివ్వడం, లేనివాళ్ళకి ఉన్నది కాస్త లేకుండచేయడం. ఈనామూలు అందరకు తెలిసిన విషయమే.

ఇల్లా The cawnpore Poor Relief Lottery (ది కాన్ పూర్ రిలీఫ్ లాటరీ), The South Indian Lottery Bureau Raffle (ది సౌత్ ఇండియన్ లాటరీ బ్యూరో రాఫుల్) The Kalinga Fortunato House Raffle (ది కలింగా ఫార్చునాటో హౌస్ రాఫుల్) The Arya-pur Deaf and Dumb School Raffle (ది ఆర్యాపూర్ డెఫ్ అండ్ డంబ్ స్కూలు రాఫుల్) The Kistna Luck home Raffle (ది క్రిష్ణా లక్ హోమ్ రాఫుల్) మొదలైనవి యింకా

యెన్నో లాటరీల్లో విశేషంగా ప్రయత్నం చేసి చూశాడు. కాని అదృష్టం యొక్కడదాక్కున్నదో కాని మొహం అయినా చూపించింది కాదు. మేటూరు ప్రాణంవిసింది. కాని ఏల్లా ఊరుకోగలడు? దేవుకే నా అలవాటు పడకుండా వుండాలికాని, అలవాటైతేరువాత ఆదినయం వరచిపోవడం చాలాకష్టం. ఈలాటరీలు వేయడం ఆలాటి అలవాటే. అందుచేత మేటూరు మొదలు పొరవేటుగా వీటిలోకి దిగినా తరువాత గ్రహపాటుగా మారి చిరకు అలవాటుగా పరిణమించింది వీటి వీటి ఆలాకు ఆభ్యాసం యితనికి.

కాని యిమారు మేటూరు చిన్న చిన్న రకాల లాటరీలు ప్రారంభించాడు. Christmas (క్రిస్టమస్)కి మద్రాసు వెడతూ జమిందారు గారు కొంచెం హాదాకులిసి వస్తుందని యితనినిమాడారమ్మన్నాడు వెంట. ముందువెళ్ళగానే అక్కడ మూర్ మార్కెట్టులో పెట్టిన నీజ్లాటరీ అన్నిటిలో ఒక trial (ట్రయల్) చూశాడు Metur. కానీ కానీ రింగులు కూడాకొని రెండు రూపాయలవి, అనగా నూటయిరవై యెనిమిది chances (చాన్సెస్) వంచిగరిమాసి సంకల్పంతో చూశాడు. ఇంకా ఏమేమో try (టై) చేశాడు, ఫలితం...? వేరే చెప్పాలనా "Loss and Dis

appointment" (లాస్ అండ్ డిస్ అప్ పాయింటు

మెంటు). యీన్నే హితు లిద్దరూ యితన్ని వచలి పెట్టలేక వెంటనే కని పెట్టుకు తిగుతున్నారు.

‘చా! Bad days (బ్యాడ్ డేస్) యిక్కయిల్లాంటివాటిల్లో వేలు పెట్ట కూడదు’ అను కొన్నాడు ‘మేలూరు ఒకరోజు సాయంత్రం.

2

ఇల్లా మేలూరిగారి తత్వం కొద్దిగా మారవచ్చే సమయానికి ఒకనాడు మధ్యాహ్నం జమీందారుగారు గింజి Horse (హోర్స్) రేస్ నకై వెళ్లటం తలపించింది. ట్యూబరుగారు కూడ వెంటవున్నారు. గింజి grounds (గ్రౌండ్స్)కి రాగానే మొదటి పందెం వేశాడు జమీందారు. ఈపందెంలో ఫలితాలు యెప్పటివప్పుడే చెపుతారు. లేకపోతే ప్రజలకు వాటియందు వెర్రి వ్యామోహం వుట్టదు. ఇప్పుడు ఫలితాలు చెప్పారు. జమీందారు యెన్నడై రూపాయలు గెల్చాడు. ఇంకా నూరు, నూట యాభై గెల్చారు కొంతమంది. అది చూసేటప్పటికి మేలూరుకు మళ్లీ చాపల్యం వుట్టింది.

తనకూడా వెయ్యలని నాలుగు రూపాయల టికెట్టుకొని పందెంవేశాడు. బాకీలు అశ్వాయాధులైనారు. గుడ్డాలు పరుగెత్తాయి. ఫలితాలు చెప్పారు. మేలూరుకు పదిరూపాయలు లాభించింది. ఆ బాగుంది అనుకొన్నాడు. మళ్లీ పదిరూపాయలు వేశాడు. నలభై రూపాయలు win (విన్) వచ్చింది. ‘I think luck is just courting me. I must not stop here’ (ఐ థింక్ లక్ ఈస్ జస్టు కోర్టింగ్ మీ ఐ మస్టు నాట్ స్టాప్ హియర్) అనుకొన్నాడు. ఇప్పుడే మనిషికి కొంచెం అంధకారం కమ్మేది. వచ్చిన నలభై రూపాయలు మళ్లీ పందెంవేశాడు. బాగావెళ్లేదానా యితను పందెంవేసిన గుడ్డం యితని గాలిబాగా సోకించినగానే వెనక పడింది. అతని సొమ్మంతా పోల్లి చుట్టింది. మేలూరికి పొరువం పోయింది. ధైర్యం వెనక్కి-ముందుకీ కాకుండా లాగింది కాని అవ్వట్టాన్ని కనుక్కోవాలని పట్టుదల తీవ్రమయింది. “అదృష్టం దానుడుమాత్రం లాడుతోంది; తెలివి తేటలతో పనిచేస్తే ఎందుకు పట్టదు నా కదృష్టం” అనుకొన్నాడు.

మళ్లీ మళ్లీ మూడుమాట్లు మూడు యిగవైరూ పాయలు వేశాడు. మూడు యిగవైలు ఆరవై రూపాయలు వసన మయింది. కొంతవరకు తెలివి తెచ్చుకున్నాడు. ఇల్లా, సంచారం, స్థితి, జ్ఞాపకం వచ్చాయి. ఈరోజు కీక్షారం చాలనమకొన్నాడు. జూదం ఆడడానికి, యిల్లాంటి ప్రయత్నాల్లో పాల్గొనడానికి యేమీ భేదంలేదును కొంటున్నాడు.

సగ్గా ఆసమయానికి బాగాయెరున్నన frierd (ఫ్రెండ్) ఒకడు కనబడి భుజమిడి చెయ్యివేసి “యేరా! brother (బ్రదర్) మొహంప్రలేశావు. రమరమణ గోవిందో పారి అయిందాయేమిటి! మనకి లానేఅయింది. కాని పదిరూపాయలతో బుద్ధివచ్చిందిరా. నీకేదో యింక heavy (హెవీ) గానే తగిలినట్టుండే? నీమొహం మేచెపుతోంది” అంటూ విచారమన్నడైన మేలూరు వద్దనుంచి బతులు రాకముందే అతన్ని విడిచి “ఆరే! Fools (ఫూల్స్) ఆగండిరా నేనూవస్తున్నాను,” అని కేకేసి యింకో group of disappointed fortune-hunters (గ్రూప్ ఆఫ్ డిస్ అప్పాయింట్డ్ ఫార్చ్యూన్ హంట్లర్స్)ను కలుసుకున్నాడు.

ఆరాత్రి మేలూరి కునికిలే ఒట్టు. అరవై రూపాయల నష్టం దుర్భరంగా కనిపించింది. దానికి తోడు కొంచెంలాభించిన జమీందారు పోనీ “వ్రూరు కోకపోయినారండీ. Why did you stake so much? (వై డిడ్ యు స్టేక్ సోమచ్)” అన్నాడు కూడాను. అందుచేత ఆరాత్రంతా మరింత విచారించాడు. గుఱి పడ్డాడు. మందుమందు ౪తి ఏమిటా అని బెంగ పడ్డాడు. ఇన్ని కష్టాలు పెట్టుకున్న అమృతమని భగవంతుణ్ణి తిట్టిపోతాడు. తెల్లవారింది. బంగారుపన్నెనూ ర్యుడు తన తేజశ్శక్తి ము లన్ని దిక్కులకును ప్రసరింప చేశాడు. నూకొద్దయమును దానితో మేలూరుకు జ్ఞానోదయమును కలిగినట్టు కనపడింది. “ఎప్పుడూ ఆశ పనికిరాదు. చెంపలువేసికొంటున్నా. లాటరీలు యిక వద్దురా బాబూ, యెన్నడూ వద్దురా బాబూ” అంటూ మందందిగాడు మేలూరు. ఆరోజుసాయంత్రమే బతులు దేరి తాను, జమీందారు బెజవాడకు చేరాడు మరునాడు.

౮

జెజవాడచేరిన కొన్నాళ్ల వరకూ పాపం మేటూరు లాటరీలతోలికి వాటితోలికి వెళ్లకుండా యెల్లాగో వూరు కున్నాడు. కాని యెన్నాళ్లలా వూరుకోడం? ఒకరోజున రామమోహనరాయి రీడింగ్ రూమ్ లో హిందూ పత్రిక చూసే పట్టికి మరి చంపించింది. Address (సిడ్రస్, బ్రాగ్నత్తేసి Kalinga Astrological Bureau (కలింగ ఎస్ట్రో) లాజికల్ బ్యూరో) వారి publication (పబ్లికేషన్) Peeps into the future (పీపుస్ యిక్ టు దీ ఫ్యూచర్) తెప్పించాడు. మనం మామూలుగా చూస్తూండే అన్వేషదీపిక అనే పుస్తకం వంటిదేయదీని. అందులో యెన్ని మాట్లు మేటూరు వేలు పొడిచి చూసినా 'You will pass in Part I only' (యు విల్ పాస్ యిక్ పార్టున్ ఓన్లీ) 'You will pass in Part II only' (యు విల్ పాస్ యిక్ పార్టు టూ ఓన్లీ) అనే వచ్చేది. అదిమాచి "యింటర్మీడియట్ Intermediate (యింటర్ మీడియట్) లో compartmental system (కంపార్టుమెంటల్ సిస్టమ్) అవుట్లోకి వచ్చిందేమిటా ఆలోచించి Special (స్పెషల్) గా వ్రాసిన గ్రంథ మల్లేవుండే. బి. యే. ప్యాసు అయిన ముండాకొడుకు యింకా యిక్ టర్ మీడియట్ గలేమిటి?" అని గిరున విసరి ఆగ్రంథాన్ని పారేశాడు యింటి మారుమీదికి.

కాని వేలాంవెరి యెల్లాంటిదో యావెరి అల్లాంటిదే. మనకేరెంలలో ప్రవేశించి poisonous bacteria (పాయిసనస్ బ్యాక్టీరియా) అనగా నూత్నగ్రామములు యెంతచెరువు చేస్తాయో యావెరిగూడా మనుష్యుల తత్వాలని యెంత చేతునా మార్చేస్తుంది. ఆందుచేతనే కాబోలు మేటూరుగారు చివరకు పిడుగువెంటి బయలు చేరుతూ Canvass (కాన్వాస్) చేయబడే బిల్లీరి అద్దాలు, పెద్ద పెద్ద బొమ్మపటాల లాటరీలను కూడా వదిలిపెట్టాడు కాదు. కాని నెత్తిమీద మార్చుంది దురదృష్టదేవత. కనుక ఫలితంలో మాత్రం ఏమీ మార్చుకొగలేదు. మన తాపత్రయాలకోసం నక్షత్రాలు, అవసరంగా మారవుకదా మరి!

మేటూరు ప్రాణం విసిగివేసారంది. ఒకరోజున భార్యతో "ఏమే, ఏం చెప్పావు ఆవిషయం? నీవా! మీ అమ్మకున్నంత సంభవ ఉన్నది నీదగ్గర. నీవు రహస్యం బయలుపెడతావా. నే నెరగనూ?" అన్నాడు. "అయ్యో! నాకు తెలియదండీ. ఇస్తే యిస్తుందేమో; ముందుగా యేమిదగను నేను. యేం బాగుంటుంది" అన్నది Mrs. Metur (మెటర్ మేటూరు).

"చాలాల్పే. ఎవరికి చెబుతావు. ఇప్పుడే యిస్తే అది కాస్తా నాకిందే వినియోగ పరుస్తా నేమో అని భయం మీవాకిళ్లకి. సరేకాస్తే, నాకు అదృష్టం అంటూవుంటే బయలుపడక పోతుందీ? కాని అదేదో త్వరలో తేలక పోతే మనస్సుకు చాలా కష్టంగా వుంటుంది! నాలుగు డబ్బులు దొరికే ఉద్యోగమూ యేమీ దొరికింది కాదు. పోనీ స్టేషనరీ పోతే బాగుంటుందని చూస్తే ఆచరువుక య్యో ఖర్చులో? అప్పుకి యింకా అప్పా? పైన పరీక్ష అయి రాగానే యెన్నాళ్లు వూరికే కూర్చోవాలో? ఏమీ బాగుండ లేదు న్యాయవారం" అంటూ ఒక రోజు ప్రార్థన పడకకుర్చిలో విశ్రమించియున్న మేటూరు కన్నుమూసికొని కాస్త మనికాడు.

నిద్రలో యేదో మంచి కలవచ్చింది. చాలానికే హలు కనిపించాయి. అందులో అంశాలన్నీ మేటూరుకు జ్ఞాపకం లేవు కాని కలలోరణిమాస్తే అతనికేదో గొప్ప యదృష్టం దావులోనే వున్నట్టు తోచింది. ఆ సాయంత్రం అంతా కుడిక న్నదిరింది అతనికి. ఇదిమాడా చూసే టప్పటికి తప్పక యేదో మంచి కలుగ నున్నదని అపేక్ష పడ్డాడు మన మేటూరు. భార్యకు యెడమ కన్నదిరిందని కూడా చెప్పింది. ఈ రెండు సంవత్సరాలు జతపరిచి చూస్తే తమకు మహత్తరమైన అదృష్టం సంభవింప నున్నదని దంపతులిద్దరూ కులాసాపడ్డారు. ఆరునెలలు సహవాసం చేస్తే వారు వీరవుతారు. అనేసామెత వూరికేవుట్టిందా. పెనిమిటి సహవాసం కలిగిన తరువాత పూర్ణమృత్యు కూడా అదృష్టదేవతను గురించిన పిచ్చి కొద్దిగా పట్టింది.

౧౦

Tenali

Dated, 31-12-28.

IN HASTE

Dear Bil,

Find enclosed a check in favour of my sister and yourself. Acknowledge receipt of the same. Attend to it More in my next.

Yours affly,
Sanjiva Rao.

తెనాలి

డిశంబరు, 31-12-28.....

హిందరలో

బావా!

మాచెల్లెలి కేరట, నీకేరట ఒక చెక్కు యిం దుతో పంపడమైనది. ముట్టివట్టు రాస్తూ దానిని పంపించు చూడు. మళ్ళీ ఉత్తరంలో విపులంగా—

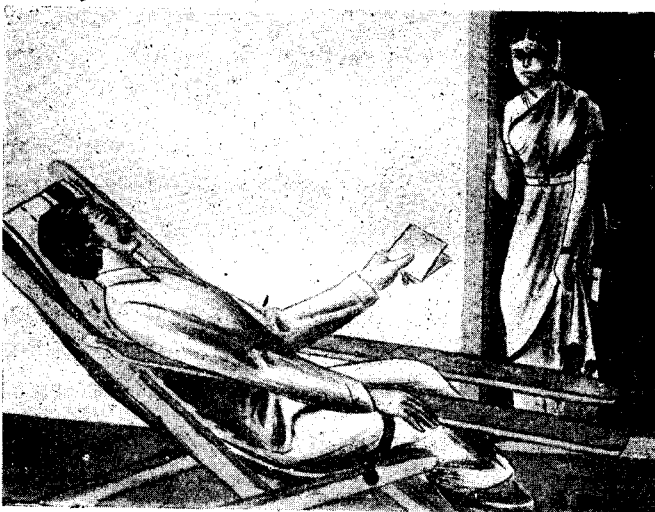
సంబీవరావు

వెంటనే రెండవ కాగితం మడత విప్పాడు. అదే చెక్కు. అందులో రూపాయల మొత్తం వేసే చోట రూ. 2000 అంక వేసుంది. అది చూశాడు మేటూరు. ఇక రెండవ అక్షరం వంక కన్ను పోనియ్యలేదు. కాగితం ఇక చూడకుండానే మడిచి ఆలావుంచు కున్నాడు.

చేతితో కళ్లు మూసుకున్నా డనడానికి వీలులేదు, తెరుచుకున్నా డనడానికి వీ లేదు. అల్లా యేముటో ధ్యానంచేస్తున్నట్టున్నాడు. కాని అతని ధ్యానంమాత్రం అక్కడలేదు. అతని హృదయంలో సంతోషతరంగాలు పర్యతాగ్రా లుబే టుట్టు పార్లి పోతున్నాయి. అప్పుడే పూర్ణమృతచ్చి “మావాళ్ల దగ్గరనుంచి ఏమైనా వుందా ఉత్తరం?” అని కచ్చే రిసావిడి తలుపునంటి నుంచుని ప్రశ్నిం చింది. ఆప్రశ్న విన్నాడుగాని మేటూరు జవాబేమీ యివ్వలేదు మొదట. కాస్తే పటికి ఆచెక్కు సేలమీదకి జారబడిచి “అదిగో రెండువేలకి చెక్కుపంపించాను.”

ఇల్లా కలవచ్చిన మరుదినం ఇంగ్లీషు మ్యూయియ ర్నడే. సోదరున్నే రెండు లోటాల కాఫీ త్రాగేసి మేటూరు ఫర్నీచర్ జారగిలపడి జన్మభూమి ఇష్యూ ఒకటి చూస్తుండగా మాడు ఉత్తరాలయిచ్చి “New Year's day (మ్యూయియర్నడే) మామాల్ యివ్వాలసి వుంది పంతుల్ సాబ్” అని నూచించే లాగ బలే యింపుగా గౌరవపూర్వకంగా జాగ్రత్తగా యెవడు అరిచి చచ్చి నాసరే మామాళ్లమీటని తలాయించే గట్టిగుండెపెద్ద మనుష్యుని మనస్సుకు మాడా యిద్దామని బుద్ధి పుట్టించే లాగ, అతన్ని చూచి విన్నవాళ్ల సహజగర్వాన్ని చక్కిలిగింతపెట్టితీరేలాగ, ఆర్పి ఆర్పి, రెండు మాట్లు “సలా మ్ సాబ్” అని Magic Salute (మ్యాజిక్ శాల్యూట్) కొట్టి వెళ్లి పోయినాడు షేక్ బడే, ఆ వార్డుపోస్తుడు.

ఆయూడు ఉత్తరాల్లో ఒకటి తెనాలి stamp (స్టాంపు) వేసివుంది. దస్తూరీ, ముద్ర, మాడగానే మేటూరు గ్రహించాడు అది తన Brother-in-law (బ్రదర్ ఇన్ లా) దగ్గరనుంచని. కవరు లావుగా వుంది. ఏమిటా అని విప్పిచూశాడు. రెండు మంపాటి కాగితాలున్నాయి అందులో. అందులో ఒకదాని మీద యిల్లా వుంది?

అని ఆవిడవంక తిరక్కుండానే ఏమేమో ఆలోచించడం మొదలుపెట్టాడు (భార్య ఆ చెక్కుతీసి జాగ్రత్తచేసింది) ఎందులోను extremes (ఎక్స్ట్రీముస్) పనికిరాదు. 'అతి సర్వత్రవర్జయేత్' అన్నారు. కాని మేటూరికి మితిమీరిన ఆనందంతో ఒకవిధమైన అంధకారం కమ్మేసింది. అనిర్వచనీయమైన వేగంతో భావతరంగాలు ఒకదా న్నొకటి తరుముతున్నాయా అన్నట్లు ఉబికి పోతున్నాయి, అతను యంతకాలం పడిన మనోమేసిన అదృష్టదేవతా స్వేషణమందు కలిగిన Disappointments (డిసఅప్పాయింట్సు మెంట్సు) యిక తొలగిపోయినా యను కొన్నాడు. ఇంత కాలానికి గదా అదృష్టం నన్నువరించి దనుకొన్నాడు. చెక్కు తనకూ, తన భార్యకూగదా అనుకొన్నాడు, ఎవరికైతే ఏం. ఇందులో ఎవరిదైనాగాని చివరకి తనదేగా అనుకొన్నాడు. ఇక కష్టాలు బాసి నాయిరా బాబూ, యిదే సిదాంతి గారు చెప్పిన అదృష్టం కాబోలనుకున్నాడు. మర్నాటి నుంచి వెధవట్యూవ్ వదిలేసి యేదైనా మంచి profitable concern (ప్రాఫిటబుల్ కన్సర్న) లోడిగో లేక ఆజూరైలో pleadershp course (ప్లేడరు పిష్చుకోర్సు)కి వెళ్లి Life(లైఫ్)లో fortune build (ఫోర్చ్యూన్ బిల్డు) చేస్తా మనుకున్నాడు. ఇట్లా ఒక్క త్రుటిలో లెక్కలేనన్ని భావాలతోటి అతని బుర్రనిండి పోయింది.

మళ్ళీ కాస్త ఒళ్లు తెలిసింది. ఏమిటో జ్ఞాపకం వచ్చిందతనికి. చివ్వున కుర్చీలోనుంచి లేచి భోజనశాల్లోకి వెళ్లాడు.

౧౧

భోజనశాల ప్రవేశించి భార్యనుపిల్చి "ఇదిగో! చెక్కువీడి" అన్నాడు మేటూరు. "నాపెట్టెలో దాచాలిండి" జాగ్రత్తగానే ఉంటుంది. ఆమాత్రం తెలియదనుకున్నారా యేమిటి? అయితే ఈ రేపు Bank (బ్యాంకు) వుంటుంది కాదండీ? ఈచెక్కు-మర్చి తిరిగి నాపేర వేయిస్తారా యేమిటి పైకం? లేకపోతే మీ పెదనాయనగాని ద్వారా యెవరైనా నమ్మకమైన వాళ్ళకి యెక్కువ వడ్డీకి తిప్పేయేర్పాటు చేస్తారా? యేమిటలో

చన చెప్పుతారు?" అన్నది పూర్ణమ్మ చాచులో తిరగ మూతవేస్తూ. ఈడబ్బు ఎల్లాగా జాగ్రత్తచెయ్యడం అని ఆవిడా చాలా ఆదుర్దాపడుతోంది పాపం.

భార్యకు ట్యూబిని కొంచెం నిర్భాంతపోయాడు మేటూరు. వెంటనే గట్టిగా "కాస్త అదృష్టం బాగు పడిందేమో అనుకుంటున్నా. దానికూడా పుడకలాగ తయారవుతున్నావా? నేయేదోయింక ఆలోచిస్తున్నా. వీరైతే లాకారేజీలో ఒకయేడాది వెలగపెడదా మనుకుంటున్నాను చదువు. సరసంవదిలేసి నిజంగా నీమనస్సులో వున్నమాట చెప్పు. నే నే మనుకోను" అన్నాడు. "అయితే చెపుతావినండి. మీరేమీ అనుకోవద్దు. లాకారేజీలోచన మానుకుండి. ఈరోజుల్లో అదేమీ లాభం లేదు. చూడడంలే మా అన్నయ్య మూడేండ్లనుంచి చేస్తున్నాడు. ఈరోజువరకూ దమ్మిడి రావడం లేదన్నమాటే. నెలకు యేముప్పైరూపాయలో వస్తే యేంలేక్క! ఏదోవున్నాళ్లు కాబట్టి వాళ్లుదాన్ని గురించి అనుకోడంలేదు. మనకట్లా ఎల్లా కుదురుతుంది? బండి సాగేవుపాయం చూడాలి. ఇక్కడికి చాలా అప్పుచేశారు. అది తీర్చే ఆలోచన చూడండి. ఏదైనా ఉద్యోగంలో ప్రవేశించాలి. శుభ్రంగా మంచి న్నాయనతోచెప్పి బ్యాంకు ఉద్యోగం సంపాదించండి. అది బాగావుంటోంది యీరోజుల్లో."

"ఆ! మనకెవరిస్తారు అట్లాంటి ఉద్యోగాలు. అదృష్టవంతులైగాని మనకెవరిస్తారండీ."

"ప్రయత్నం చేస్తేగాదండీ. ఇంట్లోమార్పుని 'రా' అంటే ఉద్యోగంవస్తుందా? మనశక్తివంచన లేకుండా పురుషప్రయత్నంచేసి, ఆతరువాత భగవంతుడి వైన వెయ్యలి భారం. ఇంకా కొద్దిరోజుల్లో మంచి న్నాయన యిక్కడికిమో వస్తాడట ఏదోపనిమీద. అప్పుడు మనవిషయాలు చెప్పి నీవల్లకానా లీపని అని గట్టిగా చెప్పి ప్రయత్నంచేస్తాను. ఈ వైకంవిషయం మాత్రం మీరిప్పుడేమీ అపేక్ష పెట్టుకోవద్దు."

"అయితే పోనీ, నావంతునా నాకివ్వవో? చెక్కు యిద్దరికేరట న్రాసింది రెండుగురు మరీ, తొంద

రలో వ్రాశాడట మీ అన్నయ్య. ఈ మారుత్తరంలో యెవరి కంత ఉద్దేశించాలో రాస్తాడు బహుశా."

"కల్లా యెందుకుంటుందండీ? మాడండి మళ్ళీ చెప్పు. మొదట సరిగా చూశాలో లేదో" అంటూ తనపై తియ్యబోయింది అన్నపూర్ణమ్మ.....కొంత నేపటికివచ్చి "యిదిగో చెప్పు" అని తనభర్తకిచ్చింది.

మేటూరు సావకాశంగా చూశాడు చెప్పును. తరవాత గుడ్డు రెండూ పడమటింటిమారు కప్పగించాడు కొంచెనేపు. మళ్ళీ ఒకమాటు చెప్పువంక చూశాడు. తరువాత బిగ్గరగా చదువుకొన్నాడు. అందులో యిల్లావుంది.

Please pay to Mr. & Mrs. S. B. R. Metur two thousand only sterling best wishes. (స్ట్రీట్ పేటు మిస్టర్ అండ్ మిస్ లెస్ యస్. బి. ఆర్. మేటూరు టూ థౌజండ్ డిబ్లీ టైరింగ్ బెస్ట్ విష్స్)

"ఇదేమిటి! యెంతసారబాటూ! ఏదీ—2000, Sterling best wishes (స్ట్రీరింగ్ బెస్టు విష్సెస్సా) ఆ! బొం! బావా! ఎంతమోసమోయి! ఎంతమోసమో చూశావుటే? చూశావా మీ అన్నయ్య యేంచేశాడో?"

"అదేమిటి, ఏముందీ?"

"ఎవీలేమా. అతనుపంపిన 2000 New year wishes (న్యూ యియ్యర్ విష్స్) సంవత్సరాది అభివందనాలు. అతని తప్పేమిందీలే, తప్పంతా నాదే" అంటూ మోకాళ్లమీద తలవాల్చి కొంతనేపు విచారించి యిల్లా మొదలుపెట్టాడు: "అదృష్టం, అదృష్టం, అని కలసిరిస్తూ ఏదీకాస్త మంచి నూచన కనబడ్డా అదృష్టం వల్లోవచ్చి నలుకుతోందని చిభ్రమంచెందుతూ నోట్లో వేళ్లు పెట్టుకుంటున్న నాకు, మనసారా చేయనలసినంత ప్రయత్నం యెందులోనూ చేయక ఉద్యోగమే నన్ను వరించి వస్తుందని కూర్చున్న నాకు, కలిగిందానికి మించినవ్యయంచేస్తూ పటాటోపమే ప్రధానంగా యెంచిన నాకు, దైవభక్తిలేక పురుషకారమనేది యెరుగక వేరే అదృష్టమంటూ యేదోవచ్చి ఉన్నట్టుండి నన్నుఛాలా గొప్పవాణ్ణిగా చేస్తుందని యూధరీతిని నమ్మిన నాకు, అదృష్టచేత దయ్యమై దాపరించి పీడింపబడుచున్న నాకు, యీమోసగచాలా సహించేసింది. జ్ఞానంప్రసాదించింది. కళ్లు తెరిచాను. బావా, మంచిపోతం చెప్పివోయి! అదృష్ట పితాచమా! నీకోసమన్నాగరం. నిన్ను నేనొల్లను. నన్నునీవుకోరకు. దైవచింత కలిగి శక్తివంచనలేక పురుషప్రయత్నం చేస్తూ మంచిచెడుగుల నాలోచిస్తూ నలుగురూపోయే మార్గానే పోతాను. ప్రపంచంలో అందరూ లాటరీలమూలానే ఆస్తులు సంపాదించి బాగుపడుతున్నారా? ఇక నాతత్వం బాగా మారిపోవాలి "

ఇట్టా అంటూ వుండగా సహవాసదోషంచేత అదృష్ట పిచ్చి కొద్దిగా పట్టిన పూర్ణమ్మ వెంటనే మేలుకొని యిల్లా అన్నది పెనిమిటిని ఓదారిస్తూ. "పోనిండి; ఇదీ ఒకందుకు మంచిదే. ఇప్పటికైనా యీ మాయ మార్గంవదిలేస్తే బాగుపడతాం. మా అన్న కాకతం పంపిస్తే, పోనీ కాస్తనిదానంగా చూస్తే పోయేదిగా? మీకే అల్లావుంటే నాకేంతెలుస్తుంది ఆడదానికి? వాళ్ళూవాళ్ళూ అన్నమాటలు నిజమే కాబోలు, నాపేరవేసిన రూపాయలు పంపిందను కున్నాను మా అమ్మ. నాకూ నిజం తెలియదు. మొదట్లోచెపితే నా మాట మీద నమ్మకం లేక పోయింది గదా మీకు?"

ఆరోజు మొదలుకొని చాలా మారిపోయినాడు మేటూరు. పెద్ద Reformation (రిఫర్ మేషన్) వచ్చేసింది మనిషిలో. First thing (ఫస్ట్ థింగ్) crop (క్రాప్) తీసి మేకపాదం అంత పిలకపెట్టాడు. బిళ్ల గోచీ ప్రారంభించాడు, ప్రొద్దున్నే స్నానం, మూడు కాలాలాసంధ్యా, గాయత్రీజపం మొదలు పెట్టాడు. పొద్దునా సాయంత్రం అతను పెట్టే వీధూతి పెండెకట్టు, స్నానంచెయ్యగానే అచిన్నపిలక ముడిలో మడిచిపెట్టే జపాపువ్వం మాచి తీరాలిసిందే.

౧౨

ఈ క్రొత్త ఫక్కిన నాలుగు నెల్లు గడిచింది. తరువాత ఒకరోజు ఉదయం మేటూరు పినమామగారు దిగాడు. ఏదో బెజవాడలో పనిమీద వచ్చాడాయన. ఈయనకు Madras Secretariat (మద్రాసు సెక్రటేరియట్) లో యెనిమిది సంవల రూపాయల ఉద్యోగం. ఆరోజు ఉదయమే భోజనాల ముందర సందర్భానుసారం గామబ్లాడుతూ పెనిమిటి విషయం తీసుకొచ్చి, వాళ్ల చిన్నాయనతోటి తన పెనిమిటికి ఉద్యోగం యిప్పించాలన్నట్టు సూచించి వదిలేసింది కూతురు. ఇక మామ అల్లుడు అందుకున్నారా విషయం. విపులంగా ముచ్చటించారు. "Influence (ఇన్ ఫ్లూయెన్స్) కలవాణ్ణి అవడంచేత Indian Bank Agent (ఇండియన్ బ్యాంక్ ఏజెంట్) ను ఎరుగున్నాను. అతనితో చెప్పి try (ట్రై) చేస్తాను. Bank (బ్యాంక్) లో ప్రవేశిస్తావా యేమిటి? మొదట డెస్కై రూపాయలిస్తారు నెలకి. తరువాత జీతం హెచ్చు చేయడానికి పరిమితిలేదు" అన్నాడు మామగారు. "అట్లాగే నన్నాడు అల్లుడు. పని అయిపోయిన కారణాన ఆరాట్రే వెళ్లి పోయినాడు మామ గోవిందయ్య.

తరువాత పదిహేను రోజులకి ఒకనాడు ఉదయం పది గంటలకు please start to-day's Mail. Govin dayya (ప్లీజ్ స్టార్ట్ టుడేస్ మెయిల్ — గోవిందయ్య) అని పెరిగ్రాప్ వచ్చింది మేటూరికి.

వెంటనే భార్యతో సంప్రదించి పదిహేను రూపాయల బహుచేసి రాత్రి పది గంటలకు బెజవా

డలో మెయిల్ ఎక్కాడు మేటూరు. మరుదినం ప్రొద్దున యెనిమిది గంటలకు మద్రాసు చేరాడు.

౧౩

ఆరోజున సాయంత్రం మామగారితో ఆరున్నర గంటలకు ఇండియన్ బ్యాంకు ఏజెంటును చూడడానికి వెళ్లాడు. ముందుమామగారు నెల్లి మాట్లాడి అల్లుణ్ణి పిలిచాడులోపలికి. అతను వెళ్లేబప్పుటికి యెదురుగండా పెద్దసోఫామీద జారిగిలబడి Navy cut cigarette (నేవీ కట్ సిగరెట్) పీలుస్తూ కూర్చున్నాడు Agent Appadurai (ఏజెంట్ అప్పాదురై). మనిషి మాస్తే అంగవ్రథమాత్రుడు. మొహంలో కళ్ళకాంతలు లేవు. "ఎక్కడుందిరా యితనికి సుడి; యేమిదబ్బం!" అనుకున్నాడు మేటూరు. Agent (ఏజెంట్) ను చూస్తూనే Salute (శాల్యూట్) కొట్టాడు. కొంతవంది ఎవరైనా సలామ్ పెట్టినా, దడ్డం పెట్టినా, ఎంతో please (ప్లీజ్) అవుతారు. Life (లైఫ్) లో ఏంలేకపోయినా సరే వీళ్ళకి ఎవరైనా సలాములుకొడుతూంటే చాలు. అందులోను ఎవరైనా చూస్తూవుండగా అయితే మరిసంతోషం; కాని యీ Agent (ఏజెంట్) మాత్రం వాటికోసం ఆశించిన మనిషిలే కనబడలేదు.

Salute (శాల్యూట్) రిటరన్ చేయనేలేదు.

ఇంతట్లో "That's my son-in-law" (దట్స్ మై సన్ ఇన్ లా) అన్నాడు గోవిందయ్య అల్లుడు వంక వేలుమాపించి.

"I see that's the candidate"? (ఐ సి దట్స్ దీ కాండ్ డేట్)

"Yes Sir; (యెస్ సార్)

"Your qualifications please" (యువర్ క్వాలిఫికేషన్స్ ప్లీజ్)

"I am a graduate Sir" (ఐయామ్ ఎ గ్రాడ్యువేట్ సార్)

"Your age?" (యువర్ ఏజ్)

"Twenty five Sir;" (టవ్న్ టైఫైవ్ సార్)

"That's all right you may go."

(దబ్బీజ్ ఆత్మైట్ యు మె గో.)

"Good night Sir" (గుడ్ నైట్ సార్)

ఇల్లా సంభాషణకాగానే ఆగదివదలి బయటపడి

త.రా.

"ఓనికర్థ మేమిటి? ఉద్యోగం యిస్తాడన్నమాటా, లేదన్న మాటా?" అని మేటూ రాలో చిన్తూ వుండగా మామగారు కూడా వచ్చాడు. "సరే లేవోయి మాట్లాడాను. పిటీషన్ పెట్టుకుంటే ఆర్డరుపంపిస్తానన్నాడు వారంరోజుల్లో వెంటనే దరఖాస్తుచెయ్యి" అంటూ మోటారు బస్సు ఎక్కాడు యింటికిపోవడానికి. అల్లుడూ ఎక్కాడు ఆయనతోటి.

మరునాడు టపాలోపంపాడు మేటూరు అప్పి కేవల జాగ్రత్తగా రాసి. దరఖాస్తుపంపిన రాత్రే బయలు దేరి మరురోజుకి బెజవాడ చేరాడు. యథాప్రకారంగా జపం గిపం సాగించాడు రోజూ. ఒకవారం రోజుల్లో చేతికొచ్చింది మద్రాసులో ఇన్ డియన్ బ్యాంకిలో

ఉన్న రూపాయలమీద ఉద్యోగానికి ఆర్డరు. ఆర్డరుగా గానే జమిందారుగారి దగ్గర నెలపుతీసికొంటా family తో (ఫ్యామిలీ) సహా చెన్నపట్నం చేరాడు బంగారు రావు. (మేటూరు అనిమాడా వ్రాసుకోడం, పిలిపించుకోడం లేదు పాపం, లాటరీస్ గీటరీస్ అన్ని fail (ఫెయిల్) అయినప్పటినుంచి కొత్త ఉద్యోగంలో ప్రవేశించి కాల తేపం చెయ్యడం మొదలు పెట్టాడు.

౧౩

కొంతకాలం యిల్లా సుఖంగా గడిచింది. ఇంతలో అతని అత్తగారికేం బుద్ధిపుట్టిందో యెప్పుడో యివ్వటమేమిటని యివ్వదలచిన మూడువేల రూపాయలను మాతురు పూర్ణమ్మపేర రాసి చెక్కు పంపించింది. బాగా చురుగ్గా పనిచేసేవాడవలంకలనూ, మామగారి ప్రాపకం కొంతవుండడంవలనూ, ప్రవేశించిన ఏడాదికే, నెలకు నూరురూపాయల జీతం యిచ్చారు బంగారు రావుకి. ఇంతల్లో Master Matur (మాస్టరు మేటూరు) పండంటి కొడుకు కలిగాడు. ఇక్కడినుంచి యీదంపతుల విశ్వర్యం బాగావృద్ధిపొందిందని చెప్పచ్చు. కొంచెం కొంచెంగా అప్పుకూడా తీర్చేశాడు బంగారుడు. అంతా కులాసాగా నడిచింది చాలాకాలం.

ఎప్పుడో అనుకున్న అదృష్టం, అంతనిరీక్షిస్తే రాని అదృష్టం, అంతవెంబడించి వేటాడితే అందని అదృష్టం, ఇన్నాళ్ల క్కడా కలిగిందని భార్యభర్తలు మిక్కిలి సంతోషించారు. ఒక్కమాటు వెనక్కితిరిగి మాసుకుంటే లాటరీలపిచ్చి, బెజవాడబ్యూవక్, ఆరోజులా మిక్కిలి నవ్వుకలిగించేవి వారికి, ఆశ్చర్యపడే వారు. క్రాపుతీసి పిలకపెట్టడానికి, సంధ్యావందన మనలించించడానికి, జపానికి, అదృష్టం కలిసిరావడానికి ఏమైనా సంబంధం వుందో లేదో తెలియదు. కాని యీమార్పులు మొదలెట్టి నప్పటినుంచి మంచికలిగి విశ్వర్యమంటింది కాబట్టి యీఅభ్యాసాలు వదిలిపెట్టాడు కాడు మేటూరు.

ఈయనవిషయం కొన్ని సంవత్సరాలు పోయి తరువాత విచారిస్తే చాలా గొప్పఅదృష్టసంతుడై బ్యాం

కులో గోష్ఠపదవిని స్వీకరించి, చివర రోజుల్లో రావు యోగంపుంటే శరీ మనిషికి సరిగ్గా కాలానికి వాటం సాహెబ్ బిరుదును పొందాడని తెలుస్తుంది. “అదృష్ట తటవే మారిపోతాయి నక్షత్రాలు. మన ఆదుర్దాదేమీ మంటే అల్లాకలిసిరావాలే. అదృష్టవంతులంటే ఆదంప పనిచేయదు. Three cheers to Mr. & Mrs. Metur. (మిస్టర్ ఆండు మిసెస్ మేటూరుకి జయ్.) తులే” అని అనుకునేవాళ్లు వాళ్లని చూచినవాళ్లందరూ.

కర్నకా!

జాస్తి శ్రీరామ లు చౌదరి గారు

సలసలమండు వేసవినిఁ జల్లని చెట్టులనీడ వీడి నీ
పలుగును బాఁగు బల్లికను బట్టుకయ ట్లుడికించునెడలొ
పల హిమశైలమున్ దొఱఁగివచ్చు ప్రవాహమువోలెఁ జెమ్మటల్
ల్లొలగఁగ కాల్వలై పొలములోఁ బనినేయుదు వెంతయోషికో ?
వర్షము లెడనాక పలువాయనురేయను వేళ లేకయే
వర్షమునందు నీవు పలుపాటులఁ బొందెదవోయి తెక్కవోన్
హర్షసుఖంబు లెట్టివో మహాధనవంతుడవయ్యునేరవో
కర్నక ! కస్తజీవివి యొకండవు నీవెసుమీ జగానకున్
తఱి యేతెంచెను మొక్కనాటుటకు నేతఁజేత్రమందంచుఁ గా
తరముం బొందెదవన్న ? యొక్కపుడహో దైన్యంబుదోషింపనే
వెరవోయంచును జింతనొందెదవు సంవృష్టల్ భవిన్ లేక యా
తురతోనుండువు కర్నకా ? సతము నీదుస్వాంతమందున్ గటా ?
సోకును బొందకెడపొడసోకినఁ గందెడు దేహకాంతులన్
పోకుగఁ బట్టణాల నగుచుం దిరుగాడి ప్రభుత్వదాసు లా
మూఁకలు తాతలేర్పఱుచు మూటలఁ జిమ్ముటె గానియారయన్
లోకువగారె నీకు మదిలోఁ దల పోయుము వారిఁ గర్నకా !
విద్యాహీనుడ లోకమంతకునునే భృత్యుండనంచు న్మదిన్
చోద్యంబందకు నీవు భృత్యుడవో ? యీ సుత్రేత్రముం బాసి శల
విద్యల్ నేరిచి పట్టభద్రులగుచున్ విఖ్యాతికై దాసులొ
నుద్యోగంబులవారు భృత్యులొ మది న్నూహింపుమా కర్నకా ?

ఒకరి తాలూకుకొంప, మరియొకరు, ఆ ఒకరికి అసహ్యంవేసిన తరుణం ఖాళీచే నగల పదతిని, తాత్కాలికంగా, అసలుకీమోసం రాకుండా వాడుకుంటూ, అట్లా కొంప వాడుకుంటూ న్నందుకుగాను మరతప్రకారం ఆ ఒకరికి (అనగా కొంపయజమానికి) నెలనెలా రొట్టెలూ పేజా “ ఇంత ” అని దాఖలు చెయ్యవలసిన ప్రతిఫలం ఉందే, దాన్నే, “ అద్దె ” అంటారు. దీన్నే కొందరు (తెలుగువాళ్లే) “ బాడుగ ” అంటారు. అన నీండి. “ అద్దె ” అనడం కంటే “ బాడుగ ” పాడుగా లేదు. అట్టి సందర్భంలో, ఆ కొంపకి “ అద్దెకొంప ” అనీ, ఇచ్చిన వాడికి “ అద్దెయజమాని ” లేక “ ఇంటి ఆయన ” అనీ, పుచ్చుకున్న వాడికి “ అద్దెకున్నాయన ” లేక “ అద్దెకొచ్చినాయన ” లేక “ కాపరం ఉన్నవారు ” అనీ చెప్పుకుంటారు. ఆస్తియొక్క దాన విక్రయాలు అద్దెతో పోల్చిమాడగా—దానంలో, దాత ప్రతిఫలం కోరడు (కొందరు కీర్తికోరి తీరతారు), ప్రతిగృహీత ఎల్లకాలమూ వాడుకుంటాడు. విక్రయంలో, అమ్మేవాడు ప్రతిఫలం తింటాడు, కొనేవాడు ఎల్ల కాలమూ అనుభవిస్తాడు (పేచీలులేకుండా ఉంటే!); కాని, అద్దె విషయంలో, యజమాని ప్రతిఫలం లాగు తూంటాడు, అద్దెకున్నవాడు తాత్కాలికంగా ఉంటూంటాడు. హక్కువారిదీ, భుక్తంవీరిది!

హూణశకంతో బతుకుదేరిన ఉద్యోగాలల్లో సద్దుమంతుచ్చిన వారికి కారణాంతరాలకల్ల బహుయంతులు మూలై గ్రాహంతరవాసం తప్పనిసరి అవుతోచ్చినప్పటింపి “ అద్దెకొంపలు ” అనేటటువంటివి జనించి ఉంటాయి. ఇట్టివి బస్తీలలో విరివిగానూ, పల్లెలలో సకృతుగానూ వెలవడం సహజం. ఎదేనా ఊరికి ఓ కొత్తకోర్టుగాని, అడివనల్ కోర్టుగాని, పాత తీర్థంగాని, పుష్కరంగాని, మరి ఏదో ఒక ముఖ్యసంస్థగాని వచ్చేకాలమే అద్దెకొంపకి చిత్త. అటువంటప్పుడు, అదివర

దాకా ఒకరికి చాలీచాలకుండా ఉంటూన్న ఇల్లు, వారికే తెగ ఎక్కువై పోయి ఊరుకుంటుంది. ఆపట్టున, వారు, ఆ ఉన్నదాల్లోనే కొంత అద్దె భాగంకింద కేటాయిస్తారు (తమ మేలుకోరేవాళ్లు కూకలేసినవిదట). కాబట్టి, కొన్నికొన్ని పుట్టుకచేతనే అద్దెకొంపలుగా మార్చినవి; కొన్నికొన్ని పెంపకంచేత అద్దెకొంపల లీప్టులో చేర్చినవి; కొన్నికొన్ని బలిమితేత అద్దెకొంపలుగా మార్చినవి. అంగ విద్య నేర్చిన వాళ్లల్లో చాలామందిది జన్మస్థానం పల్లెటూరైనా, ఉద్యోగస్థానం బస్తీయే అవుతుంటుంది. వార్ని, ప్రయాణాల్లో, ఎవరేనా, “ తమ దేవుడు ? ” అని ప్రశ్నిస్తే, పైరెండింటల్లోనూ ఎందుకో అందుకు ఎక్కువ ప్రసిద్ధి కెక్కిన ఊరుంటుందే అదే తమదని చెప్పేసి దాటుర పోతూంటారు. ఏమయితే? ఒక ఊళ్లో కొంపపాడు. దాన్ని చూస్తే వారికి మంట. గృహభీమానం అట్లా చచ్చినప్పుడు, గ్రామాభీమానం కూడా ఎట్లా చస్తుందో చెప్పచ్చు. కాని, తద్వారా దేశాభీమానం కూడా చానకుండా ఎట్లా ఉంటుందో ఋజువు చెయ్యమంటే మాత్రం కష్టం. అలాంటివాళ్లు బస్తీలో అద్దెకొంపకి మేతనేసి, పల్లెటూరిలో స్వంత కొంపకి కడుపు మాడుస్తూంటారు. ఆ పల్లె కొంపలో ఎవరేనా కుదురుకుని తమరికి అద్దె ముట్ట చెప్పాలని కాదు వారు అహోరించేది! ఎవరేనా ఉండి దీపం పెట్టుకుంటే చాలని! అదీకాదు! కొందరు, అ దీపంనిమిత్తం స్వంత ఖర్చుమీద కోతిమార్గు కీరసనాయిలు డబ్బాకుడా (ఉండగలవారికి) సప్లయచేసే వాళ్లుకూడా ఉంటోచ్చారు. కాని, అనేకడిపార్టుమెంటుల ఉద్యోగాలు ఇప్పుడు పల్లెటి దిక్కునకూడా ఆవిర్భవించడం ఎల్ల పెన్సిలి కొంచెం తిరగబడి అక్కడ సమేతూ అద్దెలు నస్తూనే ఉన్నాయి, ఇటీవల. అదీగాక, పొలాలవల్ల రాబడి అనేది విస్తారం ఎండకి ఎండి వానకి తడిసి మాసిగలు పడ్డవిదట సాలకి ఓసారి (మహాఅయితే రెండుసార్లు) వస్తేరావచ్చు

అనే బాపతుది అవడంచేతనున్ను, అద్దె అనేది నునా యాసంగా, నెలనెలా, నమ్మకంగా వచ్చేది అవడం చేత నున్ను, అద్దెమీద జనానికి మోహం ఎక్కువై, “పల్లెటూర్లో పాతిక ఎకరాలు ఉండే కంటే బస్టిలో వాళ్ల నడాన్ని మాంచి మొగలో ఒక్క అద్దె కొంప వుంటే చాలరుపోయే!” అనే ఆభిప్రాయం బాగావేళ్లుబారింది. అక్కణ్ణించి “వీరికి సానికి ఓ వండుబస్తా నిరాటంకంగా వస్తుంది” అని పించుకోడం కంటే “వీరికి అద్దెలవల్ల సానికి ఓ వండు వస్తుండు!” అని పించు గోడమే పెద్ద మనిషి తరహాకి లక్షణం అయింది.

ఎట్లా అయితే, అద్దెకి మోజుఎక్కువై, అన్నింటితో పాటు అది కూడా ఒక “ఫాషన్” అయింది. అనగా, ప్రతీవాడూ, ప్రతీదీ, నెక్కి, రోజుకి, క్షణానికి కూడా అద్దెకివ్వడం సాగించాడు. మార్వాడీ డబ్బుగాని నగలుగాని అద్దెకిస్తాడు. చాకలి బట్టలు అద్దెకిస్తాడు. వాచస్త్రి తీరం అద్దెకిస్తుంది. కార్మికుడు కరవరణాలు అద్దెకిస్తాడు. లాయరు తెలివి తేటలు అద్దెకిస్తాడు. డాక్టరు ఆరోగ్యం అద్దెకిస్తాడు. ఉపాధ్యాయుడు తెలియడం అద్దెకిస్తాడు. గబ్బిలపు ఉద్యోగి మనస్సు అద్దెకిస్తాడు. మంగలి శూన్యత్వం అద్దెకిస్తాడు. వాహనం వేగం అద్దెకిస్తుంది. ఇల్లాగూ, సర్వత్రా అద్దె వ్యాపించి ఉంది. కాబట్టి, కొంప అద్దెకివ్వడంలో విద్వహర్యం బాత్రిగా లేదు. కొందరు గడవక, కొందరు మొహమాటం చొప్పున, కొందరు ఒక్కరూ ఉండలేక, కొందరు దురాలోచనతో, కొందరు దూరాలోచనతో, కొందరు సంక్రమించిన ఆస్తిలో కొంత ఉరికి ఉండిపోడం ఎందుకని, కొందరు సాటివాళ్లు ఇష్టంలేక తమరు తీసిపోవడం అనీ, లాంటి అనేక కారణాల వల్ల యజమానులు కొంపలు అద్దెకిస్తూంటారు. ఒకడు తనవర్గం వాడికి గాని ఇవ్వడు. ఒకడు తనశాఖవాడికే ఇస్తాడు. ఒకడు బ్రహ్మచారికిగాని ఇవ్వడు. ఒక్కొక్కడు డిప్రీటు మునసబులకే ఇస్తాడు (సరివార్డు గోడ కేసులు, స్వంతానివి, చాలా వుండి). ఒక్కొక్కడు పోలీసు వారికిగాని ఇవ్వడు (తమ ప్రతివాడి మీద ఎగరచ్చునని, మహా!) ఒక్కొక్కడు గృహస్థునికిగాని ఇవ్వడు. సాధారణంగా ఎవరుకుడా తమ

బంధువులకి యివ్వరు (సంసారపు గుట్టు బయట పడతాయనీ, భోజనానికి దానికి పిలుస్తూండా లనీ, మొత్తంమీద కొంత ఎంభ ఎందుకేనామంచిదని) ఏమైనా సరేగాని, అద్దె కొచ్చివాడు తేగలపాతర సంతానం వాడయితే, ఎంతకాంతుడైన యజమానికైనా సరే అరికాలిమంట నెత్తికెక్కుతుంది. (కొంప నిమిల్లుమీద ధ్వంస ధూళి చేస్తారని) అందుచేత, ఏకపుత్రుడో లేక దత్తుడో అయిన పెళ్లి కుమారుణ్ణిమాస్తే కన్యాదాతకి పట్టమెనట్టు, అన్నహితవులేని నెలభోక్తనిమాస్తే హాటలు మేనేజరుకి (ప్రాణమెనట్టు, పొడిపిరగని తడిగల ఇస్తావు సంసారం అద్దెకొస్తున్నారంటే. ఇంజీవారు ఎగిరిగంటేస్తారు. అందులో ఆ అద్దెకువచ్చేవాడు ఇరుపార్శ్వాలనా అన్నవాడు లేని వాడయితే ఇంటివారికి మరీయివ్వం. ఒకవేళ ఉన్నా, మాటలుగాని, మాపులుగాని, భోయినాలుగాని, మూడూగాని లేనివారయినా చాలు.

అవసరం కలగగానే, తలచామనుసేటందుకు సలం దారికి తేచాలని, జనం ఘోటుఘోటు మంటూ కొంపల కోసం తిరుగుతారు. “అద్దెకివ్వబడును” అని కట్టిఉన్న పీలేనివీహడా తణిఖీచేస్తారు. వాటి యజమానుల్ని పట్టు గుంటారు. వ్యవహారం చొప్పున యజమానులు తమ అద్దె భాగంయొక్క శ్రేష్ఠతా, సౌకర్యమూ, హంగూ వగైరాలగురించి ఒక గంభీరోపన్యాసం ఇచ్చి, లోగడ అది ఖాళీచేసినవారియొక్క చెడ్డతనం, లోట్లు, పిసినిగొట్టు తనం, పేచీకోరు స్వభావంగురించి (ఏవరెల్లాంటివారైతే మనకేంగాని అంటూనే) విస్తారంమున్నటించి, ప్రస్తుతం అద్దెకొచ్చినవారితో ఏదో బాదరాయానంబంధం అతుకు ఫురుగించి, తమయొక్క స్వార్థత్యాగమూ, జనాన్ని గూర్చి తాముపడుతున్న పాట్లూ, అద్దెకివ్వడంవల్ల తమ కుండే నష్టాలూ వాటిని, తాము లెఖించెయ్యకపోనీ ఎవరో పరాయివాళ్లు సుఖిస్తారగదా అదే తమరూ కోరేదని, తాము ఈవ్యాపారంలోకిదిగడమూగురించి కొన్ని డిప్లీలు కోసి, అద్దెకొచ్చినవాణ్ణి గభరాయింపజేస్తారు. దాంతోటి ఆవచ్చినవాడు, కడుపునిండి నస్తాబుచేసిన అవకరపుపిల్లయొక్క పైమెరుగుమాసి తంటాలాలుపుచ్చు కున్నట్టు—అడ్వాన్సుపారేసి చేరేస్తాడు; కాని, కాపరం

చేసిమానిన మీదటగాని కమామిషపూర్తిగా తేట్రాండుదు. కొన్నాళ్లు నిదానించేసరికి ఒక్కొక్క అద్వైతకొంప యొక్క ప్రత్యేకపు చిహ్నము అద్వైతమనవారికి నాటి, తీర్చింది, కల్యణతం అవుతాయి.

అదిలగాయతు అద్వైతమన్న వాళ్లలో సజ్జనుడు బయల్దేరుతుంది. సాటివాళ్లంతా చేరి చిహ్నమువెళ్ల బోసు గుంటుంటారు. “మాభాగం దివ్యంగానే ఉంటుందికాని, వీధికి ఇంట్లాంటిదూరం దీంతగలెయ్యాలి! ఛత్తీకేక అందదు. రాత్రితెళ్ల పుడుచావే” అని ఒకరు. “మాభాగం చందుగా పెట్టేలాగ మదిమట్టుగా ఉంటుందికాని, ఒక్కటాన్నింది: శ్రీలక్ష్మికి ఇబ్బంది ఎచ్చినప్పుడు మాచెడ్డ ఇబ్బంది. వీధు లోంచి చుట్టుతిరిగి దొడ్లోకి వెళ్లాలి.” అని ఒకసంసారి. “మాకు దొంగభయం దొట్రభయంలేవుగాని, ఖర్చుపడ్డ జనాభా యావత్తు మానుమ్యంలోనే నడవడం” అని ఒక ఓహూయిత్తుడు. “మాకొంపకి మట్టుకిరోగంటగాని, వానాకాలమాత్రం నరకం. కాస్తసంయమక్రాగ్రగడం కూడా ఉండదు రోడ్డుమీంచి కొంపలోపడడానికి” అని ఒక నారాయణరావు. “మా ఇల్లు మహా ఎక్కా ఇల్లు! కానయితే, దొడ్డి బహుశశలం. ఒక్కొక్కరే వెళ్లాలి, రావాలి!” అని ఒక కుసుమయ్య. “మా ఇల్లు మాత్రం తీసిపోయిందిటగాని, ఒక్కటే లోటు! గాలిరాదు. రాకపోలే పీడాపోయిరి. ఇదిచరకే ఉండేమో అంటే దీపం ఆగ్నేయానికికూడా లేదు.” అని ఒక ఆంబనేయులు. “మావాటా పెద్దదే అపడం, కాని, అనేక మాట్లనించి చూస్తాను, పురుళ్లకి ఇంతా అంతా కాదుకద చిహ్న!” అని ఒక బ్రహ్మయ్య. “మా ఇల్లు ఘట్టు. కాని కొంపకి చుట్టంవచ్చేసరికి ఇంటాయన పెళ్లానికిమంట. న్నానానికి వెళ్లి నూతిదగ్గరచేదిడు నీళ్లుపోసుకుని రెండోచేద తీసే సరికి యజమానివచ్చి చేది అటుకాయినాడు— నీళ్లు వీధులో కడితే పన్ను అంటు గుంటుందట” అని ఒక కూర్మయ్య. “మునిసిపాలిటీపన్ను హెచ్చనప్పుడుకూడా మా ఇంటి అద్దె హెచ్చుతూనే ఉంటుంది” అని ఒక వ్యాపారి. కొంపలు ఇతరులవిగనక ఇలాగంటి లోట్లు మాత్రమే చెప్పుగుంటూ, ఆ అద్దెకే అంతకంటే మంచి కొంపదొరికితే రేచిపోదామని వీరూ, ఆకొంపమీద

(దమ్మిడీ మరమ్మత్తె నారేకుండా, ఉన్న నారిని పొమ్మని, వచ్చేకొత్తవారిదగ్గర) మరినాలుగు రూపాయలు లాగా లని యజమానలూ తీవ్రమత్నాలుచేస్తూనే ఉంటారు. కర్మవాదన ధర్మమా అని ఉన్నస్థితికే సరిపుచ్చుకుని దేవుళ్లాడుతుంటారు.

అద్వైతకి ఉండేవారిని నాలుగుభాగాలుచెయ్యచ్చు. అనగా అల్పాలు మినహాయించగా, వీరు నాలుగు రకాల కిండికి వస్తారు. మొదటిరకం: ఇంటివారు పరోక్షమం దుండగా, యావత్తుకొంపలోనూ ఉండే ఏకమంటుంబం. వీరిది స్వరాజ్యం. వీరి అరచెయ్యదుర్భిణీకింద పెడితే, లేఖలు గోచరించి తీరతాయి. కొద్ది మరమ్మత్తు వగైరా చేయించడానికి ఇంటివారు రావడానికి వీల్లేక అద్వైతంద చెల్లురాసి వీరే ఇంటిబాగు మానుగుంటారు. గృహం పరులదే అయినా పెద్దమరమ్మత్తు అగత్యమో, అద్దెలో పెంపకమో వచ్చేవరమా వైదీకానికి గూడా వీరు “స్వగృహే” అనేసిట్టు ఉంటారు.

రెండోరకం: ఇంటివారు పరోక్షమం దుండా, మధ్య ఉమ్మడి హాలుగల రెండు సమాన వాటాలతో ఉంటూండే రెండు వేరు సంసారాల వాళ్లు. చేరిన కొన్నాళ్లు వీరు క్షీరసీర న్యాయ్యంగా ఉంటారు. వారిలో ఒకవాటా ఆవిడ గడుసుదీ రెండోవాటా ఆవిడ మెత్తనిదీగనక అయినా, మొదటి ఆవిడ రెండో ఆవిడ్ల కీలుబొమ్మనిజేసి, ఆశించి, దానిచేత చాకిరీ చేయించు గుని, దాని యిల్లు ఒకడకి తెస్తుంది, ఇది అరుదు. సాధారణంగా జరిగేరీతివేరు. ఓవాటాలో జనంతక్కున ఉంటారు. ఆ అద్దెకే, సమానవాటా అయిన రెండోవాటాలో ఎక్కువ ఉంటారు. ఎక్కువవారు తక్కువవారిన్నోరు గొస్తారు. అల్లాంటప్పుడే యుద్ధాలుజరగడం. ఎటొచ్చి, కొన్ని చిన్నవి, కొన్ని పెద్దవి. ఉమ్మడిస్థలం ఇద్దరూ వాడు కుంటారుగాని ఎవరూ తుడవరు. ఒకవేళతుడిస్తే, ఇద్ద ర్లోనూ లౌక్యం ఎవరుఎరుగకో వాళ్లు తుడుస్తారు. ఉమ్మడిహాలు తమరొక్కరే వాడుకోవాలని ఇద్దరూ ప్లానువేస్తుంటారు. ఓరింటికి బంధువులువస్తే, వారు ఆబంధువులికి ఉమ్మడిహాలులోనే విడిది యిస్తారు. రెం

దోవాటావాడు, ఉమ్మడిహోలుమీద తనహక్కు నాశనం అయిపోతుందని పెళ్లాంతో మాడ బలుక్కుని, తన యితరపనులు మానుకుని తనమాదా ఓచాప తనపక్క వేసుకుని పెద్దప నువ్వుటటు ఎగో రికార్డు ముందేసుకుని స్పష్టలో లేనికాగితం వెతుకుతూంటాడు. ఓవాటాదారు ఉమ్మడిహోలులో ఏతిరగలో రోలో పెట్టుకుంటే, రెండోవాడు ఏ నులకమంచమో, పడకలత్తలో అరువేనా తెచ్చి పెట్టించి మరోపని మానుకుంటాడు. కొంతకాలం జరిగిం తరవాత ఓరింటో ఏ తదైనమో అయినప్పుడు, రెండోవాటా ఆయన అచ్చాడీలవంటి మేచ్చున్న తీసు గొచ్చి సిగరేట్టుసాగతో ఘుమఘుమ లాడుతూ ఉమ్మడి హోలులో ప్రసంగిస్తూంటాడు. రాత్రెళ్లు వీరివేపున వారూ, వారివేపున వీరూ లఘు, గరు, మరి ఇతరమైన శంకలు తీర్చుకుంటూండడం, ఉదయాన్ని లేచి ఆకాశ రామన్న మీదపెట్టి ఒకరినీ ఒకరు అక్షలూ పక్షలూ రాల తిట్టుకోడం, స్వతస్సిద్ధంగా చేతులోవుండే వాయువు జవ్వో, లేక మనస్సులో ఉండే ఇతర తెగులూ కాని, వీలునుబట్టి పుల్లిస్తరాకులు అవళల వాటాస్థలంలో వెయ్యాలనే ప్రతీవాళ్లూ మాడడం. ఒకచోట, రాత్రి ఎనిమిదిగంటలవేళ, ఒకవాటా ఆయన, “లంకాదహనం” చేస్తూ అరుగుమీద కూర్చుని ఉండగానే రెండోవాటా ఆవిడవచ్చి, ఊరంత పుల్లిస్తరాకుల మోపుతెచ్చి మొదటి వాటాకి ఎదురుగుండా దిబ్బన గిడవబెట్టగా,

ఆయన—చెట్టంతమనిషిని ఇక్కడ ఉంటూ ఉండనే ఏమిటమ్మా ఆపనీ?

ఆవిడ—ఏంలేదండీ! మాయింట్లో భోయినాలు అయినాయి, పుల్లిస్తరాకులు.

ఆయన—ఆమాట నామా తెలుసు, మావేపునేనా మీరు వెయ్యవలసింది?

ఆవిడ—ఏంకెయ్యమన్నాడు?

ఆయన—సిగ్గులేదుటమ్మా! మీవేపున వేసుకో లేరా?

ఆవిడ—మాకు మెలగగా మరీ, మావేపు నెల్లా వేసుకోడం, మెలవిస్తర్లు?

ఆయన—అవోటా! ఎంత రొతుపమ్మా!

అనేసరికి ఆవిడ గొల్లన రాగాలెట్టి, (ఇది, స్త్రీయొక్క ద్వితీయాస్త్రంగా మరీ!) రెండోవాటా చచ్చినాడు, అడవాళ్ల వ్యాపారలలోకి జొరబడి, తనప్రణామ చెడ గొట్టి, తనని అనవచ్చినమాటా అనరానిమాటా అని నా నాగోలా ఎత్తించాడని ముగుడుగారికి రిపోర్టుచేసేసరికి, వాడు భేతాశువల్లావచ్చి “మావాళ్లతో ఏమిటా ప్రేలా వ్, మావిస్తర్లలో నీకేందుకురా? పుంధాకోరో? చూడు, నీఉద్యోగం లాగించేస్తాను” అని ఆయనమీద కలియబడగా మేజస్ట్రేటుంత పనిజరిగి, జనంవచ్చి వారిని విడదీసే సరికి కోడిమనిషి.

మాడోరకం! ఈరకంకుడా యజమానులు పరోక్షమందు ఉండేదే. అయితే దీల్లోమాడు చిల్లరి రకాలున్నాయి. ప్రథమం! నానా సంసారాలవాళ్లు గూడు పుతాణీలా ఉండే ఒక అద్దెకొంపల గుత్తిలోనో, లేక పోలీసు లయినూ ఉండే అద్దెకొంపల మలలోనో ఉండేవారు. వీటికిదొడ్డి, పోకిదొడ్డి, నుయ్యిలాంటివి ఉమ్మడి. దొడ్డికి మరుగుఉండక స్త్రీలు బాధపడతారు. పోకి దొడ్డివద్దగిరి ఉదయం అయిదులగాయతు సుమారు ఏడు వరకూ మారుగజాలపోయే పంకెంటింటివి జరుగుతూండడంవల్ల రద్దీ ఎక్కువ. నూత్రిప్రాంతాలకి పగటిభాగంలో మొగాళ్లు వెళ్లేరు. ద్వితీయం! పైనిచెప్పినలాంటి వాటిల్లోనే బ్రహ్మచారులు (తిరుగు విద్యార్థులు) గాని, తాత్కాలిక బ్రహ్మచారులుగాని ఉండడం. ఇందులో ధూమస్తంభ నిర్మాణం జరుగుతూంటుంది, “టి” పానం ఉంటుంది. కిల్లి ఉమ్మల అసహ్యం కనిపిస్తుంది. నాజాకు చేతిగొలుసులు, సిల్కకండువాయి, మనీష ర్సులులాంటివి స్వతహా జడపదార్థాలైనా ఎగిరిపోతూంటాయి. కొత్తరిట్టువాచీలు తప్పకుండా తిరుగుతూంటాయి గనక, నడుస్తూంటాయి. తృతీయం! పైనిచెప్పినలాంటి వాటిల్లోనే కొన్ని వాటాల్లో సంసారబాహుళ్యం, కొన్నింటల్లో తాత్కాలిక బ్రహ్మచారులూ కలగలుపుగా ఉండేవి. వీటిలో, చెప్పేదేమందీ? బాబులూ, గిట్టూర్పులూ, రేపులమాపులూ, మాపులతావులూ లాంటివి ఉంటాయి.

ఇక నాలుగోరకం! దీల్లో, ఇంటివారు ఒక వాటాలో ఉండగా, వారి దివ్యసమక్షముందు, తక్కిన వాటాల్లో అద్వైతాన్ని వాళ్లుంటారు. ఇల్లా ఉండడం అద్వైతాన్ని వాడి సాహసానికి పరమావధి. అద్వైతాన్ని వాడికి ఇది కత్తిమీదసాము, పులితోచేలగాట. ఇంటివారి ఉద్దేశం తమరు పాలకులమనీ, ఇనతలవాళ్లు పాలితులనీ; తమరి హృదయం విశాలమనీ, ఇనతలవారిది ఇరకాటం అనీ; తమరి అంతస్తుకి కొన్ని వందల మైళ్లు కిందిలోకం లో అద్వైతాన్ని వాళ్లు ఉండాలని. ఇంకాకొందరి అద్వైత యజమానుల ఊహ ఏమిటంటే, అద్వైతవాళ్లు యొక్క రాక పోకలు, రీతులు, ఖర్చులువగైరా అంతామూడా తమ ఇష్టానుసారంఉండాలని. ఈఅభిప్రాయం ఆయనదేకాదు. ఆయన కుటుంబానిది. కాబట్టి, ఆయనకి ఆయన తల్లి దండ్రులకి, పుత్రీపుత్రులకి, పాత్రదాహిత్రులకి, లేక పోతే వీరి అర్థగు సొందిన వారికి— ఇంతవందలకొద్దా అద్వైతవాళ్లు ని ఆంతులు పెట్టడానికి జన్మహక్కు ఉంది. కాని, వీళ్లు సేమాశాసనా! వీరంతా ఓయెత్తూ, అద్వైత యజమానులొలుగారు ఒక్కొక్కరి ఒకయెత్తూ! ఒక్కొక్క యజమానురాలి చర్య అగృహతం! అసల ఆవిడ గృహిణి. అందులో అద్వైతకొంపల రాణి, అందులో కాస్తస్వాతిత యందుడా ఉండే ఆవిడ అద్వైతాన్ని వాళ్లు ని ఎల్లామా స్తుంపనితమ ఊహాతత్పరచేసినకోదర్శిని అత్తగారు ఇంతగా రొకాయించను! నీతితప్పిన పెళ్లాన్ని తాళి గట్టిక ముగుడు ఇంతగా దండించను! సేరంచేసిన పానిని దండ నాధికారి ఇంతగాదు ముబట్టు! నవల పరిపాలన చేసే మండలేశ్వరుణ్ణి సామ్రాజ్యపుంత్రి ఇంతగా ఆజ్ఞ పెట్టడు! అద్వైత వాళ్లు ఆచారం గర్వం, తన ఆచారం మడి. తన వస్తువు ఇంకోరి ఇంట్లో కనబడితే, వారిది దొంగతనం; ఇంకోరి వస్తువు తనిలో ఉంటే, “ఎక్కడికి పోతూం! సారపాలు!” అనడం. అద్వైత వాటాల తూముల్లోంచి ప్రవహించేది అపవిత్రమైన కం పుముండానీరు, తనవాటాతూముల్లోంచి వెళ్లేది పావన మైన అభిషేకజలం (ఇదంతాకలిసి ఒకటేతూము. అయి నాసరే ఆవిడవాదన అంతే) దొడ్లోకి లిక్కినవాళ్లు వాటాల్లో కానేపన్నీ కేలం తనవే. నలుగురువచ్చే నూతి

దగ్గర తమరితాలూకు పిల్లగడ్డలు మాత్రమే బాడించ వచ్చు! అద్వైతవాళ్లు గనక ఆపనే అక్కడ చేస్తే, “ఎవళ్లకొచ్చింది ఈవివాహకాలం! అన్నం తింటారా, గడ్డి తింటారా!” అంటూ తమ ఆపనిచేస్తూనే, ధరి అయూ లేకుండా లెక్కరు పూర్వకంగా తిట్టడం. ఇనతలవాళ్లు ఏమైనా సమాధానం చెప్పితే, “ఉంటే ఉండు, నాయంత్రపేళకి నాకొంప భాళిచెయ్! మరే! నన్నా త్తే వాగించను! నానాలిక మంచినకాదూ!” అని తార స్థాయిలో ఆరవడం ఇన్నిహారతలూ అయింతరవాత తనకి అవసరం వచ్చే సరికి, పూర్వ చరిత్ర యావన్నందీ మరిచి పోయినట్టు, లేని నవ్వు తెప్పించు గుంటూరావడం. (ఓగంట తిరక్కుండానే) తన పని ముందు అయ్యేలట్టు మూడుగోడం ఒకవేళ తమరింటో పెంటకాకపోయినప్పుడు, తనతాలూకు ఏమనుమడికో అద్వైతవాటా వాళ్లింటో అన్నంపెట్టించి, చెయ్యికడిగేసరికి వాడు “అమ్మమ్మ, జియ్య” అనో “అమ్మమ్మ, యమ్మ” అనో అంటాడనుకోండి మాల పరసకి. ఆపళ్లంగా ఆవిడపళ్లు కొరికి పెదిమి కరుచుకని వాణ్ణి మెట్టి చంపేటంత అభి నయంచేసి, లెక్కట్టుకుని బరబరా ఈడ్చుకు పోతూ, “వెనవ ఏడుపూ నువ్వును, కాన్నేపు నిమ్మణించుగో కుండాను!” అంటూ తిట్టి అన్నంపెట్టించిన వాటా వారి కిటికీకి ఎదురుగుండానే వాణ్ణి కూచో పెడుతుంది. నాలుగైదు సార్లు ఈవైఖరి భరించి, తరవాత సారి, ఆవాటా ఆయన “అమ్మా! ఇదేమండీ! మీ వాటా లేదా? పోనీ దొడ్డిలేదా?” అంటే ఆవిడ “నువ్వు చెప్పనవసరం లేదు. కుర్రవాగమ్మకి భయం చొప్పున దొడ్డికి వెళ్ల లేడు. అదీగాక. మావాడికి మావాటాలో మా చుంటే విరోధనం సరిగా కాదు! నువ్వెరగవ్! నీపని నువ్వు చూసుకుంటు! అదీగాక బోలెడు కుక్కలు న్నాయి, మనుష్యులు తిరుగుతూంటారు, మురిగిపోలేదు పోమా!” అని ఆయన మీద సబబులు కురిపించింది. ఇంకోరి సంగతి వచ్చేసరికి ఈప్రమేయయే ఆవిడికి జ్ఞాపకం ఉండదు. ముఖ్యంగా, అద్వైత యజమానురాలి అభిమాన విద్య ఎదీ అంటే దానీజన పరిపాలన. ఆవిడికి దానీలు చెలికత్తెలు లాంటివారు. తమ ఏదానీదాన్ని నియమ

స్తుందో అదే అద్ద కాపరాల వాళ్లందరికీ దానీగా ఉండాలని ఆవిడ ఆజ్ఞ. ఒకవేళ తనూ అదీ పేచీపడి కట్టపాముల్లాగ లుంగలుచుట్టుకుని వీధినిబడి తిట్టుకునేటప్పుడు (ఈముచ్చట వారానికి రెండుసార్లేనా అవుతుంది.) అద్దకాపరాల వాళ్లంతా ఏకమై ఆదానీ దాంతో వైరంకట్టాలి. మొదట్లో ఏదానీదై తేమని అంతాఒకదాన్నే పెట్టుకుంటారు. కానీ, ఇంతమందికి ఒక్కతే దానీది అవడంవల్ల ఒకరిపనిమందూ (అంటే ఇంటివారిపని) ఒకరిపని వెనకాయ, అసహ్యలుపుట్టి తిట్టుకోడాలుజరిగి, కొందరు కాపరాలవాళ్లు దాన్ని మానిపించేసి, (చాకిరీ స్వయంగా చేసుకోగలిగినా దృఢా పడిపోతుందని భయమేసి) కొత్తదాన్ని పెట్టుకుంటారు. అక్కణ్ణించి, ఇంటావిడ, కొత్తదానీని ఎల్లాగేనా ఖజ్జా లోకి లాగమని పాతదాన్ని గిల్లడంలోనూ, ఎవ్వరూ ఇమ్మా కలపకుండానే ఏదోకరూం చూసుకుని తన వెళ్లి విరుచుకుని కొత్తదానిమీదపడి కరవడంలోనూ మురిగిపోతుంది. ఒకానొకచోట ఇల్లాంటి విషయం లోనే హిడింబాయమ్మగారు అనే ఒక అద్దెయజనుసు రాలు కొంతగ్రంథం జరిపింది. హిడింబాయమ్మలోగడ కాశీవెళ్లి నప్పుడు అక్కడ సిగ్గు భిడియాలూ అడ్డబాసా కట్టగట్టి గంగలో విడిచిపెట్టింది—ఏదో విడిచిపెట్టాలి గదా అని. దాంతోటి, ఆవిడ ఇంటికొచ్చేసరికి, అదివ రకు గంటకి యాభైమైళ్ల చొప్పున ఉండే ఆవిడ వాళ్ల గం రెట్టిందైంది. ఆవిడ గాత్రమాధుర్యం గురించి మాత్రం ఎవరూ “గారంట్రి” గా చెప్పలేరు. వారి తాలూకు వాటాలో ఉన్న, మాచిరకాల స్నేహితుడైన కేశవరావుగారి కొత్తదానీని పదిరోజులపాటు హిడింబా యమ్మ గదిమీ, అడరకాయించడం కేశవరావుగారు తన ఇల్లోంచే వినిపటకొందో నాడు వ్యాసారం ముదిరినట్టు కనబడి, తను దొడ్లోకివెళ్లి సంగతి కనుక్కోడానికి యత్నించాడట. అప్పుడు వారికి ఈసంభావన జరి గిందిట.

కే—అమ్మ! ఏమిటండి, ఆకేకలు?

హి—ఇక్కడ ఫ్రీమేల్సు ఉన్నారని చెప్ప వేమే, దానీముండ!

దా—ముండలు మాలో ఉండరమ్మ! నువ్వే పెప్పు!

కే—అమ్మ! నాకు బోధపడింది. తమరు పెద్దలు! తమరు ఎక్కడా ఎప్పుడూ నోరు మెదపనట్టు అల్లా నెలవిస్తారే?

హి—(చేతులూ తలతిప్పుకుంటూ, ఆశీషాత్మా) రైంయ్యిమంటూ వొచ్చావుగాని ఆడవాళ్ల మీదికి, నడు నడు! ముక్కు-ముక్కులవుతోందే అమ్మ! అని దానీ దాన్ని మరుక్కాలవ కాస్తతుడవ్వే అని అనుకు తూంటేనూ, “ఏమిటి, ఏమిటి, ఏమిటి” అంటూ అడగా చ్చాను పెద్దమనిషి! ఇంతేనా బియ్యం! సంతోషం చాలే నీతెలివికి!

కే—(అక్కడే కూర్చుని ఉన్న ఆవిడ భర్తగా రితో) భీమారావుగారూ! వింటున్నారా? ఈఅంతః పురస్త్రీయొక్క మాటమాద్దనం?

భీ—చిత్తం! వింటున్నానండి!

కే—అమ్మ! మాదానీది మీమరుక్కాలవ ఎం దుకు తుడవాలి?

హి—ఎందుకూ, మందుకు! మీపంటింటోంచి కంపు పస్తోంది గనక!

కే. మాపంటింటోంచి తూము నూతిపల్లెంమీదికి ఉంది. నూతిపల్లెర, ఈతూమువేపుకంపులేదని ఇక్కడికి సెకనుకి పదిమంది చొప్పున వచ్చేజనం అంతరి కీ తెలుసు. అక్కణ్ణించి నీళ్ల దారి మీన్నా నాలగది అంటారేం, అందులోకి ఉంది. దాని తరవాత నించి మరుక్కాలవ ఉండనూ ఉంది. నామమ్మా బద్దలవుతూనే ఉంది. కాబట్టి ముక్కుపేలేపమలు మీన్నా నాలగదిలో జరుగు తూండాల్సి. అందుని, మీకు కళ్యాం అయితే మీదానీ దానిచేత తుడిపించుకోండి. డబ్బునే ఇస్తాను. కామా కూడమా తుడవడమే మాపూని అంటారా, ఆకంపునీళ్లు తుడవడానికి డబ్బుచ్చినా ఏదానీది రాకపోతే, ఎక్క ణ్ణించి ఎక్కడికి మేంతుడవాలోచెప్పండి, నేనేస్వయంగా చీపురుకట్ట పుచ్చుకుంటాను, మీ ఇంటో ఉన్నందుకు!

హి—కాక మరేమిటి! చీపురుకట్ట ఉద్యోగి మే నీకు రాసింది. తుడుతుడు! దానీ దాన్ని మానిపించి డబ్బుమూల కట్టుకో! అంతా తుడు!

కే—భీమారావుగారూ! తప్పెవరివో గ్రహించండి!

భీ—గ్రహించానండి. నాది.

కే—అదేంకర్మం? మీతప్పేమిటి?

భీ—తప్పులు బాబూ, తప్పుకాదు! మొదట, పెల్లి చేసుకోడం. రెండు, కొంప అద్దెకి ఇవ్వడం!

కే—అల్లా వాదిస్తే ఈ ప్రపంచమే తప్పు! అతి వేదాంతంలాకి దిగకండి మరి! మేం జీతమిచ్చేదానీది మేంచెబితే వినాలి. వింటుంది..మాడబ్బుతో మాదానీని కుదుర్చుకునే స్వతంత్రత మాకులేమా? ఇక ఇండియాకి ఇంగ్లీషువారు స్వాతంత్ర్యం ఇస్తారా? అడగచ్చా?

భీ—ఇస్తారేమోకాని, మా ఆవిడ ఇవ్వనిమాట రూఢి.

కేశవరావుగారు సున్నితపు మనిషి. ఆపశంగా, ఆయన, తన అన్నప్రకారం చీపురుకట్టపుచ్చుగుని నూతి పల్లెం చివరదాకా నాలుగురోజులుతుడిచాడట ఎవరూ చూడనప్పుడు నూతిపల్లెం పాడిచేసినప్పుని, హిడింబా యమ్మ తన చిన్నసంతానానికి “కీ”యిచ్చి ఆ నాలుగు రోజులూకుడా కసిగానే ఉండిట. తరవాత, ఈసంగతి నలుగురికీ తెలిసి, కలవరంపుట్టినమీదట, యజమానిగారు చాలా నొచ్చుకున్న పిదప, ఆవిడకుడా కొన్ని మెట్లు దిగి కేశవరావుగార్ని బతిమాలుకున్నమీదట ఆయన ఆ ఉద్యోగం మానేశాడట. అప్పటింబి హిడింబాయమ్మ ఆయనతో మాట్లాడుతోచ్చినా, ఆయన అవిణ్ణివినిపించు గోడట. అందుచే, అప్పుడప్పుడు, కొడుకుమీద పెట్టి నేటివరమా తిడుతూనే ఉంటుందిట. భీమారావుగారి మంచి తనంమాచి కేశవరావుగారు అక్కడే ఉన్నాడు. ఇది వాలుగోరకం. ఇది అధమాధమం. ఇంకా, వీధివేపు అద్దెకొట్టూ, ఉద్యోగి జీతంలో పదోవంతు అద్దెఉండే

గవర్నమెంటు తాలూకు అద్దెభవనాలూ, బజార్లోపెచ్చు అద్దెలుండే కొట్లూ, ఊరుబయటిశ్రీకృణాల దగ్గర తక్కువ అద్దెలకి దొరికే కొంపలూ, కొంపకి అద్దెకి పుచ్చుగున్న వాడు దాన్లో కొంతమట్టి తక్కువ అద్దెలకిచ్చిన భాగాలూ (నాటకంలో నాటకంలాగ!) వగైరా అనంతంగా ఇతర రకాలు ఉన్నాయి.

కొంపలు ఎందుకు ఖాళీ చేస్తూంటాలో కుడా చిత్రమే. కొందరు చాలక, కొందరు చిక్కులు అల్లానే ఉండడాన్నింది, కొందరు ఇరుగు పొరుగు ససిగా లేక, కొందరు అంత అద్దెయిచ్చుకోలేక, కొందరు కొత్త ఇల్లు కట్టుకుని, కొందరు పాతయిల్లు కొనుక్కుని బాగుచేయించడానికి కొత్తయిల్లు కట్టేకంటే ఎక్కువ పెట్టుబడిపెట్టి, కొందరు విసిగెత్తిపోయి, కొందరు దెయ్యాలున్నాయని గ్రహించి, కొందరు పాములుకనపడి, వంటింట్లో మొండి చెయ్యి మొలవడంవల్ల కొందరు, ఇంటిసరంబీకి తేనె పట్టుపట్టి కొందరు, కొంపమీద గద్దవాలి కొందరు, ఇంటిమీద బ్రహ్మచేముడు పాకడంచేత కొందరు, దొడ్లో అరిటి చెట్టు దక్షిణానికి గెలవేయ్యడంచేత కొందరు, కొందరు తమ కొంపకి వాస్తుప్రకారం నయ్యే, ద్వార బంధమో తట్టిలుగా పడడం మూలాన్ని, కొందరు అచ్చి రాక, సరి, కొందరు మారి తేచాలని,

అద్దెలలోరడినిబట్టి చూస్తే భౌతికలోకం యొక్క అస్థిరత్వం స్ఫురతకొస్తుంది. కొంపలేకారు. ఊళ్లూ, జిల్లాలూ, ఈఇండియా, ఈ ప్రపంచం ఇవన్నీ కూడా అద్దెవ్యాపారాలే కదా అనిపిస్తుంది. రోగం వల్లో, బెడదచేతో, అవాంతరం మూలానో, కూసి ద్వారానో, అత్యుపాత్యరూపంగానో, దారిద్ర్యం ధర్మమా అనో ఏదో తరవాతతరవాతమాత్రమే మానవునికి గోచరించే కారణాన్ని పురస్కరించుకుని శీవుడు శరీరం ఖాళీచేసి పోతుండడం అరగారగా చూడగా ఎవడిమట్టుకి వాడికే తెలిసేదాన్ని బట్టి—జీవుడికి శరీరాలు అద్దెకొంపలు.

శ్రీ కృష్ణుని జలక్రిడలు
3౫౮

నైహూనివేదిక-స్వాతంత్ర్యవాదులు

ప్రతివాదిభయంకరం రంగారావులు గారు

౧

స్వాతంత్ర్యవాదుల ప్రాబల్యము

నైహూనివేదిక వెలువడిననాటి నుండియు దానికి న్యతిరేకముగ జెలరేగుచున్న సమస్యలలో ముఖ్యమయినవి రెండు. మొదటిది (సంపూర్ణ) స్వాతంత్ర్య సమస్య. రెండవది సాంఘిక సమస్య. ఈ సాంఘిక సమస్య (హిందూ హామ్యదీయైకమత్యము) చాల ప్రాతది. ఏ సందర్భమున రాజకీయ సంస్కరణము లమలులోనికి వచ్చినకు ఇది వాని కడ్డుదగులుచునే యుండినది. దీనిమూలమున నా సంస్కరణము లోటుమిటలగుచునే యుండినవి. ఇది రానురాను మరింతతీవ్రత దాల్చినది. అందుచే స్వరాజ్యప్రాప్తికి దీనియాటంకము మెండుగ నుండునన్నమాట నెవ్వరు నెన్నడు నేమరియుండలేదు. నైహూనిసంఘమువారును నిశితముగ నీ సమస్యను చాల జాగ్రత్తతోడనే పరిశీలించిరి. కాని స్వాతంత్ర్యసమస్య మాత్రము ప్రస్తుతమున్నంత తీవ్రతతో తమ్మెదుర్కొను నని నైహూనిసంఘమువారైనను తలచియుండెదరు. అట్లు తలచుటకు వారికవకాశము గూడ లేదు. ఎట్లయిన నేమి, స్వాతంత్ర్యవాదము 'ఇదియెంత' యని దేశములోని తక్కిన రాజకీయపక్షములకు త్రోసివైచిన నలవికాంత బలమును సంపాదించినది. ప్రధానరాజకీయపక్షములన్నిటిచేతను ఐకకంఠ్యముగ నామోదించబడిన నైహూనివేదికను స్వాతంత్ర్యవాదులు కాంగ్రెసుమహాసభలో నధికసంఖ్యాకులై త్రోసివేయ గలుగుదు రేమో యని పెద్దలెందరు నాంకోశిన పడిన మాటకూడ నిజము, తుదకు కాంగ్రెసులో జయమెవ్వరిదన్న స్వాతంత్ర్య పక్షము వారిదని యొప్పికొనక తప్పదు.

మొత్తముమీద దేశములో నన్ని పక్షముల వారి శ్రద్ధను ఆకర్షించుచున్నది నైహూనివేదిక. దానిని

తీవ్రముగ నెదుర్కొన్నది—ప్రాతపటిపోయి యున్న సాంఘిక సమస్యకాక— స్వాతంత్ర్యసమస్య. ఈ సందర్భమున నైహూనివేదికకును స్వాతంత్ర్యవాదులకును గల సంబంధముగూర్చి తెలిసికొనుట యవసరము. ఈ సంగతి దెలిసికొనుటకుముందు స్వాతంత్ర్యవాదపు పరిణామము గూర్చికూడ క్లృప్తముగ దెలిసికొని యుండుట మంచిది.

స్వాతంత్ర్యవాదవిజృంభణము

మొదటి నుండియు (ఇంచుమించుగ కాంగ్రెసు మహాసభయేర్పడిన నాటినుండియు నని చెప్పవచ్చును.) దేశములోని రాజకీయనాయకు లెవ్వరును, రాజకీయ పక్షములేవియు, బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమున కతీతమైన స్వాతంత్ర్యమే భారతీయుల రాజకీయాదర్శ మని ప్రకటించి యుండలేదు—హింసామార్గము ద్రోక్కి హిందూ దేశములోని బ్రిటిషు ప్రభుత్వమును గూల ద్రోయ వలయునని ప్రయత్నించు ఒక్క 'విప్లవవాదులు' తప్ప. కాని సామ్రాజ్యమును వీడిపోవుటను గూర్చి వారెన్నడు నాశించి యుండరనుట కవకాశము లేదు. వంగవిభజన సమయమున జరిగిన యాందోళనము దీనికి నిదర్శనము. ఐనను అది యాచర్యము రాజాలని పిచ్చియాశ, హితకరముకాదు అను తలంపుతో దానిని విడిచి వైచి రనుట మాత్రము నిజము. మొట్టమొదట 'స్వరాజ్య' శబ్దము ప్రచారములోనికి దెచ్చిన శ్రీదాదాభాయి నాథోజీ గారు 1906 సం॥ నాటి కలకత్తా కాంగ్రెసులో దమ యధ్యక్షోపన్యాసమున భారతీయుల రాజకీయాదర్శము నిట్లు నిర్వచించిరి. "ఈ విషయమంతయు నొక్కమాటలో జెప్పవచ్చును. స్వపరిపాలనము, లేక స్వరాజ్యము. అది ఇంగ్లండు స్వపరిపాలనమునకుగాని సామంతదేశముల (బ్రిటిషు సామ్రాజ్యములోని యని యభిప్రాయము) స్వపరిపాలనమునకుగాని సమానముగ నుండవలయును." మరియు నాకలకత్తా కాంగ్రెసు స్వపరిపాలము

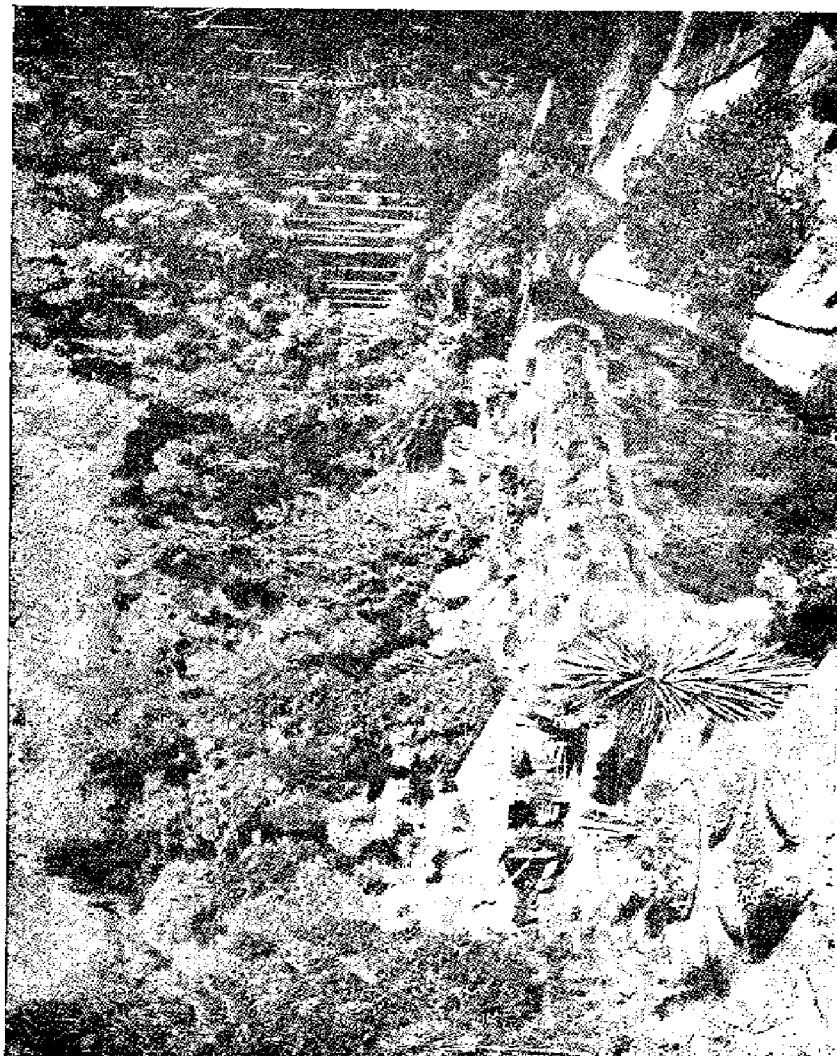
విషయమున నిర్ణయించిన తీరుమాన మిట్లున్నది. “స్వపరిపాలనము ననుభవించు చున్న (బ్రిటిషు సామ్రాజ్యము) లోని సామంతుదేశములలో నెట్టి ప్రభుత్వవిధానములులో నున్నదో యట్టి ప్రభుత్వవిధానమే భారతదేశమున గూడ ప్రవేశపెట్టవలయును”. తరువాత మరల 1920 సంవత్సరమువరకు పై కలకత్తా కాంగ్రెసు తీర్మానముబోలు తీరుమానములే కాంగ్రెసు మహాసభ యామోదించుచుచ్చినది, కాని యాపదునాలుగు సంవత్సరములలోనే రాజకీయవ్యవహారముల పరిణామము ననుసరించి సామ్రాజ్యబంధమును త్రొక్కివైచుకొన్న నేకాని భారతదేశమునకు తేమయిండజాలదని నభిప్రాయము దేశమునగడల గాఢముగ గ్రమ్మివచ్చినది. వివ సామ్రాజ్యముపై నభిమానము పూర్తిగ నశించినదని చెప్పుటకు గూడ నవకాళములేకండెను. ‘పెద్ద’లలో ‘శాసనబద్ధ’మగు నాందోళనముఁ మీదను, (Constitutional Agitation) ‘సామ్రాజ్యస్థ స్వపరిపాలనము’ మీదను (Swaraj within the British Empire) నమ్మకముచెడినివారనేకులంకిరి. ఇట్టి సంధర్భములలో ౧౯౦౭ లో గలిగిన ‘అతివాదమితవాద’ విభేదములకన్న తీవ్రములైన విభేదములు పుట్టుటయు, రాజకీయపరిస్థితులు మరింత విషమరూపము దాల్చుటయు దప్పనిది యగుచుండెను. ఈసంగతి గాంధీమహాత్ముడు గ్రహించినంత భాగము నితర నాయకులు గ్రహించినట్లుపడదు. పై రీతిగ విషమపరిస్థితులు రాకుండజేసి రాజకీయాందోళనమున సాధ్యమయినంతవరకు ఐకమత్యము గలుగచేయుటెట్లని యాయన యాలోచించెను. దీనికి ఫలితముగ, ఒక రాజీవద్ధతిమీద నేర్పడినదే ‘స్వరాజ్యము భారతదేశీయమహాసభ యాదర్శము’ అను తీరుమానము. ఈస్వరాజ్యమునకు “వీలైన, సామ్రాజ్యస్థము, అవసరమైన, సామ్రాజ్యతీతము”నని మహాత్ముడు వ్యాఖ్యానమునరించెను. కాని స్వాతంత్ర్యవాదము దీనిచే నడ్గిపోలేదు. పెంపందుచునే యుండెను. తుదకు ౧౯౨౨లో డిసెంబరులో మదరాసు కాంగ్రెసు “స్వరాజ్యము సామ్రాజ్యముతో సంబంధములేని సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య”మని వ్యాఖ్యానమున ర్చెను, ఇట్టి వ్యాఖ్యానమును

మొదటినుండియు మిగుల బట్టుచున్న సెమరించుచుండిన గాంధీకీకేతువకు మొన్నటి డిసెంబరులో కలకత్తాలో జరిగిన కాంగ్రెసు మహాసభలో తనరాజీ తీర్మానమునందు “కాంగ్రెసు షేరుతో సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమునకై కావంపబడు ప్రచారమున కీతీరుమాన మేవిధమునను అడ్డుపడదు” అనుమాట జేర్చుట తప్పనిసరియైనది.

‘సామంతరాజ్యముల ప్రతిపత్తి’ని (Dominion Status) చాటి తమలత్వము పోషాలని చెప్పుకొను మితవాదులకుగూడ స్వాతంత్ర్యవాదము నేదో యొకవిధముగ సమర్థింపవలసియేవచ్చుచున్నది. ఇట్టి ‘అతివాదము’నకు ప్రభుత్వమున రే బాధ్యులని నుడువుచు మితవాద మహాసభలో సర్ చిమకలాల్ నెహ్రూవాడగారు తమ యధ్యక్షోపన్యాసమున నిట్లు నెలవిచ్చినారు. “పైకిమాట విరుద్ధముగ నుండవచ్చును కాని ప్రతిసందర్భమునను తిప్పులతో, సంకేయములతో, గండిన తమ విధానము మూలమున ప్రభుత్వమువారే అతివాదమును లేవదీసిరి. అంతేకాక, అది యంతరించిపోవుటకు సిద్ధముగ నున్నప్పుడెల్ల మరల వెనుకటికన్న నెక్కువబలము సంపాదించుకొనుటకు ప్రభుత్వమువారే దానికి సాయపడిరి. నీరుటి నైపును సంఘపుగొడ్డన సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యసత్వము పుట్టుటకు కారణమైనది.”

మొత్తము మీద మామూలు రాజకీయపక్షములలో సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యసమస్య వెంగవిభజనసమయమున నొక్కరవ్వంత ప్రవేశముగలిగింమకొనెని చెప్పువచ్చును. అటుపై ౧౯౨౦ సం॥న గాంధీమహాత్ముడుదానికి రాజకీయరంగమున బ్రబలమగు నొకస్థానము గల్పించెను. చెట్టుకొమ్మలు గాఢముగ నల్లకొని పోయినని. దీనిఫలితములురెండు. నీడ, చీకటి. ఈరెంటిలో నేదిరెండవదానిని త్రోసివైచి మొదట నిలుచుం? నీడయా! చీకటియా! ఇదియే యిప్పటి పరిస్థితి. ఇట్టియాసంధర్భమున నెహ్రూ సమస్య విషయమున నెట్లు ప్రవర్తించిరో కొంచె ము లోచింతము.

భారత దేశమునందలి కొన్ని ప్రకృతి దృశ్యములు

గ. ఉదకమండలలోని ప్రసిద్ధమగు టుపాక్షివనము

మ. కోటకొండ

అఖిలపక్ష మహాసభ నిర్మాణము

స్వాతంత్ర్యవాదుల బాధ్యత

నైహూనిసంఘ నివేదికకును స్వాతంత్ర్యవాదులకును గల సంబంధము గూర్చి తెలిసికొనవలెనన్న నీ సంఘమేర్పడుటకు గారణభూతముగ నున్న అ. ప. మహాసభ యెల్లెక్కడ నదియు ముంగు కొంత తెలిసి కొనవలెను. నేటి స్వాతంత్ర్యపక్షమునకు నాయకులుగ నున్న శ్రీమాన్ యస్ శ్రీనివాసయ్యంగారు కాంగ్రెసు మహాసభ కధ్యక్షులుగ నుండిన కాలముననే వారి యాధ్వర్యముననే కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకసభ అ. ప. మహాసభ నిర్మాణమునకు బ్రయత్నము గావించెను. ౧౯౨౬ సం॥ డిసెంబరు మాసమున గౌహాతీలో జరిగిన కాంగ్రెసు మహాసభకు శ్రీనివాసయ్యంగారు అధ్యక్షులుగ నుండిరి. దానికి మునుపే వారు భారతీయుల రాజకీయదర్శము సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యముగ నుండవలయునను నభిప్రాయమునకు దను సమ్యక్తి ప్రకటించియుండిరి. గౌహాతీకాంగ్రెసులో మహాత్ముని పట్టుదలమూలమున స్వాతంత్ర్యమును గూర్చిన తీరుమానము చర్చకేరాకుండ పోయెను. అటుపై దను యధ్యక్షత్వేంద గడచిన ౧౯౨౭ సం॥ మంతయు నేదో యొక విధముగ హిందూమహమ్మదీయ సంయోగసమస్యను రాజ్యాంగవిధాననిర్మాణసమస్యను బరిష్కరింప వలయునని పట్టుదలతో ప్రయత్నముల సాగించిరి. రాజ్యాంగవిధానము నిర్మించు బాధ్యతను పూర్తిగ కాంగ్రెసువారే పూనుకొనవలెనను నభిప్రాయము సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యవాదులగు శ్రీమాన్ అయ్యంగారి కే లేకుండెను. దానికై వారు దేశమునందలి రాజకీయపక్షము లన్నిటి సాయమును బొంది వానిసలహాలను గైకొనుటనవసరమని తలచిరి. కాబట్టియే, అయ్యంగారి యభిప్రాయముల ననుసరించియే, ముఖ్యముగ వారి ప్రోత్సాహము మీదనే, ౧౯౨౭ సం॥ మే నెలలో బొంబాయిలో గూడిన కాంగ్రెసు ఉపసంఘము వారు “భారతశాసనసభియందు గల ప్రజానియోజితసభ్యులతోడను, రాష్ట్రీయశాసనసభ్యులతోడను, వివిధపక్ష నాయకులతోడను కలిసి సంప్రతిని సార్వజనికాధికారముల

పై నాధారపడి యుండెడు స్వరాజ్యవిధానమును నిర్ణయించుటకు ఈసభవారు కాంగ్రెస్ కార్యనిర్వాహకవర్గము వారిని కోరుచున్నారు”. అని తీర్మానించివారు. కాంగ్రెసు రాజ్యాంగవిధాననిర్మాణమునకు బూనుకొనుట కిదియే యొదటిసారి. ఈసందర్భమున పైతీరుమానమునకు కాంగ్రెసు ఉపసంఘములో నప్పుడు ప్రాతికూల్యమెక్కువగా నుండెనన్న సంగతి చదువరులు మనసున నుంచుకొనవలెను. ప్రాతికూల్యము వచ్చినను అయ్యంగారు నైహూమున్నగు నాయకుల పట్టుదలను బట్టియు బలుకుబడిని బట్టియు దీరుమాన మామోదింపబడెను.

అటుపై ౧౯౨౭ సం॥ డిసెంబరులో మదరాసు నగరమున గూడిన దేశీయమహాసభ సామ్రాజ్యాతీతముగ సంపూర్ణజాతీయస్వాతంత్ర్యముని ‘స్వరాజ్య’ పదమునకు వ్యాఖ్యానము గావించినది. ఆకాంగ్రెసు మహాసభ యేరాజ్యాంగవిధానము సిద్ధపరచు విషయమున మరి యొక తీరుమానము గావించెను. అం దిట్లున్నది :

“.....ఈ ప్రయత్నములో కార్యనిర్వాహకవర్గమువారు ఇతరసభ్యులను చేర్చుకొనవచ్చును. దేశములోని రాజకీయ, సాంఘిక, వాణిజ్య, కార్మికప్రతిస్థాపనలతో నవశ్యము సంప్రదింపవచ్చును.... ఈస్వరాజ్యవిధానమును...అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘసభ్యులును, పైకడహరింపబడిన సంస్థల ప్రతినిధులును, భారతశాసన సభలలోను, రాష్ట్రీయసభలలోను గల ప్రజానియోజితసభ్యులును కలిసిన, సభాముఖమున చర్చించుటకు నివేదించవలెను.”

ఈరెండు తీర్మానములను బట్టియు అఖిలపక్ష మహాసభ నిర్మాణమున స్వాతంత్ర్యవాదుల కెంతవరకు బాధ్యత కలదో స్పష్టమగుచున్నది. స్వాతంత్ర్యవాదుల యాదర్శమును కాంగ్రెసుమహాసభ యామోదించుటచే వారి యాబాధ్యత మరింత యెక్కువైనది. అఖిలపక్ష మహాసభ కార్యక్రమము విషయమునను, వివిధపక్షముల సంయోగము సంపాదించుట విషయమునను గూడ వారి బాధ్యత వెనుకటికన్న మదరాసుకాంగ్రెసు తీరుమానముల మూలమున, నెక్కువైనదనుట స్పష్టము.

నైహూసంఘకార్యక్రమము—స్వాతంత్ర్యవాదుల సహాయము

కాంగ్రెసు తీరుమానము ననుసరించి ౧౯౨౦ సం॥ ఫిబ్రవరినెలలో అఖిలపక్షమహాసభ యేర్పడినది. కొన్ని సమావేశములు జరిగిన తరువాత—ఈ సమావేశములన్నిటియందును స్వాతంత్ర్యవాదులు పాల్గొనిరి—తుదకు మేనెల ౧౯ లేదీనాడు మహాసభ రాజ్యాంగ విధానమును నిర్ణయించుటకై నైహూసంఘమును నియమించెను. నైహూసంఘమువారి కార్యక్రమమునగూడ స్వాతంత్ర్యవాదులు పూర్తిగా పాల్గొనిరి. ఈసందర్భమున సంఘసభ్యులుగ నుండి సుభాష్చంద్రబోసుగారును, కైనుండియే జవహర్లాల్ నైహూగారును నివేదికనిర్మాణమునకు విశేషముగ దోడుపడియుండిరి. ఇంతటితో నొక యధ్యాయము ముగిసినది. మహాసభకు స్వాతంత్ర్యవాదుల సాయముగూడ నింతటితో ముగిసినది.

౨

లక్నో తీర్మానము—స్వాతంత్ర్యవాదుల ప్రాతికూల్యము

నైహూనివేదిక వెలువడినది. నివేదిక నామోదించుటకై లక్నోలో నఖిలపక్షమహాసభ మరియొకసారి సమావేశమైనది. మాజీవ్యాపారు రాజ్యాంగ విధానమును గూర్చిన తీరుమాన ముపపాదించిరి. అందు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యవాదుల స్వాతంత్ర్యప్రచారమునకు భంగమేమియు నుండరాదనియు, భారతదేశములో స్థాపిత బడబోవు ప్రభుత్వవిధానము అధినివేశ రాజ్యముల ప్రతిపత్తికి (Dominion status) కొరవడి యుండరాదనియు గలదు. ఇంతటితో తగాదాయారంభమైనది. స్వాతంత్ర్యవాదుల పక్షమున జవహర్లాల్ నైహూగారు అధినివేశప్రతిపత్తి సంగీకరించు భాగము నాక్షేపించుచు నొక ప్రకటనము గావించిరి. స్వాతంత్ర్యవాదు లాతీరుమానముపై చర్చలో పాల్గొనలేదు. మహాసభ తీరుమానము నామోదించెను. నాటినుండియు స్వాతంత్ర్యవాదులు ప్రత్యేకసంఘముగ నేర్పడి నివేదికకు ప్రాతికూల

ముగ, కాంగ్రెసుసభ యధినివేశప్రతిపత్తి సంగీకరింపకుండజేయుటకై యత్నింప మొదలిడిరి. అదియొక్కటియే—అధినివేశప్రతిపత్తియొక్కటియే—నివేదికలో వారి యాతీప్రతిఘటనమునకు నురియైన యంశము. ఈయొక్కసమస్యమిదనే వారు ఈవిషయసమయమున గూడ కాంగ్రెసును చీల్చియుటకు, గాంధీమోతీలాలు నైహూగార్లను వారిపక్షమును కాంగ్రెసునుండి తరిమివేయుటకుగూడ సిద్ధపడిరి! ఈప్రయత్నము సఫలమగు నేమోయను సంశయము కలకత్తాలో నెలజడి గలిగింపక పోలేదు. కాని తుదకు వారిప్రయత్నము లెటులైన నేమి, సఫలముకాలేదు.

స్వాతంత్ర్యవాదుల చర్యలు పరస్పరవిరుద్ధములు

కడచిన డిసెంబరులో కాంగ్రెసు విషయనిర్ధారణ సభయందు గాంధీమహాత్ముడు మొట్ట మొదట నుపపాదించిన రాజీతీరుమానము ఆత్మవైరుధ్యము (Self contradiction) గలిగియుకొను చున్నదని స్వాతంత్ర్యవాదు లాక్షేపించిరి. జవహర్లాల్ గా రాక్షేపించిరి కదా, ఇంక నేమి సందుదొరకినది యని శ్రీనివాసయ్యంగారుగూడ నిట్టి యాక్షేపణకే మొదలిడిరి. ఈయాక్షేపణ లెంతవరకు సమంజసములో యిందుక నాలోచితము, జవహర్లాల్ గారి యాక్షేపణ సహజముగ నుండుటచే నందు గొంత యర్థమున్నది. కానిఅయ్యంగారి యాక్షేపణలో మాత్రమర్థమేలేదు. మొదటినుండియు ఒక ‘కన్వెన్షను’ ఏర్పరచ వలయునని శ్రమపడి దాని నమలులోనికి గొనివచ్చిన వారు అయ్యంగారు. మొన్న కాంగ్రెసువారములో కలకత్తాలో ఎన్నోసి యేటెడ్ ప్రెస్ విలేఖరితో వారిట్లు నెలవిచ్చిరి. “బ్రిటిషు ప్రభుత్వము సంపూర్ణమగు నధినివేశప్రతిపత్తి నొసంగుట కంగీకరించినచో నప్పుడు దానిని స్వీకరింప వలయునా యక్కరలేదాయని మన మాలోచించుటకు సమయమువచ్చును.” అంతవరకు డొమినియను ప్రతిపత్తి విషయమున గాని, రాజ్యాంగవిధానము విషయమునగాని మనము తలపెట్టకూడదని వారి యభిప్రాయము, ఐన నింక నీయఖిలపక్ష

మహాసభ యెందులకు? రాజ్యాంగవిధాననిర్మాణమున కై అయ్యంగా రింతటి యాందోళన పడి రేల? పైన తాము నూచించిన యభిప్రాయము గాంధీమహాత్ముడు మొదటినుండి చాటుచుండెననియు, నా యభిప్రాయము తోనే అయన యెన్ని యోసారలు కాంగ్రెసు రాజ్యాంగవిధానమునకు బూనుకొను సలహాను తిరస్కరించి యుండెననియు అయ్యంగా రెరుగరా? పైన తామన్నట్లు ఇంకను బ్రిటిషు గవర్నమెంటువారి నూచనల నాలోచించుటకు తమకు మనసున్నప్పుడు మహాత్ముని స్వరాజ్యాదర్శమును మార్చుట కవసరమేమి కలిగినది? తాము సర్వపక్షమహాసభను గూర్చి యర్పించునప్పుడు, భారత దేశములోని గొప్పస్వాధీనవాదులలో నొకరై మహామేధావియని పేరొందిన శ్రీనివాసయ్యంగారికి, ముస్లిములీగు, జుస్తిసుపక్షము, మితవాదసంఘము మున్నగుసంస్థల తమ సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యోత్సాహము నంగీకరింపవను నభిప్రాయము తట్టియుండలేదా? మరల ౧౯౨౨ సంవత్సరము ఫిబ్రవరిలో జరిగిన అఖిలపక్షసభవారు ఇరుపక్షముల వారికి సమాధానముగనుండునట్లునిర్ణయించిన “సంపూర్ణ బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వము” (Full Responsible Government) అను సంధిగపవమునకు తాముగీకరించిరికదా, ఇంక నట్టిదియేయగు స్వరాజ్యశబ్దమునకు సామ్రాజ్యాతికస్వరాజ్యమని వ్యాఖ్యానమునర్హులై తామేల యంతటి శ్రమకు పాల్గెరి? ఈ వ్యవహారమంతయు బరిస్పరవిరుద్ధము కాదా?

ఫిల్లీతీరుమానము-స్వాతంత్ర్యవాదుల సంత్సృష్టి ఇంకొకసంగతి. పైనూచించిన పత్రికాప్రతినిధితోడి సంభాషణముననే శ్రీనివాస అయ్యంగారు లక్ష్నో సభ ముగిసినపై ఫిల్లీలో జరిగిన కాంగ్రెసు ఉపసంఘసభ (All India Congress committee) తీరుమానమును గూర్చి యిట్లు వెల్లడించిరి. “నేను ఫిల్లీతీరుమానము పక్షమున నిలిచెదను. ఆతీరుమానము స్పష్టమైనది, నిష్కపటమైనది, యని నాయభిప్రాయము. అసందిగ్ధముగ నది మనయాదర్శము బ్రకటించుచున్నది. కాంగ్రెసువారికి నిరంతరము స్వాతంత్ర్య ప్రయత్నమున

కవకాశ మొసంగుచునే యది రాయబారములకు గూడ తావిచ్చుచున్నది.” వెనుక నొకసారి జవహర్లాలుగారు గూడ నీతీరుమాన మన్ని పక్షములవారికి సంత్సృష్టికరముగ నుండదగునని చెప్పియుండిరి. ఇది చాల నాశ్చర్యకరముగ నున్నది. ఈ ఫిల్లీతీరుమానమున “బ్రిటిషు సంబంధము తెగిపోయిననే కాని భారతదేశమునకు నిజముగ స్వాతంత్ర్యముండదు” అని యున్నది. ఇది రాయబారముల కవకాశ మెట్లిచ్చుచున్నదో తెలియదు. ఇచ్చి పుచ్చుకొనుటలున్నగదా రాయబారములు? “పైమను కమిషనుగాని బ్రిటిషు మంత్రీవర్గముగాని సంపూర్ణముగ అధినివేశప్రతిపత్తి నీయబోవుట లేదన్నమాట కాంగ్రెసు వారికందరకు దెలియును” అని అధినివేశప్రతిపత్తి యైనను బ్రిటిషు పార్లమెంటువారి యరసు ననుకరముగల అయ్యంగారు తమ ఫిల్లీతీరుమానము రాయబారముల కవకాశమిచ్చుచున్నదని యెట్లు తలంచుచున్నారో బోధపడుటలేదు. డొమినియన్ ప్రతిపత్తి నే యీయని బ్రిటిషువారు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య మీయరని వేరుగ జెప్ప బనిలేదు. ఒకవేళ వారు డొమినియన్ ప్రతిపత్తి నిచ్చినను ఫిల్లీతీరుమానము ననుసరించి కాంగ్రెసువారు స్వీకరింపరాదు. ఇంక రాయబారములకు దావక్కడ? ఐన, బ్రిటిషు సంబంధము తెగిపోయిననే కాని మనకు నిజముగ స్వాతంత్ర్యముండదని కాంగ్రెసువారి యభిప్రాయమును స్పష్టముగ జాటుటకే యాతీరుమానము కాని వేరేమియు లేదని అయ్యంగారి యభిప్రాయమా? అట్లయి యైన నీగొడవయేల? ఈవాదమంతయు నెందులకు? ‘అధినివేశ స్వాతంత్ర్యరాజ్యములయందలి ప్రభుత్వవిధానమున కీ ప్రభుత్వవిధాన మెన్నటికి కొరవడరాదు’ అను లక్ష్యా అఖిలపక్షమహాసభ తీరుమానమున కీ ప్రతిఘటన మంతయు నెందులకు?

ఫిల్లీతీరుమానము-ఒక పెద్ద గొడవగోళము
ఈ ఫిల్లీ తీరుమానము విషయమున మరియొక గొడవ యున్నది. స్వాతంత్ర్యవాదుల పక్షమున పైబ్రిటిషు సంబంధముగూర్చిన వాక్యము కాంగ్రెసు ఉపసంఘమువారి యామోదమునకై లేబడెను. మొత్తము తీరుమానమును

శ్రీనివాస అయ్యంగారు ఉపపాదించిరి. మోతీలాలు నైహూగా రామోదించుచు దానియొడ దమసంతృప్తి దెలియబరచిరి. సమావేశము ముగిసినది. వెంటనే మోతీలాలు నైహూగారు తాము పైతీరుమానము నామోదించినను డోమినియన్ ప్రతిపత్తి నంగీకరించుటకు తమకెట్టి యభ్యంతరము నుండజాలదనియు, దమ యాయభిప్రాయము నామోదింప నిష్ఠములేకున్న కాంగ్రెసు సంఘములు తమస్థానమున కలకత్తా కాంగ్రెసుకు మిరియొక యభ్యర్థనెన్నుకొనవచ్చుననియు సవాలుచేయుచు నొక ప్రకటనము గావించిరి. ఐనను, నేవో రెండు మాడుతప్ప తక్కిన రాష్ట్రీయకాంగ్రెసుసంఘము లన్నియు నైహూగారి యభ్యర్థితమ స్థిరీకరించినవి. మరల కలకత్తాలో కాంగ్రెసు సమయమున ఢిల్లీ తీరుమానము మార్చవలయుననియు, నది యసంబద్ధముగ నుండెననియు నైహూగారు వాదించిరి! ఆతీరుమాన మసంబద్ధమైన దన్నమాట నిజమేకాని యాసంబద్ధమున నైహూగారి చర్యకూడ నసంబద్ధముగ నేయున్నది. కలకత్తా కాంగ్రెసు నాటికే ఢిల్లీ తీరుమాన మసంబద్ధముగ నుండెనని వారికి తెలియనచ్చినదా? ఢిల్లీలో నాతీరుమాన మామోదించినప్పుడు వారికిసంతతి తెలిసియుండదా? ఇది కేవలమసంభవము. ఐన నైహూగారు దాని నేల యామోదించిరి? డోమినియన్ ప్రతిపత్తిని తానంగీకరించుటకు వెనుదీయనని సవాలుచేయసాహసించిన నైహూగారు అయ్యంగారి తీరుమానము నేల యంగీకరించిరి? ఇదియొక పెద్ద గందరగోళము.

కాంగ్రెసు రాజీతీరుమానము

ఇంక కలకత్తా కాంగ్రెసులో నామోదింప బడిన రాజీతీరుమానము విషయమున స్వాతంత్ర్యవాదు లవలంబించిన వైఖరి గొంత పరీక్షితము. తన మొదటి తీరుమానమునకు అయ్యంగారి పక్షము తీవ్రప్రతిఘటనము జూపినప్పుడు గాంధీజీ మరియుక తీరుమానము దేవలసితమైనను. ఇరుపక్షములకు నెన్నియో చర్చలు రాయబారములు జరిగిన పిమ్మట, గాంధీమోతీలాలుగారలు కాంగ్రెసు నాయకత్వము విడిచిపెట్టెదమని చెప్ప దానికంగీకరింపక

తాడు లాగి లాగి తుదకది తెగిపోవ సిద్ధముగనున్నప్పుడు, మహాత్ముడు తమ వాదపద్ధతి సతీతీవ్రముగ నిరసించిన పయిస్వాతంత్ర్యవాదులు రాజీ కంగీకరించిరి. రాజీ తీరుమానము వెలువడినది. విషయనిర్ధారణసభలో మహాత్ముని తీరుమానమును అయ్యంగారు రామోదించిరి. తమ పక్షమునకు జేరిన ప్రముఖులందరితో, జనహర్షాలు, సుభాష్‌బోసు, మున్నగు వారితో, సంప్రతించియే తా మాతీరుమానము నంగీకరించినట్లు గూడ వారు ప్రకటించిరి. ఇంతటితో వివాద మంతరించినదని యంగర దలచిరి. కానిస్వాతంత్ర్యవాదులూరకుండలేదు. మహాసభలో తీరుమానము చర్చకు వచ్చునాడు ప్రత్యేకముగ దమ సంఘమును సమావేశపరచి రాజీతీరుమానమునకు సరణుపపాదించుటకు తీరుమానించిరి. ఈసంఘసభలో నభ్యర్థులగు అయ్యంగారు తాము తీరుమానము నంగీకరించుటకు ముందు పక్షసభ్యులందరితో నాలోచించి వారి యంగీకారము బడసి యుంటిమని మాడునాలుగు సార్లు తమచర్య సమర్థించుకొనిరి. కాని లాభములేక పోయెను. ఆయనసమర్థనము సరికాదని యెవ్వరును సమాధానము చెప్పలేదు, సరికదా, ఆయన నొకమూలకు ద్రోసి వైచి మీయిష్టము వచ్చినట్లు మీరు చేయవచ్చు, మా పక్షము పక్షమందరయ దీరుమానమును బ్రతిఘటించితిరునని సమాధానము చెప్పిరి. తుదకు తీరుమానము బ్రతిఘటించి తమ పట్టుల ప్రకటించిరి. తమ సవరణ పోయినను పట్టుదల మాత్రము స్పష్ట పరచుకొనిరి. నైహూనివేదికయొడ స్వాతంత్ర్యవాదుల బాధ్యతయొక్క పరిణామము ప్రస్తుతమున కిరీతిగ ముగిసినది.

ఏది యసంబద్ధము?

స్వాతంత్ర్య వాదులందరకు, గాంధీజీ మొదటి తీరుమానము ఆత్మపైరుద్ధము(Self contradiction) గలిగించుకొనుచున్నదని యాక్షేపించిరి. కాని నిజమది కాదు. ఆతీరుమానము శ్రద్ధ గమనించినచో నం దాత్మ వైరుద్ధ్యమేమియు గనబడదు తీసివేయదగిన మాటయొక్కటయు నందులేదు. అసంబద్ధత కొంతవరకుకను అసలు రాజీతీరుమానమునకు బట్టినదని చెప్పవచ్చును

ఈయనబద్ధత యెట్లు కలిగినది? పైన వివరింపబడిన స్వాతంత్ర్యవాదుల యసంబద్ధప్రవర్తమును బట్టియే రాజీతీరుమానము తుద కసంబద్ధతకు బాల్పడక తీరినది కాదు. కాంగ్రెస్ మహాసభలో సవరణపై స్వాతంత్ర్యవాదుల యుపన్యాసముల జదివినచో స్వాతంత్ర్యమును గూర్చియు, ఆఖిలపక్షమహాసభను గూర్చియు మదరాసు కాంగ్రెసు చేసిన తీరుమానముల పరస్పరసంబంధమును గవనించినచో,—ఈతీరుమానములే ముఖ్యముగ నీయలబడికంతకు గారణము—‘భారతస్వాతంత్ర్యసంఘము’ (Independence of India League) ఏర్పడినవిధము’ బరిశీలించినచో, నసంబద్ధమయినది స్వాతంత్ర్య

త్ర్యవాదుల ప్రవర్తనకాని మహాత్ముని తీరుమానముకాదని స్పష్టపడును.

మహాత్ముని పరీక్ష

సైన్యానిశేధిక విషయమున గాంధీజీ తీరుమానము గెలిచినను, కాంగ్రెసులో జయము స్వాతంత్ర్యవాదులదే యని యీవ్యాసమునకు మొదట దెలుపబడినది; ఐన నిది నిండుగెలుపని తలపరాదు. ప్రబలమగు వారి యస్త్రవ్యము కలకత్తాలో విస్తృతముగ నంగీకరింపబడినది. ఈయస్త్రము నిలుపుకొనుటకు కాంగ్రెసు వారి కొకయేడాది గడువొసంగినది. ఇది స్వాతంత్ర్యవాదుల కార్యవాదిత్వమునకు మహాత్ముని పరీక్ష.

జాతీయత

దువ్వాసి రామిరెడ్డిగారు

ఓసి జాతీయతా, నీజలోజ్వలత్వమెంత! నీశక్తిసామర్థ్యమెంత! నీదు

శంఖిరవమునంగల యింద్రజాలమెంత! అస్థిపంజరములుపైత మాడునార!

నీయాజ్ఞచేగదా నిఖిలభారతభూమి గాంధీమహాత్ముని కట్లబడియె;

నీ కోర్కెచేగదా నెఱలోభియైనను దాచియుంచిన నిధుల్ త్రవ్వించె;

నీధర్మమునంగదా నెఱజాణయైనను మోటుఖద్దరు మేన మోయఁదొడఁగె;

నీపిల్పుచేగదా నిర్బిద్రకీర్తలు చెఱసాలలం జిక్కి చీకుపడిరి;

ఒక్కపెట్టున నీభారతోర్వినెల్ల నూపి, కెరలించి, వేమాటు ప్రోత్సహించి

త్యాగసామ్రాజ్యపట్టభద్రతనుగూర్చి, వడిగ స్వాతంత్ర్యరథమును నడిపె దరరె!

పూర్వకీర్తి ప్రతాపంబు బాగడినావు; భావిభాగ్యోదయం బగపఱచినావు;

వర్తమానదాస్యంబును వదలఁజేయ, నే యుపాయంబు వెదకెదో యింకమీద!

W.A. Ryadas

బానిసజాతి స్వాతంత్ర్యమునకు ప్రతిపక్షి.

మొగడ వత్తికలు

ఛందోవిశేషములు

కొన్ని సంవత్సరముల క్రిందట భీష్మప్రతిజ్ఞ యను నామాంతరముగల ప్రతిజ్ఞాశాంతనవ నాటకము రచియించునపుడు, లయతాళములకు సరిపడునట్టి కొన్ని నృత్తము లానాటకమున వ్రాయఁదలంచి ౭, ౧౪, ఛందస్సులు ప్రస్తరించి నాలుగు నృత్తము లేర్పఱచి వాటికి శేష్లుల లక్షణములును కల్పించి లక్ష్యములు నిర్మించియున్నాను. వాటిలో ఒకటిమాత్రమే ఆనాటకమున ముద్రితమైనది. భారతీపాఠకులు తిలకింతురుగాక యను తలంపుతో వాటి నిందు వివరించుచున్నాను

౧ నవామృతలహరీ నృత్తము:

ఇది ప్రస్తరింపఁగా ౭ వ ఛందస్సులో ౧౨౬ వ సమనృత్త మైనది.

దీనికి లక్షణము:—

కవీశజనములు కవిపజనలము

లవారినుతిగను నవామృతలహరి.

ఒక జగణము, ఒకనగణము, ఒకలఘువు, క్రమముగా కలసి, ఒకపాద మగును. అట్టిపాదములు నాలుగొక పద్య మగును. ఇందు ప్రాస కలదు. యతి లేదు. ఇందలి మొదటి రెండు పాదములు పల్లవిగాను, తక్కిన రెండుపాదములును అనుపల్ల విగాను వీర్పఱచుకొని కొన్ని పద్యము లొకపాటగా వ్రాయవచ్చును. అది లయతాళములకు సరిపడును.

దీనికి లక్ష్యము:—

౧. సతీరమణ! హర! రతీరమణహర! పల్లవి—
జితాంతరరి ముని, నితాంతనుతపద! అనుపల్లవి.

౨. ప్రమాణములకును, ప్రమాణమయి తగు,
ప్రమేయ మగుచును, ప్రమాతవగుడట! సతీ—

౩. వెలుంగుదువు దివి, తెలంగుదువు భువి,
మెలంగు దిటునటు తొంగునువు గన. సతీ—

(౨) సమగతివృత్తము:—

ఇది ప్రస్తరింపఁగా ౭వ ఛందస్సులో ౬౪వ సమనృత్త మైనది. దీనికి లక్షణము:—

సమగతియను పుత్రము కవిహృదయం

గను మగు నయుగం! బమరిన గురువుక.

రెండు నగణములును, తరువాత ఒక గురువును హరిన యెడల ఒక సమగతివృత్తపాద మగును. తక్కిన విషయమంతయు నవామృతలహరికినలెనే దీనికిని గ్రహించునది. కాని యిం దొక్కవిశేషము. ఒక్కొక్కమాటు రెండేసి యక్షరముల చొప్పున మొదటియాక్షరములను, మూడు జంటలుగాను, కడపటి గురువును ప్రత్యేకముగాను, ఉచ్చరించుచు, పాడుట కనునగుటచేత దీనికి సమగతి యనుపేరు పెట్టబడినదనియు, పాదాంత్యనియమము దీనికి శోభ తెచ్చుననియు గ్రహించునది.

దీనికి లక్ష్యము:—

౧. కరివరళరణా!, నరనుతనిరణా
సురగణభిరణా, పరిమితకరుణా! కరి.

౨. నినుగొలిచినదా, సునిగనవలదా!
మనుపఁగఁదగదా!, మునిజనవరదా! కరి.

౩. చరమడిగితినా?, స్థిరమడిగితి నా?
దరిసెనమిడునా, దరణకుఁ దగనా!—కరి.

(3) సుధారసవృత్తము:—

ఇది ప్రస్తరింపఁగా, ౧౪వ ఛందస్సులో ననఁగా
శక్వరీఛందస్సులో ౫౪౬౯ వ సమవృత్త మైనది. దీనికి
లక్షణము:—

చనరత్న విరామమాలి సాజరభలగం
జెనయంగ సుధారసాఖ్యవృత్తమై చనుక.

సగణము సగణము జగణము రగణము లఘువు
గురువు క్రమముగా కలసి, ఒకపాద మగును. ప్రాస సహ
జము. తొమ్మిదింటి ననఁగా, నాల్గవగణము మొదటి
యక్షరము యతిస్థానము. దీని మొదటిపాదము పల్లవి
గాను, అందలి కడపటి భాగము దానితో సమానాక్షర
మైనకల్పితపదముతోఁగాని, పదములతోఁగాని కలసి, అను
పల్లవిగాను, ఏర్పడఁ దగును. లేదా, అదే రెండుసారు
లుచ్చరింపఁ దగును. అపుడు లయకు చక్కగా సరిపడును.

దీనికిలక్ష్యము:—

౧. కరుణాకర! లోకపాల! కాలకంధరా!
కరుణింపుము దేవదేవ! కావు మీశ్వరా!
పరిచర్య లొనర్చుచుండు భక్తియుక్తి నీ
చరణంబులు గొల్పుచుండు సంతతంబు నో॥ కరు
౨. తొలిభామునఁ జేసినట్టి దోస మెట్టిదో!
కలనైన నెఱుంగఁ జాలఁ గాని యాపదా
మలసంసరణాల్లి నడుమఁ గ్రుంగుచుంటి నీ
తలఁపే గతి లేవనెత్తి దారి చూపుమో॥ కరు

(౪) కర్ణామృత వృత్తము:—

ఇదియును ప్రస్తరింపఁగా, ౧౪ వ ఛందస్సులో
3౨౭౭ వ సమవృత్తమైనది. దీని లక్ష్యలక్షణము లప్పుడు

సంస్కృతమున నిర్మింపఁ బడినవి. కాని యాలక్షణమును
బట్టి తెలుగు పద్యములును రచింప వచ్చును.

లక్షణము:—

ద్విగంతి విరామం తయ పై ర్థేనచ గాభ్యాం,
యం క్తంకవివృత్తం కిల కర్ణామృత వృత్తం.

తగణము, యగణము, సగణము, భగణము, రెండు
గురువులు క్రమముగాఁ గలసి ఒక పాదమగును. తొమ్మి
దవ యక్షరము యతిస్థానము. తెలుగునఁ బ్రాస మధి
కము. ఇందు మొదటి రెండు పాదములు పల్లవిగా, ఈ
పద్యములు లయతాళములకు సరిపడును.

దీనికిలక్ష్యము:—

౧. రేమానస! మామాదల మన్యే నిజతత్త్వం,
తత్త్వం పదలక్ష్యం పరతత్త్వం ఘన సత్త్వం.
భూమాన మమానం పరమాత్మాన మసంగం
లీలాయితభూతాదికజన్మస్థితిభంగం, రేమా.

౨. జీవేశ్వర భేదాశ్రయ మాయేశ మదృశ్యం
బ్రహ్మాహమితిజ్ఞాన ఫలీభూత ముపాస్యం
దృశ్యస్యతు కర్తార ముపాదాన మనేకం
సచ్చి త్సరమానంద మరూపం విభుమేకం, రేమా.

ఈశ్లోకములు రెండు మాత్రము నాభీష్టప్రతిజ్ఞ
లో అచ్చుపడినవి. గుణజ్ఞులైన కవులు పై నాలుగు వృ
త్తముల యాచిత్యమును గ్రహింతురు గాక యని కోరు
చున్నాను.

[మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి]

౧

కళింగదేశమును పరిపాలించిన గంగవంశపు రాజులకాలములో కదంబవంశజు లుండి నట్లు గాంగశాసనములవలన దెలియవచ్చుచున్నది. ఇంతవఱకు నేను చూచిన గాంగశాసనములలో కదంబులను పేర్కొనునవి మూడు మాత్రమే కలవు. అవియేవన:

(౧) వజ్రహస్తుని పద్మాకిమిడి శాసనము.¹

(౨) మూడవవజ్రహస్తుని మందసాశాసనము.²

(౩) దేవేంద్రవర్మకంబకాయశాసనము
వీటిలో మొదటిశాసన మెప్పటిదో మనకు తెలియదు. అందు శకవర్షముకాని, మఱి యేయితర సంవత్సరముకాని లేదు. అప్పటికి కళింగ దేశమును పరిపాలించుచుండిన రాజు వజ్రహస్తుడనియు, అతడు గంగామలకుల తిలకుడనియు మాత్రము తెలియుచున్నది. ఈతని తండ్రిపేరుకూడ శాసనమున దెలుప

బడియుండలేదు. అందువలన గంగవంశపు రాజులలో ఈవజ్రహస్తు డెవరో మనకు తెలియదు. ఈ కారణములవలన ఈ శాసనమెప్పటిదో తెలిసికొనుటకు వీలులేదు. కాని లిపినిబట్టి చూచినచో అది క్రీస్తుశకము పదునొకండవ శతాబ్దికి తిదని చెప్పవచ్చును.

గంగామలకుల తిలకుడైన వజ్రహస్తు దేవుడు కళింగమును పరిపాలించుచుండగా ఆతనిరాజ్యమునందలి 'పంచవిషయముల' కధిపతియు, 'గంగామలకులతిలకుడు'ను⁴, చోళకామదిరాజు ప్రియతనయుడును అయిన దారపరాజు నగ్గరినలుకికులతిలకుడును, ఎఱయమరాజుకొడుకును అయిన శ్రీకామది నామానికిత రాజపుత్రునికి కన్యాదాన సమయమున 'హొస్సండి'⁵ గ్రామమును దానముచేసెను. ఈదానమును తెలియజేయుటయే ఈ శాసన నముయొక్క ప్రయోజనము. దాన మొసంగబడిన ఈ గ్రామమునకు పాలకుడుగ నున్న

1. Ep. Ind. Vol. III, p. 226.

2. C. P.No. 12 of 1917-18.

3. భారతి, ౨౦

4. గంగవంశపురాజుల పరిపాలనములో గంగవంశజులే సామంతులుగ నుండినట్లు తెలుపునది ఈ యొక్క శాసనమే. రాజవంశమువారి పేర్లకును, సామంతవంశమువారి పేర్లకును గల వ్యత్యాసము గమనింపదగినది.

5. ఈ శాసనమున ఈ గ్రామముపేరు రెండుమూడుచోట్ల వచ్చును. ఒక్కచోట తక్క మిగిలిన అన్ని చోట్లను 'మ'తో ఇది 'హొమ్మండి' అనియే కలదు. ఇతరచోట్ల 'హొమ్మండి' అని స్పష్టముగ చదువబడియుండుట చేత 'హొస్సండి' అని చదువబడినదికూడ 'హొమ్మండి' అనియే చదువవలసియుండునని నాయూహ. లేఖకుని అశ్చర్యచేత 'స' 'మ' ల పోలికలు కొన్నికొన్నిచోట్ల ఒక్కరితినే యున్నవి.

వాడు ఉగ్రభేడిరాజు. ఇతడు కదంబామలకుల తిలకుడు; 'నిడుసంతి' వంశసముద్భవుడు. కదంబవంశమున 'నిడుసంతి' అనునది ఒకశాఖ కావచ్చును. ఉగ్రభేడికి రాణక బిరుదముకలదు. ఇది 'మండలేశ్వర' పదతుల్యము కాదగును.

రెండవది మూడవవజ్రహస్తునిశాసనము. ఇందుకూడ కదంబవంశజులు పేర్కొనబడి యున్నారు. ఈ శాసనము క్రీస్తుశకము ౧౦౫౪ నాటిది. పరమమాహేశ్వరుడును, 'పంచవిషయాధిపతి'యు, కదంబామలకులతిలకుడును, మహామండలేశ్వరుడు నైన రాణక శ్రీభామ భేడికొడుకు రాణక శ్రీధర్మభేడి 'పంచపాత్ర విషయము' లోనిదగు 'మహేంద్రభోగము' నందలి 'మధిపత్థరఖండము'ను 'ఉజ్జణ'కునికి దానముచేసినట్లు తెలుపుటకే ఈ శాసనము పుట్టినది. ఇప్పటి 'మాధియా', 'పత్థరఖండము' అనబడు రెండు గ్రామములును శాసనమున పేర్కొనబడిన 'మధిపత్థరఖండము'నకు సరిపోలి యున్నవనియు, అందువలన శాసనములోని గ్రామమును ఇప్పటి యారెండు గ్రామములుగ గుర్తింప వచ్చుననియు, అవి మహేంద్రగిరి యున్న మందసా జమిందారీలో ఉండుట చేత 'పంచవిషయ' మనబడు 'పంచపాత్రవిష

యము' మందసా జమిందారీ ప్రాంతదేశ మగుననియు, 'మహేంద్రభోగ' మనునది 'మహేంద్రగిరి'యున్న భాగము కాదగుననియు శ్రీయుత గొడవర్తి రామదాసు పంతులు గారు వ్రాయుచున్నారు.¹ ఈ శాసనముముది కమిద వాడుకగా గాంగశాసనములమిద కాన్పించు వ్యవభలాంఛనము కాక మత్స్య లాంచనము కలదు.

ఇక కదంబులను పేర్కొను మూడవ శాసనము దేవేంద్రవర్మ కంబకాయ శాసనము. ఈ శాసనము శ. ౧౧౦౩ నాటిది. ఈ శాసనమునాటికి కళింగమును యరిపాలించు చుండిన రాజు దేవేంద్రవర్మ. ఇతని పరిపాలనములో పరమమాహేశ్వరుడును, పంచవిషయాధిపతియు, కదంబామలకులతిలకుడునైన రాణక శ్రీధర్మభేడి యొక్క కుమారుడు రాణక శ్రీ ఉదయాదిత్యదేవుడు చేసిన దానమును తెలుపుటకు ఈ శాసనము పుట్టినది. దానముచేయబడిన గ్రామము 'రేవెనిజి' (?). ఉదయాదిత్యదేవుడు ఆ గ్రామమును రెండుభాగములు చేసి ఒకభాగమును నారాయణ నాయకునికిని, వేటొకభాగము 'ఈజణ'² కునికిని బసంగెను.

1. Jour. Myth. Soc Vol. XIV, p. 269.

2. మందసాశాసనమునను, కంబకాయశాసనమునను ధర్మభేడి పేరు కలదు అంతేకాక ప్రతిగ్రహీత పేరు కూడ ఇంచుకవ్యత్యాసముతో సమానముగ కనబడును. ఒకదానిలో ఆ పేరు 'ఉజ్జణ' అనియు, మఱియొక్కదానిలో 'ఈజణక' అనియు కలదు. ధర్మభేడి పేరును, కొంచెము వ్యత్యాసముగనున్నను ప్రతిగ్రహీత పేరును రెండు శాసనములలో సమానముగ నే గనబడుచుండుటచేత మందసాశాసనములోని ధర్మభేడిని కంబకాయశాసనములోని ధర్మభేడిగను, ఆ శాసనములోని ప్రతిగ్రహీతను ఈ శాసనములోని 'ఈజణకు'నిగను, ఈ శాసనములోని దేవేంద్రవర్మను మందసాశాసనములోని వజ్రహస్తుని కొడుకుగను పోల్చి బుద్ధిపూడమును కానికాలము సరిపోవదు. ఇది ఆలోచింపవలసినవిషయము.

ఈ పై మూడు శాసనములను బట్టియు మనకు దెలియవచ్చు విషయము లివి:

(౧) కళింగమును పరిపాలించిన గంగవంశ పురాజుల కాలములో కదంబులు ఉండిరి.

(౨) కదంబులు గంగవంశపురాజులక్రింద గ్రామపాలకులును, విషయాధిపతులును అయిన సామంతులుగ నుండి పేరు కెక్కిరి.

(౩) కదంబులు పరిపాలించిన రాజ్యము పంచవిషయము: దీనికి పంచపాత్ర విషయ మనియు నామాంతరము కలదు. ఇది (శ్రీ) గొడవర్తి రామదాసు పంతులుగారి వ్యాసము ననుసరించి) యిప్పటి మందసా జహిందారీ ప్రాంతము కావచ్చును.

(౪) కదంబులపేర్ల చివర 'ఖేడి' పదము సామాన్యముగ గనబడుచున్నది. ఇందువలన ఆ పదముకదంబవంశసూచకమనిగ్రహించదగును.

(౫) గాంగవంశపురాజుల శాసన ముద్రిక లన్నిటిమీద సర్వసాధారణముగ వృషభ లాంఛనము ఉండవలసి యుండగా మందసా, కంబకాయ శాసనముద్రికలమీద మాత్రము మత్స్యలాంఛనము కనబడుటకు గారణము ఆ శాసనములందలి అసలుదాతలు కదంబవంశజు లగుటయే యని నాయూహ. ఇదియే సరియైన చో ఇందుమూలమున కళింగదేశమునందలి కదంబులది మత్స్యలాంఛనము కాదగు నని తేలుచున్నది.

౨

'ఖేడి' పదాంశితులను పేర్కొను గాంగ శాసనములు ఇంకనురెండు కలవు: అవి యేవన:

(౧) గంగామల కులతికు డైన ఇంద్రవర్మ విషమగిరి శాసనము.¹ శకవర్షము కాని మరి యే యితర సంవత్సరము కాని ఇందు చేక పోవుటవలన ఇది యెప్పటిదో తెలియదు. ఇందు మహాసామంతనాగఖేడి 'దూతకు' డని తెలుపబడినది. శాసనముద్రికమీద నున్నది వృషభలాంఛనము. నాగఖేడి కదంబామలకుల తిలకుడని తెలుపబడలేదు.

(౨) దేవేంద్రవర్మ విశాఖపట్టణము శాసన ము.¹ ఇందలిగాంగవంశపురాజు దేవేంద్రవర్మ. ఇతని మాతులుడు శ్రీధర్మఖేడి. ఇతనిచేత ఉపదిష్టుడై దేవేంద్రవర్మ దానము చేసెను. ఇది గాంగశకము ౨౫౪ నాటిది. గాంగశకము ఎప్పటినుండి యారంభమైనదియు ఇంకను సుని శ్చయముగ దెలియరాకపోవుటచేత ఈ శాసనము శకవర్షపరిగణనమునగాని, క్రీస్తుశకపరి గణనమునగాని ఎప్పటిదైయుండునో యూహింప వీలుకాదు. ఈ శాసనము ముద్రికమీదది కూడ వృషభలాంఛనమే. ఇందుకూడ ధర్మ ఖేడి కదంబవంశజు డని ఎచ్చటను దెలుపబడి యుండలేదు.

ఈ పై రెండు శాసనములలోను గూడ 'ఖేడి' పదాంశితులు కదంబవంశజులని తెలుప

1. C.P. No. 9 of 1917-18,

1. Ind. Ant. Vol. XVIII p. 145.

బడక పోయినను, ఆ రెండు శాసనముల ముద్రక లమీదనుగూడ వృషభమే లాంఛనముగ నున్నను వారు కదంబవంశజులనియే నానమ్మకము. ఇట్లు నమ్ముటకు నాకు 'ఫేడి' పదమే యాధారము. నేను పరిశీలించి చూచినంతవఱకు గాంగ శాసనములలో ఇతరు లెవ్వరును 'ఫేడి' పదాంశములుగ గన్పట్టరు. 'ఫేడి' పదము కదంబవంశసూచక మని ఇదివఱలో నిశ్చయించుకొనియుండుటచేత పై శాసనములలోని 'నాగ ఫేడి', 'ధర్మఫేడి' అనువారలు కదంబు లగుదురనియే నాయూహ.

అట్లయిన శాసనముద్రకలమీద వృషభ లాంఛన మేలయుండవలెను? కదంబ లాంఛన మని తేల్చిన మత్స్య మేల లేకపోవలెను? అను ప్రశ్న పుట్టవచ్చును. కాని దీనికి సమాధానము సులభమే. ఈ శాసనములలోని దాతలు గంగవంశపురాజులు కాని మత్స్య వంశపు సామంతులు కారు. ప్రధానముగ కదంబవంశజులు దాతలైననే మత్స్యలాంఛన ముండవలసిన యవసరము కలదు గాని లేనిచో లేదు. అందువలన మన మిది వఱలో తేల్చుకొన్న సిద్ధాంతముల కీ శాసనములు ప్రతిబంధకములు కాకపోవుటయే కాక, కదంబులకును, గంగవంశపురాజులకును సంబంధ బాంధవ్యములు కల వను క్రొత్తవిషయమును తెలియజేయుటకుగూడ ఇవి తోడ్పడుచున్నవి.

3

ఇక కళింగమున కీ కదంబు లెక్కడ నుండి వచ్చి యుందురో ఇంచుక విచారితము. ఈ

విచారణలో కూడ 'ఫేడి' పదమే మన కెక్కువగ తోడ్పడునని నా యూహ.

ధార్వారమండలములో హాన్ గల్లు తాలూకాయందలి హాన్ గల్లనబడు పానుగల్లు క్రీస్తుశకము పదునొకండవ శతాబ్దము మొదలు సామంతులుగనుండి ప్రసిద్ధిగన్న కదంబులలో ఒక్క వంశమువారికి రాజధానిగ నుండెను. ప్రాచీన కదంబరాజ్యము బాదామిచాళుక్య, రాష్ట్రకూటవంశము, విజ్ఞాంభణము మూలమున అంతరించిన పిదప క్రీస్తుశకము పదునొకండవ శతాబ్దిలో వర్ధిల్లినవి పానుగల్లు, గోవా కదంబరాజ్యములే. ధార్వారమండలము నంటియున్న బెళగాము మండలమున గూడ ప్రాచీన కాలమున ఒకప్పుడు కదంబుల రాజ్యము వర్ధిల్లినది. బెళగాముకదంబులకు 'పలాసిక' (ఇప్పటి హాల్కి) రాజధానిగ నుండెను. బెళగాము మండలమును చేరియున్న కొల్హాపురసంస్థానమును, దాని నంటియున్న రత్నగిరిమండలమునుగూడ ఒకవేళ పలాసిక కదంబులయొక్కగాని, పానుగంటి కదంబులయొక్కగాని రాజ్యములో చేరిన చేరియుండవచ్చును. ఎట్లయినను ఇవియన్నియు నొకప్పుడు కదంబులు వ్యాపించిన మండలములే. రత్నగిరి మండలములోని ఇప్పటి 'ఫేడ్', తాలూకా ప్రాచీన శాసనములలో 'ఫేటా హార'¹ మని పేర్కొనబడినది. ఈ ప్రాంతముల

నుండియే-ప్రాచీనముగ ఫేటాహారమునుండికా
వచ్చును-కదంబులు కళింగమునకు వచ్చి యుం
దురు. నిశ్చయముగ అచ్చటినుండియే వచ్చి
రని చెప్పలేకపోయినను పశ్చిమమునుండి మా
త్రము వచ్చి రని చెప్పటకు సంశయింప
బనిలేదు.

మఱియొక విషయము: వైజయంతి, పలానిక,
పానుగంటి కదంబులకు మధుకేశ్వరస్వామి
ఇష్టదైవము. వారి శాసనములలో ఈ పేరు
'జయంతి మధుకేశ్వరు' డనియు గలదు.
కళింగదేశములో 'నగర' మను పురమున
గూడ 'మధుకేశ్వరు' డున్నట్లు గాంగశాస
నముల ననుసరించి తెలియుచున్నది. గంగవం
శజుడైన దానార్ణవుని కుమారుడగు రెండవ
కామార్ణవుడు ఈ 'మధుకేశ్వరు'నికి గుడి కట్టించి
నట్లు అనంతవర్మ చోడగంగదేవుని శాసన
ములలో గలదు. అయితే వాటిలో మధూక
వృక్షమునుండి పుట్టుటచేసే ఆ దేవునికి
'మధుకేశు' డనుపేరు కలిగినట్లు కలదు. కాని
యిది సరియైనదిగ దోచదు. కళింగదేశమున
'మధుకేశ్వరు' డుండుటకు కారణము కదం
బులే యని నా తలంపు. స్వదేశమును వీడి
కళింగమునకు వచ్చినవా రగుటచేతనే వారు
ఇక్కడకూడ తమ ఇష్టదైవమునకు మధు
కేశ్వరుడనియే పేరు పెట్టుకొనియుండవచ్చును
గాంగవంశజులకు ఇష్టదైవము గోకర్ణస్వామి

కాని మధుకేశ్వరుడు కాడు. అందువలన కళిం
గనగరమునందలి మధుకేశ్వరస్వామి కళింగ
కదంబులయొక్క- ఇష్టదైవమే యని నిశ్చయిం
పవచ్చును. గంగవంశపురాజులు మధుకేశ్వ
రునికి గుడికట్టించియుండినచో అది యొక
పుణ్యకార్యము గనుకనే అట్లు చేసియుందురు
కాని ఇష్టదైవమని మాత్రము కాదనియు,
ఈ మధుకేశ్వరాలయ నిర్మాణము కళింగ
గాంగవంశమునందలి కదంబుల ప్రాబల్య
మునే సూచించుననియు నా నమ్మకము.
ప్రాచీనకదంబుల ఇష్టదైవము కళింగమున
గూడ గానవచ్చుట కళింగకదంబులు పశ్చిమ
లేక నైఋతిదిశనుండియే వచ్చిరనుట కింకొక
యుదాహరణము.

'మాల్బేడ్' ఫేటాహారము-ఇట్టి 'ఫే'
దృవాంశములైన పదములు పశ్చిమమున
జాల గాన్పించును. అందువలన 'ఫేడి' పదాం
శము లగు కళింగ కదంబులు పశ్చిమదిశాగతు
లనియు, అం దొకవేళ ఫేటాహారమునుండియే
కాడగును వచ్చియుండురనియు, ఎట్లయినను
పానుగల్లు, బెళగాం ప్రాంతములవా రనియు
నిశ్చయింపవచ్చును.

కళింగకదంబులు పానుగంటి ప్రాంతము
వారై యుండు రనుటకు మఱియొక యాధార
ము కలదు. వీరి లాంఛనము మత్స్యము. వీరి
కిది లాంఛన మె ట్లయ్యెను?

కళింగకదంబులు మత్స్యదేశమునుండి వ
చ్చుటయే వారు మత్స్యలాంఛనము నవలం

బిందుటకు కారణమని నాయూహ. పానుగల్లు నగరము ప్రాచీనశాసనములలో² (మత్స్యదేశ మనకు రాజధానియైన) విరాటనగరముగ పేర్కొనబడియున్నది. అందువలన ధార్వారు మండలప్రాంతమును మనము మత్స్యదేశముగ పరిగణింపవచ్చును. కళింగ కదంబులు మత్స్య దేశాగతులుకనుక నేమత్స్యలాంఛనమైనదియు, అసలు ఖేడాహారప్రాంతములం దుండువారలు గనుకనే 'ఖేడి' పదాంశమైనదియు నేనూహించుచున్నాను. అయితే ఇవి యూహలేకాని నిర్ధారణగ నొక్క చెప్పదగిన విషయములు మాత్రముకావు. పరిశీలించి ఇంకను చర్చింప దగినవి.

౪

కళింగదేశమున క్రీస్తుశకము పదుమూడవశతాబ్దిని విశాఖపట్టణమండలములోని ఒడ్డాది రాజధానిగ మత్స్యవంశజులు కొందఱు పరిపాలించినట్లు చరిత్రవలన దెలియుచున్నది. వారికిని మత్స్యమేలాంఛనము; కళింగకదంబులదికూడ మత్స్యలాంఛనమే. ఆ మత్స్యవంశజులకును, ఈ మత్స్యలాంఛనములకును సంబంధమేదైన నుండునా? ఒడ్డాది మత్స్యరాజుల శాసనములుమాత్రమీ సంబంధమును నిశ్చయించుట కేమియు దోడ్పడవు. మత్స్యలాంఛనమాత్రముననే వారికిని వీరికిని సంబంధమున్నదియు, లేనిదియు నూహింపవలయును. ఈ విషయ మింకను విమర్శనీయము.

చిత్రకారుడు

భమిడి ఉమామహేశ్వరావధానిగారు

దివి విరాజిల్లెడు దివ్యహామణుల
సచ్చరిత్రులనన్ని సమకూర్చి ముందు
హృస్మందిరంబందు నింపొంద్రవాసి
ఉత్సాహజలధిని నోలలాడుచును
నీలాంబరములోని నీలిమ దీసి
లలితపల్లవముల రక్తిమ దీసి
స్వర్ణపాత్రలలోని బసిమిని దీసి
చిత్రవర్ణంబుల చెలువును దీసి
కనులుపండువునల్పంగా జాలునవియు
పరికించుకొలఁదని భావ మెచ్చునవి
సకలజనాళి పూజల నందునవియు
చిత్ర చిత్రంబుల చిత్రించి వాని
వసుధ మూర్తీభవింపఁగఁజేతు నహహా!

హిందూ దేశమునందలి బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునుగూర్చి మేజరు ఇవాన్సు బెల్లుగారు
వాసిన లేఖలలో 3-వ లేఖ

[సంపు. ౪. సం. ౧. ౧౦ తరవాయి]

౪-వ భాగము

ఈ యిరువత్తుములు అనగా, వాలాజాపంశము, కంపెనీ అన్వేషణవహారములందు ఒండొరులయొక్క సంబంధము లతివిచిత్రములై, క్లిష్టములై ఇక విధముని నిర్ణయింప పీలులేనిచై యున్నవి. పరస్పరము వ్యతిరేకములయిన హక్కులవల్ల క్రమక్రమముగ సందిగ్ధములైనవి. తుదకు వారూనిన కొన్ని నియమలకే విరుద్ధములై పోయినవి. వ్యవహారసందర్భమున—దక్షిణదేశములో సత్పరిపాలనమునకు భంగకరములైనవి. ఇనన్నియు నేనొప్పుకొనుచున్నాను. దానివలని ఫలితములను బట్టి ౧౮౦౧ సం.రం సంధి (దేశమునకు గూడ) లాభకరమయ్యెననియు ఒప్పుకొనుచున్నాను. కాని నా వాదన ఏమనగా, ఇరుపక్షములకును మధ్యజరిగిన ఆ సంధిలో—సక్రమమైన, కృత్రిమము కానట్టి సంధిలో—బలవత్తరపక్షము నిర్బంధించి కొన్నిహక్కులను సంపాదించుట వలనగాని, బలహీనపక్షము లోబడిపోవుటనన గాని, వారివారి పరస్పరసంబంధములు మారలేదనియే. నబాబు గారు యింక ముందు మాడ కర్ణాటక రాజ్య స్వతంత్ర ప్రభువుగానే యుండవలసి యుండెను. కంపెనీ ఇంతకు పూర్వపుసంధులచే అప్పుడప్పుడు కొంత నియమితకాలము మాత్రమే వ్యవహరించినటుల కార్యనిర్వహణాధికారమును మాత్రము శాశ్వతముగ అవలంబించిరి. అజీ

ముద్దాలా స్వతంత్రప్రభువు. గవర్నరు కర్ణాటకరాజ్య పరిపాలనాధికారియని నా నమ్మకము.

ఇట్టి విపరీతపు సంబంధములు (ఒకరు స్వతంత్ర ప్రభువై యుండ యింకొకప్రభువు పరిపాలనాధికారియై యుండుట) ఆకాలములో నీదేశమునందు మామూలే యయి యుండెను. మొగలుపాదుషా యొక్క సార్వభౌమాధికారమును మనముగూడ నొప్పుకొనియున్నాము. మనటుంకాలలోని నాజెములుమాడ ఆతనిచేరనే వేయబడెను. మన బ్రిటిషుగవర్నరు, గవర్నరు జనరలులుగూడ కప్పములను చెల్లించి విధేయులగు బానిసలమని విధేయముగ నర్జీలనుమాడ పంపుకొనుచుండిరి. అట్టిమొగలు పాదుషావంటి వాడుమాడ ఏబిబిసంవత్సరముల కాలము తాత్కాలికముగ బలవంతులయిన కొందఱి పోషణ యందు, సంరక్షణయందుండచు వచ్చెను తన రాజభవనమునే ఖైదీయైయుండిన సతారారాజు మహారాష్ట్ర సామ్రాజ్య స్వతంత్రప్రభువై యుండగా పీష్వా తద్రాజ్య పాలనాధికారి. ఈమధ్య ౧౮౧౮ లో మాడ బ్రిటిషు ప్రభుత్వము ఒకసంధివల్ల మహారావు ఓమన్ సింహుని కోటారాజ్య స్వతంత్రప్రభువుగానొప్పుకొని, రాజారాణా జాలిము సింహుని తద్రాజ్యమునకు వంశపారంపర్యపు పాలనాధికారిగా నియమించెను.* ఐరోపాఖండ రాజ్య

* “కోటారాజయిన మహారావు ఓమన్ సింహుని తరువాత ఆతని రాజ్యమునకు, ఆతని ప్రథమపుత్రుడును, యువరాజును అయిన మహారాజాకూమార్ కికోర్ సింహుడును, ఆతని వారసులును క్రమ ప్రకారము శాశ్వతప్రభువులయ్యెదరు. ఆరాజ్యముయొక్క పరిపాలనమంతయు రాజారాణా జాలిముసింహుడు నిర్వహించుచు, ఆతని వెనుక ఆతని జ్యేష్ఠపుత్రుడు కూమార్ మధూసింహుడును ఆతని వారసులును క్రమ ప్రకారము శాశ్వతముగ నిర్వహించెదరు” (Volume of Treaties 1853 P 443.) ఈపదలి తుదకు వారిద్దరకును అనుకూలముకాకపోవుటచే కొన్ని పోరాటములయిన వెనుక ౧౮౩౮లో క్రొత్తసంధిచే రాజ్యమును యిప్పుడు కోటా, ఝుల్లవార్ రాజ్యములుగానున్న రెండుభాగములుగా పంచితిరిగి కంపెనీ తీర్పు దిద్దవలసివచ్చెను.

వ్యవహారము లందు సయితము యిటువంటి ఏర్పాటులు పెక్కులు కలవు. స్వీట్జర్లందు సయుక్త రాష్ట్రము లందలి యొక భాగముగ నుండి ప్రజాస్వామిక పరిపాలన ననుభవించుచుండిన న్యూఛాటెల్ ప్రాంతమునకు ప్రస్ని యారాజు ప్రభువని చెప్పబడుచుండెను. తురుష్క సుల్తాను డాన్యూబ్ నది పరిసర ప్రాంతములకును, సర్వియా యాజిప్రు దేశములకును ప్రభువు కాని సంధి మరతుల ప్రకారము నాతడు యాదేశముల సామాన్యపరిపాలన వ్యవహారమునందు జోక్యము కలిగించుకొన గూడదు. ఇటులనే విక్టోరియా రాణి ఇయోనియా ద్వీపములను పాలించుచున్నది కాని ఆమె వాటికి ప్రభువుకాదు.

లార్డు హాఫీసు అన్నట్లు ఈ యిరువత్తుములు ఫలాని ఫలాని సంబంధములలో నున్నారని నిర్వచించుట కొంత కష్టము అయినను అసలు తెలుపుటకేమియునూ ఆసాధ్యముకావనియు వీరి యిద్దరిసంబంధమును ఏమాత్రము అసాధారణము కాదనియు, ఈప్టు ఇండియాకంపెనీ “సర్వాధికారియు, నబాబుసామంతుడును అని లార్డు హా రిసు చేసిన నిర్వచనము చరిత్రాత్మకములగు యధార్థవిషయములకును, ఉభయములకును జరిగిన సంఘటనలలోని మరతులకును కేవలము వ్యతిరేకమనియు కావనగును.

మదరాసును, కడలూరును, ఇంకను హిందూ దేశములోని కొన్ని పరగణాలను హైందవప్రభువుల నుండియు, నైజామునుండియు, నంగ దేశపు నబాబునుండియు, మొగలు పాదుషానుండియు—నబాబుయొక్క అధికారముతో నిమిత్తము లేకయే—ఫర్మానాలవల్ల సొంది యుండుటచేతను సైనికబలసత్వము లొండుటచేతను, కంపెనీవారు నబాబుతో మిత్రులై యుండి సరిసమాన హోదాగౌరవములతో వ్యవహరించిరి. కాని కర్ణాటకములో హారు పొందిన యింకా కొన్ని పరగణాలకు సంబంధించి సంశ్లేషణకు నబాబు సర్వాధికారియు, కంపెనీ సామంతులును అయ్యుండిరి.

వాలాజానబాబుగారి కాలమునాటికి బ్రిటిషు వారికి మదరాసు కడలూరు మాత్రమే స్వాధీనములో

ఉండెను. అదిమాచి వాలాజానబాబు చుట్టుప్రక్కల నుండు భూమినంతయు ఒకరిస్వాధీనముననే యున్న నెక్కుడుసౌకర్యమని తలచి, పూనాచుట్టి, తదితరములగు తాలూకాలను ఒకటి తరువాత నొకటిగ సన్నదులవల్ల నిచ్చివేసెను. ౧౭౬౩ లో తనముత్తులగు కంపెనీవారికి ఆకాములో జాఫీర్ అని పిలువబడెడు, ౧౮ లక్షల రూప్యమును ఆదాయముగల చంగల్పట్టుజిల్లాను యిచ్చెను. అధిక రాజ్యసంపాదనచే కొంత హుధిక్యమును పొందుచున్నను న్యాయముగను మొట్టమొదటి పద్ధతిప్రకారము కంపెనీ నవాబుయొక్క సామంతులే. మఱియు ఒక్క మదరాసుతప్ప తక్కిన రాజ్యసంతయు, ఆదేశపుస్వతంత్రప్రభువైన నబాబుయొక్క సన్నదు అధికారముచే జాగీరులుగా బొందియుండిరి. ఇట్టివారి ఆన్వేషణసంబంధములు ౧౮౦౧ వ సంధిచే చెక్కుచెంకిండుటయే కాక ౧౮౫౫ లో యాగతించిన నబాబుగారి మరణమునకు పూర్వముగాని తననంతరముకాని ఎవ్వరును ఆక్షేపించి యెరుగరు.

పారిసు సంధిలో పరాసుగవర్నమెంటు వారిచే మహమ్మదాల్ గారిని కర్ణాటక స్వతంత్రప్రభువుగా నొప్పించుట ఎంత అవసరమని ఈప్టుఇండియాకంపెనీ తలచిలో ౧౭౬౩ మార్చి ౯ వ రేదీని మదరాసుప్రభుత్వము వారు బోర్డు ఆఫ్ డైరెక్టర్లకు వ్రాసిన లేఖనలన విదితమగుచున్నది. ఈ ప్రభువును నబాబుగాను, సలామత్ జంగ్ ను నైజాముగాను అంగీకరింపజేయుటవలన యింకాకలాభముకూడ కలదు. అదియేమనిన మనము యీ ప్రభువులవలన పొందిన పరగణాలపై మనకుగల హక్కు సిరపడగలదు. అతేకాకుండ దక్కను రాజ్యమునకుగాని; కర్ణాటకరాజ్యమునకు గాని పూనినప్పు డెట్టి సంబంధములయందున్నారో అట్టి పరస్పర సంబంధములే హక్కుదాతులమని పోరాడే యితరుల ప్రక్కనకేరిగెంచి వారు యికముందు జోక్యముకలిగించుకొనే అవకాశము లేకండాచేసి అందువలన రాజ్యమునకు మున్నుండు తానినిగూడ చేమార్చవచ్చును. 1

భారతదేశమునందలి కొన్ని ప్రకృతి దృశ్యములు

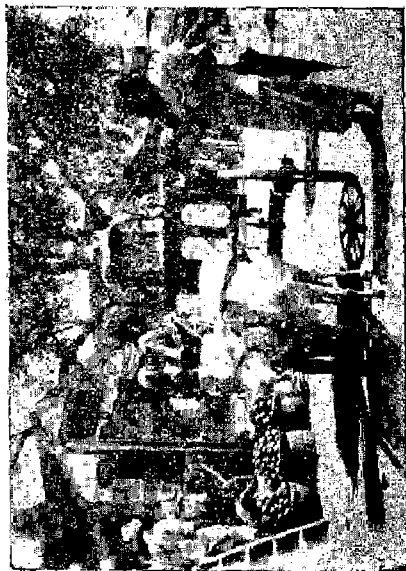
౭. పడుమరకనుమల్లో ఒకభాగము

ఆ క స్పృ క ఛా యా చిత్ర ము లు

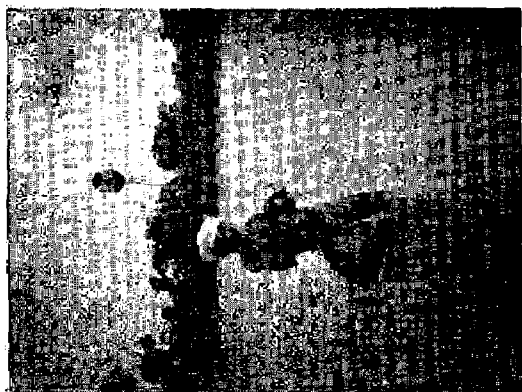
(SNAP SHOTS)

౨. నాసికపర్వ బక చిన్న ఏరు
ఛాయాచిత్రకారుడు: శ్రీ జి. ఏ. రాజమహేంద్రవర్మ

౪. బైరాగులబండి
ఛాయాచిత్రకారుడు: శ్రీ చక్రవర్తి వెంకట్రావుగారు

౧. బాలారి (కందుక బహుమానము)

స్వచ్ఛాతీవనము (అరకలు)
ఛాయాచిత్రకారుడు: శ్రీ మైలవరపు లక్ష్మణమూర్తిగారు

ఛాయాచిత్రకారుడు: శ్రీ చక్రవర్తి వెంకట్రావుగారు, దంశేరు

అశీముద్దాలాకు తరువాతి నబాబు అగు ఆతని పుత్రుడు అజిమ్‌జాగారి కాలములో మదరాసు గవర్నరుయిన సర్ థామస్ మన్రో గారి సంధియొక్క 3 వ పరతునుగూర్చి యిటులు వ్రాసినాడు.

“ఈపరతువలన నబాబు తన స్వతంత్రప్రభుత్వపు హోదాను త్యజించుటలేదు. ఇతర ప్రభుత్వములతో కంపెనీ యనుజ్ఞ లేనిచే ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు జరుపవని యిదివరకు సంధులలో చేసిన పరతును, మరల నొప్పు కొనుచున్నాడు—”

“కర్ణాటక రాజ్యాదాయములోని అయిదవభాగము తద్రాజ్యము అంతకును ప్రభువైనందుకు ఆతని వంతుగా నిర్ణయింపబడినది.

“ఆతడికిను కర్ణాటకమునకు ప్రభువే. ఏసంధివలన వారికి రాజ్యాదాయమునుండి అయిదవపాలు యాయబడినట్లు నియమింపబడియెనో ఆ సంధిలో నీతడుమాడ (అజిమ్‌జా) పొల్గాన్నట్లును.

“ఈ రాజ్యపాలనమును శాశ్వతముగ పూని యున్నాము. కాని యిదివరలో తత్పరిపాలనను పూనినప్పుడెట్టి సంబంధములయందున్నారో అట్టి పరస్పరసంబంధములనే కంపెనీయును, నబాబును కలిగియున్నారు. నబాబు యింకను కర్ణాటకరాజ్యప్రభువు. ఆహుక్కు ననుసరించి ప్రభుత్వ నికరాదాయమునుండి అయిదవపాలును పొందుచున్నాడు.”¹

“దేశమును ఆపవడప్పుడు యిదివరలో స్వాధీనము చేసుకొను సందర్భములను” గూర్చి—అనగా పరాసు వారితోను, సైదరు టిప్పులతోను జరిగినయుద్ధముల సమయమున కర్ణాటకప్రభుత్వమును కంపెనీవారు తాత్కాలికముగ నిర్వహించిన సందర్భములను గూర్చి—చెప్పుటలో, అశీముద్దాలా కుమారుడైన అజిమ్‌జాయొక్కయు, కంపెనీయొక్కయు పరస్పరసంబంధములు—, వాలాజా నబాబు, ఆయనకుమారుడు డొస్తాల్, డొల్

జిమాల్ కాలములయందు డెట్టులుండెనో అట్లే యున్నవి.” అని సర్ థామస్ మన్రో సూచించుచున్నాడు.

గారి సంధికి అనంతరము నబాబు ఎప్పటివలెనే, నిరభ్యంతరముగ, అక్షీణముగ, యధాస్థితిగ కర్ణాటక ప్రభువుయొక్క ఉత్తమాధికారమును బ్రటిషు ప్రభుత్వమువారు సమర్పించినట్లుగా గారిని సెప్టెంబరు ౧౭ న కోర్టు ఆఫ్ డైరెక్టర్లకు గవర్నరు వ్రాసిన జాబులోని యీ దిగువ భాగమును బట్టి తెలియగలదు.

౮ వ శీర్షిక—తాను యిచ్చునొడంబడిన వారి కధనమును, తనపై ప్రభువునకు ఏమార్గముగా పంపుకొనవలెనో తెలియజేయ వలసినదిగా తిరువాన్కూరు రాజాగారు, పంపునన్న దరఖాస్తును, శ్రీవారివద్దనున్న రెసిడెంటునుండి అందుకొంటిమి. అందుపై, శ్రీవారు మామూలు ఆచారప్రకారము తామియ్యలసిన షేప్‌కప్, నజరానాలు, నజరులను కర్ణాటక నబాబుగారికే పంపుకొనవలసినదిగా శ్రీవారికి తెలియబరచినాము.² ఫోర్టు సెంటుజార్జినుండి కోర్టు ఆఫ్ డైరెక్టర్లకు ౧౮౦౩ ఫిబ్రవరి ౨ న వ్రాయబడిన యుత్తరమునందు “మేము తమకు యిదివరలో తెలియపరచుకున్న నియమప్రకారమే, తిరువాన్కూరు రాజాగారు కర్ణాటకరాజ్య స్వతంత్ర ప్రభువైన నబాబుగారికి ౨౨౬౬ పగోడాల ౧౫ అణాలకుడచిన ఘనతీకగాను యిచ్చవలసిన షేప్‌కప్ క్రిందను కన్యాకుమారికై యిచ్చవలసిన నజరానాక్రిందను ఛీదాగా శ్రీ నబాబుగారికే చెల్లించినారు.³

ఆప్రకారమే ట్రివాన్కూరు షేప్‌కప్, నబాబుగారి బొక్కసమానకే చెల్లించబడుచు వచ్చెను. కాని గత నబాబుగారి మరణానంతరమునుండి మదరాసు ప్రభుత్వమువారికి మార్గబడి ౧౮౬౧-౬౨ సంవత్సరము క్రింద జనుకట్ట బడినటుల కాన్పించుచున్నది.

“శ్రీ. శ్రీ. కర్ణాటకనబాబుగారి-కాతాకు తిరువాన్కూరు రాజాగారిద్వారా జను
రు. ౧౭ ౩:౨౦-౦౦౦ లు.”⁴

1 Gleig's Life of Sir Thomas Munro, vol. ii, P. 356:.

2 Carnatic papers, 1861, P. 118.

3 Madras administration Report 1861-1862, Para. 604. P. 106.

4 Paper 7, p. 48, Karanatic paper, 1806.

“అశీముద్గాలాకే తప్ప ఆతని తర్వాత వచ్చెడి యింకొకరిని ౧౮౦౧ సంధివల్ల యేవిధముగ హక్కున్న సంక్రమించలేదు. అని డాక్ట్రాసీ తన మినిటునందు విరుద్ధముగా వ్రాసినాడు. వాస్తవముగ యధార్థముగ ఆసంధివల్ల ఈప్రభుత్వముకంపెనీకి తప్ప తదితరులకు ఎవరికిని గ్రాంటు యివ్వబడలేదు. మొదటగా నబాబు తన వంశపారంపర్యపు రాజ్యమునందు నబాబుగా ప్రతిష్ఠాపింపబడి కంపెనీవారియొడ దానప్రధాతయయ్యె. కంపెనీ ప్రతిగ్రహీతయయ్యెను. మదరాసు ఒక్కపట్టణమే తమ స్వాధీనమున నుండు తగు ఆస్తిని అభివృద్ధిపరచుటకై (వాలాజాగారి)నంచి పూనామల్లి, చంగల్ పట్టణము తీసి కొనినదిమొదలు, అశీముద్గాలవలన కర్ణాటక రాజ్యపు సి. విల్, మిలిటరీ పరిపాలనములను పొందినంతవరకు నబాబు లేదాతలు, కంపెనీ ప్రతిగ్రహీతలును. హక్కులన స్వతంత్రప్రభువులైన నబాబు లేవియిచ్చ లేదో అవి యన్నియు వారి స్వాధీనమున నున్నట్లే యొంచవలయును. సంధిప్రకారము అశీముద్గాలా పరిపాలనమును కంపెనీకి వదులు కొనినను యింకను ఆరేడే కర్ణాటక రాజ్యస్వతంత్రప్రభువే యైయుండెను. అట్లు స్వతంత్రప్రభువని బ్రిటిషు ప్రభుత్వ మనేకతూర్పు ఒప్పకొని ప్రకటించినది కూడను. ఆతని మరణానంతరము ఆ రాజ్యమును ఎరుసగ నిద్దరు ఏలిరి. ఆతని కొమరుడు అజిమ్ జాయున్న ఆతని మనుమడు మహమ్మద్ ఖాన్ ను ఆతని సింహాసనమును ఆతని తరువాత నధిష్ఠించి. ఈ గతనబాబు మరణించినదాదిగా మన ప్రభుత్వము రాజ్యపాలనగురించిన నెట్టి ప్రకటనయు చేయలేదు. తమకే యీ ప్రభుత్వాధికార మున్నదని బహిరంగముగా గాని, ఉద్యోగరీత్యాగాని ప్రకటించలేదు — అశీముద్గాలా కుమారుడైన అజిమ్ జా తన అన్న కొమరుడైన గత నబాబుగారి మరణానంతరము మహమ్మదీయ అంగ్ల న్యాయశాస్త్రము ప్రకారము కూడ ఆతనివారసుడై తనతండ్రియొక్క ప్రతినిధియేకాక తన తండ్రి దాయాదితో కేవలము కంపెనీ వా రొప్పుకొనమనిన ౧౮౦౧ సంధిపరతుల ప్రకారము ఒడంబడునంతమాత్రమున తొలగింపబడిన ఆరీహున్నేనునకును, ముత్తాతయైన మహమ్మదల్లికిని, పెదతాతయగు డొస్టో

డోల్ డొమ్మాకును, తన తాత ముత్తాతయు, సంశయ * (మా.పు. 32౯.) మూలపురుషుడును అగు అన్వరుద్దీన్ ఖాన్ పుత్రసుహితృపారంపర్యముల ద్వారాకూడ ప్రతినిధి న్యాయశాస్త్రవిధులప్రకారమైతే నేమి, సంఘలలోని యొడంబడికలవలన నైతేనేమి, న్యాయప్రకారమైతేనేమి, యధార్థముననేమి కర్ణాటక స్వతంత్ర ప్రభుత్వము అశీముజాయును సహజంగానుండి తీరినది.

మఠీయు తత్స్వతంత్రప్రభుత్వమును మనము (కంపెనీ) న్యాయప్రకారముగా సంపాదించకపోవుటయే కాక, విహించుటగాని, మాది అని వాదించుటగాని లేదనట యధార్థమైన విషయము.

పరిపాలనాధికారము మనకు వచ్చుటచే వాలాజా పట్టుంబపు యజమానికికూడ ప్రభుత్వాధికారముగూడ సిగ్గుపడుచున్నది

అశీముద్గాలా సంశపారంపర్యపు స్వతంత్రప్రభువు. ౧౮౦౧ సంధివలన వానికెట్టి హోదాహక్కులందెవో అట్టిహోదాహక్కులే ఆతని వెనుక రాజ్యము నేలిన యిందరకును ఉండెను. ఏలన బ్రిటిషు ప్రభుత్వము గత నబాబు మరణించిన ౧౮౫౫ సంవత్సరమువరకును తత్సంధియొక్కపరతులు పూర్ణముగా చెల్లుబడిలోనుండి ఇరుపక్షములను అంచులకు బద్ధులని పదేపదేచెప్పియున్నారు. గతించిన నబాబుగారి సక్రమపు వారసునివి కూడ అట్టిహక్కులే. ఆ వంశమునకు న్యాయమైన ప్రతినిధు లుండునంతకాలము తద్వంశ ప్రధాన ప్రతినిధికి కూడ అట్టిహక్కులే చెందును.

కొలదికాలము క్రిందివలన అధికారమునకు వచ్చిన రాజవంశమును గూర్చి—వారిలోని తుది ముగ్గురును నామమాత్రపు ప్రభువులై యుండు—వాదించుచు, దైనిదత్తమైన ఉత్తమాధికారముగల వంశమును గూర్చి(అనగా చాలా అనాదికాలమునుండియు పాలించుచున్న వంశముగూర్చి) వాదించునట్లుగా నేను చెప్పుటనుగూర్చి ఎవరైన నభ్యంతరముపెట్టుచో నేను ఇచ్చుజవాబు యిది—దక్షిణదేశము స్వాధీనము చేసుకొని పరిపాలించుటకై మనకుగల హక్కును, అందలి ప్రజలను మన అధికారము

* ఆజీముజాయొక్క వంశవృక్షము

అన్వరుద్దీన్ ఖాన్ ౧౭౪౪ లో కర్ణాటక నవాబై యుద్ధమునందు ౧౭౪౯ లో హతుడాయెను.

ఆతని తరువాత ఆతనికొమరుడు

మహ్మదాలీ కొంతకాలమునకు ఒక ఫర్మానావల్ల వాలాజా అమీర్ డిష్ట్ హిందు అనిబిరుదు వడసెను.

౧౭౯౫ అక్టోబరు ౧౩ వ చనిపోయెను.

ఆతని తరువాత—

డిప్టు డిష్ట్ డిప్రూ. ఈతడు తన తండ్రికి వెనుక రాజ్యమేలెను. ౧౮౦౧ జూలై ౧౮న చనిపోయెను.

పుత్రుడని చెప్పెడి అలీహుస్సేన్-గూర్త విప్రెత్ ౬న సంతానహీనుడై చనిపోయెను

అని ర్ డిష్ట్ డిప్రూ ఒక్కడే పుత్రసంతానము. మాత్రము పొంది చనిపోయెను.

అజీముద్దాలా తనపెదతండ్రికి వెనుక రాజ్యమునకు వచ్చి ౧౮౧౯ ఆగష్టు ౩ న చనిపోయెను.

అజమ్జా. తనతండ్రికి వెనుక రాజ్యమునకు వచ్చి ౧౮౨౧ నవంబరు ౧౨వ తేదిన ఒక పురుషశిశువు గలిగి చనిపోయెను.

అజీముజాన్ న్యాయము ప్రకారము యిపుడు నవాబు.

మహమ్మద్ ఫాన్ ఖాన్. తనతండ్రికి తరువాత తన పినతండ్రియొక్కరక్షణక్రింద రాజ్యమునకు వచ్చెను. ౧౮౫౫ అక్టోబరు ౭న సంతానహీనుడై చనిపోయెను.

ప్రస్తుత విషయములను గూర్చి ఏ కొంచెముపూడ తెలియక, యీ విషయమునుగూర్చి పూర్వ చరిత్రగూడ అంతమాత్రమే తెలిసినజ్ఞానముతో లార్డుహారిస్, తన మినిటులోని ౬౦ వ శీర్షికయందు (Carnatic papers 1860. P. 14) “అజీముజాగారికి శాస్త్రసమృత్తమైన పుత్రులు లేరు” అని చెప్పినాడు. అజీముజాకు ఎలుగురు పుత్రులు కలరు. అందొకరు జీర్ ఉద్దాలామహమ్మదాలీఖాన్. ఇతడు పుట్టిన తరువాతనే యీతని తల్లిని అజీముజా నిఖాభార్యగా పెండ్లాడెను. రెండు: ఇంతిబామూల్ మూల్క-అహ్మద్ ఖాన్. మూడు: డిప్టు ఉద్దాలా సూరూల్ ఖాన్. నాలుగు: మూజాజ్ ఉద్దాలాఖాన్. ఈ తుదిముగ్గురును సవ్వంశబాతయు, బిజాపురు ఖిల్లాదారుని మనుమడగు ఖాన్ మహమ్మద్ ఖాన్ గారి కుమార్తెయనై ఘనతపహించిన సాదత్ ఉస్సీసాబీగమ్ గారికి జన్మించిరి. శాస్త్రీయ వివాహమునకు ‘మహదీ’ ఆచారము జరిగితీరవలెననెడి పామరజనాభిప్రాయమునుబట్టి బహుశః లార్డు హారిస్ అట్లు తప్పుతోనిను పడియుండవచ్చును. ఇయ్యది పూర్తిగా పొరబాటు. అట్టిదని వారికి యీ పాటికి ప్రభుత్వన్యాయవాదులు చెప్పియే యుందురు.

నకు లొంగియుండునట్లు కోరగల నైతికబలమును, మనము ఎన్నో సార్లు నిలువజెట్టెదమని ప్రతిజ్ఞలు కావించిన నిరాశ్లేపణీయుడు తద్వంశపు స్వతంత్రప్రభుత్వము వలననే కలిగినది. ఆంగ్లేయులకు స్వతస్సిద్ధమైనట్టి హక్కు ఏదియు లేదు. ఉన్న హక్కులన్నియును స్వతంత్రప్రభుత్వవలన పొందిన ఘరానాలవలననే గల్గినవి. వాలాజా నబాబును గాని, డిస్ట్రిక్ట్ డిప్యూటీ డిస్ట్రీ నబాబునుగాని జయించి ఎట్టిహక్కులను సంపాదించలేదు. వీలన వీరిరువురును (కంపెనీ వాలాజావంశము) ఒకరితో నొకరు పోరాడుకొనక పోవుటయేకాక, ఎల్లప్పుడును బద్దన్నే హమత్తో మెలిగిరి. ౧౮౦౧ సంధివల్ల స్పష్టముగా పొందినవిశిష్ట యింక నితరముగ అజీముద్దాలానుండి మన మేమియు పొందలేదు. మనముచేసిన అన్ని వాదానములు, ఒడంబడికలు ఇంగ్లండుప్రభువు స్వయముగా నిచ్చిన అభయూస్తముల దగ్గరనుండికూడ, అజీముద్దాలాను రాజ్యాధిష్ఠితుని కావించుతరిని స్థిరపరచి పునరుద్ధరించితిమి. అతడు రాజ్యాంగమునందలి అసలు అధికారమును అంతయు ఎవలకొనుట ఒకసంధి యందలి నమ్మకము చేతనే. ఆసంధియొక్క షరతులవలనను, లిఖితమైన వాగ్రూపమైన ప్రకటనల వలనను ఆతిని పట్టాభిషేక సమయమునందలి కావించిన కొన్ని కర్మకాండల వలనను, అతడు రాజ్యాదాయములోని అయిదవపాలును గైకొనుచూ, కర్ణాటకరాజ్య స్వతంత్రప్రభువుగానే యుండుననియు, శాశ్వతపు సివిలు మిలిటరీ పరిపాలనతప్ప ఈప్రతి ఇండియాకంపెనీ ఇతరముగ నేమియు సంపాదించ లేదనియు, ప్రస్తుత పరిస్థితులలో మనశత్రువులైన వ్యక్తులు గాని, రాజ్యములుగాని, యీ కర్ణాటకమును మన స్వాధీనమున నుంచుకొనుటకు మన కేనబబును, అధికారమును లేదనియు, ఆ రాజ్యము యివ్వబడిగాని, మనచే జయింపబడి గాని, స్వాధీనము చేసుకొనబడి గాని యుండలేదనియు, ౧౮౫౭ అక్టోబరువరకు వాలాజావంశమునకు మనము బ్రష్టీలముగా ౧౮౦౧ సంధిప్రకారము తత్ప్రభుత్వము చేసినామనియు, అప్పటినుండియు, ఆప్రభువు

నకు యివ్వవలసిన ఆదాయభాగమును యివ్వ నిరాకరించుటచే ఆ సంధిని భంగపరచితిమనియు, ఇప్పుడు ఏహక్కుగాని, హోదాగాని, ఏమియును లేకయే మొండిగా వ్యతిరేకముగా మన మారాజ్యము ననుభవించుచున్నామనియుకూడ వాదించవచ్చును. ప్రజలు తెలివిలేటలు గలిగి తమ ఇష్టానుసారము తమ యభీష్టము తెలియజేసి నప్పుడు, దైవదత్తాధికారమును (ఆనాదినుండి పాలించుచున్న అధికారము) నిరంకుశప్రభుత్వమును నిర్మూలము కావించుటయందు నాకెట్టి అభ్యంతరము లేదు. కాని హిందూదేశము రాజకీయముగ నింకను అట్టిస్థితికి రాలేదు. అకాలముగను, అస్వభావికముగను నచ్చే అట్టి పరిణామమువలన నెట్టి లాభమును లేదని నా అభిప్రాయము. అట్టి పరిణర్తనము ప్రజలచేగాని, రాజవంశములు మార్చుటవలన గాని, విదేశమునుండి వచ్చునవిగాని, ఎట్టివైనను నాకు పెద్ద అభ్యంతరము లేదు. అవి అవసరమగుటచేతనే వచ్చెనని తలంచెదను. వంశపారంపర్య ప్రభుత్వము ప్రజల స్వాతంత్ర్యమును క్షేమమును అభ్యంతరపెట్టుచో అవి ఎట్టి పనికిమాలినవిని నా తలంపు. కాని అట్టి సందర్భమేమియును యిట లేదు. అజీముబా స్వతంత్రప్రభుత్వపు పదవిని కోరుటలో రాజకీయాధికారమును గాని, అందు మన ప్రభుత్వముయొక్క శాసననిర్మాణ, కార్యనిర్వహణాధికారమునందు జోక్యము కలుగజేసికొను నధికారముగాని కాంక్షింపజాలడు. వాలాజావంశమునకు ఎరుసను అన్ని సంద్యులలోను ఒప్పుకొనబడి, నిలుపబడిన వంశ పారంపర్యపు హక్కు నిర్వివాదనీయమై, నిరాశ్లేపణీయమై యున్నదేకూడ మాది అని వాదించబడనిదై అజీముబాకు సహజముగ చెందుచున్నది. తన స్వతంత్రప్రభువు హోదాను ఒప్పుకొనమని అడుగుటలో, అతడు, వాలాజావంశమును నాశన మొనరింపవద్దని, ఖండితముగా తెల్పుచు, నిలువజెట్టుడని కోరుచున్నాడు. ఆవాలాజావంశము ఉండునట్లయితే ౧౮౦౧ సంధిచేతను పూర్వపు సంద్యులలోని అనుమాలపు షరతులవల్లను 1 హక్కులను పొందినట్టి ఒక రాజవంశము అయి యుండును. లేనిచో

నాశనము ఆగునట్లయితే, కర్ణాటకరాజ్యపు సివిలు మిలిటరీ పరిపాలనమునకును, తద్రాజ్యాదాయమునకును మనకు గల హక్కుగూడ సున్నచుట్టి నాశనమై పోవును. ఉండేటట్లయితే, యిరువురి హక్కులును నిలువవలయును. పోవునట్లయితే యిరువురిని అంతరింపవలయును. అట్టిచో, మన ప్రభుత్వమువారు అట్టివిధముగ బహిరంగ ప్రకటన కావించి తద్రాజ్య స్వతంత్రప్రభుత్వ వహింపవలెను. అట్టి ప్రకటన చేయుచు, ప్రభు వెదురు అను సందేహము యిప్పుడుగాని యికమందుగాని లేకుండునట్లు నిశ్చిత్తిచేయుట ఆవరణలో పరిపాలకులైన ప్రభుత్వముయొక్క విధియై యున్నది. శాస్త్రప్రకారము పరిపాలనాధికారులను, నిజమునకు సార్వభౌమాధికారులును అయిన బ్రిటిషువారికి యీరాజ్యము వారసులేని కారణముచేగాని, లేక నబాబుల రాజద్రోహ కారణమువలన గాని సంక్రమించినట్లు ప్రకటన రాజీగారిపేర చేయవలసి యుండును. ఇంతవరకు యిట్టి ప్రకటన చేయబడదు లేదు. ఇకముందు చేయబడనుబోదు. అయ్యది సాక్షాదబద్ధము కావున కర్ణాటకరాజవంశము నశింప లేదు; బేవారసు కాలేదు. ఇంతిలో అట్లు కాగలదరియుచోదు. యజమాని లేనపుడు మన మాక్రమించి యనుభవించుటచే గాని, యజమానియుం

డియు హక్కువాదని వాదించుకుండుటచే గాని సంక్రమింపగల హక్కు మన కేమాత్రమును యీవిషయములో లేదు. ఏలన గతించిన నబాబుగారి మరణమువరకును అతని స్వతంత్రప్రభుత్వముగాని, మన మారాజ్యపరిపాలనకుట్రవీలమై యుండుటను గాని ఎవ్వరు ఆక్షేపింపలేదు. మఱియు అంతరించుండియు, తద్రాజ్యమునకు సక్రమపు వారసుడు ఎడతెగక తనకు స్వతంత్రప్రభుత్వ హోదాకై గల హక్కునుగూర్చి వాదించుచునేయున్నాడు. కావున అనుభవస్వాధీనాధికారములు వాలాజావంశీయులకే యున్నవి. తద్వంశము అంతరింపవండగనే నబాబుహోదాకును రాజ్యాదాయమున వారికి గల భాగమునకును ఎవ్వరికిని హక్కులేదని మనము చెప్ప సాగితిమేని సంధులను భంగపరచినవార మగుదుము. ఆకారణముచే తద్రాజ్యపు సివిలుమిలిటరీ పరిపాలనములు చేయుటకు మిగతా ఆదాయానుభవమునకును మనకుగల హక్కుగూడ అంతటితో అంతరించుచున్నది. కాని న్యాయమే ట్లున్ననూ మనము మాత్రము యధాప్రకారము ఎట్టికొడుమయూ లేక పరిపాలనచేయుచునే యుండవచ్చును. కాని లార్డుహాలెస్ “హక్కులేని అధికారము అసహ్యము. అట్టిది క్రమముగ కృశించి తుదకు నశింపగలదు” అని చెప్పినట్లు జరుగగలదు.

ఆరోగ్యప్రార్థనా నవరత్నమాలిక

రాజా మంత్రప్రగడ భుజంగ రావు గారు

జినకుం డర్మిలి మీఱు నందనుల రక్షాశిక్షలం జేయు పో
ల్కిని నీరేడుజగంబులక నిజకృపాలీలాకటాక్షంబులక
ఘన దుర్వార మహోగ్రశాసనములక రక్షించి శిక్షింపఁగా
నిను దక్కంగ నధీశుఁ డెవ్వఁ డీక నోనేతా! జగన్నాయకా!

శా. నీయాజ్ఞం బ్రభవిల్లు నెల్లజగముల్ నీయాజ్ఞ వర్ధిలెడున్
నీయాజ్ఞా విలయంబుఁ గాంచునట! తండ్రీ! చిత్రమా! నాకు, నా
ప్రాయంబొప్పుఁ గృపార్ద్రమై, మృదులమై, భాసిల్లి యేతీరునన్
నీయంతఃకరణంబు తీడ్చుమగునో నేతా! జగన్నాయకా!

శా. బౌనా! తత్త్వము మాకెటుంగఁబడె దేవా! శీతలాంభకణ
 స్నానంబుల్ ఘటించు నంబుదములోనన్ వజ్రమేర్పడ్డ చం
 దాసన్ మాయఘ సంచయంబున, భవచ్ఛాంతాంతరంగంబునం
 దే నిర్ఘాత మహాగ్రరోష మొదపున్ నేతా! జగన్నాయకా!

శా. నీకారుణ్య కటాక్షలోపమున నానెమ్మీనఁ దీవ్రామయం
 బేకాకారత నావహిల్లి హృదయంబెల్లన్ మహావ్యాకులం
 బై కంపిల్లఁగఁ జేసె, భానుమణియం దాక్రాంతసూర్యప్రభా
 నీకం బుద్ధతమై జ్వలించుకరణిన్ నేతా! జగన్నాయకా!

శా. నేడైన న్నను వత్సలత్వము మదిన్ నిండార వీక్షించి యీ
 వీడంబాపఁ దలంపుమయ్య! “మతి నిన్ వేధించు నీపాప మీ
 జాడన్, మత్కరణీయ”మే మనెదవో! సర్వేశ! నీపాదమం
 దే డెందంబిఁక నాకు నేటియఘ మోనేతా! జగన్నాయకా!

మ. అరయన్లెక్కయె నీకు మత్తనుగతవ్యాధిన్ నివారింప! నీ
 శ్వర! నీదివ్యకృపా నిరీక్షణ సుధాసారప్రవాహంబుల
 క్కొఱమై సోక, నపారఘోర భవరోగంబుల్ బ్రశాంతించు నే!
 నిరయంబైనను స్వర్గమై నెగడు నో నేతా! జగన్నాయకా!

మ. తొలుతంగల్గిన మస్సహవ్యధలు నీదుష్ప్రిపదాక్షిణ్య వీ
 ఊలసంహర్కముచేతఁ బోలుఁ గ్రమతన్ శాంతింపఁగాఁ జొచ్చెనో
 యలఘప్రేమనిధాన! నాకు నికఁ బూర్ణారోగ్యభీతుంబు సం
 ధిలఁజేయంగదవయ్య! మ్రొక్కెదనిదే! నేతా! జగన్నాయకా!

శా. సత్యంబింకఁ బరార్థచింత మది లేశంబైన లేదయ్య! నా
 కత్యంతంబు భవత్పదాంబుజయుగధ్యానంబె సర్వార్థ, మీ
 షీత్యాది ప్రకృత ప్రపంచకము నుచ్చిష్టంబుగాఁ జూచుచున్
 నిత్యంబున్ నిను నమ్మియుందును గదా! నేతా! జగన్నాయకా!

శా. నీపై నిశ్చలభక్తి నిల్పి నిను ధ్యానింపంగఁ బాపేఘముల్
 బాపంజాలు భవత్కథామృతము నాస్వాదింప, వీల్ చిక్కనీ
 యానన్దత్వము మాన్పి దేహమునఁ బూర్ణారోగ్యముం గూర్చుమీ!
 నీపాదాబ్జము నమ్మినాడనుజమీ! నేతా! జగన్నాయకా!

భారతీయ చిత్రకళ*

తలిసెట్టి రామారావు గారు, బి. ఏ.

చిత్రలేఖనము ఊహించుట

అజంత చిత్రకారులు ౬౪౨ వ సంవత్సరమున తమరంగులను, కుంచెలను విడిచిన నాటినుండియు సుమారు ౧౫౭౦ వ సంవత్సరము వరకు—అనగా ఆర్యురు చక్రవర్తి చిత్రరచనను ప్రోత్సహింపరచిన వరకు—హిందూ దేశమున రచింపబడిన చిత్రపు లెచ్చుటను గానరాకపోవుట యాశ్చర్యము. మిక్కిలి యభివృద్ధి చెందగల కళావీజము లజంతచిత్రములందు గలవని కళావిమర్శకు లభిప్రాయపడియుండ చిత్రలేఖన మొక్కపరి ఊహించి యుండదు. పర్షియాదేశపు చిత్రవిధానముల విదేశీయులు ప్రవేశపెట్టిన వెంటనే నాటియందు హైందవులు ప్రవీణులగుటవలన వీరీవిద్య కచ్చుటచ్చుట జీవమును బోసి యీవేయి సంవత్సరములు నేదో యొకవిధమున బోషించి యుండిరని యూహింపవచ్చును. లేనియెడల చిత్రవిద్య యన్న నేమియో యెరుగనివారు కొంత ప్రవీణత గలిగి యుండిన విదేశపు చిత్రకారులతో వారి విద్యయందు సమానులుగ నుండజాలట యసంభవము. ఇందుకు కొన్ని నిదర్శనములు కలవు:

శ్రీ తలిసెట్టి రామారావు గారు

౧. పదునైదవ శతాబ్దమునకు జేరిన జైనమత గ్రంథములయందు కొన్ని చిత్రపులు కానవచ్చుచున్నవి.

* ఇది శ్రీయుత తలిసెట్టి రామారావుగారు రచించిన 'భారతీయ చిత్రకళ' యను గ్రంథమునందలి ఆరవ అధ్యాయము. ఈ గ్రంథము ఆంధ్రగ్రంథమాలయం దచిరకాలమున వెలువడనున్నది. ఇందు భారతీయచిత్రకళచరిత్ర—ప్రాగంభదశనుండియు ఇప్పటివఱకు గల చిత్ర-యంతయు సంక్షేపముగ రామారావుగారు వ్రాసియున్నారు. భారతీయందు కొన్ని మానములనుండి ప్రకటితములగుచున్న హాస్యచిత్రములు వీరివేయని భారతీపాఠకులకు తెలుపుట కంతయు సంతసపగుచున్నది.

—సంపాదకుడు, భారతి.

౨. ఈ కాలమున దశ్యంతు అనే చిత్రకారు డుండెనని నిదర్శనములు కలవు.

3. తారానాథుని చరిత్ర.

ఇదివరకు జెప్పినట్లులు హిందూదేశపు చిత్తరువులన్నియు గోడలమీద వ్రాయబడుటవలన కాలవాహిని యందలి కొట్టుకొనిపోయెను. గ్రంథకర్త లీకళాచరిత్రము నెన్నడును వ్రాయ దలపెట్టక పోవుటవలనను, తక్కిన గ్రంథములందెట్టియాధారములును గానరాక పోవుటవలనను, ఈకాలపు చిత్రరచననుగూర్చి విశేషము తెలియకున్నది. అచ్చటచ్చట తలయెత్తినను, మొత్తమున నీవిద్య యనేక కారణములవలన క్షీణించెను.

భావయందు, మతమునందు, ఆచారమునందు, వేషమునందు, సాంఘికజీవనమునందు హిందువులతో నెట్టి సంబంధములేని మహమ్మదీయు లీదేశమును జయింప మొదలిడిరి. హిందూనృపులందు గొప్పవారు లేకపోవుట వలన దేశమున నుత్సాహము సన్నగిలెను. గుప్తులకాలమున నన్నివిద్యలు నెంత యభివృద్ధికివచ్చెనో యిప్పుడంతతగ్గెను.

ప్రజల మతమునందు గొప్పమార్పులు జరిగెను. చాల శతాబ్దములు దేశమున నాదరింపబడిన బౌద్ధమతము కలహముల వలనను, గొప్ప మతప్రచారకులు లేకపోవుటవలనను క్షీణించుచు వచ్చెను. హిందూమతము బౌద్ధమతసంపర్కమువలన గొంత సంస్కరింపబడి నూతనరూపమున బ్రజ్వరిల్ల సాగెను. మతమున చిత్రలేఖనమునకు జోటి వ్వని మహమ్మదీయు లాధిపత్యమును వహించిరి. ఈకారణముల వలన బౌద్ధులచే ముందుకు లేబడిన చిత్రలేఖనము బౌద్ధమతముతో క్షీణించుటయే కాక వేరురూపమున వైనను మరల లేవజాలకపోయెను. హిందూమతము చిత్రకళను బ్రోత్సాహపరచునదైనను ఈవిషయమున నెట్టియుత్సాహమును కలిగింపజాలక పోయెను. చిత్రకళ ఖంఠెలను, పర్ణములను బరిత్యజించి, యిసుప పనిముట్టు

లను, శిలలను సహాయములుగా గొనెను. ఎలిఫెంటా, ఎల్లోరా, బొరొబుదరు లందలి శిలానిర్మాణములను పాడ హిందూమతము ఎట్టిచిత్రకళకు ప్రోత్సాహకారియో గోచరించును. ఇట్టి మహాశిల్ప లీ కాలమున నుండటయు చిత్రకళ పూర్తిగ మాయము కాలేదనుటకు మరియొక నిదర్శనము.

హిందూదేశమున చిత్రరచన యున్నతదశయందుండుకాలమున నలువైపులనున్న దేశముల కన్నిటికిని వ్యాపించెను. ఈకాలపు చిత్తరువులు మాతృదేశమున గానరాకపోయినను తురుష్కస్థానము, తిబెత్తు, నేపాళములందు హిందూవిధానములను తత్తద్దేశీయ రుచులను అనుసరించి మార్పుజెంది యభ్యసించబడెను. వీటిని బరిశీలించిన నీ కాలపు హైందవచిత్రరచనను గూర్చి మనకు గొంత బోధపడగలదు.

౧౮౬౬ వ సంవత్సరమున డాక్టరు స్టేయిన్, గ్రున్ చెడెల్ పండితుడు, డాక్టరు లీకాక్ చైనాకు జెందిన తురుష్కస్థానమునందలి 'టాక్లమాకెన్' యెడారి యందనుకచే గప్పబడియుండిన పురాతనసాధములను గనిపెట్టువరకు నే యాధారములును లేకయుండెను. వీటియందు లభించిన వివిధభావల గ్రంథములందు పెక్కుచిత్తరువులు కలవు. వీటిని పండితు లింకను పూర్తిగ బరిశీలంపలేదు. కాని యివియన్నియు ఏడు, ఎనిమిది శతాబ్దములకు జెందినవియు, చిత్తరువులలో నధికాంశ మజంత విధానముల ననుసరించి యున్నవనియు, నిందు గ్రీకు, హైందవ, పర్షియను, చైనీయ నాగరికతలు మేళవించినవియు జెప్పవచ్చును.

చైనా పర్షియా దేశములందు హైందవకళ యెట్టి మార్పులను జెందెనో డెండెన్, ఉయిలిక్, నందలి చిత్తరువులవలన స్పష్టముగ దెలియగలదు. అచ్చటనిర్మాణములన్నియు క్రీ. త. ౭౯౦ వ సంవత్సరమున జనభూస్థములైనందున నీచిత్తరువు లాకాలమునకు బూర్వము వ్రాయబడినవగుట నిశ్చయము.

ఇరువురు పురుషులు గుఱ్ఱముమీదను, లాట్రేయ మీదను గూర్చిని యున్నటులు గలదు. అనలోకి కేశ్వరుని తాంత్రిక చిత్రము తిబెత్తు దేశీయుల చిత్ర నిర్మాణవిధానమును తెలియజేయును. పర్షియా దేశపు వత్సరృజ బోధి

సత్త్వవిగ్రహమున భావము, నాలుగు భుజములు మ్రోందములై యుండ చిత్రరసన స్పష్టముగ పర్షియాదేశమునకు జేందియున్నది. ఇచ్చట గల జలకన్యక అన్నిటినిమించిన మందరమైన చిత్రపు. ఖోటాను భూములను సారవంతములుగ జేయుటకు విధవయైన నాగులరాణి నొకమంత్రి వివాహమాడెనని, హుఆన్ త్సాంగు

వ్రాసెను. ఈ కథ యాచిత్రమునకుజేందినదై యుండ వచ్చును. చిత్రలేఖనము, అలంకారములు అజంత చిత్రపులను బోలియున్నవి ముఖముచిత్రము చైనీయులు, దీనిప్రక్కనున్న యిరువురు పురుషుల చిత్రములును, వెనుకభాగమున నున్న బుద్ధునివిగ్రహమును నిస్సంశయముగ హిందూదేశమునకు జేందినవి.

పూర్వకాలమున చైనాదేశపు రాజకన్యకు ఖోటానురాణి తన శిరోజములందు పట్టుపురువుల గూళ్లను.

దాచి తనరాజ్యమునకు దెచ్చెనని యొక కథ కలదు. ఈరాణియొక్కచిత్రము వెడల్పు కేఖలతో మోటుగ వ్రాయబడి యున్నను మందరముగ నున్నది.

తొమ్మిదవ శతాబ్దమున పాడైన 'ఇదికుత్తెహాహి' నగర ప్రాంతమున. చైనా దేశీయులు బౌద్ధసన్యాసుల నందరిని జంపి వైచిరి. ఇచ్చట లీకాకొగారు కొన్ని చిత్రపులను సంగ్రహించిరి.

ఈ చిత్రములవంటి వాని నిప్పటికిని తిబెత్తున వ్రాయుచున్నారు.

యార్ఖోటా యందును, చిక్కున్ కోల్, టాయోఖ్ లందును లభించిన చిత్రపు లన్నియు మ్రోందన విధానముల ననుసరించి యున్నవి.

భారత చిత్రరచన మొదట ఖోటానుకు వ్యాపించెను. అచ్చటనుండి కొరియాద్వారా జపానుకు ప్రవేశించెను. కబోధ, ధర్మకుయను నిరువురు భారతసన్యాసులును, అటుపిమ్మట ౬౦౫-౬౦౬ సంవత్సరములలో చైనాదేశీయ యొద్ది ప్రక్రవర్తియొక్క దర్బారున నుండిన 'బజ్జు' యను చిత్రకారుడును, ఈతని కుమారుడును 'వెయిఞ్చైసాంగ్'ను ఈ విధానము లచ్చట వ్యాపించుటకు కారకులైరి. బజ్జుయు, నాతని కుమారుడును బౌద్ధ చిత్రకారులుగ బ్రసిద్ధిపొంది యుండిరిని చైనాదేశపు విమర్శకుల యభిప్రాయము.

ఈ చిత్రపు లన్నిటియందును రేఖ ప్రధానమున వహించెను. జపాను చైనాలందు చిత్రలేఖన మంతకు ముందు లేదని చెప్పజాలము. బ్రిటిషు మ్యూజియము నందు గల నాల్గవశతాబ్దమునకు జేంది 'కు యెదిహి'చే రచింపబడిన చిత్ర మిట్టి యూహకు తావీయదు. కాని హిందూవిధానములు బౌద్ధుల సహాయమున నీదేశము లందు వ్యాపించి యాదరింపబడి పురాతన దేశీయకళను చాలవరకు మార్చగలుగు నిశ్చయము.

ఇతరమతముఁ నుండి హిందూమత మనేకాంశము లు గ్రహించెను. ఇట్లులేనై హైందవకళ యెంతోపష్పదై నను పరదేశ రచనను నీరసభావమున నిరూపించెను. గ్రీకువిధానములు గాంధారశిల్పమున గానవచ్చుచున్నవి. అజంతయందు చై నావిధానములు కొంతవరకు గలవని కొందరి యభిప్రాయము.

దగ్గరనున్న తిబెత్తు సేపాళమలందు హైందవకళ యెట్లును విజృంభించెనో యిక జాతము.

చిత్రకళ నభ్యసించునంతటి యభివృద్ధి తిబెత్తు చెండకపూర్వమే సేపాళము హిందూవిధానముల నభ్యసించెననికాని యిప్పు డీచిత్రపు లంతగా లభించుటలేదు.

ధనాగ్రసమునకును, ప్రాగ్ధనమును తిబెత్తునందెప్పటి కిని చిత్రరచన విశేషముగ జరుగుచున్నది. గోడలమీదను, కాగితములమీదను వ్రాయబడుచున్న సుటంకాలనుపతాకములమీద విశేషముగ చిత్రములు కానవచ్చుచున్నవి.

ఈ చిత్రపులం దెక్కువ ప్రత్యేకనియమ బద్ధములుగ వ్రాయబడును. ఒక సమకాల చతుర్భుజమును వ్రాసి దానిని నిశివిగీతలవలనను, అడ్డగీతలవలనను అనేక సమభాగములుగ విభాగించెదరు. ఇం దేయేభాగమున నేయేయంగ మండపకానో యటులు నియమము దాటక వ్రగహమును వ్రాసెదరు. ఇట్టివి భావోదయమునకు దావీయకపోయినను వర్ణలేపనమున బ్రసిద్ధి చెందుచున్నవి. రంగులు గాఢముగను, పొందికగను ఉండును. నీలియు, నలుపును కలియుచోట లేపనము మనోహరముగ నుండును. హైందవాచారముసారము విచరము లన్నియు నతి స్పష్టముగ గానవచ్చును.

చిత్రప్రదర్శనశాలలందుగల పతాకములందెక్కువ పదునేడవ శతాబ్దము, తరువాతికాలము నాటివైనను, 'చ్యూ-జు' నందు లీకాక్ గారికి లభించినవిమాత్ర మేని మిదివశతాబ్దము నాటివి. ఇంతకు బూర్వముకూడ నిట్టి పతాకములపైని చిత్రపులను రచించుచుండి రనుటకు నిదర్శనములు కలవు. బ్రిటిషు మ్యూజియమునందు గల పట్టుపతాకములన్నియు మంచినీటియందు నున్నవి. ఇవి బౌద్ధమతమునకు జేందినను, చిత్రరచనయందు చైనాచిత్రములను బోలియున్నవి.

ములను బోలియున్నవి. తక్కిన పతాకములందుపలె వీటి యందును వర్ణలేపనము మనోహరము. నూలుతో నల్ల బడిన పతాకము లనేకములు కలవు గాని ఇవి యంతయుండ రముగ లేవు. ౧౧ వ శతాబ్దమున నాలందయందు బుద్ధుని, బోధిసత్వులచిత్రములను బట్టలపై జీతించిరని కలదు. కాన హిందూదేశమునందు నిట్టివి వ్రాయుటయు గలవని చెప్పవచ్చును.

బౌద్ధమత పతన కారణములలో బౌద్ధత్వ మొకటి. గౌతముడు మరణించిన కొలదికాలమునకే బౌద్ధమతమున నీ యవగుణము ప్రవేశించెనని మధుర యందలి శిల్పములు చాటుచున్నవి. ఈ జాతికి జేందిన చిత్రపులుబుద్ధుడు కాని కాగలించుకొనునటులు ప్రాశస్త్యనందు గలదు. ఇది కడు హేయమైనది.

ఈ చిత్రపులందు రూపచిత్రములు (Portraits) చాల నుందరమైనవి కలవు. ఇందు తిబెత్తు లామాలచిత్రములు రెం డెంచత్తగవి.

రష్యాకు జేందిన మంగోలియా యందు కూడ బౌద్ధ చిత్రములు భారత కళావిధానముల ననుసరించి చిత్రించ బడినవి. హిందూదేశమున "క్షీతిపతి" యనియు, చైనా యం "దాయుస్సునిచ్చు దేవు" డనియు, జపానునందు "సౌఖ్యప్రదాత" యనియు బ్రసిద్ధి గాంచిన వృద్ధుని చిత్రపులు, పూర్వజన్మమున బుద్ధుడొక రాక్షసియై యనే కులను జంపి తుదకు పశ్చాత్తప్త డయ్యెనను కథను తెలియజేయు చిత్రపులు ఇందు ముఖ్యములు.

ఈ కాలపు బౌద్ధచిత్రము లిందుమించుగ నన్నియు నిట్టివగుటచేతనే వీటియందు జీవకళ తక్కువగ నున్నది. వేలకొలది సంవత్సరము లాక్షేపిండుకాలమున చిత్రములు వేరువిధమునందుల యసంభవము. కాలము ననుసరించి మారుచుండు భారతీయ చిత్రరచన విదేశములందు పాదుకొనినను, ఎక్కువవత్సరమును జూపజాలకపోయెను. దీనికి ముఖ్యకారణ మాదేశములందలి కళాభ్యాసపల భావశూన్యతయై యుండవచ్చును.

ఇప్పుడు కానవచ్చు సనాతన సేపాళ చిత్రము లన్నియు తిబెత్తు చిత్రములను బోలియుండును. ఇవ

న్నియు బాధమతమునకు జేందినవి. ప్రాన్యసం నిట్టి చిత్తరువులు పది కలవు. మత్స్యేంద్ర లేక పద్మపాణి యను మారుపేరులుకల యవలోకితేశ్వరు నారాధించు భక్తుల యుత్సవమును తెలియజేయునది యిందు ముఖ్యము. ప్రకృతి దర్శనజ్ఞానము దీనియందు కానవచ్చుచున్నను, హైంశవ కళాచర్చయం దిది యెన్నిధమునను ఉపయోగ కారికాదు. ఇదికాక తాంత్రిక చిత్రము లనేకములున్నవి. వీటియందు చిత్రకారుని అలంకారజ్ఞానము గోచరించుచున్నను, కళాజ్ఞానము మాత్రము కాన్పింపకున్నది.

కలకత్తాయందును, కేంబ్రిడ్జియందును చెందుపురా తన గ్రంథములు కలవు. వీటియందలి చిత్రపులు గణం పదగినవై నను విమర్శన కాగజాలవు. వీటికాలమును నిర్ణయించుట సాధ్యము కాకున్నది. ఇది పదునొకండవ శతాబ్దమునకు జేందినయెడల తారానాథుడుచెప్పిన ధీమనుని పశ్చిమవిధానమునకు జేందినవై యుండవచ్చును.

కేంబ్రిడ్జి గ్రంథమున సింహళదీప్తిపపు-జంబాలుని (ధనదేవుడు) చిత్రమొకటి కలదు. స్వప్నముగ నిది భారతదేశమునకు జేందును

సింహళమునందు పూర్వము పెక్కుచిత్తరువులుండెను. పండ్రెండవ శతాబ్దమున 'పలొన్నారున' యందుల 'మహాదమమకాయ' దేవాలయపు గోడలమీద కొన్ని జాతక కథలు చిత్రింపబడెను. వీటికాలమును నిశ్చయముగ జెప్పటకు సాధ్యముకాదు. బహుశః పండ్రెండవ శతాబ్దమునకు పూర్వము 'నిస్సంక మల్ల రాజా' నీగిరియ చెంతనున్న 'దంబుల్ల' శిలాదేవాలయమును బాగుచేయించినప్పు డిందుగల చిత్తరువులు వ్రామబడియుండును. ఈ దంబుల్ల దేవాలయమునందు విజయోడు సింహళమునకు వచ్చుట, మహేంద్రుని మతబోధ, దుత్తరామిని ఏలాలల పోరాటమునుగూర్చిన చిత్తరువులు-సుందరమైనవి-కలవు.

పానకాంక్ష

కొల్లూరి భర్తారాయకవి, బి. యే.

దాహపీడితమైన తేత్రంబు గగన
దత్తకాలాంబువులఁ గొని, తక్కుజలము
నిచ్చును పిపాసనొందెడు వృక్షములకు;
నాల్కు తడియారగా పవనంబు జలధి
నుండి శీకరంబులఁ గొనుచుండు;

నట్లే,—

త్రాగుఁబోతుఁ దనము త్రొక్కరాని మార్గ
మనుచుఁ జెప్పదు రేకాని, విననవార
లెవ్వరును లేరు!—ప్రకృతిలో నిమిడియున్న
నీతిపాటించి, కాలనిర్ణీతతటముఁ
జేరునంతవరకు, ప్రేయసీ, త్వడీయ
వదనకౌముదీ దత్త నిర్మల సుధాంబు
పానవిస్మృతజీవినై పరము మరతు!

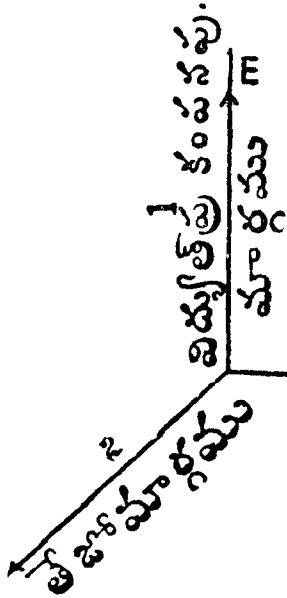
ఐదవ రామన్ మహాశయములు

మండాది రామనాథం గారు

యమ్. ఏ., డి. యస్.సి. (ఆన్స్), యఫ్. ఆర్. యస్.

(వెనుకటిసంచిక తరువాయి)

పదార్థ విజ్ఞానశాస్త్రవిషయమై నే జెప్పునది ఇంకను ముగియలేదు. ముగియ జెప్పుటకు నా యలవియగునా? నా ప్రయత్న మంతయు పైపైన పదార్థ విజ్ఞానశాస్త్రవిషయము

$$\text{rot } E = - \frac{1}{c} \frac{\partial H}{\partial t}$$

$$\text{rot } H = \frac{1}{c} \frac{\partial E}{\partial t}$$

వీని నుండి

$$\nabla^2 E = \frac{1}{c^2} \frac{\partial^2 E}{\partial t^2};$$

$$\nabla^2 H = \frac{1}{c^2} \frac{\partial^2 H}{\partial t^2}$$

అను సూత్రములును పొందబడినవి.

3
H = అయస్కాంతపు కంపనపు దిశ

యమై పాఠకులు తెలిసికొనవలెనని. అదియును ముందు నే జెప్పబోవు రామన్ మహాశయముని పరిశోధనల నర్థము జేసికొనుట కుపకరించుననికూడ భావము.

Faraday తర్వాత, Magnetism ను, Electricity ని, Light ను గణితశాస్త్రగృహ సూత్రములతో బంధించినవాడు. Maxwell మహానీయుడు. ఆ సూత్రము లిందు పొందుపరచెదను. అర్థముచేసికొనె గువారల కుపకరించును.

$$\text{div } E = 4\pi\rho$$

$$\text{div } H = 0$$

వీని భావమేమన: Faraday భావములే నిజమైనయెడల, ఆకాశమందు విద్యుత్ ప్రకంపన మొనర్చి తిమా పరస్పరము ఒకదాని దెసకు ఒకటి 90° ల కోణము (సమకోణము) చేసికొనుచు ఆకాశమునందు విద్యుత్ ప్రకంపన మొక చెంప, అయస్కాంత ప్రకంపన మొకవంక కలుగుచుండ, ఈ రెండును కలిసి వీటిరెంటికి సమకోణము చేయుచున్న దెసను ఈ సంయుక్త ప్రకంపనము, ఒక నిశ్చితమైన గమన వేగముతో వెడలిపోవునని. ఈ నిశ్చితమైన వేగమును గురింపగా అయ్యది తేజస్సున కిదివరకు నిర్ణీతమైన వేగమునకు సరిపోయే. ఎంత ఆశ్చర్యము? Maxwell ముందంజవేసి తేజాశ్విణము లనగా మరి ఏవో కావు. అయ్యవి ఈ అయస్కాంత, విద్యుత్ సంయుక్త ప్రకంపన మనునది ఆకాశమున బరువెత్తుబయ్యే యని చెప్పె. మూడు శాస్త్రములును ఒక్కచోట ముడివేయబడినవి. ఇక్కడ నే నాగవలయును. ఆగుట యేకాదు; మరల వెనుకకు వెళ్లవలసిన యవసరము కలిగినది. ఉష్ణ శాస్త్రమును తేజాశ్వాస్త్రమును ఇంద్రియ స్పృగజావశ్యకతనుండి ఎట్లు విముక్తిపొందినవో మనకు తెలియవలసిన యదను వచ్చినది.

తేజస్సుయొక్క నిజతత్వము నా రయు ప్రయత్నములు 17 వ శతాబ్దమున నారంభమయ్యె నని నుడువవచ్చును. అయ్యది తేజస్సునకు గమనవేగమున్నదని తెలిసికొనుటలో ప్రారంభమైనది. బృహ స్పత్రిగ్రహముచుట్టు తిరిగెడు చంద్రగ్రహ మునకు లెక్క వేయ గా కొంచెము హెచ్చుతగ్గులు వచ్చుచుండెను. అప్పుడు తేజస్సునకు సెకండుకు 1,87,000 మైళ్ల చొప్పున గమనవేగ మున్నదని ఒప్పుకొన్న యెడల లెక్క సరిపాయెను. అటు తర్వాత ఇతరప్రయోగము లీప్రయోగము ను న్ని పరచినవి.

మనము మారు తేజస్సు తెల్లగా నుండునుగాని అయ్యది నిజము ఏడురంగుల సమ్మేళనమని నిరూపింపబడినది. తెల్ల కిరణమునుండి, ఏడురంగుల స్పెక్ట్రమును, ఏడురంగులనుండి తెల్లకిరణమును తేల్పింప బడినవి.

అయిన తేజస్సేమిటి? అదేమైన వస్తువా? లేక అణువులా? అని ఈలాగంటి ప్రశ్నలు బయలు దేరినవి. దానికి, ఆకాల మునందు, ప్రకృతిశాస్త్రమునందు నిరం

కుశాధికారము నందిన Newton మహాశయుడు తేజ స్సు నీతీరున విర్ణించెను. మండుచున్న వస్తువునుండి నూ త్కములగు అణువులు బయలుదేరి మన కంటిలోపడుట వలన తేజస్సుగణము కలుగుచున్నదని చెప్పినాడు. ఈతని యధికారమే అతని సమకాలికుడైన Huyghens యొక్క యాహాను బయటికి రానిచ్చినదికాదు. అందువలన నిజతత్వము తెలియబడుట ఆలస్యమయ్యెను. మైగెన్సు (Huyghens) యొక్క అభిప్రాయ మేమన తేజస్సుననిచి ఆకాశ మనునది. ఇయ్యది యీ తేజస్సుకొరకై సృజింపబడినది. ప్రకంపన చెంది యాప్ర కంపనము అలలమాలముగా స్థలస్థలమునకు మారుటయే తేజస్సుని భావించినాడు. ఇయ్యది శబ్దప్రచారమునకు బోలికగ నున్నది. శబ్దమేదైనపదార్థము Matter వలెను.

పరిశోధనాగారము

ప్రకంపనమొందిన గలుగుచున్నది. తేజస్సు పదార్థము కానట్టి యాకాశప్రచారము వలన కలుగుచున్నది. అట్టైన రెంటిస్వభావ మించుమించుగా నొకటియైన శబ్ద మును గోడకావలనుండి గూడ విసుచున్నాము. శబ్దమా టంకముల చుట్టి తిరిగి వచ్చి మనకర్గముల బ్రవేశించుచు న్నది. అదేరీతిగ నీతేజస్సు, ఒకవస్తువు దానికడ్డముగ నున్నదానిని లిప్పించుకొని మనకంట నేలబడదు? అని సహజమైనప్రశ్న నడుగవచ్చును. ఇయ్యదియే అలల యాహాకు దుస్తరమైన సమస్యగా గన్పట్టెడి. అయ్యది యను గడువిబడియెను.

అదియెట్లన? అలయనగా కొంచెమర్థము చెప్ప

ఈపటమును చూడుడు. A నుండి B దెసకు ఒక ప్రకంపనము చెడలిపోవుచున్నది. దీనిలోనుండు చతు త్కారమును జూచితిరా? ఏచోటనైన నీ ప్రకంపనము ఏపదార్థమున నయ్యది చెడలుచున్నదో ఆపదార్థమునకు గలుగజేయునవస్థ మరికొంతమార్గము బోయిన నదేరీతిగా గలుగజేయుచున్నది. చూడుడు: M. N. అనుచోట్ల నొకటేస్థితి యున్నది. నూత్నుబుద్ధులగు పాఠకు లిట్టివి మరియెన్నియేని గుర్తించగలరు.

ఇట్టిస్థితులమధ్యనుండు దీర్ఘత (పొడవు) అలయొక్క రకమును దెలుపుచు నాయల కదియెచ్చటనైనను పొడవు నందు సమానతను దాల్చు చున్నది. దీనిని "అలపొడవు" (Wavelength) అని పిలుతుము. శబ్దముయొక్క

యలలకు లేజస్సునకు గలభేద మియలపొడవునందే యు న్నది. శబ్దముయొక్క యలపొడవును మనము కొలతకట్టచే గొలువనవచ్చును. లేజస్సునకన్ననో, మీరు కొలువగలిగిన చిన్న మిగిలినాటరును దీనికొన్నను దానిలో పైతము వేల కొలది యలలున్నవన్న మీ రాశ్చర్యమనస్సుల రమ్యై దరు. మికంటితో నట్టియలను జూచుట యసాధ్యమని భావించురు. భావించిన భావించురుగాక; ఇట్టిభావన కిదివరకే ప్రఖ్యతర మొసంగితిని. కావున అలయొక్క ప్రాప్యతవలన శబ్దమునందున్న వక్రగమనమును లేజస్సు నందు కనుగొనుట సులభముగాను. కాని, దానికి తగిన (Suitable) ఆటంకములనుంచిన నాయాటంకపునీడలో అలలయూహ ప్రకారమునిర్మితమైనవెలుగుగీతలు (Bright bands) చూడబడినవి. లేజస్సుగూడ నాటంకముల చుట్టు ను పంగలదని నిశ్చయింపబడినది. దీనితో న్యూటన్ మహా కేయాని (Emission theory) రంగమును వదలిపెట్టెను.

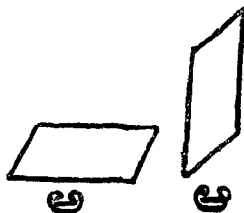
ఇప్పుడు మీ చక్షురింద్రియములతో జూచిన తెల్లరంగునందు విభజింపబడిన యేడురంగులను గూర్చి మరింత విస్తృతముగ జెప్పగలను. నేనిదివరకు అలపొడవు ను బట్టి యలయొక్కరకము నిశ్చయింపబడునని చెప్పి

తనిగదా! ఈయేడురంగులు నేడురకముల యల లను కలిగియున్నవి. వాని పొడవులు కొలువబడి నవి. కావున మనచక్షురింద్రియము యేరంగును యేరంగుగా బిలిచినను బిలువకున్నను దాని యలపొడవు మన నేత్రస్వభావముపై యాధారపడదు. మనయింద్రియ స్ఫురణావశ్యకతనుండి లేజస్సు బహిర్గతమయినది.

ఇంకను లేజస్సుకు గురించి కొంత చెప్పనలసియు న్నది. అలలలో రెండురకములున్నవి. మైనమాపబడిన పటమునందు ప్రకంపనము (Disturbance). అది చెడలిపోవు A. B. మార్గమునకు ప్రతిచోట నడ్డుముగా గలుగుచున్నది. ఇయ్యదియే మరియొకవిధముగా గూడ గలుగవచ్చును. ఈ ప్రకంపనము మార్గమునకు నిలువుగా గూడ జరుగవచ్చును ఈక్రిందిపటమును దిలకింపుడు

ఒకచోట పదార్థము (Medium) దీర్ఘింపబడి నది, మరియొకచోట సంకుచింపబడినది. మొదటిరక మును "Transverse vibration" అని పిలుతురు. రెండవదానిని "Longitudinal vibration" అని పిలు తురు. శబ్దము గాలిలో రెండవరకపు ప్రకంపనముచే కలుగుచున్నది.

లేజస్సునందు ప్రకంపన మెట్లుకలుగుచున్నది? మొదట నిలువుగా కలుగుచున్నదని యూహించిరిగాని తరువాత ప్రయోగములవలన Transverse అని నిర్ణ యింపబడినది. దాని నిట్లు వర్ణించెద. 'అ' 'అ' అనునవి

రెండుకన్నములు. ఒకదొంగ "అ" యను కన్నమునద్దకు వచ్చినాడు. దానిదగ్గరకు వచ్చినప్పుడు అది నిలువుగా నుండినను మరేవిధమున నుండినను దానిలోనుండి దూరి పోవున్నప్పుడు యతనికున్నది.

సరే. ఒకసారి కన్నములో దూరినాడా యతని న్నేచ్చ మితమును పొందుచున్నది. ఎదురుగానున్న కన్న ములోనుండి గూడ వెళ్లవలెనన్న యాకన్నముగూడ

మొదటికన్న మెట్లున్నదో యట్లున్న నేగాని వెడలలేదు. పట్టుముగో గనుపర్చినట్లుండే “అ” అను రెండవకన్నము నుండి దూరము దుర్లభము. లేజర్లవ్యవస్థించుచుచు నిట్లు నిరూపింపబడినది. స్వేచ్ఛగానున్న లేజర్లున్నదను కొనుడు! దానిని మనమున నెట్లుహించెదనగా నది పోవుకూర్చునకు చుట్టును Transverse ప్రకంపనమున్నదనుకొనును. మొదటి కన్నమునకు బదులు Tourmaline అనుస్ఫటికము నుంచుదు. దానిపై యా లేజరుపడునగు దొంగవానికున్న స్వేచ్ఛత యా లేజర్లు నకు పైతమున్నది. దానిలో బ్రవేశించిన పిదప స్వేచ్ఛ

ఉపన్యాసమందిరద్వారము

మితమును బొందును. ఆస్ఫటిక మేతీరుననున్నదో దాని Positionనకు అనుకూలమైన యొక Transverse ప్రకంపనమే బడుటకు వెడలుచున్నది. అప్పుడు దానికి యొక పార్శ్వత (One sidedness) కలిగినదన్నమాట. రెండవ కన్నమునకు బదులు రెండవ Tourmaline స్ఫటికము నుంచుదు. మీరు లేజర్లును రెండవస్ఫటికమునుండిమాడ వలెనన్న దానిని మొదటి స్ఫటికమున్న orientation

లో నేయుంచినగాని పూర్తిగా జూడజాలరు. దీనివలన లేజర్లుయొక్క అడ్డుప్రకంపనము నిరూపింపబడినది.

ఇక యుష్ణమునుగురించి ప్రసంగింతుము. సూర్యుని యొద్దనుండి కిరణమువచ్చి యేదైన పదార్థముపై బడినపు డావస్తువును ఒకాశంతుముచేయుటయేగాక వేడిజేయుటనుగూడ మిశ్రంపరచును దెలిసినసంగతియేగాదా! లేజర్ కిరణములు అలలనిగూడ జెప్పియుంటిమిగాదా! అట్లయిన నీ ప్రకాశముతో బాటు కల్గిన యుష్ణము లేజర్ కిరణ ప్రసారమువలనకలిగినదా? లేక లేజర్ కిరణములవలె యుష్ణకిరణము లున్నవా? ఈ రెండు ప్రశ్నలకు సమాధానము ఔనని చెప్పవలెను. లేజర్ కిరణములకు వేడిచేయు శక్తి గలదు. అదియునుగాక మనముచూచు లేజర్ కిరణముల కన్న అలసాడ చెక్కునగల కిరణము లున్నవి. అవియును వేడిజేయగలవు. వాటిని Infrared కిరణములని పిలుతురు. కావున నాకాశమున నుష్ణప్రచారము లేజర్ కిరణములవలెనే అలలమూలముగ జరుగుచున్నది. కావున నుష్ణ కిరణములను “కనబడని లేజర్లు” అని చెప్పవచ్చును. చూచితిరా! ఉష్ణకిరణప్రసారము లేజర్ కిరణ ప్రసారము నొకటియే యైయున్నది. పీనిలో నింకను జ్వలనసినవి యున్నవి. ఇదివర కాకాశమునందు విద్యుత్ప్రకంపన మొదలైన విద్యుదయస్కాంత సంయుక్త ప్రకంపన మొకటి బయలుదేరునని Maxwell నూత్రములనుండి నేర్చుకొంటిమి. వానిని ప్రపంచస్ఫురణకు దెచ్చినవాడు Hertz అను జర్మను శాస్త్రజ్ఞుడు. ఇయ్యదియే మన మిప్పుడు విచిత్రముగ వినుచుండు తంతిలేని టెలిగ్రాఫునకు మూలము; ఈ Electro-magnetic అలలకును, లేజర్ కిరణములకును భేదము. ఒక అలసాడవునందు తప్ప మరి యితరవిషయముల యందొక జాతికి జెందినవే, కాని యివి మనయుష్ణకిరణముల అలసాడవునకన్నను పొడవైనవి. సరియే; లేజర్ కిరణములకన్న పొట్టియలలుగల కిరణము లున్నవాయన, ultra-violet కిరణములనియు అటు తరువాత X కిరణములనియు, గామాకిరణములనియు గనిపెట్టబడినవి. మొదటివి ఫోటోగ్రాఫిక్ ప్లేటును నలుపు జేయగలవు. X కిరణములు అనునవి యలెక్ట్రాన్ అను అణువులు. చాలావేగమున బోయి యేపదార్థముపై

డికీట్టుకొన గలుగుచున్నవి. ఇయ్యవి మనముచూచు లేజరిగణములవలెగాక పదార్థములయందు బ్రవేశింప గలవు. అనగా మీ చేతిని X కిరణమునకు అడ్డుముగా నుంచితరనుకొనుడు. మీ చేతి కీనీడపబడులు యెముకలు స్పష్టముగాను మాంస మస్పష్టముగాను గనబడును. అనగా X కిరణము లెముకలలోనికి బ్రవేశింప లేనన్నమాట. ఈ X కిరణము మూలమున నేదైన నెముక విరిగినయెడల నెట్లువిరిగినది చూడవచ్చును. నవీనవైద్యశాలలం దివి యుపయోగింపబడుచున్న సంగతి మీకు విశదమే. గామా కిరణములనునవి యొకరసాయనిక పదార్థము మరియొక పదార్థముగా మారునపుడు కలుగుచున్నవి.

ఉష్ణమునుగుఱించి మరికొంత చెప్పవలెను. కిరణ రూపమున వచ్చు వేడిగాక పదార్థమునందున్న వేడివిషయము చెప్పవలెను. ఈవిషయమున ననుభవమునుండి సానలదీరిన రెండుధర్మము లున్నవి. మొదటిది ఉష్ణము నకును పనిజేయగల్గు ద్రవ్యముకును భేదములేదని. దీనియర్థమేమన? ఒకవస్తువును మరియొకవస్తువుపై రాపిడిగా రుద్దితరనుకొనుడు! అందువలన మీ దార్ధ్యతన(Energy) దానిపై వినియోగించుచున్నారు. ఈ దార్ధ్యతనవృద్ధిగా నాశనమైపోవుచున్నదా? మఱి యేమయిపోవుచున్నది? అని ప్రశ్నించుచున్నాము. శాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయ మేమన: ప్రపంచమున దార్ధ్యతను మనము క్రొత్తగా సృష్టిజేయులేమనియు, నున్న దానిని నాశనముజేయులేమనియును. అయిన పైన జెప్పిన యుదాహరణమునందు వినియోగింపబడిన దార్ధ్యత యేమైనదనిన నక్కడవేడిగలుగుచున్నది. వేడియును నొకవిధమున దార్ధ్యతయే యని ధర్మోడయినిమిక్స్ Thermo dynamics యొక్క ప్రథమధర్మము నిర్దేశించుచున్నది. ఒక్కమా రీధర్మమును మరల దిలకింపుడు. దార్ధ్యముపోగానే దానికి బహు లుష్ణమగుపడుచున్నదన్న మనస్సుకు సంతృప్తికరమైన పటము గోచరించుటలేదు. అందున కై యీ యుదాహరణము నుపయోగపరచెదముగాక. ఒక వీణెయందు తీగను మ్రోగించితీ మనుకొనుడు. మొదలు తీగకు రెట్టింపుపొడవుగల తరంగ దీర్ఘతగల ముఖ్య స్వరము బయలుదేరును. తరువాత తక్కువ స్పష్టముగా దీనిలో సగము పొడవుగల తరంగదీర్ఘతగల

యుపస్వరము బయలుదేరును. ఈరీతిగా స్పష్టత తగ్గుచు తరంగ దీర్ఘత తగ్గుచు స్వరములు కలుగుచుండును. కొంత కాలమునకు శబ్దమేమియు వినబడదు. కాని ప్రకంపనము వటుకు మనకు చెవులకు వినబడునంత దార్ధ్యతగల శబ్దమును గలుగజేయకున్నను పైన జెప్పినరీతి తరంగదీర్ఘత తగ్గితగ్గిపోయి పదార్థముయొక్క విభజనయందు చరిమితి యగు అణువులను ప్రకంపన మొందించును. ఆ అణుప్రకంపనమును మనము చూడజాలము. కాని యదిసమస్తిగ గలుగజేయు నుష్ణమును గుర్తింపగలము. కావున మనకు ప్రాకిగనపడు వస్తుదార్ధ్యత క్రమముగా నూత్నములగు నణువుల దార్ధ్యతను వృద్ధిచేయుచున్నది. అట్టివృద్ధియే సమస్తిగ మనత్విగిందియము ఉష్ణముగా, భావించుచున్నది.

ఇక ధర్మోడయినిమిక్స్ రెండవ సిద్ధాంతమును గురించి:—ఎక్కువ వేడిగా నుండు పదార్థమునుండి తక్కువ వేడిగానుండు పదార్థములోనికి వేడిప్రవాహించును. “చల్లగానుండు పదార్థమునుండి వేడిపదార్థములోని కుష్ణము ప్రవేశింపదు” అని మన యనుభవమువలన గనుకొనుచున్నాము. దీనికి విరుద్ధమే ప్రకృతిలో గోచరింపగల్గిన నది యిట్లుండవలెను. మనకేతని వంచుగడ్డపై జెట్టినయెడల మంచుగడ్డ తూతూణమునకు చల్లబడవలెను. మన చేయి తూతూణమునకు వేడిచెందవలెను. కాని మనము కనుగొనిన దిట్లున్నదా?

అయిన ప్రథమనూత్ర ప్రకారము చల్లని పదార్థమునుండి వేడిపదార్థమున కుష్ణము ప్రవేశించుననుమానాకాటంక మేమియునులేదు. ఏమన? వేడియన్న యణువులదార్ధ్యతయని చెప్పియుంటిమి. చల్లని పదార్థమైనను దానిలో గొంతదార్ధ్యతయున్నది. అట్టిదార్ధ్యతను దానినుండి తొలగించి మరియొక పదార్థమున కిడుదమన్న ప్రథమనూత్ర మేమాత్ర మాటంకపరుపగూడు. అట్టి యూహవలన దార్ధ్యతశాశ్వతతకు భంగమేమియురాదు. కాని యిక్కడనే యుష్ణమయొక్క రెండవనూత్రమందికొనును. “దార్ధ్యతయొక్క శాశ్వతతను నేనొప్పుకొందునుగాని దాని కీనియమములనుమాత్రము నేను బట్టెదను. ఉష్ణతరమైన వస్తువునుండి యుష్ణమైనవస్తువునకు

దార్శనికాశ్రయము భంగములేకుండ నుష్ణప్రవాహమున కొప్పుకొనెదను. కాని చల్లనిపదార్థమునుండి వేడిపదార్థమునకు, దార్శనికాశ్రయముగా నుంచినను నుష్ణప్రవాహము సాగజాలదు" అని రెండవనూత్రము చెప్పెను. దీనికి విరుద్ధము దర్శించు భవనంతునకు భవన మొనంగి నట్లుండును. ఈనూత్రమే సామాన్యవస్తువులనశాస్త్రము నుండి యుష్ణశాస్త్రమును విశేషీకరించుచున్నది.

ప్రథమనూత్రమునకు వస్తువులనశాస్త్రప్రకారము (Mechanics) అర్థము చెప్పగలిగితిమి. రెండవనూత్రమున నిరీధింపబడితిమి. ఇది యెంతయును మనస్సున కసంతృప్తిగనున్నది. ఈ యుష్ణము ప్రథమఃపయము నందు వస్తువులనశాస్త్రప్రకారము వర్తించుచు రెండవ విషయమున చించలబద్ధిని జూపుట నిజమైన శాస్త్రజ్ఞునికి బ్రశాంతము నివృణులరు. అందులకే దీనికిగూడ సకారణముగ మెకానిక్స్ నుండి నిరూపింపాలెనని ప్రయత్నములు బహులు చేరినవి. ఇట్లుచేయే ప్రాథమికమెకానిక్స్ (statistical mechanics) అనుదానికి బీజప్రాయమైనది ఇంతవరకు వచ్చితిని గనుక దానిని కొంచెము వర్ణించెదను.

వేడియన్న యణువులగులనమని చెప్పియుంటిని. కావున నొకయణుసమూహమును దీసికొనెదను. అందు వాని యిష్టము నిచ్చినట్లు గలించుచున్నది. ఒకదాని నొకటి దీసికొనుచున్నది వానివలన మొకవిధమని నిరూపింప నుకాశములేదు. అట్టి యణువుల సేర్వముచే బంధింపగలమని మొదట మనస్సున సంకేపమును నిర్మూలమును బొడవమును గణితశాస్త్రజ్ఞుని మేధాశక్తియందును జొరబడినది. ఇక్కడ నొక విశేషముగలదు. మనకు కావలసినది ప్రత్యేకప్రత్యేకాణుచరిత్రము గాదు అవి సమస్తముగా గలుగజేయు ఫలితముగ. అందువలననే మన దారి సుగమము. ఎప్పుడైనను సమస్తఫలితములు దీసికొనినపుడు నిశ్చయమునకు దగ్గర గావున్నను, నిశ్చయమున కటునిటు నుండును. అందులకే యిట్టి ఫలితములకు (Probability) అనగా సంభవతయని వాడినారు. ఒకపని నూటికి యేబదిపాళ్ల గునని చెప్పిన నేబదిపాళ్లు సంభవమును

నేబదిపాళ్లు నిస్సంశయమును నందునిమిడియున్నవి. నూటికి డెబ్బదియైదు భాగములు నిస్సంశయత యున్న దనుకొనుడు. దీని కర్థము విశేష భాగము పనియగునట్లున్నదన్న మాత్రమున బనియగునని నిశ్చయముగా జెప్పలేము. పనియగుటకంత యవకాశమున్నను బని నెరవేరకయే పోవచ్చును. కాని పని నెరవేరకపోవుట యను నది చాల యసందర్భమని మాత్రము చెప్పగలను.

ఇదేవిధముగ నొక యణుసమూహమును దీసికొని యవియన్నియు నొకసగులైన గమనవేగమునకు దగ్గరనున్న గమనవేగములు గలిగియుండు స్థితి యెంత నిశ్చయమైనది యని గుణింపబడినది. ఇది పూర్ణాంకము గాను, భిన్నాంకముగను. కావున నొక యణువుల గుంపుయొక్క స్థితిని వర్ణించునలెనన్న దాని యుష్ణమాన మనుదాని చేతనేతాక (Temperature) యట్టిస్థితియొక్క నిశ్చయతను బట్టి గూడ వర్ణింపవచ్చును దానినే యెంట్రోపీ (Entropy) యనిమాడ వందురు.

అట్లైన రెండు వస్తువులను—భేదము లేన యుష్ణమానము లందున్నవి (అనగా నొకటి వేడిగాను మఱియొకటి చల్లగాను)—లేక రెండణువుల గుంపులను (ఈ విధముగాగూడ వస్తువులను భావింపవచ్చునుగదా!)—పరస్పరములలోనికి దీసికొనివచ్చితిమి అనుకొనుడు. ఈ రెండు గుంపులకును స్థితి నిశ్చయతలు భేదముగా నుండును. ఇప్పుడు ప్రశ్న యేమనగా? ఈ రెండు వస్తువులు, ఒకదాని నొకటి యంటుకొనినప్పుడు వాటిస్థితి యేస్థితిలోనికి మారుచున్నదని. దీనికి ప్రత్యుత్తర మిక్రింది మూలపై నాధారపడి యున్నది. ఏస్థితియైనను తనకన్న నిశ్చయమైన స్థితిలోనికి మార బ్రయత్నించును. ఇట్లుచేయే యొకటి మఱియొక దానికన్న నిశ్చయతరమని చెప్పుటకు గారణము. ఈయూహ నాధారము జేసికొని ప్రైవేట్ కు పత్యుత్తర మేమనగా? నా రెండును కలిసి మఱియొక స్థితిని జేయును. జితస్థితియెట్టిదన? దానియందున్న యెంట్రోపీ రెండువస్తువుల సంయుక్తనిశ్చయతలకన్న నెక్కువ యైనది. ఇట్లు చెప్పుటచే యుష్ణము పవహించు మార్గపుదెస నిర్ణీతమైనట్లే. ఈ చర్చనలనకలిగిన ఫలితములు మన సామాన్య

భావలోనికి మార్చబడినపుడు వేడియగు వస్తువునుండి చల్లని వస్తువులోని క్షుణ్ణప్రవాహము జరుగనని యనగా నట్లు జరిగిన సేగాని పైన జెప్పిన Entropy (నిశ్చయత) వృద్ధి కాజాలదు. కావున నిప్పుడు ధర్మోదయమిక్కు యొక్క రెండవ ధర్మము మన మనస్సునకు సంశ్లేషి కరముగా నున్నది. కావున మాచిత్రాలో కిరణప్రసార జనితమైన యాంశమును యెల్లెల్లో మేగ్నటిక్ తరంగము లలో జేరకున్నది. పదార్థములందుండున్న మెకానిక్సునందు జేరకున్నది. శబ్దవిషయ మిదివరకే కొంత నూచనగా జెప్పితిని. అయ్యది పదార్థప్రకంపనమువలన కలుగుచున్నదని చెప్పితిని. కావున శబ్దకాస్త్రము మెకానిక్సులో నిమిషినది. కావున పదార్థవిజ్ఞానకాస్త్రము రెండు పెద్దభాగములుగా విభజింపవచ్చును. ఒకటి: మెకానిక్సున్న; రెండవది: యెల్లెల్లో మేగ్నటిక్ తరంగ ములున్న. ఈ రెంటినిగూడ సమ్యోజనము జేయవలెనని గట్టి ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. నేను గాకున్న మఱి యొక నాచైన నీ పని నెరవేరగలదు. ఇప్పటి కప్పుడే కొన్ని యాహానీజములు వెరజల్ల బడినవి. మెకానిక్సు నందును, ఎల్లెల్లో మేగ్నటిక్ తరంగములందును దార్ధ్యత యనునది నామాన్యముగ నున్నదని మీ రిదివరకే గ్రహింతురు. ఒకవస్తువు తన స్థితినిబట్టి కొంత దార్ధ్యత గలిగి యుండును. అదేవిధముగా నాకాశప్రకంపనమువలన గలుగు తరంగములుగూడ దార్ధ్యత గలిగియున్నవి. ఏమన? ఉష్ణకిరణము పదార్థముపై బడిన దనుకొనుడు. అది వేడి జెందుచున్నది. పదార్థము వేడి జెందుట యనగా దాని యణువులకు దార్ధ్యత వృద్ధి చెందుట యని నేర్చుకొంటిమి గదా! కావున నీ యాకాశతరంగములకుగూడ దార్ధ్యత యున్నది. ఆ కారణములనే యొకేయల పాడవుగల రెండు కిరణము లొకటి స్పష్టముగను, మఱియొకటి యస్పష్టము గను, దార్ధ్యతా భేదముచేత పదార్థములకు బ్రకాశింప జేయుటకు గారణము.

ఈ యిరువదియవ శతాబ్దమున విద్యుత్త్రయనది యణుస్వరూప మని నిరూపింప బడినది. పదార్థ మంత యును, విద్యుదణువులతో నిర్మింపబడినదనియు, విద్యు

దుద్యేగమువలన పదార్థముయొక్క బరువును, జడత్వమును కలుగుచున్న వని చెప్పవచ్చుననిగూడ నూహింపబడినది.

ఇట్టి సందర్భమున (Quantum theory) క్వాంటం థియరీ యనునది ప్రపంచము కండ్ల జూచినది. దీని భావ మేమన? విద్యుత్తేలా గణుస్వరూపమో, పదార్థ మె ట్లణుస్వరూపమో, దార్ధ్యత చూడనది గూడ నట్లే యణుస్వరూప మని. అనగా నణువనుటవలన దానికంటె జిన్నది యుండదని యెట్లు భావించుమో యదేవిధముగా నీ దార్ధ్యతాణువుకన్న జిన్నది యుండదు. అంతియేకాదు. పూర్ణాంక సంఖ్యగల యణువులుమాత్రమే కలియుట యెట్లు సంభవించునో యాలాగుననే యీ దార్ధ్యతాణు వులు పూర్ణాంక సంఖ్యగలవియై యుండవలయును. అనగా ఒకటిన్నర దార్ధ్యతాణు వుండదు. వీని ప్రస్తావన, వీని యావశ్యకత, అలలు తమ దార్ధ్యతను పదార్థమున కిచ్చి వేయు సందర్భమున జనించినది. దార్ధ్యత నీ తీరన నూహించిన సేగాని యచ్చట కొన్ని విపరీతాంశములకు కారణము నిరూపించుటకు వీలు లేకపోయినది.

ఈ యిరువదియవ శతాబ్దమున క్వాంటం థియరీకి వలెనే వెనుకటి యూహలను మార్చ జేందించినది మఱి యొకటి యున్నది. “అది ఐక్స్టైన్” (Einstein) అను మహానీయునిచేత బ్రతిపాదింపబడి మఱికొండఱచే పెంపొందింపబడినది. దాని పేరు రిలేటివిటీ (Relativity) యని యనెదరు. దాని భావములు పదార్థసంబంధ రహితమైన ప్రదేశము (Space) లేదనియు, ప్రదేశ మనునది పదార్థసంచలముపై నాధారపడి యున్నదనియు, నదే తీరున పదార్థసంబంధ రహితమైన కాలము లేదనియును, న్యూటన్ మహాశయుడు పదార్థసంబంధ రహితమైన యొక ప్రదేశము నూహించి పదార్థసంబంధ రహితమైన కాలము ప్రకారము తన గణితశాస్త్రమును జెంపొందించి నాడు. అది కొద్దిపాటి గమనవేగముతో బోవు పెద్దవస్తువులనుగూర్చి యగుటచే నెక్కువ తేడా రాలేదు. కాని యీ కాలమున ఎల్లెక్ట్రానను చాల నూష్కణువులు లేజో వేగము నించుమించుగా నందుచు తిరుగాడు వానికి న్యూటన్ ధర్మములను వర్తింపబ్రయత్నింప దప్పులుపోయి

నవి. అప్పుడు Einstein సిద్ధాంతములు లెక్కలను దిద్దినవి.

అంతయేకాదు. న్యూటన్ ఆకర్షణ ధర్మము (Law of Gravitation) అను నొకదాని నొప్పుకొని (ఒప్పుకొనుటకు దాని ఫలితములు సరియైనవి యగుటయే కారణము) తన ఖగోళశాస్త్రమును గుణించినాడు. ఐన్స్టైన్ జనరల్ రిలెటివిటీ వలన మింక విస్కీగారు (Minkowski) కాలముతోను మనము పుట్టువును వర్ణించుటకుగానేర్పర్చుకొనిన పాడవు చెడల్పు మంజులను మూడును గలిసి యీ నాలుగింటితో సృజింపబడిన ప్రపంచమందు పాడవు చెడల్పు మందముతో సృజింపబడిన ప్రపంచమునందు వస్తువున కేతీరున వంకరయుండునో యట్లే యీ ప్రపంచమునందును వంకరయుండుననియు, దానిని మన సామాన్యపరిభాషలోనికి మార్చిన యెడల న్యూటన్ గా రూపించిన గ్రావిటేషన్ ధర్మ ముత్పన్నమగుచున్నదనియు నిరూపించిరి.

ఇక శ్రీయుత రామన్ మహాశయునిగూర్చి చెప్పెదను. ఈయనగారు చెన్నపట్టణము ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీలో M. A. ప్యాసెరి. ఆ చిన్నవయసుననే తన బుద్ధి కుశలతచేత తమ గురువర్యుల కాశ్చర్యము గలిగించిరి. కబ్బి శాస్త్రమునందు బ్రసిద్ధిజెందిన (Melde) మెల్డీ యను వాని ప్రయోగమునకు నూతనకాళములను బెంపొందించి మెట్రాను యూనివర్సిటీవారి బహుమతిని బొందిరి. ఇయ్యది సామాన్యుల కసామాన్యమైనదిగా గన్నట్టి నను రామన్ గారి భావములో నొక బాల్యభేలనముగా గమనించెదరు. కాని నాయుభిప్రాయ మేమన! ఈ విషయమున్న తాదర్యములను జెట్టుకొని చదువు బాలురకుత్సాహజనక మైనది. గురువర్యులు చెప్పినంతవరకే నేర్చుకొని దానికి బూర్వపక్షముగాని, నూతనఫక్కి ద్రొక్కుటగాని యను విషయములనే బుద్ధిని వికసింపజేయుట ముఖ్యకర్తవ్యమని విద్యాధికుడు గాదలచిన ప్రతి విద్యార్థియు నేర్చుకొనవలసిన పాఠము.

ఈయనగారి మొదటి ముఖ్యమైన పరిశోధన కబ్బి శాస్త్రముందు. అయ్యది వీణాతంతువుల ప్రకంపనవిధ

మునుగూర్చి. దీనివిషయమై యదవరకు (Helmholtz) హెల్మ్హోల్ట్స్ అనునాతడును, మఱికొందఱును కొంత పరిశ్రమజేసిరి. హెల్మ్హోల్ట్స్ గణితశాస్త్రమునం దల్పమైన మేధావి. పేరెన్నికగన్న Fourier's Series అనుదాని చేయూత జేసికొనియును కొన్ని నాటుధర్మములను (వైద్యములో నాటువైద్యమన్నట్లు) ప్రాచీనాదిగా నుంచుకొని కొంతవఱకు తంతువుల ప్రకంపనమునుగూర్చి సమాచారమును గ్రహించినాడు. కాని సర్వసమస్యపరిష్కారణ మొనర్పగలుగునట్లుగ నీతని పద్ధతి విఫలమవలేదు. ఆపనియే రామన్ మహాశయుడు నెరవేర్చెను. ఈయిద్వయోనర్చిన ఘనకార్యముల బోల్చినచో గణితశాస్త్రజ్ఞునకును బదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రవేత్తకును గల భేదముగలవడగలదు. హెల్మ్హోల్ట్స్ యొక్క పనిని నిలకించినచో నాతడత్యధిక మేధావియని యబ్బురపడియెదరు గాని యాతడితంతువుల సమస్యను బరిష్కరించినరీతి హృదయదుర్భరముగా నుండును. అంతకష్టపడి చివర కతని నర్థముజేసికొంటిమా గణితశాస్త్రప్రపంచమునుండి మన నిజప్రపంచమునకు భావములుమార్చుకొనునరకు గృత్యాద్యవస్థ యగును. ఇక రామన్ మహాశయుడెన్నచో యాతంతువుల నిజమైనతత్త్వమారసి తత్కారణమున సుశువైననూర్ణమున సమస్యలను పరిష్కరించెను. నాభావ మేమన? రామన్ మహాశయుని కన్నులయెదుట స్పష్టముగచరించినట్లు హెల్మ్హోల్ట్స్ కన్నులయెదుట నా వీణాతంతువుల తత్త్వము గోచరింపలేదని. ఎప్పుడైనను నే విషయమందైనను సుస్థిగమయిన (intimate) సంబంధమును గల్పించుకొనిన వారితో దానిలోని లోతుపాతులు చక్కగా తెలియగలవు.

ఈయన పరిష్కరించిన సమస్యయేమో కొంచెము చెప్పెదను. పూర్తిగా జెప్పనలెనన్న నపరిచితుడగు బాతకునకు గవ్వముగా నుండును. ఫిడేలు (fiddle) వాద్యమందు తీగె యొకవైపు గట్టిగా కట్టివేయబడును. మఱియొకవైపు ననదియొక మెట్టు (Bridge) మీదుగా జోయి యావల ముడి వేయబడును. ఇప్పుడు ఏచ్చుప్రశ్న యేమనగా? బద్దెవేసి తంతువుపై రాచినప్పుడు కలుగు కబ్బస్వభావ మెట్టిది? ఇట్లునుటతోడనే గాయక శిఖా

మణి “ఓ యితమాత్రము తెలియదా? నాగాన కళాకాశ
లముచే నట్టిస్వరమును తెప్పించుచు దెప్పించెదను దీనికి
గారణ మెక్కడ నే తీరుగ బద్ధతోరాఁచిన నే స్వరము
వచ్చునో నాకు తెలియును గావున, మీకును గావలసిన
దదియేగాదా!” అని చెప్పెను.

ఈ గానకళాకోవిదులకు వినముల మయ్యెదము.
వారు చెప్పిదాని కంతయును మే మెప్పుకొనెదము. అంతి
యే కాదు, వారి నిఖిల స్వరరచనాకాశలము నొక్కొక్కపరి
యప్రతిభులమై పొడగాంచెదము—కాని ఒకమాటచెప్ప
వలసియున్నది. ఆయన జ్ఞానమంతయును గుస్వరమునుండి
సుస్వరమును వినితూజే లయందు వ్యవసాయమునొం
దిన కర్ణముపై నే యాధారపడి యున్నది. ఆయన
నంద మింద్రియగోచరము. ఏద్రియములు పనిజేయుట
మానినతోడనే, జేయ నావలయుంగలవినిచే దీనికి గ
ణము శబ్దస్వరమాత్రమే ద్రియ స్ఫురణాశ్లేశతనండి విడి
పింప లేదు. మేము మాతాబేలునిడకతోనైనను జేయ
సమకట్టినది శబ్దముయొక్క నిజత్వమును గనుకొని దా
నిపై మనము విన సర్వస్వస్వరసూక్ష్మములకు గాఢము
నిరూపించుచుందుము. నా యభిప్రాయము సంగీతమును
మేము నేర్చుకొన్నట్లుగా నేర్చుకొనలేనని గాదు. అట్లే
యొనవో బ్రపంచమున గానము గగనకుసుమయ్యెడిదే.

శబ్ద మనునది పదార్థ ప్రకంపనము వలన గలుగు
చున్నదని యిదివరకే నూచించితిని. ఆ పదార్థ మొక్కప్పుడు
గాలిగా గాని, యొక్కప్పుడు వీజేయందలి తీగగా గాని
యిట్లే మఱియేపదార్థమైన గావచ్చును. అట్లయిన వేర్వేరు
స్వరములు గలుగుటకు కారణమేమనిన? దానికి వేర్వే
రుగా నలపాడవు లండుటయే యని యిదివరకే చెప్పి
తిని. ఒక ప్రకంపమును గుర్తింపవలెనన్న నింకొకవిధ
ముగా గూడ గుర్తింపవచ్చును. ఒక సెకండులో స్వరము
యెన్నియల నతిక్రమించు చున్నదో ఆ యలసంఖ్య
(Frequency) ను బట్టియు స్వరమును నిర్ణయింప
వచ్చును. పెద్ద అవ్యక్తమైనధ్వని కల్గిన దనుకొనుడు.
దానియలసంఖ్య యెంతయని యడుగవచ్చును. దానికి
నిరూపకమైన యలసంఖ్య లేదు. దానిలో నెన్నియో
స్వరములు తారుమారుగా, గలుగుటచే నవ్యక్తముగా విన

బడుచున్నది. అట్లుగాక స్వరములన్నియు నొకన్నేహ
భావముతో వినబడినవా యది సంగీత మనిపించుకొనును.
ఈ సందర్భమున నచ్చుపు స్వరమునకును (Pure note), సం
గీతస్వరమునకును భేదమును గమనించవలెను. ఒకయచ్చుపు
స్వరమును దీసికొనుడు. దానియలసంఖ్య 310 అనుకొ
నుడు. దీనికి సంబంధించిన సంగీతస్వరమే 310 ఆల
సంఖ్యగల స్వరమేగాక 200, 400, 600, 800, 1000, 1200
యితర బాంధ్యములైన స్వరములన్నియు మిళి ములై
యొక్కస్వరముగా గన్పట్టును. ముఖ్యమైనది 310 తరంగ
సంఖ్యగల స్వరమే. కాని దానిమాధుర్య మితర స్వరము
లతో మేళించుటయందున్నది. అట్లయిన ముఖ్యస్వర
ముతో సుపస్వరము లెన్ని కలియుచున్నవిని ప్రశ్నింప
నయ్యది యాయావాద్య విశేషమును బట్టి యూహనని
చెప్పవలయును. అందులకనియే యొకేపాటను హాస్యోని
యము మీద పాడండి ఫీదోమీద పాడండి వీజేమీద
పాడండి యే వాస్తవము మీదపాడినది మీరు చెప్పగలరు
గాదా! దీనికి గారణ ముపస్వర సంఖ్యాభేదము. ఒకే
మాట నొకడు శ్రావ్యముగ మాటాడును. మఱొకడు కర్ణ
కళోరముగ నుచ్చరించును.

ఒకేస్వరము దార్ధ్యముగను మఱి బలహీనముగను,
నుచ్చరింపవచ్చును. దానికి గారణము ప్రకంపన పరి
మితి భేదములైన (Amplitude) కావున నొక స్వరము
యొక్క దార్ధ్యత దానియలపాడవుపైన నాధారపడును.
కాని ప్రకంపన దార్ధ్యతపై నాధారపడును.

ఒక తీగను మోసించి నపుడనేక స్వరములు రాగ
లవు. దాని ముఖ్యస్వరముయొక్క తరంగదీర్ఘత తీగ
పాడవునకన్న రెట్టింపుగా నుండును. అనగా 1 వ పట

మన జూపబడినట్లు తంతుప్రకం
పనమందును దీనిలో చివరభాగ
ములుతప్ప తదితరభాగము లన్ని
యు ప్రకంపనము నందుచున్న
వి. దీని మొదటియూపస్వరము
యొక్క తరంగదీర్ఘత తీగ
పాడవెంతో యంత పాడవుండును. అనగా దానివిధము
1 వ పటమున నున్నట్లుండును. దీనిలో ప్రకంపన

మొందని స్థలములు మాడు గలవు. అట్టివానికి “అచలితములు” (Nodes) అని పిలుతుము. ఈ తీరుగా తీగను పూర్ణాంక భాగములుగా విభజించు సవలితస్థానములు గల యంత్రముల నెన్నియేనియును బడయవచ్చును. ముఖ్యస్వరపు తీగసాదవుపైనను, దాని ద్విట్వనము (Te. sion) పైనను, బరువుపైనను నాధారపడియుండును. తదితరోపస్వరముల యలసంఖ్య వైదానికన్న కొన్ని లూర్ణాంకపు రెట్లు కలిగియుండును.

పైన వివరించిన స్వరములు తీగయొక్క సహజ స్వరములు. ఆస్వరములు తీగను మ్రోయించిన కొలది కాలమునకే యాగిపోవును. దీనికికారణము తీగలోనియు, గాలిలోనియు సంఘర్షణశక్తి (Frictional-force) కారణము. ఆగకుండ బాడవలయునన్న ననువైనశక్తి బ్రయోగింప నలసియుండును. అనువైనశక్తి యుగా మోడుగా నొకేమిమయిన శక్తిని తీగపై బ్రయోగింప గూడదు. ఒకప్పుడు గట్టిగను మఱియొకప్పుడు తేలికగను బ్రయోగింపవలసి యుండును. కాలప్రవాహమునం దీశక్తి యొక్కమార్పును జీతించినచో నదియు తరంగమువలెనే యుండును. ఇంతయేల? కాలప్రవాహమునందు సమానమైన గడువుల వెనుక మరల మరల నొకేమార్పు కలుగుచుండునట్టి యేవిషయమైనను తరంగముగా మనస్సున జీతించుకొనవచ్చును. నే జెప్పిన దానినిబట్టి పైనవివరింపబడిన శక్తికి ప్రకంపన సంఖ్య యొకటి యుండవలెను. పరిమితియందు మార్పులు లేక ప్రకంపనమొందునట్టి యీశక్తిని ప్రకంపనమొందు పదార్థముపై బ్రయోగించినప్పు డెట్టి మార్పులు గలుగు ననిన నొక బలవంతుడు బలహీను నటు నిటు నూచిన గలుగునట్టి స్థితియే గలుగును. బలహీనుని నొక విధముగ సహజమైన ప్రకంపన మున్నదనుకొనుడు. బలవంతు డతని నూచినప్పుడు ప్రారంభమున బెనగులాడును; తరువాత బలవంతు డూచినట్లెల్ల నూగును. కావున బరిమితియందు మార్పుజెందు శక్తిని ప్రకంపనము జెందు వస్తువుపై బ్రయోగించినపుడు దాని సహజమైన ప్రకంపనసంఖ్యను వదిలివేసి నూతనముగా వచ్చిన శక్తి ప్రకంపనసంఖ్య నలవర్చికొనును. వస్తువుయొక్క సహజమైన ప్రకంపనసంఖ్యయు, శక్తిప్రకంపన సంఖ్యయు

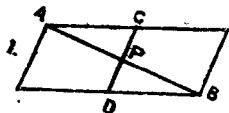
నొకటి యయ్యెనా! ప్రకంపనదార్ధ్యత పోయినకొలదియు హెచ్చగు చుండును. దీనిని (Resonance) అందురు. ఈ నూతన శక్తిని బ్రయోగించి దాని ప్రకంపనమును ప్రకంపనమొందు వస్తువునకు వర్తింపజేయవలెనని మన యుద్దేశము గాను. ఆవస్తువు సహజరీతిచే యాగకుండ పాడువలెనని మన యుద్దేశ్యము. కాన మనము ప్రయోగించుశక్తి యెట్టిదై యుండవలయునన్న సంఘర్షణశక్తి నణచివేయు సామర్థ్యముగలిగి యంతకన్న నెక్కుడు పనిచేయక యుండులెను.

ఫిడేలువాన్యాయము దీసికొందుము. దీనిప్రకంపనము పైన వివరింపబడిన రక్షితప్రకంపనపు (Maintained) జాతిగా చేరినదే. దీని విషయము చర్చించుటకు బూద్ధిము దార్ధ్యతను దగ్గించు లేక గ్రసించు శక్తులెవ్వయో తెలిసికొనవలెను. 1. తీగచుట్టు, 2. తీగనుగట్టిచేసినయాధారములు ప్రచలితములగుట. ఈ రెంటిలో ముఖ్యమైనది రెండవది. ఎట్టి తీగపై పీరియాడిక్ (Periodic) శక్తిని ప్రయోగించినప్పుడు గలుగు చలనచరిత్రము గనుగొనవలసియున్నది. ఈ శక్తులకున్న పరస్పరసంబంధమును బట్టి యాచరిత్రోద్ధానము గావించవలసియుండును.

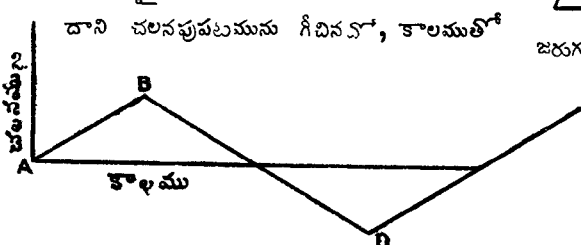
రామణాగారు ప్రశ్న నుద్ఘాటించినదెట్లు? మొదలు బద్ధ(కమాను) వేసి తీగపై రాచినపుడు తీగకు గలుగు గమనవేగములను విమర్శించినాడు. తీగకు బద్ధతోబాటు బోవునపు డొక గమనవేగమును వెనుకకు బోవునపుడు మఱియొక గమనవేగ ముండును. మొదటిది బద్ధవేగమునకు సరిగానుండునని నిరూపించినాడు. మొదటిగమనవేగమునుండి రెండవగమనవేగమునకు మార్పు క్రమముగ జరుగదు. అయ్యది జృంభణముగా జరుగును. రెండు గమనవేగములు కలుగుచున్నవనియు నొక దానినుండి మఱియొక దానిలోనికి జృంభణము (Jump or Discontinuity) కలుగుచున్నదని గుర్తించుట యాయన పరిశోధనలో మొదటిపెట్టు.

ఆయన రెండవయూహ గమనవేగ మనునది తరంగస్వభావమును జెందుచున్నదని గుర్తించుట. దాని నీక్రింది విధమున వర్ణించెదను. తీగ నొకచోట రాచినపుడు ప్రకం

పనము రెండుచివరలకు బరుగెత్తుచున్నది. అనిన నర్థమేమి? తీగయందు బ్రతిభాగము నొక దానివెంట నొకటి ప్రకంపనము నందికొనుచున్నవి. అనగా గమనమునందు చున్నవి. ప్రతిభాగమును కాలక్రమమున నొకేవిధమున గమనవేగము నొందుచున్నవి. దీనినే యింకొక విధముగా నూహింపవచ్చును. రాచినచోటనుండి, 2 చివరలవరకు గమనవేగము, పైన జెప్పినట్లు ప్రకంపనమువలెనే పరుగెత్తుచున్నది. ప్రకంపన మేతీరుగ, తరంగరూపముతో వెడలుచున్నదో, యీ గమనవేగముకూడ తరంగరూపముతో బరుగెత్తుచున్నది. ఈ తరంగమునకును, ప్రకంపనతరంగమునకును భేద మొకటియున్నది. అయ్యది గమనవేగ జన్మస్థానమందు గలుగజేయబడిన, గమనవేగముల భేదమును, ఒకదానినుండి మరియొకదానిలోనికి జృంభణము కలుగుచుండుటనుబట్టి యేర్పడుచున్నది. అనగా జన్మస్థానమందుకల్గిన, జృంభణముకూడ, తీగవెంట పరుగెత్తుచున్నది. ఈ విమర్శననుండి రామకృష్ణమహాశయాడు గమనవేగపుటలలకు బలమున జూపబడిన రూపములను నిరూపించినాడు.

పటము నర్థముచేసికొనుటకు మఱియొకవిషయము చెప్పవలెను. గమనవేగపు టలల 2 దెసల బరుగెత్తును. తీగ చివరకు వెళ్లి, యక్కడ బ్రతిఫలింపబడి, వెనుకకు బరుగెత్తును. ఎచ్చటపైన, చలనమును గుర్తించవలసినచో, ఈ తరంగముల సంయుక్తఫలితమును దీసికొనవలసి యుండును. పై జూపబడిన పటములో, P అనుస్థలమున, ప్రకంపన మెట్లు కలుగుచున్నదోకనుగొనవలెననిన, P అను తీగలోని భాగమునకు A నుండి C వరకు, తరంగము వచ్చునంతవరకు, P C కి సమానమైన గమనవేగముతో జలన మొందును.

హెచ్చగుచుండును. గమన 2 వ పటమున A B వరకు బ్రవర్తించును. తరంగము C దగ్గరకు వచ్చినతర్వాత జృంభ

ణము జరుగును. అప్పుడు "P" కి గమనవేగము P D పరిమితమును, గ్రింది దెసకు వర్తించును. ఈ గమనవేగ మెంతవరకువర్తించునగా, తరంగము C నుండి B దగ్గరకు వెళ్ళి మరల D వద్దకు వచ్చునరకు. అందుచేత నంతవరకు చలనము 2 వ పటమున B D వరకు సాగును. అటుపైన పటమున జూపబడినట్లు జరుగును. ఇట్లే తీగయొక్క మఱియేస్థలమునపైన నేతీరుగ, కాలము ననుసరించి చలించుచున్నదో, పటమును వ్రాయవచ్చును. ఇది నిశ్చయమే కాదో, తెలిసికొనవలెననిన, నే చోట మనము తెలిసికొనదలచితిమో, యాచోట, వెలుతురును బ్రసరింపజేసి, తీగ ప్రొగుచున్నప్పుడు, తీగ వెనుక ప్రక్కగా, ఫోటోప్లేటును, చప్పున లాగినయెడల, పైన జెప్పినరీతి నే, పటము రాగలదు. దీనివలన మనము తెలిసికొనున దేమన, తీగలో నొక స్థలముయొక్క చలనచరిత్ర తెలిసికొనినయెడల అనగా బద్ధెరాచినచోట సంగతి తెలిసినయెడల, నితరస్థలముల పైయుపాయమున చలనపుపటమును వ్రాయగలము. అయ్యదియే మనకు గావలసినది. ఈ తీరుగా, గమనవేగపుటలలయూహతో, నెంతో సుఖపుగ, హెల్మిహోల్ట్స్ తలబ్రహ్మజేయు గణితముతో బరిష్కరించిన సమస్య నీతడు నిర్వర్తించినాడు.

పైనవివరించిన యుదాహరణముం దొకే జృంభణము కలుగచున్నదని యూహించితిమి. ఒకే కాలముందు తంతువుపై, నొకటికన్న నెక్కువసంఖ్యగల జృంభణములు కలుగవచ్చును.

అనగా P అనుచోట గమనవేగమునందు జృంభణము జరుగుచున్నదనుకొనుడు. అప్పుడే, Q యందును గూడ, జృంభణము జరుగవచ్చును. ఇరుగవచ్చుననిన, Q యందు జరిగిన జృంభణము మఱికొంతనేపటికి, P దగ్గరకు జేరును. కావున నీప్రకంపనములను, జృంభణముల సంఖ్యవారిగా రకముల నేర్పరుపవచ్చును. అదియే రామన్ గారు చేసినదికూడను.

మఱియొకసంగతి:—ఈ జృంభణములన్నియు, సమాన పరిమితి కలిగియుండవలెననియు, వీటి, ఒక్కొక్కదానిపరిమితి, బద్ధెను తీగపై రాచినపుడు కలిగెడు

గమనవేగముల భేదమునకు సమానమనియును, రామకా గారు నిరూపించినారు. ఏది యెట్లున్నను, గమనవేగ పుటల పటమును, వ్రాసిననే కాని, యితరపటములను వ్రాయుటకు వీలయ్యెను. అధిపతిని నాపని సమకూర్చుట కింకను తెలిసికొనవలసిన విశేషము లేమనగా, A. C. అనునది A. B. యను తీగతో, సంత కోణము చేయుచున్నది తెలియవలెను. దానినిగూడ, నొక సులభమైన సూత్రముతో రామకాగారు కనిపెట్టినారు.

ఆయన యేగ్గరచిన మార్గముతో, బరిష్కరింపగల్గిన సమస్య లెన్నియేని కలవు.

౧. తీగను బద్దెతోరాచినపుడు, బద్దెనంటుకొనక జారిపోయిన యెడల, నప్పుడు దాని ప్రధమగమన వేగ మేక పరిమితి కలిగియుండును. అట్టిస్థితిలో దీగ చలన చరిత్ర నెట్లు నిర్ణయింపవలగును?

౨. సులభముకొరకు, బద్దెతోరాయబడిన స్థల మొక చుక్కగా (Point) గ్రహింపబడినది. నిజముగా నది కొంతపొడవు—అనగా—బద్దెవెడల్పెంతో, యంత, కలిగియుండును. దీనిని గూడ మన విచరణయందు గుర్తించిన నే మార్పులు చెందవలసి యుండును?

౩. మన మనుకొనిన ప్రకంపన మొకటి కలుగవలె నన్న, బద్దె నెట్టి గమనవేగముతోను, ఎంత బరువుతో నదునువలసి యుండును?

౪. వైదాని నిర్ణయమునందు, తీగ, దేనిపై నెక్కింపబడినదో, యా వాద్యోదర మెట్టి పాలు గొనుచున్నది?

ఈ విధముగ నెన్నియేని ప్రశ్నలు రాగలవు. వీని నన్నిటి నొకదానివెంట నొకటి రామకామహాశయుడు వర్ణించినాడు.

ఏదో కొంత ప్రకంపనమందు తీగెలనుగూర్చి రామకాగారు చేసిన పరిశోధనల విషయము, కొంత యభిప్రాయము నిచ్చితిని. పూర్తిగ నిష్పవలయుననిన, గ్రంథవిస్తరభీతి యొకటి. పాఠకునియొద్దనుండి పదార్థ విజ్ఞానశాస్త్రపరిచయము కావలసియుండుటను బట్టి ఈ విషయమున నిచ్చుట నాగెదను.

కాని యీసందర్భమున సామాన్యముగ నైకో పియక్ వాద్యములందు మ్రోయించుటకు గట్టతమమైన వుల్ఫ్ నోటు (wolfnote) నకు గారణములు కడుంగడు చమత్కారముగ రామకాగారిచ్చినవి చెప్పెదను. వుల్ఫ్ నోటు టన్న, నొక తోడేలు బొబ్బరించినట్లు స్వరముండు నన్నమాట. అది వాయించినపుడు, వాద్యోదరమంతయు నల్లల నాడును. దీనికి మాహింపబడిన కారణము, వాద్యోదరముయొక్క సహజమైన స్వరపు ప్రకంపనసంఖ్యకు, పొడబడెడి, స్వరపు ప్రకంపనసంఖ్య సమానము కా బ్రయత్నించుచున్నదని. కాని, ఇది యెట్లు మన వివేచికబు దాగ్యతలో, జ్యోతిచర్యణముగా కలెడి మార్పులతో సంబంధము కలిగియున్నది తెలియలేదు. (white) వైట్ అను నాతడు కొంతసమాధానము చెప్ప బ్రయత్నించి నాడు. కాని యది తృప్తికరముగ లేదు. రామకాగారు చెప్పిన దీ క్రిందివిధమున నున్నది.

మనము తీగ కిచ్చు దాగ్యత కొంతభాగము వాద్యోదరము లాగికొనుచుండునని యిదివరకే యొకచో జెప్పితిని. ఈలాగుట యెక్కువగుకొలది, స్వరదాగ్యత తగ్గక యుండవలె ననిన, బద్దెను గ్రమక్రమముగ హెచ్చుగ నదునువలసి యుండును. కాని ఈ యదుముట కొక పరిమితి యున్నది. ఆ చరమ పరిమితికి దక్కువగ నదునుబడినపుడు సహజమైనస్వరమును తీగ కలుగజేయును. ఆస్వరములో ముఖ్యభాగము ముఖ్యస్వరము దీసికొనును. కాని యదుముట యెక్కువయిన కొలది, ప్రాముఖ్యత, మొదటి యుపస్వరమునకు వెళ్లును. ఇది శాస్త్రరీత్యా గ్రహింపబడిన విషయము. దీని నుపయోగించి, రామకాగారు వుల్ఫ్ నోటును వర్ణించినారు. ఇదివరకే వాద్యోదరము యొక్క సహజప్రకంపన సంఖ్యయును, వాయించబడు స్వరప్రకంపన సంఖ్యయు నొకే పరిమితిని చెందబోవునపు డీవుల్ఫ్ నోటు చెప్పితిని. ఈ సంగతి జరుగునపుడు మొదలు జరుగున దేమన, ముఖ్యస్వరము ముఖ్యముగా మ్రోయుచుండును. కాని కొంతసేపైనతర్వాత, వాద్యోదరము దాగ్యత గ్రహించుట, హెచ్చుచుండుట బట్టి బద్దెనదుముట హెచ్చుచేయవలసి యుండును. ఇక్కడ జరుగు ప్రకంపనము (Resonance) రిసోనాన్సు ప్రకం

పనచుగటచే, దార్ధ్యతా నష్ట మమితము. అందువలన బద్దెనదుముట, పైనచెప్పిన చరమపరిమితిని గూడ దాటి పోవును. అప్పుడు తీగె తనముఖ్యస్వరమును భరింపలేక పోవును. దీని ఫలిత మేమన, తీగెప్రకంపనరీతి క్రమక్రమముగ, మొదటి యుపస్వరము ముఖ్యతవహించిన రీతిలోనికి మారుచున్నది. అప్పు డుదరప్రకంపనము తగ్గును. (అనగా, రిసోనాన్సు ప్రకంపన మిపుడు లేకపోవుటవలన) అప్పుడు దార్ధ్యత నష్టము వెనుకటియంత హెచ్చుగా నుండును. నష్టచుగట తగ్గుచుండును. ఇది యెప్పుడు చరమపరిమితికన్న తక్కువ యగునో, యప్పుడు మరల తీగె, వెనుకటి తనసహజ ప్రకంపనమనగా, ముఖ్యస్వరము ముఖ్యముగా నున్నట్టి ప్రకంపనమును బొందును. ఈతీరుగా తీగె ప్రకంపన మొక తీరులోనుండి, మఱియొకతీరులోనికి మారుచుండుటచే, మనము విన్నది స్వరదార్ధ్యతలో జర్జితవర్ణముగ కల్గుచూర్చులకు గారణమయినది. ఈ విధమున, రామకాగారు, ఫుల్ఫోనోటు ప్రాంతముల, బద్దెతో, మార్పునొందని స్వరమును బడయలేనందులకు, అటుపైనవచ్చు బొబ్బరింత ధ్వనికిని గారణముల నిరూపించినాడు. ఈ యూహ కనుకూలముగ, వాద్యోదర ప్రకంపనముయొక్కయు, తంతు ప్రకంపనముయొక్కయు ఫ్లాట్ గ్రాఫులను తీసినారు. అవి యాయన యూహించిన యూహలను నిరూపించినవి.

ఈయన గారు హెల్మహోల్ట్స్ తప్పు డిఫ్ఫ్రాక్షన్ మూలతో, మొదటికి పరిశోధన చేసినట్టిదియు, దిద్దిబడిన యూహలతో, (Kaufman) కాఫ్మాన్ ఆను సాతడు పరిశోధన చేసినదియునగు, Pianoforte పియానో విషయమై కాఫ్మాన్ కన్న పూర్తిగ పరిశోధన చేసినారని మాత్రము చెప్పెదను. ఆ విషయమున సంతకన్న చెప్పదలచలేదు.

ఈయన క్లిబ్బాన్త్రపరిశోధనలనుండి, వెడలిపోక పూర్వము, మన హిందువుల పురాతనాన్నత్యమును దెలియజేయునవియును, ఇప్పటికి నశింపకయున్నవియు నగు,

3 వాద్యవిశేషములందు రామకాగారి ప్రతిమానమైన, నిశితమైనబుద్ధి బ్రవేశించిచేసిన పరిశోధననుగురించిచెప్పిన, పాతకులకు నుత్తేజముగ నుండునని భావించెద. అవి వీణ, తాంబూర, మృదంగములును. వీణ, తాంబూరలలో నీయన జూపిన విశేష మేమన సామాన్యముగ ప్రకంపన మొందు తీగలకుజెందు హెల్మహోల్ట్స్ ధర్మము (వికోపియన్ వాద్యము లీ ధర్మమునకు లోనైనవే) వీణకును, తాంబూరకును చెందదని. అది ఏమన, తీగపైనే యచలితస్థానము పైనైన వాయించినచో ఆ స్థానమున చలితస్థానములు గల యుపస్వరములు కలుగ నేరవు. మనవీణ, తాంబూరలో గలుగు విశేషము, దార్ధ్యత యేమాత్రము తగ్గక, యుపస్వరముల చలితస్థానముల మ్రోయించినను కలుగుచున్నవి. అందువలననే, వీణలో గలుగు, గానవిశేషము సుస్వరసమృద్ధులగుటచే, నితర ఐరోపీయ వాద్యములకు గలుగనేరదు. దీనికి గారణము, రామనుగా రూహించినది, వీణయందును, దాంబూరయందును, మెట్టుయొక్క ప్రత్యేకాకారతవలననని. ఇతర వాద్యములందు, మెట్టుకోసుగా నుండును కాని ఇచ్చట పైభాగము, వంకరగా నుండుటచే, తీగలో నొక పాయింటుమాత్రమేకాక కొంత నిశితమైన సాడవు, మెట్టునానుకొనివెడలిపోవును. రామనుగారు దీనివిషయమై శాస్త్రీయముగ బరిశోధన చేయలేదుకాని, యాయన చేసిన యాలోచనము (అనగా హెల్మహోల్ట్స్ ధర్మము నర్తింపక పోవుచున్నది) చాల ముఖ్యమైనది అయ్యిదియే, ప్రారంభస్థానముగ, నింకను బరిశోధనచేయుట కవకాశ మున్నది.

సామాన్యముగ, మృదంగములు సుస్పృగముగాని యుపస్వరములను గలుగజేయుచున్నదని నమ్మబడుచున్నది కాని, రామకాగారు హిందూమృదంగములయందు గాంచిన విశేషము సుస్పృగమైన యుపస్వరములు కలుగజేయుచున్నది. ఈయన యూహించిన కారణము, మన మృదంగముల ప్రత్యేకకట్టుబడియందున్నదని గ్రహించినాడు. (సశేషము)

కలగూర గం

నూటయెనిమిదియేండ్ల వృద్ధుడు

కప్పరుచేరుగారను నీతినికి ౧౦౮ ఏండ్ల వయస్సు. ప్రపంచములో కెల్ల వృద్ధుడగు జారు ఆగా అను వేరొకరు టర్కీయందుగలరు. వారి వయస్సు ౧౮౬ ఉండునని చెప్పుకొందురు.

బోగి

దక్షిణ హిందూ దేశముందు అనేక పండుగలున్నాయి. అందులో ఆవిటి, పండుగ అని రెండు ముఖ్యమైనవి. కర్కాటకసంక్రమాణమునకు ఆవిటిని, మకరసంక్రమాణమునకు పండుగ అని, పెద్దపండుగని పేరులు. ఈరెండు అయినములకే ఇంతముఖ్యత వ్యవసాయపు వృత్తిచే కలిగినటుల కనిపించుచున్నది. ఆవిటి వెల్లిన దగ్గరనుండి ఊడ్చుపనులు, పండుగ వెల్లినదగ్గరనుండి నూర్చుపనులు ప్రారంభించుతారు. ఆవిటికన్న పండుగ విస్తారశ్రద్ధాభక్తులతో ఆచరించుతారు.

పండుగకు తొలిరోజుకు బోగి యని పేరు. బోగిపండుగయనిమాడా అంటారు. దీని కీపే తెల్ల గొచ్చెనా అని శాస్త్రాల్లాయి నాకు తెలంపుండేది. ఈపదమున కరమేమో కనిపెట్టవలెనని యత్నించాను. సి. పి. బ్రహ్మదొరగారు వ్రాసిన నిఘంటువులో ఇట్లున్నది:—

బోగి:—The name given to the eves of some particular feasts in Madras బోగిమూటము is the custom of Lighting fires at every house door all the preceding night. పండుగ తొలినాడు.

శబ్దగర్భాకరము:—

బోగి, బోగి:— సంక్రాంతి పండుగకు తొలిదినము.

ప్రతి పండుగకు తొలి దినమునకు బోగియనిపేరున్నట్లు సేనెక్కడను వినలేదు. సంవత్సరాది దినమునకు తొలిరోజు కొత్తమావాస్య, దీపావళీకి తొలిరోజు చతుర్థి? కర్కాటక సంక్రమాణమునకు తొలిరోజు చతుర్థి? వినియక చతుర్థిలేదు. జంధ్యాల పౌర్ణమికిలేదు. గావున ఒక్క మకరసంక్రాంతి పండుగకు తొలిరోజునకే బోగియని పేరున్నట్లు స్పష్టపడుచున్నది. అపేరు దానికెందుకు వచ్చింది?

ఈపండుగ ఎలాగు చేస్తారో మొదటచూతాము. తెల్లవారితే బోగి అనగా ఆసాయంకాలమునుండి కట్టలు వీధిలో ఒక దగ్గర పోగు చేయడానికి ఆరంభిస్తారు. ఇంటింటవెల్లి కట్టలు యాచిస్తారు. ఇచ్చినవి తెచ్చి అవోటు పోగుచేస్తారు. ఝామురాత్రివరకు కట్టెపుల్లలు పోగుచేసి అప్పుడు దానికి నిష్క్రమింపిస్తారు. అదియెందు

తూంటే చుట్టూకూర్చుని కగలు కబుర్లు చెప్పుకుంటూంటారు. నిద్రొస్తే అక్కడేపడుంటారు. అర్ధరాత్రిన ఈమంటవేళేవాళ్లులేచి పెరళ్లలోను జొరబడి దొరికిన దానినల్లా తెచ్చి మంటలో పడేస్తారు. దూలాలేమిటి, వాసాలేమిటి, ద్వారాలు, తలుపులు బల్లలు, బళ్లు; ఇవి అవి అని లేదు; పనికొస్తాయి పనికిరావనిలేదు. ఇంటి వారు ఏమరచియుండగా ఆయింటిలో ఏమిదొరికితే అదల్లా పట్టుకొనిపోచ్చి మంటలోపడేతురు. ఇట్లు పెద్ద మంట మందుతూంటే తెల్లవారుగూమున కుండలతో నీళ్లుతెచ్చి ఆమంటపై పెట్టియుంచుదురు. నీళ్లుకాగేసరికి ఆమంటతో సంబంధించినవారంతా ఆజ్ఞానోపాలమున్ను తలంటుకుని ఆనీటితో అభ్యంగనముచేతురు. నూర్వోదయ మయేసరికి అంతా అభ్యంగనాలుచేసి కొత్తబట్టలు కట్టుకొనియుందురు. తర్వాత పిండిపంటలతో భుజింతురు.

పైన జరిగించిన వాటిల్లోనల్లా ఒక్క ఆమంటకే 'బోగి' మంటయని పేరు. పోసుకున్న నీళ్లుకుగాని, కట్టుకున్న బట్టలకుగాని, తిన్న కాల్యాన్నములకు గాని ఈపేరులేదు. ఆమంటకు బోగి మంటనడం ఏమా అని అలోచనపుట్టింది. ఫాల్గుణ పౌర్ణమినాడు వేళేమంటకు కామదహనం అంటారే గాని బోగి అనరు. ఈరెండుమార్లే తప్ప మరెప్పుడు మంటవెయ్యరు!

ఇలా గూహించుచుండగా, నాకు కోడుభావ నేర్చుకుందామనే సరదాపుట్టింది. మొదట ఈజాతివారి ఆచారవ్యవహారసాంప్రదాయములు గమనించుటకై ఇదివరకు ప్రచురమైన గ్రంథములు చదివాను. వీరు మధ్య పరగణాలలో గోందులని, గంజాం మాలయాలలో, కూయి కూపీలని, విశాఖపట్నం మాలయాలలో ఉత్తరమున కొందులని, నైరుతిప్రాంతమందు కోయాలని పేర్లతో నొప్పుచున్నట్లు బోధపడ్డది. వీరి ఆచారములు కొంచెం కొంచెం ఆయాదేశ విపరీతములచే మార్పు చెందినప్పటికి ముఖ్యమైన హంశములయందు మాత్రం సామాన్యముగానే యున్నవి. అలాగుననే భాషాపదములను కూడా. అందుచే ఈజాతులభాషలు అన్నీ సంపుటికరించి చగువుతూ వారి యాచారములను కళ్లారా చూచి గ్రహించుటకు

చుట్టుపట్లనున్న కోడుగ్రామాలకు వీలైనప్పుడల్లా వెళ్లి యుంటిని.

వివాహప్రక్రియలు ఈ అయిదు జాతులవారికీ సామాన్యమే. సంవత్సరమునందు జరిపేపండుగలుపూడా సామాన్యములే. ముఖ్యమైనపండుగ పుష్య పున్నమి. ఈజాతులవారు ఎప్పుడు పండుగజేసుకున్నా పున్నమి నాడే. వీళ్లుకు సంక్రమాణాలు తెలియవు. సంక్రమాణాలు కేవలం గణితంయేమిదీ. వీళ్లుకు గణితంయెక్కడిది? వీళ్లుకంతా దృగ్గణితమే. కళ్లుకు కనిపిస్తుంది. చంద్రుని కళ్లు పెరగడం తరగడం, నక్షత్రాలూ కనిపిస్తాయి కళ్లుకు. వీటిని రాత్రిమందుమాచి యోగం మూర్తం, పడిగడతారు. అందుచే పుష్యమాసంలో పున్నమే వాళ్లుకు పండుగ, పెద్దపండుగ. చతుర్దశినాటి రాత్రి వాళ్లు బోగిచేస్తారు.

గ్రామంలో వాళ్లంతాకలిసి కట్ట గంప జాగ్రత్త పెట్టి ఒక్కదగ్గర కూడవేస్తారు. దానికి నిష్పత్తిగలిపించి అది మందుతూంటే నలుదిక్కులాపోయి దొరికిన దాని నల్లా ఎత్తుకొచ్చి అందులో పడవేస్తారు. మారల పెరళ్లలోను తోటలలోను జొరబడి కుమ్మడికాయలు, చిక్కుడుకాయలు మొదలైనవి తెంచుకొచ్చి మంటలోకాల్చు కని తింటారు. ఆడపిల్లలు యింటింట పాటలుపాడు కుంటూవెళ్లి బియ్యం, మినుములు, ఉలవలు మొదలైనవి అడిగి తెచ్చుకుని ఈమంటపై ఉడకపెట్టి తింటారు. ఇలాగు తెల్లవార్లు మంటవేస్తూ దానిచుట్టూ ఆడుకుంటూ సరదాగా ఉంటారు. మొగవాళ్లు డప్పులు, టమ్మూలు వాయిస్తూ యుంటే, ఆడవాళ్లు నాట్యంచేస్తారు. ఇదంతా ఆమంటచుట్టే.

ఈమంటకు 'బోగి' అని వాళ్ల భాషలో అంటారు. ఈమంటకేకాదు ఏమంటకైనా 'బోగి' అంటారు. మనతెనుగులో అసలుపదమును దాని తెనుగు అర్థమును కలిపి 'బోగిమంట' అంటాం. 'బోగి' లోంచి వచ్చిందే 'బొగ్గు.'

ఈ బోగివేయడపు ఆచారము సంక్రమాణపు పండుగ నాచరించని ఓధ్యులపైత మవలించియున్నారు.

ఇది కేవలము ద్రవిడజాతుల సాంప్రదాయకమునలే కన బడుచున్నది. ఈపదమునకున్న అర్థము కోడుజాతుల భాషయందున్నది. దానిఅర్థము 'మంట' అనియె.

[గొ. రామదాసు]

వేణీసంహారమున నాయకుఁ డెవఁడు?

ఎవఁడు నాటకముయొక్క ప్రతియంకమునందుఁ బ్రవేశించునో, ఎవనిసర్వత్ర నాటకమునందంతట వర్ణింపఁ బడనో, ఎవఁడు నాయకయొక్క సకలాభీష్టముల నెరవేర్చునో, ఎవఁడు ప్రతినాయకునితో యుద్ధమొనర్చునో, ఎవఁడు సమస్తపాత్రలలోఁ బ్రధానముగానుండి నాటక ప్రయోజనము ననభివృద్ధిచేసినో, వాడే నాటకమున నాయకుఁ డనఁబడును. నాయకుఁడన వానికే చెల్లును.

ఈనాటకమునఁ గొంతలు ధర్మరాజు నాయకుఁ డనియుఁ గొంతలు భీముఁడు నాయకుఁడనియుఁ జెప్పుచున్నారు. ఈరెండు పక్షములలో రెండు పక్షమే సమంజసము గాచున్నది. ఎట్లన? ధర్మరాజువృష్టాంకము నందుమాత్రమే ప్రవేశించును. వేణీసంహారవిషయకమైన కథను బోషించుటకు ధర్మరా జేమియుఁ బనిచేయలేదు. ప్రతి నాయకుఁడగు దుర్యోధనునితో యుద్ధముఁజేయలేదు. ద్రౌపదియొక్క కోరికలనేమియు నెరవేర్చలేదు. అది యానందంగాక, కీరరసప్రధానమును నాటకములయందును నిర్వక్రపరాక్రమసంపన్నుఁ డగు కీరరసప్రధానుఁడే నాయకుఁడుగానుండవలయును. ఈనాటకమునఁ దెచ్చటను ధర్మరాజుయొక్క పరాక్రమము కొంచెముగూడవర్ణింపఁ బడలేదు. రంగమునే ప్రవేశింపవలయునంటి ధర్మజుఁ డభిమానవతియగు ద్రౌపదియొక్క కోరికలనెల్ల నెరవేర్చును? ద్రౌపదియొక్క వేణీసంహారరూప మగు నభీష్టమును ధర్మరాజు నెరవేర్చలేదు.

ఇదియునుంగాక ధర్మరాజు ధీరోదాత్తుఁడనికూడ జెప్పుటకు వీలులేదు. ధర్మజుని ధీరోదాత్తత్వమినాటకమునఁ దెచ్చటను నిరూపింపఁబడలేదు. కాని తద్బంజకముగు చార్యావని ప్రసంగ మాణియంకమున వర్ణింపఁ

బడినది చార్యావనిమాటలువిని ధర్మజుఁ డగ్నిగుండమునఁ బడి చచ్చుటకుఁ బ్రయత్నించును. ధీరోదాత్తుఁ డీవిధముగా నాత్మమాతుకుఁడుగా నుండుట సంభవింపదు. నిష్క్రవరాక్రమసహితుఁడుగాను, నిర్భయుఁడుగాను నుండును సోపరులు మరణించినారని విన్నంతమాత్రమున ధీరోదాత్తుఁడగు నాయకుఁడు దానుకూడఁ జచ్చుటకుఁ బ్రయత్నించునా? ఎన్నటికిని జరుగదు.

ఇక భీమసేనుఁడన్న నో యైదంకములయందుఁ బ్రవేశించును. ఒక యంకమునందు మాత్రమే ప్రవేశింపలేదు. వేణీసంహార కారణమునకు వీజ మితనిచేతనే చెప్పఁబడినది. మఱియు నితనిచేతనే వృద్ధిబొందింపఁ బడినది. తుదకు వేణీసంహారరూపముగు బ్రయోజనము గూడ భీమునిచేతనే కల్పింపఁబడినది. కనుక వేణీసంహారమునకుఁ గర్త భీమసేనుఁడనియే చెప్పుట సమంజసము. ఈనాటకమునఁ బ్రధానధూతముగు వీరరసమునకు నితఁడే యాలంబరవిభాషము. నాయక యగు ద్రౌపదియొక్క సకలాభీష్టముల నితఁడే నెరవేర్చును. నాటకము నందంతట నితనిపరాక్రమమే వర్ణింపఁబడినది. వీరరసమునకు సహాయధూతముగు రౌద్రరసమునకుఁ గూడ నాశ్రయ మితఁడే. సకలకథాసంవిధానమునకు భీమఁడే సృష్టికర్త. ఈ రూపకముకూడఁ దుదకు భీమసేన సంబంధముగు భయంకర కర్మతోనే ముగింపఁబడినది.

కాని నాటకములో ధీరోదాత్తుఁడే నాయకుఁ డుగా నుండవలయునని చెప్పుటవలన భీమసేనుని విషయములో సంశయము గలుగుచున్నది. భీముఁడు ధీరోధతుఁడు. అయినప్పటికిని భీముని గురుజన విషయాదులు పంచమ; వృష్టాంకములయందు స్పష్టమగుచున్నవి. కనుక ధీరోదాత్తుగుణములు కొన్నింటిపైన భీముఁడు గలిగియున్నాడని చెప్పవచ్చును. బాగుగా విచారించిన ధీరోదాత్తత్వమును ముఖ్యగుణము భీమధర్మజులయందెట్లటియందును గాన్పింపదు. ఒకవిధముగాఁ జూచిన "గ్రుడ్డిలోమెల్ల" యనునట్లు భీమసేనునియందే ధీరోదాత్తత్వగుణము ఇంత గాన్పించుచున్నది. పూర్వోక్త ప్రకారముగా విచారించిన ధర్మజునియందంతమాత్రముగూడ ధీరోదాత్తత్వగుణములేదని చెప్పవచ్చును. అలంకారికులు గూడ

భీమునే నాయకునిగాఁ దలచుచున్నాడు. పండితులు కూడఁ గొంతమంది భీముడే నాయకుడని చెప్పుదు న్నాచు. కనుక, వేణీసంహారమున భీముడే నాయకుడని నాయభిప్రాయము.

[జాన్తీ సరసయ్య.]

భారతదేశమునందలి కొన్ని ప్రకృతిదృశ్యములు

౧. బర్మాదేశమునందలి కొండలు

ఈదృశ్యముల చిత్రములు సంచికయందు చేర్చబడినవి. వానివివర మీక్రింద నున్నది.

బర్మాదేశమున కొండ లెక్కువ. సాధారణముగ నెక్కడజూచినను కన్పించును. వట్టికొండలేకాదు. వందల కొలదిమైళ్లదూరము ఎడతెగక సాగుచున్న పర్వత పంక్తులు. ఇట్టి కొండవరుసల మూలమున నచ్చుట వాటి తోబాటుగ వందలకొలదిమైళ్ల దూరము వ్యాపించి యుండు లోయలుగూడ నేర్పడినవి. ఇట్టి ప్రతిలోయలోను ఒకనది. లేకున్న వాగు. ఉత్తర దక్షిణ దిశలలో కొండల వరుసలు పోవుచుండును. వానినడుమ లోయలు. మొత్తముమీద కొండల యెత్తు ౫౦౦౦ అడుగులకు లోబడియే యుండును. ఇట్టి లోయలను దాటుటకు త్రాటి వంతెనలు నిర్మింపబడును వాని ననుసరించియే, చేతికాధారముగ నొక సన్నని త్రాడుగూడ నుండును. కొన్ని కొన్ని చోట్ల జంతువులను, బండ్లను దాటించుటకు బల్ల వంతెన లుండును. త్రాటివంతెనపై బల్ల చెక్కిలను బఱచుటచే నీబల్ల వంతెన లేర్పడును. బర్మాలో ఇట్టి వంతెనల యావశ్యకత మెండుగ నుండుట, వానిని నిర్మించు నిపుణులుగూడ ప్రత్యేకముగ నచ్చట గలరు. ఈ రెండు రకముల వంతెనలును ఎప్పటి కప్పుడు తీసివేయుట కనుకూచమైనవే. ఇందున్న ఈజామ్మలో నట్టి సగమునిర్మింపబడిన బల్ల వంతెన నొకదానిని గాననగును.

౨. చలికాలములో క్వెట్టానగరము

క్వెట్టా నగరము కిర్తారు పర్వతముల ఉత్తరపు చివరనున్నది. ఇది భారతదేశమునను పశ్చిమోత్తరద్వార

ముగ నుండుటచే మంచి కట్టుదిట్టములు గలిగియుండును భారతదేశమున నింగ్లీషువారి కిది ముఖ్యమైన సైనికస్థానము. ఇచ్చట ఎండకాలములో విపరీతముగ నెండలు; శీత కాలములో చెప్ప నలవికానిదలి. చలికాలములో క్వెట్టా నగర మెట్లుండునో ఇందున్న యాజామ్మ తెలియజేయుచున్నది.

3. తాజ్ మహల్

టాజ్ మహలును గూర్చి క్రొత్తగ నిందు జెప్పబనిలేదు. ఆగ్రాలోని 'వెర్నల్' మసీదు 'జాస్మిన్' శిఖరమునుండి తాజ్ మహల్ మనోహరదృశ్యము ఇందుగల చిత్రమున జూపబడినది.

౪. మాలాఆలీ కొండ

ఈ కొండ హైదరాబాదు నగరపు (డక్కను) సరిహద్దులో నున్నది. దీనిపై మహమద్ అల్లుడగు ఆలీకి అంకితముగ నిర్మింపబడిన మసీదొకటి కలదు. అతి కష్టముతో కొండ శిఖరమునకు మెట్లు కట్టబడినవి. ఈమెట్లపై నుండి చూచినచో హైదరాబాదు నగరపు సొందర్యము మహోన్నతములగు తన దివ్యభవనములతో స్పష్టముగ గాన వచ్చుచుండును.

౫. ఉదకమండలములోని వృన్సిద్ధమగు

ఓషధీ వనము

౭౩౬౦ అడుగుల యెత్తున నీలగిరి కొండల పై నున్న ఉదకమండలము ప్రకృతిసౌందర్యములకు, సహారమనోహరములగు తరుదృశ్యములకు మిగుల పేరందిన చోటు. ఈ తోటచిత్రము అచటి రామణీయకతను స్పష్టపరచుచున్నది.

౬. కోటప్పకొండ

ఇది గుంటూరుజిల్లా సరసారాపుళేట తాలూకాలో నున్నది. ఇది యొక పుణ్యక్షేత్రము. ఈ పర్వతదృశ్యము రమణీయముగ నుండును.

౭. పడమటికనుమలలో నొక దృశ్యము

ఇది ప్రకృతిసౌందర్యము దర్శనీయము. అనుభవైకవేద్యము.

ఖడ్గతిక్కనా?

నెల్లూరు పురమునకు పడుమర నలువదియైదు మైళ్లదూరమున అనగా కడప నెల్లూరు మండలముల సరిహద్దున సోమశిల, లేక సోమేశ్వరము అను కేరుగల పుణ్యక్షేత్ర మొకటి కలదు. కడప మండలముననుండి తూర్పుకనుమలను దాటి నెల్లూరు మండలములోనికి ప్రవహించుచున్న పినానీనది (అపరగంగ) యీక్షేత్రము నానుకొని యున్నది. దాని యొడ్డుననే శ్రీసోమేశ్వరుని దేవాలయము గలదు. అది మిగుల పురాతనమని ప్రతీతి. ఆలయమంత పెద్దదిగాదు. దాని యందును, తత్పరిసరములయందును శిల్పనైపుణ్యమంతగా గానిపింపదు కాని ప్రకౌంతముగ ప్రకృతి యాదేవుని నేవింప బోవు యాత్రికు

లకు హృదయానందమును, శాంతిని సమహర్షజాలిన అకృత్రిమసౌందర్యముతో నలరారుచున్నది. అచ్చట దేవాలయము ముందర మన్న మంటపమునకు రెండు నైపుల రెండు శిలావిగ్రహము లున్నవి. రెండడుగులు ఎత్తు రెండడుగులు వెడలవుగల నల్లరాతిబండలపై నవి చెక్కబడియున్నవి. భారతీయవీరు డొకడు గుఱ్ఱముపై వెళ్ళి కుడిచేత కత్తిసైత్యపట్టుకొని ఎడమచేత కల్లెమును పట్టుకొని యుద్ధమునకు కాబోలు శేగముగ పోవుచున్నట్లు చెక్కబడి యున్నది. రాతునకు, గుఱ్ఱమునకు పెక్కు అలంకారము లున్నవి. ఏకారణముననో ముఖము బ్రద్దలయి రాతు బొమ్మ విరూపమును జేందినది. కాలమరాజుతో యుద్ధము గావింపబోవుచున్న ఖడ్గతిక్కన విగ్రహమట యిది. ఈ నానడిని రూఢిపరుచు ఇతరప్రమాణములేవియు అక్కడ కానరావు. ఇది యా విగ్రహము యొక్క ప్రతీకృతి. ఈప్రతిమ లిక్కడి కేల, ఎట్లు, ఎప్పుడు చేరినవో తెలియరాదు. చరిత్ర పరిశోధకులు దీని తత్త్వము నారసి ప్రకటింతురు గాక.

బెర్నార్డు హాగారిలో సమావేశము

బెర్నార్డు హాగారిలో జరిగినపుడు పెక్కు మంది ప్రతికావిలేఖరు లాతని దర్శనమును కోరిరి. ఒకనారి నోబెలు బహుమానమును నిరాకరించిన యాతడు తన దర్శనమున కమితముగ ఖరీదు నేర్పజెచెను. ఎక్కిప్రమేయము ఎచ్చినను ఆతడు పుస్తాసమును నొంగడు. కాని అంతర్జాతీయవిద్యార్థిసమైక్యసంఘమువారు (International Students' Union) 'జీహార్ట్' కను విషచే నాతని దర్శనలాభమును బడసిరి.

ఆమేధావి మృత్యువైన తెల్లగడ్డముతోను, తేజఃస్ఫురితములగు సేత్రములతోను కట్టుకట్టిన బెణకిన చేతితోను,

తెల్లని మిగడవంటి శరీరముతోను ద్వారసమీపమున ప్రత్యక్షమగు సరికి, అమితోత్సాహముతోను అనేకులు కైమారాలతో ఫోటోతీయించుండ లోని కావ్యనింపబడి యెను. ప్రా ఫెసరు మాడరియగా బెర్నార్డుపాను సుఖా నీను గావించి “తమ దర్శనముకొఱకు గంభీరహృదయు లగు కొందఱు విద్యార్థులు వేచియున్నా”రనెను. అందుల కతడు తానెఱిగిన విద్యార్థులలో చాలమంది గంభీర హృదయులు కారని చెప్పెను. మఱియు తానావ్యనిం పబడిన టీప్రయత్నము లేవియు కనిపించుట లేదనియు, తానందుల కొకింతయైన విచారించ ననియు అనివార్యము లగు నా విద్యార్థుల ప్రశ్నములకు తనకు తెలిసినంతవఱకు సదుత్తరముల సంతోషముతో నీయబ్రయత్నించుననియు చెలిచెను.

ప్రశ్న. “తెలివితేటలుగల స్త్రీ అనగా నేమి?”

షా:—ఈమధ్య నేను వ్రాసిన ‘The Intelligent woman's guide to Socialism and Capitalism’ అనుగ్రంథమును చదివినస్త్రీ, ఆగ్రంథము వెల 15 పిల్లింగులు.

ప్ర. “మానవకోటిపై మీకు విశ్వాసము లేదను మాట నిజమేనా?”

షా. మానవకోటిపయిన నెప్పుడైన నొకప్పుడు నాకు విశ్వాస ముండెనని యెవరు చెప్పిరి? అది యెల్లప్పుడును మారిపోవు చుండును. చరిత్ర ఆరేడు విధముల నాగరికత లుండెననియు, నవియన్నియు నశించి పోయెననియు తెలుపుచున్నది. అన్నియు మననాగరికత వలెనే అభివృద్ధిలోనికి వచ్చి మానవకోటియందలి మార్పులవలననే యంతమొందెను. మనము కూడ నట్లు కాకుండుట కేకారణమును గోచరించుటలేదు. అట్లు జరుగు నూచనలే కనబడుచున్నవి.

ఒకవిద్యార్థి:—అయితే ఈనాగరికత నశించిపో వుండ మనమేమియు చేయజాలమా?

షా:—మన మేమి చేయవలసినది నానాజాతి సమితి తెలుపుచున్నది. దానిని గురించి నేనును నాగ్రం థములందు వ్రాసినాను. కాని ఎవ్వరును ఆసమితి చెప్పి

నది వినరు; నాగ్రంథములును కొని చదువరు ఎట్లయినను ఆధునికమానవకోటి నేటి సృష్టియొక్క తుదిమెట్టు కాదు. మనము దానికిలాంఛిపోయినచో జీవితశక్తి యింత కంటె ఎక్కువమేలుకలగజేయు సమయమును శీఘ్రముగ సమీపింపజేయునని తెలిసికొని యూట నంగలము.

మాడవ విద్యార్థి:—లీగ్ ఆఫ్ నేషన్సునుగుఱించి మీరేమి తలచెదరు?

షా:—నాటకరచయితగా రంగనిర్మాణమున నాకు మిక్కిలి యభిమానముగలదు. కొంతమంది పెద్ద మనుష్యులుపన్యసించు వేదిక నాలోకింతుము. కాని వారుపన్యసించు విషయముల నెవ్వరును కొంతయైన వినుటకు శ్రద్ధవహింపరు ఏలన, వారేమి యుపన్యసించ నింటినద్దనుండి బోధింపబడిపంపబడినో, యంతకు మించి యొకవాక్యమైన పలుకరు గతదినము బ్రియాండు మాత్రము నాలుకజారి యధార్థములగు విషయముల వివ రించెను. రంగస్థలాధికారి యనుభవముతో మిక్కిలి రహస్యమును తెలిపెను. ఉపన్యాసవేదిక వెనుకనున్న తెర మాత్రము అమోఘమైన ప్రయోజనము గల్గియున్నది. కార్యదర్శి కార్యాలయమున నుండు కాంతలు దానినెట్లు సద్వినియోగ మొనరింపవలెనో తెలిసికొని యున్నారు. దీక్షింపన్యాస మిక కొంతసేపటికి సంపూర్ణమగు సమయ మున కార్యదర్శి కార్యాలయమున నుండు యవతి నూతన ఐస్ట్రాలింకృతయై మనోహరగమకమున ఆయనని కాంతరమునుండి యరదించి యొకచో నాసీనయగును. సభాసదులందఱు నామెనుజూచి యుపన్యాసము నాల కింతురు. ఉపన్యాసకుండును సభాసదులదృష్టి నాకర్షించి నందుకు తనను తా నభినందించుకొనును.

ప్ర. “మానవజాతిసభివృద్ధిచేయుట సంభవమునా?”

షా:—మనముకోరిన మాదిరి మానవుల నుద్భవించ జేయుట సాధ్యమగునా యను విషయమెఱుంగుటయు ముఖ్యమే. లండనులో నొకప్పు డీవిషయమునుగూర్చి సంభాషించుచున్నపు డొకస్త్రీవచ్చి, “అట్టి విషయము లనుగుఱించి సంభాషించుట భావ్యముకాదనెను మీలో అశ్వశిక్షణము నొకింత తెలిసికొనియున్నవారున్నచో

ప్రత్యేకముగా నొకగుఱ్ఱమును మామూలుగా పనిచేయు నట్టిదిగా గాని, పండెపు గుఱ్ఱముగాగాని సమగ్రసౌష్ఠవ ముతో తయారుచేయుట కష్టతరమని యెఱుంగుదురు. దానియొక్క ప్రసర్తనను, ఆత్మనుగఱించి మన మేమియు తెక్కచేయము. అట్లే ఏమాదిరిమనుష్యుని, లేక ముఖ్యముగా ఏమాదిరిస్త్రీని మనము తయారుచేయగోరెదము? మూర్ఖ, రోగము లేనట్టియు, త్రాగుబోతులు కానట్టియు మంచిమనుష్యుల తయారుచేయగోరెదమని చెప్పుదుము. కాని ప్రతి పర్యాయమును ప్రపంచమున నిక్కముగా నొక మంచిమనుజుని ముద్దవించినప్పుడు మనము వానిని చంపివేయుచుంటిమి. ఈ విషయమున మనల తరుచుగా కాపాడగలిగినది స్త్రీ పురుషుల సరిగా నెంచుకొనుటయే యైయున్నది. ఇప్పుడు మీరు జెనివావీధులందు నడచి నచో ఆకర్షణశక్తిగల యౌవనవతుల పెక్కురను కన్పిసెదరు. కాని వారిలో నెవరిచేతను మీరు ప్రత్యేకము గా నాకర్షింపబడకపోవచ్చును. తులన శరీరసౌష్ఠ్యము చేతను, ధీవిశేషముచేతను మి మ్మాకర్షింప గల యొక యువతిని మీరు కలిసికొనవచ్చును. కాని ధీవి శేషమునకు సంబంధించినంతవఱకు బహుశః మీరు సాగబడినవారే యగుదురు.

[జొ. వేం. రా.]

హరప్ప, మోహెంజోదారోలలో

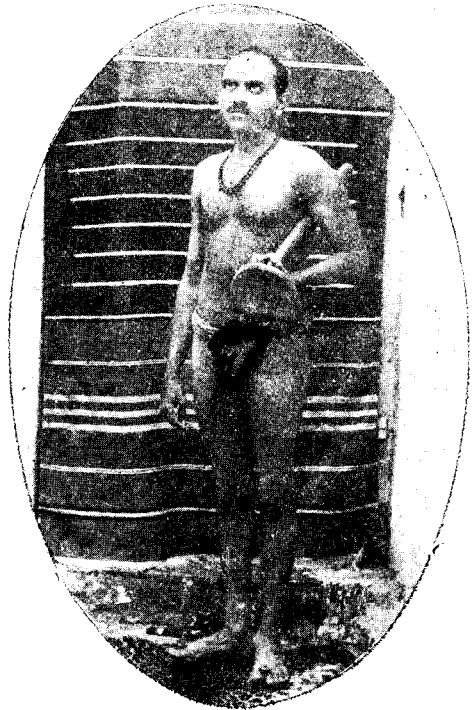
దొరకినముద్రలు

అమెరికా ఓరియంటల్ సొసైటీ నాలు గవ సమావేశమందు 'సుమేరియను ముద్రల' విషయమై ప్రొఫెసరు ఎర్టీక్, ప్రొఫెసరు మైకోనక్, ప్రొఫెసరు డంకెక్ గాన్లిట్లు చెప్పిరి.

"హరప్ప, మోహెంజోదారోలలో దొరకిన ముప్పదిరెండు ముద్రలును, సుమేరియన్ సిట్టయిటు. ఇజిప్తవక్, ఈలమైట్, ఛెనా, క్రీట్, క్షెప్రిమోట్

అక్షరములతో సరిపెట్టి పరిశీలించితిమి. అందు వలన మాకు దోచినదేమంటే, కొన్ని యక్షరములు, మొత్తము మీద నొక శాసన మనుకొండి, సుమేరియనుదై యుండు నేమో? మాకు కనిపించిన నివర్తనముల వలన హరప్ప, మోహెంజోదారో ముద్రలయందలి లిపి యితరదేశలిపు లసంపర్కము లేకుండా స్వదేశజన్యమైనవని విశ్వాసిం చగలము "

[గో. రామదాసు.]

శ్రీ యశ్వంతసేంహ నాథు

వింధ్య సాత్పుర హిమాలయ పర్వతప్రదేశముల యందును, పశుమరకములయందును వీరు ఈశేషమున నే సంచారమును చేసిరి. వీరు శరీరవ్యాయామపాతశాల నొకదానిని గుంటూరున స్థాపించిరి. ప్రజల శరీరవ్యాయామాభివృద్ధికోసమ వీరు చాల పాటుపడుచున్నారు.

[చ. జ.]

ఆంధ్రభాషా స్వాతంత్ర్యము

అమెరికా ఓరియంటల్ సొసైటీ యొక్క సమావేశమందు తెలుగు, లేక యాంధ్రభాష యొక్క స్వాతంత్ర్యము సిరపరచుటకు పరికరము జాగ్రత్త పెట్టవలెనని రివరెండు డాక్టరు లీమన్ గార్లిట్టు చెప్పిరి.

క్రీ. పూ. ౧౦౦౦ సం. ములనాటి తెలుగు లేక యాంధ్రభాష చిహ్నములు: ఆయుగముననుండు రెండువిధములైన మనోభావముల విషయమైన పరికరములు:—దైవ సంబంధమైనవి, కాలసంబంధమైనవి. తెలుగుభాషనంతయు బరిశీలించుటకు ప్రస్తుతము వాడుకలోనున్న వాక్యమును వెదకివెదకి, అట్టిపదములను సంగ్రహించి, యందుండి మూడువేల సంవత్సరముల యీలోపున జేరిన పదములను వివరించవలెను. అప్పుడు క్రీ. పూ. ౧౦౦౦ సం. లకుపూర్వ మాంధ్రులు లుపయోగించు మాటలు లభ్యమగును. దైవసంబంధమైనట్టిన్ని, కాలసంబంధమైనట్టిన్ని, కాలము కాలభాగములతో సంబంధించినట్టిన్ని వస్తువులకు భాసములకు నుపయోగించు పదములను బరిశీలించి విభజనచేసిన విరోపియనులు, మహమ్మదీయులు, నార్యులు రాకపూర్వము పరలోకసంబంధమైనట్టిని, దినములు, మాసములు, సంవత్సరములవిషయమైన జ్ఞానమాండ్రులకు విశేషమాస్వల్యమాప్రదేశమాత్రమా లేక లోకసామాన్యమా యనుహంశమువలె డిగలరు.”

ఈమార్గము ననుసరించి పనిచేసిన మన తెలుగు వాక్యస్వాతంత్ర్యమును సిరపరచగలమని నేనును దలంచెదగాని యిట్టిపని విద్వాంసులుసమకట్టుకునిచేయవలెను.

[గొ. రామదాసు.]

పండితుడు

నిత్యహిందూ ౧౮-౨-౨౯ నాటిదానిలో “అగస్త్యగాథలు: సంస్కృతము, తమిళగ్రంథములలోనివి” యను చిరునామాతో సంపాదకుని లేఖలలో ముద్రించి యున్నది. దాని యుపోదాత మిట్లు వ్రాసియున్నది.

“పండితుడనగా తన యిష్టమైన భాషయందు— సంస్కృతమేగాని, లేదా విశేషగ్రంథములుగల దేశభాషయేగాని,— పరిపూర్ణజ్ఞానమును సంపాదించిన వాడని యర్థము—గాని యీకాలమందు విపరీతార్థముకాటి దాని నంటుకుపోవుచున్నది. ఏమంటే, పూర్వకాలసంబంధ

మైన వాటియందుండునునే గౌరవము ప్రబలమై, తాను చదివిన గాథలను విచక్షణలేకుండా నమ్మినవారని. ఆపూర్వకాలము నిన్నటిదేగాని, వెయ్యిసంవత్సరము క్రిందటిదేగాని, పండితుడన్నవాడు, మనిషి కుండుకున్న స్వాతంత్ర్య విచారణ లేకుండా, దాని నతిభయభక్తులతో నంగీకరించును. ఇంతేగాదు; పూర్వపు పురాణములైతే చాలు; ఒకదాని కొకటి విరుద్ధముగా నుండినప్పటికి పండితుడని పించుకున్నవారు వాటి నొప్పుకొనును. ఒకగాదకు మరి యొకగాదకు విరోధమున్నయడల నది విరోధముగాదని సమర్థింపజూచును. అది చేతగానప్పుడు రెండింటిని శిరసావహించి తనబుద్ధియే మందమని యొప్పుకొనును”.

నిజమైన పండిత్యమంటే యిదియే— అగపడుచున్న వస్తువసత్యమని. కనిపించినదే సత్యమని నమ్మినవారే గదా పండితులు! ఆలాగునే తనబుద్ధి కనుబడుచున్న విరోధము నిజముగా నక్కడలేదు. ఆరెండిటియొక్క వికృత్యము తాను చూడలేదు, గాన తనబుద్ధిమాంద్యమే యది. అట్లు తనను దాను తెలియ గలుగుచున్నాడు. అతనే నిజమైన పండితుడు! [గొ. రామదాసు.]

గొ. రామదాసు

ఈమె దివాన్ బహదూర్ టి. రంగాచారిగారి సతీమణి. స్త్రీలయభివృద్ధిగూర్చి మిగులపాటుబడుచు మదరాస్ లేడిస్ క్లబ్బును స్థాపించినది. తరువాత నీక్లబ్ విల్లింగ్ డన్ క్లబ్ తో చేర్చబడెను. ఈమె తన 58వ యేట ఫిబ్రవరి మొదటివారమున చెన్నపురియందు దివంగతురాలయ్యెను.

అధ్యక్షులు : భారతీయ విజ్ఞానశాస్త్ర (Science) మహాసభలు-పెన్నపురి.

౧. రాక్షసు పీఠీయన్. ఫాల్గుగారు, భూత త్యక్తాస్త్ర శాఖాధ్యక్షుడు. ౨. యన్. యన్. యన్. భోమపండితుడు, గణిత, శాస్త్ర శాస్త్ర శాఖాధ్యక్షుడు. ౩. కే. సి. సి. మెహతా పండితుడు, సృష్టాస్త్ర శాఖాధ్యక్షుడు. ౪. రామసు పండితుడు, విజ్ఞానశాస్త్ర పుస్తకశాఖాధ్యక్షుడు. ౫. ముఖర్జీ పండితుడు, రసాయనశాస్త్ర శాఖాధ్యక్షుడు. ౬. జి. యన్. సి. సహాయకసభ, వ్యవసాయశాఖాధ్యక్షురాలు. ౭. రెడ్డి సెంటు కర్నల్ ఆర్. ఇ. రెంటుగారు, వైద్య పశువైద్యశాఖాధ్యక్షుడు.

(పైయ్య ఆఫ్ ఇండియానుండి)

ఉమాపరీక్ష యము

[శ్రీ చరణ్ వెంకటరత్న ముగారు (రాజమండ్రి) రచించిన పుస్తక చిత్రమండలి.]

విచిత్ర గుణకారము

“రెండోహాట్టు రెండూ” అని మొదలెట్టి “పద హారు పదహార్లు రెండువందలే ధైయారూ” అన్న ముక్క కంతా వచ్చేటప్పటికి మనపిల్లలు లెక్కలలో ట్రైపాస్ పరీక్ష గెలిచినట్లు సంతోషిస్తారు. ఈక్రింద చూపిన గుణకారపు పద్ధతిచూస్తే యిహవాళ్ల ఆనందము చెప్పవలెనా? ముఖ్యముగా యెప్పి మేట్లు, ఇంజనీరింగు కొలతలు మొదలైనవాట్లలో వచ్చు పెద్దపెద్ద గుణకారముల కిది బాగా పనికివచ్చును. (లండను నుండి వచ్చు “ఎంజినీరు” అను వారపత్రికనుండి గ్రహించినది)

ఉదా:—12845

67893

888139085

గబగబ అంకెలు వేయబ
లసినదే. ఇహ మనసులో (నోటిని)
నడవ్వలసిన తంతు.

“సానమందున”

1

5

9 (సరిమాచుకొనుటకు

10 తప్ప ఈ అంకెలు

11 కూడా వ్రాయవల

8 సిన పనిలేదు.)

4

2

$$\begin{aligned}
 &3 \times 5 \\
 &1 + 4 \times 3 + 9 \times 5 \\
 &5 + 3 \times 3 + 8 \times 5 + 4 \times 9 \\
 &9 + 2 \times 3 + 7 \times 5 + 3 \times 9 + 8 \times 4 \\
 &10 + 1 \times 3 + 6 \times 5 + 2 \times 9 + 7 \times 4 + 8 \times 8 \\
 &11 + 1 \times 9 + 6 \times 4 + 2 \times 8 + 3 \times 7 \\
 &8 + 1 \times 8 + 6 \times 3 + 2 \times 7 \\
 &4 + 1 \times 7 + 2 \times 6 \\
 &2 + 1 \times 6
 \end{aligned}$$

$$= 15$$

$$= 58$$

$$= 90$$

$$= 109$$

$$= 118$$

$$= 81$$

$$= 48$$

$$= 28$$

$$= 8$$

లబము

5 బ.

8 ప.

0 వం.

9 వే.

3 పవే.

1 ల.

8 ప. ల.

3 కో.

8 ప. కో.

సాన మందున

1 ప.

5 ప.

9 వే.

10 ప. వే.

11 ల.

8 ప. ల.

4 కో.

2 ప. కో.

—

కీటుకు

ఒకట్టు × ఒకట్టు

ఒ × ప + ప × ఒ

వం × ఒ + ఒ × వం + ప × ప

ఒ × వే + వే × ఒ + వం × ప + ప × వం

లబము

= ఒకట్టు

= పదులు

= వందలు

= వేలు

సానమందున

పదులు.

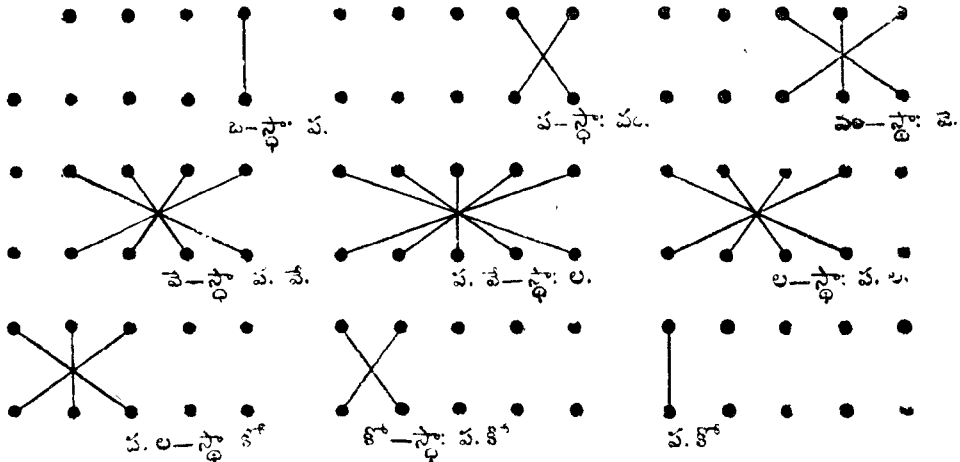
వందలు

వేలు

పదివేలు

ఇదేమోస్తరు వైస్సానములను. మనోవేగాన్ని నడిచే తంతు వ్రాతను బట్టి గణించుకూడదు.

దీనినే మనస్సుకు పట్టిపోవునట్లు బొమ్మగా చూపవచ్చును. మక్కులే అంకెలు.

గీతలతో చేర్చిన లంకలను జోడుజోడుగా గుణించి కలిపి స్థానమందున అంకెను పైస్థానపు లబ్ధమునకు (మొదటనే) కలుపుకొనవలెను.

డెసిమల్సు (దశాంకములు) ఉన్నా సున్నలున్నా ఏమీ ఖేదాలేదు. పాయింటు లబ్ధములో మామూలుగా ఎక్కడ పెట్టెదమో అక్కడనే పెట్టవలెను. సున్న మాట: $4 \times 0 = 0$; $0 \times 6 = 0$ సున్న; ఒకసంఖ్యకంటె ఒక సంఖ్యలో తక్కువ అంకెలు (స్థానములు) ఉంటే (ఉదా. $\left. \begin{array}{l} 98765 \\ \%583 \end{array} \right\}$ అర్థం లేనిచుక్కలుగాని సున్నలుగాని ఎడమపక్కను నింపి, పైపదతి నే గుణించవలెను.

నాలుగు లెక్కలు చేసేటప్పటికి తప్పులంటూ రానేరావు. తప్పులాచేవారికి మామూలు గుణకారం లోనూ నస్తాయి ఎక్కాలురాకా, అంకెలు ఒకదాని కింద ఒకటి వరస తప్పకుండా, ఒకొకస్థానము విడుస్తూ చేయడంలోను, కూడల్లోనూ కూడికలో స్థానమందున అంకెలు కలుపుకోడల్లోనూను.

[కొ. సోమయాజులు.]

పాఠశాలలు-తెలుగు వాచకములు

ఈ నాడు పాఠశాలలలో దేశభాషలను (మనకు) తెలుగును-నేర్పట నన్నగిల్లినది. ఉన్నకొంచమునకు సారదూరములయిన పుస్తకములే ఎక్కువగ గతియగుచున్నవి. చిన్న తరగతుల పిల్లల సంగతి మఱియు చెప్పనక్కర లేదు. నేనునేనని 'వాచకము' లను 'కథ'లను వ్రాయువారు వేసవేలుగ కనబడుచున్నారు. కాని రచనములను బట్టి చూచినచో వారికిది తలకుమిగిలినపని యని తోషకపోదు. వైవా్రా తలను ముద్రించి ప్రకటించువారును పెక్కురు బయలుదేరుచున్నారు. పుస్తకములలోని విష

యము చాలవరకు పిల్లల కందక పొందక యుండును. రచనయు నించుమించుగ కొరక రానిది. మీదుమిక్కిలి దోషభూయిష్ఠము. ఈ పుస్తకములను చదివినబాలురు గట్టిపు నాది అమరకపోవుటవలన తమ మనోగత భావములను ఇతరులకు తెలియునట్లు నాలుగు మాటల నొక్కటిగా జేర్చి సరిగా వ్రాయలేక యుక్కిరిబిక్కిరి యగుచున్నారు. ఇక నిట్టిపుస్తక సృష్టికి ప్రయోజనము? గ్రంథకర్తలయు, ప్రకాశకులయు స్వార్థసంపాదనమనదగును.

పాఠశాలలలో చదువదగిన పుస్తకముల నొక సంఘము (తామేర్పరిచినది) నిర్ణయించ వలెనని ప్రభుత్వపువిద్యా శాఖవారు శాసించి యున్నారు. ఈసంఘము నిర్ణయింపని పుస్తక ములను పాఠశాలలు కన్నెత్తియైనను చూచు ట మహాపరాధమగుచున్నది. ఈ సంఘము యొక్క నిర్మాణమును సామర్థ్యమును పుస్తక నిర్ణయపద్ధతిని గురించి వేరుగ చర్చింపవలసి యున్నది. సంఘము నిర్ణయించిన యా పుస్తక ములలోనైన నాయా తరగతులకు తగిన పుస్తకముల నేరుకొనుటయందు పాఠశాలలో అధికారులు తమకు గల బాధ్యతను పరిగణింపక స్వశాకర్యములను చూచుకొను చుందురు. ఇన్నిటివలన కలుగు ఫలితము మన పిల్లలకు చదువు కల్లయగుట.

భావికాలమున పౌరప్రముఖులై వెల యనున్న మనయీనాటి చిన్ని కుజ్జుల నాథా రముగా గోరియున్నది మనదేశాభివృద్ధి. ఆ కుజ్జుల యభివృద్ధి వారికి నేడు మనము సమ

కూర్పు విద్యాసంపదవైననే మూడువంతుల
వరకు నిలిచియున్నది. నత్యమిట్టిదికాగా, ఇం
దుకు వివరీతముగ జరుగుచుండ నివారణమార్గ
ముల సరయక నోళ్లు దెరచుకొని చూచుచు
న్నారు బాలకుల పాలకులు! ఎంత ప్రమా
దము! చేయి కాలిపోయిన పిదప ఆకుల
కొరకు అడవికి అంచెకూలీలను పంపుదురు
కాబోలు!

వీరి మధ్య అంధ్రదేశముం దానేకచోట్ల స్త్రీవిద్యనుగూర్చి
యువస్యసించి యుండిరి. ఇప్పుడు దక్షిణదేశమున నుం
చున్నారని తెలుసుకొని.

ప్రొఫెసరు డి. కె. కార్వేగారు

వీరు పూనానందలి భారత మహిళా విశ్వ విద్యాలయ
సంస్థాపకులు, సుప్రసిద్ధసంస్కర్తలు, సంఘసేవారత్నములు.

తమ చేయవచ్చిరి. మదరాసునం దుపన్యాసముల నొస
గుచున్నారు.

సంయుక్తాదేవి పృథ్వీరాజున కంపిన అంతిమ సందేశము

[శ్రీ పి. బుచ్చికృష్ణమూర్తిగారు (తాజమండ్రి) రచించిన పల్ల చిత్రమునుండి]

క-వ భారతజాతీయమహాసభ, కలకత్తా-తీర్మానములు

పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూగారు
అధ్యక్షులు

౧

మహానాయకుల మరణమునకు సానుభూతి

జాతీయ మహాసభాధ్యక్షులను సుప్రసిద్ధ భారత నాయకులను ఆరు శ్రీయుక్తి లాలా లజపతిరాయి, హకీం అబ్దుల్ గాఫర్, సింహా ప్రభువుల మరణమునకై విషాదమును, తత్కుటుంబములకు సానుభూతియు తెల్పు తీర్మానము జాతీయ మహాసభాధ్యక్షునిచే ప్రతిపాదించ బడెను. సభికులందరు భక్తి పురస్కరముగా నిలువబడి తీర్మానము నామోదించిరి.

౨

కాంగ్రెస్ విదేశీయశాఖలు

మాతనముగా లండన్ న్యూయార్కు నగరముల యందు స్థాపింపబడిన కాంగ్రెస్ శాఖలును అంగీకరించుచు జవాహర్లాలు నెహ్రూగారు తీర్మానము నుపపాదించిరి. గోవాకాంగ్రెస్ సంఘమును కూడ కాంగ్రెస్ వా రొప్పు కొనిరి. ఆయా దేశములలో నింకను కాంగ్రెస్ సంస్థలను స్థాపించి ప్రచారము చేయవలసినదని తీర్మానము కోరెను. కోల్ కాంగ్రెస్ సంఘమువారి వరఖాస్తును విచారింప వలెనని కాంగ్రెస్ పర్కింగ్ కమిటీవారిని తీర్మానము కోరినది.

౩

అన్వతంత్రజాతులతో సంబంధము

సామ్రాజ్య నిరంకుశత్వమునకు లోబడి అనేక విధముల ఇబ్బందుల నొందుచున్న అన్వతంత్రజాతు లతో మైత్రిచేసికొనవలెనని మూడవతీర్మానము కోరెను. మరియు ఈవిషయమై వ్యవహారము జరుపుటకు విదేశాం గకాఖి స్థాపించవలెనని కూడ తీర్మానము కోరెను.

౪

యుద్ధ భయము

మద్రాస్ కాంగ్రెస్ మహాసభవారు యుద్ధభయ మును గురించి యామోదించిన తీర్మానమును ఈసభవారు మరల నామోదించుచున్నారు. మరియు ప్రస్తుత భారత ప్రభుత్వము భారతీయుల యభిప్రాయమును మోపించిన దనియు, భారతదేశముయొక్క సరిహద్దులను రక్షించుట కుగాక భారతదేశమును తన యధీనముననుంచుటకే యాంగ్లేయరాజనీతి యేగ్గడియైవనియు ఈమహాసభవారు తలచుచున్నారు. ఇరుగుదూరుగు రాజ్యములతో గాని ప్రపంచములో శాంతి యితర రాజ్యములతో గాని భారతీయు

లకు తగాదా లేదనియు, సామ్రాజ్యకాంక్షకై ఆంగ్లేయులు భారతీయుల కనర్థదాయకముగా ప్రవర్తించుటకు భారతీయు లాహ్వానికరనియు, ఈసభవారు ప్రకటించుచున్నారు.

గ

బ్రిటిష్ వస్తు బహిష్కరణము

విదేశవస్తువులను, విదేశవస్తువులను బహిష్కరించవలెనను తీర్మానము సభలో సత్యధిక సంఖ్యాపలచే నామోదించ బడెను.

ఁ

బాడ్మోలి సద్దారు సభిసందించుట

బాడ్మోలి సత్యాగ్రహోద్యమమును కడుసమర్థతతో నడపి విజయలక్ష్మిని మారగొనిన ధీరుడు బాడ్మోలి సద్దారుగారి సభిసందించు తీర్మానము సభికులచే సుత్యాహ పూర్వకముగా సంగీకరింపబడెను.

చ

ప్రభుత్వగౌరవముల నిరాకరణ

విజాతీయ పరిపాలనమును బలపరచి విదేశీయ ప్రభుత్వమును వారి యుద్వోగీయులను గౌరవించుట కొసంగబడు విందులు మొదలగువానికి వెళ్లుట జాతీయ గౌరవమునకు హానికరమునభారతస్వాతంత్ర్యేచ్ఛకు ఆటంకమును అని సభవారభిప్రాయ పడుచున్నారు. కావున ప్రభుత్వోద్వోగీయుల గౌరవార్థమై యొసంగబడు లీవీలు, దర్బారులు, విందులు మున్నగువానికి భాగతీయులు ముఖ్యముగా కాంగ్రెస్ సభ్యు లెవ్వరును పోరాదు.

ఁ

ప్రాచ్యజాతుల సమితి

ఆసియా ఖండములోని యితరదేశముల ప్రతినీ గులతో సంప్రదించి అభిల ఆసియా జాతీయ సమితి సభను ౧౯౩౦ సంవత్సరమున భారతదేశములో జరుప

వలసినదని కాంగ్రెస్ వర్కింగ్ కమిటీవారిని ఈసభ వారు కోరుచున్నారు.

ఁ

చీనా, ఈజిప్టు మొదలగు జాతులకు సందేశము

౧. సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమును, సంపూర్ణ జాతీయ స్వత్వములును గడించి చీనాదేశములో నిరంకుశాధికారమును అంతము చేసినందులకు ఈ భారతజాతీయ మహాసభ చీనాదేశస్థులకు స్నేహపూర్వకముగ సద్భావమును వెల్లడిచేయుచున్నది.

౨. ఈజిప్టు, సిరియా, పాలస్తైన్, ఇరాక్ దేశములకు ఈ భారతజాతీయ మహాసభ వాత్సల్య పూర్వక సందేశము నంపుచు భారతదేశ స్వాతంత్ర్య పోరాటమున కాటంకముగ పాశ్చాత్య సామ్రాజ్య శృంఖలముల నుండి వారును తప్పక విముక్తియగుచురని కోరుచున్నది.

౩. సామ్రాజ్య విచ్ఛేదక సంఘముయొక్క సమావేశమును భారతదేశమున కాహ్వానించుచు, ఈ సభవారి పక్షమున సామ్రాజ్య విచ్ఛేదక సంఘసభలో పాల్గొనుట కొక ప్రతినీధి నేర్పాటు చేయవలెనని కాంగ్రెస్ వర్కింగ్ కమిటీవారిని సభవారు కోరుచున్నారు.

౧౦

రాజీ తీర్మానము

స్నేహూనివేదికను ఈ మహాసభవారు విచారించి భారతదేశముయొక్క రాజకీయ, సాంఘిక సమస్యలను పరిష్కరించుట కిది చక్కని పద్ధతులను నూచించుచున్నదని తలచుచున్నారు. మరియు సంఘము వారు ఏకగ్రీవముగా చేసిన సిఫారసులకు సభవారు స్నేహూ సంఘము సభిసందించుచున్నారు. ఎల్ద్రాసు కాంగ్రెస్ మహాసభలో నామోదించబడిన స్వాతంత్ర్య తీర్మానము నీ సభవారి సంగీకరించుచు, స్నేహూనివేదిక దేశములో నున్న ముఖ్య పార్టీలన్నియు సంగీకరించ గలిగిన గరిష్ఠ సామాన్యమును తెల్పుచున్నది గనుక రాజకీయాభివృద్ధిని నూచించు చున్నదనియే తలచుచు దాని సంగీకరించుచున్నారు.

రాజకీయపరిస్థితులకు లోబడి, ఆంగ్లపార్లమెంటు సభవారు డిసెంబరు 1929 సంవత్సరము లోగా నీ రాజ్యాంగ విధానము నామోదించినచో, ఈ మహాసభవారు ఈ రాజ్యాంగ విధానమును స్థాపింపగలరు. ఆతరువాత లోగా నాంగ్ల పార్లమెంటువారు ఆమోదించినచో, లేక అంతకు పూర్వమే నిరాకరించినచో కాంగ్రెస్ వారు దౌర్జన్యరహిత సహాయ నిరాకరణము నవలంబించి అప్పుడు నిర్ణయించగల పద్ధతుల ననుసరించి పన్నుల నిరాకరణమునుగాని, మరియు సాత్విక పద్ధతిని గాని అవలంబించ వలసినదని దేశీయులను ప్రబోధించెదరు.

వైదానికి అనుగుణ్యముగా నున్న యెడల, కాంగ్రెస్ పేర సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య ప్రచారమును సాగించుట కేయభ్యంతరములను కలుగజేయబడవు.

౧౧

సైమన్ సంఘ బహిష్కరణ

సైమన్ సంఘ బహిష్కరణమును మునుపటికంటె తీవ్రముగా కొనసాగింప వలెనను తీర్మాన మీ క్రిందివిధముగానున్నది. సైమన్ సంఘమును జయప్రదముగా బహిష్కరించిన భారతీయులను, పోలీసు దౌర్జన్యమును లెక్కజేయక శాంతియును నిగ్రహమును ప్రకటించి అధికారుల పశుత్వమును అన్యాయమును జయించిన లాహోర్ లక్నో పార్లులను ఈ మహాసభవారు రభసించుచున్నారు.

ఐనను సైమన్ సంఘమును బహిష్కరించుటకు భారతీయులు చేసికొనిన కృతసిక్పయమునకు విరుద్ధముగా కొందరు భారతీయులు ప్రవర్తించు చున్నారని సభవారు గమనించుచున్నారు. మరియు కొందరు భారతీయోద్యోగీయులును ఆంగ్లేయోద్యోగీయులును లాహోర్ లక్నో నగరములలో పోలీసు దుండగములలో బాల్గా నిరి. సాధనమైనంతవరకు యీ వ్యక్తులతో భారతీయులు సాంఘిక సంబంధము లేవియు పెట్టుకొన కుండురు గాక యని మహాసభవారు కోరుచున్నారు.

ఇట్టి వ్యక్తులకు విందులు చేయరాదనియు, వారి గౌరవార్థమై చేయబడు విందుకవ్వరును వెళ్లరాదనియు సభవారు కోరుచున్నారు.

హరతాళములను యితర ప్రదర్శనములకు జరిపించి సైమన్ సంఘము యికమీద దర్శించు రాష్ట్రప్రజలు సైమన్ సంఘ బహిష్కరణమును జయప్రదముగా కొనసాగించ వలెనని యీ సభవారు ఆయా రాష్ట్రములను ప్రబోధించుచున్నారు.

౧౨

భారత సంస్థానములలో బాధ్యతాయుత

పరిపాలనాస్థాపన

స్వదేశ సంస్థానములలో ఏకవ్యక్తిపరిపాలనను తొలగించి బాధ్యతాయుత పరిపాలన కేర్పరచ వలెనను తీర్మానము సభవారిచే మంగీకరింప బడెను.

౧౩

కాంగ్రెస్ నిర్మాణమున మార్పులు

కాంగ్రెస్ నిర్మాణ ప్రణాళికయందు గానింపవలసిన మార్పుల విషయమై విషయ నిర్ణయసభవారు మోదించిన తీర్మానము మహాసభవారు రంగీకరించిరి. కాంగ్రెస్ ముగిసిన విషయ ఖర్చుల పోగా ఆహ్వాన సంఘము వారివద్ద మిగిలిన మొత్తములో సగభాగము జాతీయోపసంఘమువారి కొసంగవలెనని యిందులో నొకసవరణ కోరుచుండెను. ఇది రాబోవు సంవత్సరమునుండి అమలులోనికి విచ్చును. కాంగ్రెసు కార్యక్రమమును నిర్వహించుట కీ మొత్త మవసర మని జవాహర్లాలు గారు నుడివిరి.

౧౪

మరణించిన రాజకీయనిర్బంధితులు

ఈ సంవత్సరమున కారాగారముల యందు మరణించిన ఐదుగురు రాజకీయ నిర్బంధితుల కుటుంబములకు సంతాపము డెలుపుచు విజయకృష్ణబోసుగారు ప్రతిపాదించిన తీర్మాన మంగీకరింపబడెను.

౧౫

నాభామహారాజు

నాభామహారాజుగారి యెడల ప్రభుత్వమువారవలంబించిన చర్యల ఖండించుచు అతని యెడల నానుభూతిని ప్రకటించుచు విషయనిర్ణయసభవారు గావించిన తీర్మానమును శ్యామసుందర చక్రవర్తిగా రుపపాదించిరి. తీర్మాన మంగీకరింప బడెను.

౧౬

లాహోర్ పోలీసు దుండగములు

లాహోరులో పోలీసులు అక్రమముగా చేయుచున్న దౌర్జన్యములను, జాతీయోద్యమాభిమానుల యొక్కయు, విద్యార్థుల యొక్కయు, గృహములను సోదాచూచుట, అరెస్టు చేయబడినవారిని హింసలు పెట్టి శాశించుట మొదలగు కృత్యములను ఖండించుచు తీర్మాన మామోదంపబడెను.

౧౭

ప్రతినిధి రుసుము

ఒకరూపాయ నుండి అయిదు రూపాయలకు హెచ్చింపబడవలెనను తీర్మాన మంగీకరింప బడెను.

౧౮

రాజకీయనిర్బంధితుల నభినందించుట

పంజాబు సైనికశాసనము ననుసరించి నిర్బంధింపబడిన శాంతిసింగు మొదలగు పంజాబు రాజకీయ ఖయదీలను, కేరళ రాష్ట్రమున అనేక యిబ్బందుల నొందుచున్న నారాయణ మీనక్ గారిని అభినందించుచు తీర్మాన మంగీకరింపబడెను.

౧౯

రాబోవు కాంగ్రెస్ మహాసభ

రాబోవు సంవత్సరము జాతీయమహాసభ పాంచాలములో జరుగ వలసినదను పాంచాల ప్రతినిధుల ఆహ్వానమును సభవారంగీకరించిరి.

శ్రీరామా! భవదీయదివ్య పదరా జీవంబులన్ జేరి, త
త్సారోదార మరందపాన బహుళాశాపూర్తితో, మన్మథ
స్సారంగంబు, త్వదీయ దివ్యసుగుణాంచద్వర్ణనా రూపర్పుం
కారంబుం బానరింపుచున్నది, కటాక్షం బుంచి యాలింపవే.

హృదయం బన్మరుభూమిలో నెవరొ తండ్రి! యేలోకో యెన్నఁడో
వెదబెట్టించి రెఱుంగలేను కవితాబీజంబులన్, వాని నీ
సదపాంగామృతవృష్టిచే దడిపి సత్సన్యంబు గావించి మో
క్షద సంవిత్ఫలభాక్కులం జలుపవే కాకుల్ స్థ వంశాగ్రణీ!

మది నుహ్వింగు కుతూహలంబుకొలదిన్ మారాముఁగీర్తింపఁగా
నిదె ప్రారంభముఁ జేసినాఁడ సుదినంబేనిన్ విచారింపలే
దిది చింతింపుచు, నీదుతల్లి యనిశం బేనామముం బాడు న
య్యది యోజించుచు, సంతరాయములఁ జేయంబోకు లంబోదరా!

మును నామందరనాల్కఁజేరి రఘురామున్ దండకారణ్య మం
పిన పాపంబును గట్టుకొంటి వది యీవేళన్ దదీయోజ్వల
ద్గుణముల్ వర్ణననేయ నారసనయందున్ జేరి పోగొట్టు కొ
మ్మనుచున్, నన్నుఁ గృతార్థుఁ జేయుమనుచున్ బ్రార్థింతు నిన్ భారతీ.

నే నిన్నమ్మి భవద్గణోన్నతుల వర్ణింపంగఁ బూనంగ 'నీ
క్షేనీవే' యని మిన్నకున్నుఁ గృతి నెగ్గంజేయ నాచేతనౌ
నే? నేముందుగఁ జెప్పినాఁడ నటుపై నీయిచ్చ, మోమాటముం
బూనన్ రా దిటువంటివేళలఁ జూచి భూపుత్రికావల్లభా!

ఈతఁడు మద్దురీగారి నుతియింపఁగలఁడె యటంచు నెంతయున్
జేతమునందు సందియముఁజెందకు, మాదికప్పింద్రులు భవ

న్నేతృతలేక సుంత తమ నేర్పునవ్రాసిరె? అద్ది యున్నచోఁ
జేతకుఁ గానివాఁ డెవఁడు చెప్పము శ్రీరఘువంశదీపకా !

నాచిత్తంబునఁజేరి త్వద్గుణలసన్న వ్యామృతస్వాదుసా
మీచీన్యంబును పెల్లడించుకొనినన్ మేలబ్బు, లేకున్న నే
నాచే నైనటు వ్రాయకే విడువ, దానన్ మాధురీలోపమే
యాచో నయ్యపకీర్తి నీకెకద రామా, భక్తచింతామణీ !.

నిక్కంబై తగుభక్తి నీచరిత వర్ణింపంగఁ బ్రేరేచ, నే
రిక్కల్ లెక్కయొనర్చువానిగతిఁ దండ్రి ! పూని ప్రారంభ మే
ఫక్కిన్ జేయంగనొన్ యెట్లు ముగియింపన్ జెల్లునో నేరకే
న్యక్కారాహ్లాదనైతి, నిట్టితటి రామా ! దిక్కు నీవేకదా.

అకటా ! సర్వరసాలవాలము సమస్తానందకందంబు వి
శ్వకళాస్థానమునా భవన్మధురరూపంబుండ నిన్నాళ్లు కా
నక మూఢాత్ముడనై కవిత్వమనుచున్ బ్రాపంచికంబుల్ నిర
ర్థకముల్ వర్ణన లెన్నోచేసితిని, నేరంబెంచకే రాఘవా !

అనయంబున్ నిను సంస్మరించుటకు నా కర్హ త్వమేలేని మా
ట నిజంబాట వరంబాకండు నిను వేడంబూనితిన్ సర్వపా
ప నివృత్త్యర్థ మదేమనన్ దినము త్వత్పాదాంతికంబందు నీ
గొనముల్ సాటెడు పద్యరత్న మొకటిన్ గూర్పంగ రామప్రభా !

ఆదికవీంద్రులెల్ల భవదవ్యయసద్గుణరత్నజాలమున్
మోదముతోడ నెంచి తుదముట్టకె మోక్షపు పేతనమ్ము సం
పాదనఁజేసి, రందు నొకభాగము నాకు నొసంగుమయ్య ని
చ్చేదను లెక్కపెట్టి యొనరింతును జీవన మింత రాఘవా !

అవురా యెంతని విన్నవింపఁగలనయ్యా రామ ! మత్స్వార్వసం
భవకర్మాఖ్యశితాచమెండు నను నాపాదించి నీ పాద ప

ల్లవముల్ సేరఁగనీడు, సంస్కృతిసే యుల్లాసంబు గల్పించు, శాం
తివిదూర్కు ననుఁజేయు, బాణమున దీనిఁ ద్రుంపఁగా లేవుగా.

నీరసమైన నా కవిత నిర్మలదివ్యసుధామధుత్వ వి
స్ఫారతఁగాంచఁ గంటి నదుపాయమొకం డదియేమనన్ భవ
త్సరగుణ ప్రకీర్తనవిధంబె అహా మతిమంతఁడన్ గవిన్
సూరిని ధీరుడన్ సుఖుడ శుద్ధుడ బుద్ధుడ నైతి రాఘవా!

కామమదాదిరోగముల గాసిలువారలనాల్కు రామనా
మామృతపానమం దరుచినందుట నిక్కము, సాధు సంగతి
శ్రీమహితోపధం బొకటి సేవ యొనర్చినచో, దదీయ స
ర్వామయముల్ దొలంగి యమృతాప్తి ఘటించు నుదంచితంబుగన్.

చపలత్వంబున మించు మామక మనశ్శాఖామృగంబెట్టి వే
లుపులం గొల్వక రామచంద్ర! మును మీలో మీకు నేలాటి య
చ్చపు నేప్తంబు ఘటెనొక్కొ యల సంస్కారంబుచేసేమొ రా
మపదోచ్ఛారణమాత్ర నాతఁడె సుమీ మావే ల్పటంచాడెడిన్.

తలపుంగుబ్బలి రామచంద్రమృదుపాదవ్యాప్తియైనంత, దు
ష్కలుషధ్వంతము వీడిపోయె, విమలజ్ఞానప్రకాశంబు రా
జిలె, గామాదిక తస్కరాళి యెటకోచేరెన్, ముదంభోధి ప్రో
జ్వలమై పొంగె, మనశ్చకోర మమృతప్రాశంబుఁ గావించెడిన్.

రామా! నిన్నె దకోటలోనిలిపి, ధైర్యంబన్న ఖేయంబునన్
ప్రేమాపూరము నించి, సీస్మరణమన్ భేద్యులన్ మ్రోయగన్
రోమాంచద్వయహర్ష బాష్ప శరనందోహప్రయోగంబునన్
గామాద్విప్రతివీరులన్ రణమునన్ ఖండించి చెండాడెదన్.

శివుఁ డారాముఁడు నే నటంచు, హరియున్ శ్రీరాముఁ డేనంచు, రా
ఘవుఁ డేనంచును బద్ధసంభవుఁడు వక్కాణించుచున్నార, లీ

వివిధాలాపములందు నిక్కమెదియో వీక్షింప నేనొల్ల,
యవతారోన్నతి కిన్ని వాక్యములు సాక్ష్యంబౌట రామప్రభూ !

ఎంత తపంబుచేసి జనియించెనో పంక్తిరథేశుఁ డౌర నీ
యంతటివాని లోకగురు నాత్మజుఁగాఁగని “రామభద్ర ! నా
చెంతకురార ముద్దిడర చెక్కిలిఁజూపర” యంచు సమ్మద
స్వాంతముతోడ నిన్ బిలుచు నంతటి భాగ్యముగల్గ రాఘవా !

పర్యేందు ప్రతిమాన మంజు వదనున్ బాలున్ సమస్తావసీ
పర్వున్ రాఘవునెత్తి తల్లి భవనప్రాంచస్మణి స్తంభకాం
తర్వర్తిప్రతిబింబకోటిఁగని యానందించె జిత్తంబునన్
“సర్వం రామమయం జగ” త్తను వచస్సార్థక్య మూహించుచున్.

లలితానర్ఘ్యమణిప్రభాకలిత డోలామధ్యభాగంబునన్
లలనల్ నిన్నుఁ బరుండఁ బెట్టి తమి జోలల్ వాడి జోకొట్టి యు
య్యెల లూపంగల భాగ్యమబ్బుటకు వా రేనోములన్ నోచిరో
తొలిజన్మంబునఁ దెల్పురామ ! సుజనస్తోమైక కల్పద్రుమా !.

శ్రీశోభాయత ముగ్ధవక్త్రమయి రాశీభూతలావణ్యమై
ఆశావాసమునై విశాలనయనాఢ్యంబై దశస్యందనో
రీశప్రాక్తన పుణ్యమై ముని మనస్తప్తప్రాయ స్పదంబౌ భవ
త్కైశోరాకృతి నెంతు రామ ! నతభక్తవ్రతకల్పద్రుమా !.

దరహాసస్ఫురదాననంబు కరుణోదంచ త్కటాక్షంబు ల
త్యరుణోష్ఠంబు వినీలకుంతల భరం బాస్మిగ్ధగండంబులున్
మెఱయన్ శైశవ తాండవక్రియలఁ బేర్చిన్ దల్లులన్ మువ్వరం
బరమానంద సుధాబ్ధి ముంచ రఘురామా ! నిన్ను భ్యానించెదన్.

కులుకు మొగంబునన్ గుటిలకుంతలముల్ విలసిల్లఁ, గర్జకుం
డలరుచి చెక్కుటద్దముల నాట్యమొనర్ప నోయార మొప్పు చూ

పుల, నవకంపుఁ బిన్నతనపుం జెయిదంబులఁ దాండవంబులఁ
లలితపు నవ్వులఁదనరు రామకిశోరము నాశ్రయించెదఁ.

క్రీడాలోలుని ధూళిదిగ్ధతనుఁ బంకజాక్షు నాశాంబరుఁ
చూడాలంకృతరత్నభూషు దరహాసుఁ బాలు రాముఁదమిఁ
జేడల్ గ్రుచ్చి కపుంగిలించుకొనఁ బో శీఘ్రంబె పర్వెత్తు నా
నాఁడే యేక సతీవ్రతంబు నెలమిఁ దాఁబూనినాఁడోయనఁ.

తల్లులఁ బాయలేవెపుడుఁ దాపసులఁ గనియుండవెంతయుఁ
బల్లిదులైన రక్కసుల పాటవమే వినియుండ వాజినాఁ
విల్లనఁగా నెఱుంగ, వెఱు భీతియెలేక మునీంద్రుజన్నముఁ
జల్లఁగఁ బ్రోవఁదైర్యమున సాగితివో రఘురామడింభకా!.

జనకుఁడు భీతిఁ దల్లడిల, సంతనమంద గురుండు, గాధి నం
దనుఁడు జయోత్సుకత్వ పరతఁ మునుముందు గమింపఁ, పౌరకా
మినులును దెల్లవోయి యనిమేషతఁ గాంచఁగ, సానుజుండవై
మునివరువెంట ధైర్యమునఁ బోవునినుఁ నుతియింతు రాఘవా!.

చొక్కపుజాళువానరిగ చుక్కలపై రతనాలజిల్లు పూ
ల్చెక్కినపట్టులాగు, నగిషీమగరాజిగి తాపడంబుచే
నక్కజమైన కుందనపు టంగరకాయు వెలుంగ హానితో
గ్రక్కున జన్నమేలఁ జను రాఘవలక్ష్మణులఁ నుతించెదఁ.

చెదరినముంగురుల్, చెమటచేత గఱంగిన చిత్రకంబు, బా
లదినకరాతపంబునను ప్లానతఁ జెందినమోము, భూరజం
బు దవలినట్టి పాదయుగముఁ దనరార మునీంద్రువెంట స
మ్మదమున నేగు భానుకుల ముఖ్యుల రాఘవులఁ నుతించెదఁ.

తొయ్యలిఁగూల్తునా యనెడు తోరపుసిగ్గును, మీఱరాని యా
దయ్యముబోలు రాచజడదారిపయిఁ గలభక్తి “దీనితో

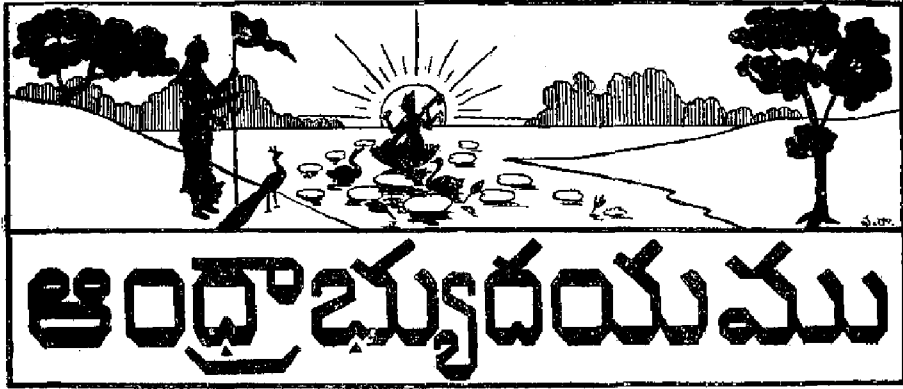
గయ్యమ" యన్నయీనును మొగంబునఁ గన్పడ నొక్కయఘ్నునఁ
వ్రయ్యలుగాగఁ దాటకను వ్రాల్చిన రాఘవు సంస్కరించెదన్.

అశాలిహాగ్ర జహ్వభీల వక్త్రంబు చిఱునవ్వు వెన్నెలల్ గురియుమోము
ప్రస్ఫురద్విస్ఫులింగస్ఫార నేత్రముల్ కరుణారసముఁజిల్లు కన్నుదోయి
అభ్రంకహేరు దీర్ఘాసవ్యా రూపంబు లావణ్యనిలయ కల్యాణతనువు
ఉద్ధరస్పర్శోగ్ర యుద్ధప్రయత్నంబు సరసవివోద నిస్తౌత్రవలీల [రమ్ము
కలుగుతాటకయును దానుఁ గదనమునకు-గడఁగి "యెపుడెక్కిడియె విల్లెపుడుశ
దీసెనెపుడేసె"ననుచుగాధిజుఁడువెఱుగు-పడనసురఁగూల్చినరఘుప్రవరుఁడలఁతు

కొదలూడన్ నిజయాగరక్షణకు నిన్ గొంపోవుచున్, రేల నీ
నిదురం జెందెడువేళ జాగ్రతమెయిన్ మేల్కొంచు, నీరూప మా
పదశీర్షంబుగ మాటిమాటికెలమిన్ వర్ణించుచున్ బాంగుటే
కద గాధేయుని ప్రాక్తపక్షఫలమనన్ గాకుల్ స వంశాగ్రణీ!.

తల్లీ! హూనివరేణ్యువెంటఁ జనెదన్, దత్కామితార్థప్రజం
బెల్లన్ దీర్చి శుభసిత్తిక మరలనే నేతెంతు, లేదట్లుభీ
తిల్లన్ గారణమంచు స్వీయజనయిత్రిన్ బాష్పధారార్ద్ర
మృల్లన్ గాంచి వచించు రాము రుచిరస్మేరాననున్ గొల్చెదన్.

మును రాముం డవతారపూర్తిఁ ద్రిదివంబున్ జేరఁగా నెంచువే
ళ నయోధ్యన్ వసియించు జంతువులకెల్లన్ ముక్తి సత్రంబుఁబె
ట్టెనటంచున్ వినియుంటి, నట్టియెడ తండ్రీ! యేడ మత్స్వార్వ క
ర్మననున్ దాఁచెనొ కోలుపోతిగద సామ్రాజ్యంబు రామప్రభూ!

బి. యమ్. లక్ష్మీపతిగారు బి. యి. యమ్. యి.

వీరిది శాంతిసూత్రం. వీరు శాంతి, మహాదేవ ముదలియారు గాతి పుత్రులు. చెన్నపురి ఇంజనీరింగు కళాశాల పట్టభద్రులు. కీత్ హౌసు నందలి చెన్నపురి కార్పొరేషన్ వాటర్ వర్క్సు నందు ఎంజినీరుగ నుండిరి. కొలది కాలము కోయంబత్తూరు వ్యవసాయ కళాశాలయందు వ్యవసాయ పు పనిముట్ల తయారీయందు ప్రత్యేక శిక్షణము వడసిరి. వీరిని మదరాసు ప్రభుత్వము వారు వ్యవసాయపు పని

ముట్ల తయారు, పరిభాష నేర్పుకొనుటకు విదేశమున కంపిరి. స్వాస్థాలోని జాన్ వేలేస్ కంపెనీ వారి వద్ద వీరు మహారాష్ట్ర సంస్కరము పని నేర్పుకొనిరి. మాంచెస్టరు దగ్గటి లీ యంబోక కంపెనీలో సింగ్ కాయేడు పని నేర్పుకొని వీరు దేశమునకు తిరిగి వత్తురు. వీరు 8-10-1927 న భారతదేశమును విడిచి విదేశమునకు ప్రయాణమైరి.

డాక్టరు కె. వి. కృష్ణమూర్తిగారు
యమ్. ఆర్. సి. పి.

వీరు మదరాసు గిండి కెంగ్ ఇంజిన్టీరింగ్ నందు సహాయవైద్యులు. ఎడింబరో లోని సీమెంట్ జరిగిన యమ్. ఆర్. సి. పి. పరీక్షయందు చుట్టిబట్టెరి వీరి పురుష రాక్ ఫెల్లర్ వేతనము పడసి ఆమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రము లందు పరిశోధనల చేయ బోయిరి.

ఉపద్రష్ట వెంకటకృష్ణయ్యగారు

బి. యే., యల్. యల్. బి., ఏ. యన్. ఏ. ఏ.

వీరు గుంటూరు జిల్లా తెనాలి తాలూకా కల్లబాడు అగ్రహారం వారైన ఉపద్రష్ట లక్ష్మయ్యగారి కుమారులు. బొంబాయి బి. యి. యన్. అండు టి. కంపెనీ (లిమిటెడ్) యందు ఎలక్ట్రికల్ ఎంజినీరగు ఉ॥ వారా యుగరావు బి. యన్. సి. (గ్లాస్టో) గారి సోదరులు.

వీరు చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయమున పట్టభద్రులై బొంబాయి విశ్వవిద్యాలయమున యల్. యల్. బి. పట్టమునంది, బొంబాయియందే అక్కాం పెన్సి (లెఖ్-లతవిభీ) చదివిరి. వీరి బావమరిది బొంబాయి బి. బి. అండు సి. బి. రైల్వేయందు ఛార్జర్ సివిల్ ఎంజినీరగు బి. యమ్. వాడీ బి. యన్. సి. (గ్లాస్టో) ఏ. యమ్. ఐ. సి. ఇ. గారిని ఆంధ్రదేశమువారును బొంబాయివారు కెరుగుదురు. తన బావమరిది అన్నగార్ల ప్రోత్సాహమున వెంకటకృష్ణయ్యగారు అక్కాం పెన్సియం దున్నతవిద్య నందుటకై లండనున కేగి 1928 నవంబరులో యీ పరీక్షలకై

యీదేందు వెళ్లిన భారతీయు లండనిలోను ముఖ్యముగ బొంబాయివారియందు ఏకమాత్రుడుగను తీర్మాతగాంచిరి. వీరు తమ 26 యేటనే యీ పట్టములందుట ప్రశంసనీయును.

ఈమాసమునందే వీరు భారతదేశమునకు తిరిగి వచ్చి ఇన్ కార్పొరేటెడ్ అక్కాం పెన్సిగా పని నారంభింతురు.

ఈ జనవరి 18 న తేదీనాడు తమ సంక్రాంతి శ్రీతిథిజన సమయమందు లండను ఆంధ్రసభవారు వీరిని వీరి విజయమున కభినందించిరి.

బి. వి. చౌదరిగారు

యమ్. ఎ., బి. యల్. యల్. యల్. డి.

వీరు గుంటూరు జిల్లా తుమ్మపూడి గ్రామములు. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయమున పట్టభద్రులై కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమున యమ్. ఏ. బి. యల్. నందు కృతార్థులై లండనుకేగి అచ్చట యల్. యల్. బి. పరీక్షయందు గౌరవముతో మొదటి తరగతియందు పట్టములై పిదప యల్. యల్. డి. యైరి. వీరు క్రిమినల్ లాయందు ప్రత్యేక సైపుయ్యముగలవారు. ఇంతవరకు చెన్నపురి హైకోర్టులో యల్. యల్. డి. బ్యారిస్టరులు ఇద్దరే. క్రొత్తగా హైకోర్టుజడ్జియైన పాండలేగారును, డాక్టరు బాకగారును. చౌదరిగారితో నిపుడు ముగ్గురై నాడు. ఆంగ్లములో వీ రొక్కరే. యల్. యల్. డి. యొనందుకు వీ రెంతయు ఆదరప్రతులగుదురు. వీరు చెన్నపురి హైకోర్టునందు ఒరిజినల్ అపిలేట్ ప్రెజున పనిచేసెదరు.

లండన్ నగరమున టెన్నిస్ పందెములందు

ఆంధ్రుల విజయము

1. నెల్లూరునందు వైద్యులుగనుండిన పి. ఉదయాచలరావునాయకుగారు, ఇపుడు లండన్ నందు వైద్యపరిశోధనమునకై ప్రత్యేకముగ సెలవుగైకొని వెళ్లియున్నవారు.

2. సి. రఘునాథంగారు, బి. యే., యల్. టి. వీరు చెన్ గల్ఫ్ ఫేట్ యందు జన్మించిరి. డిప్యూటీ ఇన్ స్పెక్టర్ ఆఫ్ స్కూల్సుగ నుండిరి. నెల్లూరుశిల్లాయందు దర్శి, వెంకటగిరి రేంజీలయందు న్యూజింజి రేంజీయందును పనిచేసిరి. వీరితండ్రి సి. ఆర్. చక్రపాణి అయ్యంగారు. రఘునాథంగారు టీచర్ డిప్లమాకొఱకు (ఉపాధ్యాయ ఉద్యోగమునకు ఉల్లాసు) 1928 జూలై 22 వ తేదీని ఇంగ్లాండుకు వెళ్లిరి. ఇపుడు లండన్ డేప్రైనింగ్ కాలేజీయందు డా. నమగారివద్ద విద్యార్థిగనున్నారు.

వీరిరువురును 1928 ఆగష్టులో లండన్ నందు జరిగిన టెన్నిస్ పందెములందు డబ్ల్యు ఆల్బలో లేడీచాంపియన్ కప్పును బహుమానముగ బడసిరి.

నిరాశ

బులును వేంకటరమణయ్యగారు

ఈయనంత విశాలోర్వి నేతలమున

నిలువఁగాఁ దాపులేదని నెమ్మిదలఁచి
తనివి తీరంగ నింగి సౌధాలఁగట్టి
నాప్రణయదేవిపాదము నాత్మఁగొలిచి
కలయొ కల్లయొ నే సుఖకలితుఁడ నయి
ప్రణయదేవతగుణములఁ బాడిపాడి
ఆశఁ గొంగిల్చికై కయి నటు మరల్చి
చూచితిని—

అదేమి మోసమో సుదతి లేదు

లేదు నాకింక సుఖగంధ లేకమైన.

* * * *

నెలయు నమ్మతంపు బిందువుఁ జలుకఁ
[దేమి?

కమ్మదెమ్మరకుం దయ కలుగదేమి ?
ప్రణయదేవత నాకంటఁబడఁ దదేమి ?

* * * *

దుఃఖమయమయ్యె జీవిక తుదకు నాదు
నాశలన్నియు నేఁగె నాకాశగతిని.

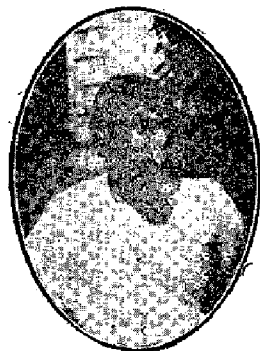
బహుదేవ్ లోక్ వాలా కన్య

గౌరవనీయులగు శ్రీ విరత్ భాయి జె. పశేలు గారితో నీమె యూరపుఖండమున సంచారముచేసి గత వత్సరము తిరిగి వచ్చినది. ఈమె భారతీయ దినపత్రికకు సంపాదకత్వము వహించిన ప్రథమయువతీమణి. ఈమె బొంబాయి మ్యూనిసిపల్ కార్పొరేషన్ (పురపాలకసంఘము) నందు చేరిన సభ్యురాలై యొకరే. నేడు మిగుల విశాల ప్రచారము గలిగిన దేశీయ భాషా దైనిక పత్రికసాంతముగ తన తండ్రిగారిచే నియోజింపబడు చున్నది-హిందూస్థాన్ ప్రజామిత్రము నీమె సంపాదకురాలు.

శ్రీమతి యమ్. కె. రామసుబ్బలు

ప్రభుత్వమువారిచే నీమె గుంటూరు పురపాలక సంఘమున సభ్యురాలై నియమింపబడినది.

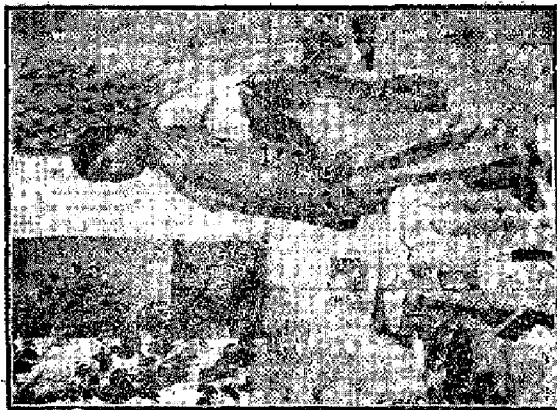
శ్రీమతి తొట్టాకట్ బానకి లక్ష్మి

ఈమెది తిరుచూరు తొచ్చిను సంస్థానమున గౌరవ తెంచి మేజిస్ట్రేటుగ నియమింప బడిన ప్రథమ నారీమణి ఈమెయే. మంచి మర్యాదగల కుటుంబమునకు చెంది, ఉన్నత పాఠశాలయందున్న బంధువర్తముగల, యీమె ప్రభుత్వమువారు నియమించిన గౌరవపడిని కంతయు తగియజేసినది.

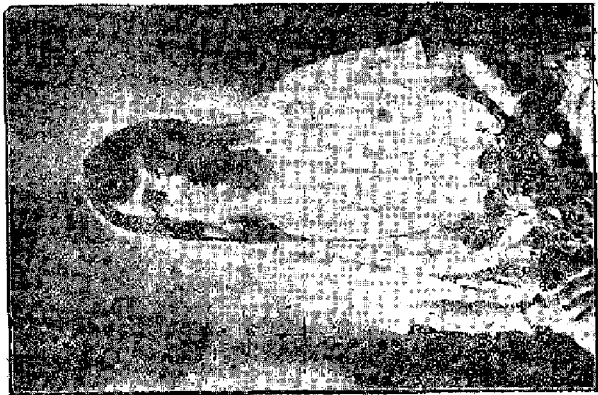
శ్రీమతి ఆర్. శాంభవిబాయి బి.యం.

ఈ మేల్ బిల్లు కలమున పట్టడ ప్రకారమైన ప్రభుత్వమునీ, ఇప్పుడేమి దుశ్చరణన రాజ్యాభ్యోద్యోగ సభ్యులు రాలుగ నియమింపబడినది.

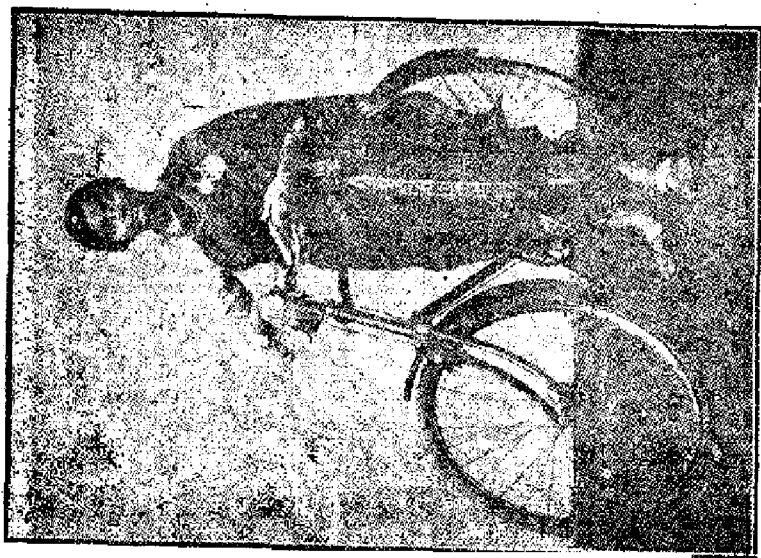
১২
 ১২
 ১২
 ১২
 ১২
 ১২

ఈమె తిరునల్వేలీలా విద్యార్థులను నడపదు.
వర్ణరూఢుగా నియమంబు జేసినది.

శ్రీమతి యమ్.

ఈ మేళం ల బాహుళ్యము కన్న నూర్తము¹ న్యాయము వాదియు పురపాక్షధంపు పూర్వావృత్తము నను, శ్రీ మత్కేశీ సాగీగారి² వ్యాఖ్య కన్న నూర్తము ప్రత్యేక శాంచి శాంతిని³ యుగ దక్షిణ భారతదేశమున నివసించువారికిన ప్రభువు పాశ్చర్యముతి.

యమునా అభయంకరు కన్య

ఈమె డాక్టరు అభయంకరుగారి కుమార్తె. సూరతు యువజనస్థయం దీమె పైకిని త్రొక్కుట యందును, గానమందును, వ్యాసరచనయందును ప్రభవ బహుభాసము నందుటయే కాక చాంపియన్ షిప్ పొడ లును పడెను.

కమలామీనన్ కన్య బి. యే.

కాననస్థులగు పి. గోపాలమీనన్ గారి కుమార్తెయ్యి. ఈమధ్య జాబవాడయందు జరిగిన పెన్సియ పండ్లను లయందు కలుపించినది. ఈ భారతీయ నారీమణి యీ పండ్లను లందు పాత్రాని విజయమందినందు కీమేట దాసు శ్రీధర రావుపంతులు గారొక ప్రత్యేక బహుమానము నొసగిరి.

అఖిలభారత మహిళా మహాసభ
సాంఘికసంఘసభ్యురాలి శ్రీచాయావిద్యమనందున్నాన.

మొదటివరుస, మార్పున్నవారు:—శ్రీమతులు బ్రజలాల్ వెహూ, పి. కె. వేన్ గారి సతి, సనభాదేవి చౌదరాణి, మజపాతల్ హక్ గారిసతి, శ్రీ శ్రీ మంజీసంస్థానపురాణి (అధ్యక్షురాలు), ఫరిహాన్ జీ గారి సతి, మూడోవర గారిసతి, యస్. సి. ముఖర్జీ గారి సతి, బై రాంజీ గారి సతి గార్లు.

రెండవ వరుస, నిలుచున్నవారు:—శ్రీమతులు కుక్కాగారిసతి, ఆదుర్తి భాస్కరమ్మ, కుమారి వీలకంఠకన్య, మైల్స్ ఇర్వింగ్ సతి, కుమారి బహమార్ జీ కన్య, కుమారి లాజరవకన్య, మాయాదాస్ సతి, కమలాదేవి ఛటోపాధ్యాయ, గోవలాండు కన్య, కుమారి భేషంబ్ కన్య, ముఖర్జీ గారిసతి, హెల్లెకర్ సతి గార్లు.

తారదా స్త్రీసమాజము, మదరాసు:—తిరువళ్ళీక్కేణియందలి యీ సమాజముయొక్క 17-వ వార్షికోత్సవము జనవరి 26 వ తేదీన జరిగెను. మంత్రి ముత్తయ్య మనలియానుగారి భార్య అధ్యక్షత వహించి పూలమలతో కూర్చుని యున్నది. ఆ వరుసలోనే మొదట కూర్చునియున్నది సోదరి కుబ్జలక్ష్మమ్మ. అధ్యక్షురాలి నిడుచేతివైపున వ్యాయామరీ ముత్తా పెంకట కుబ్జారావుగారి భార్య కలదు.

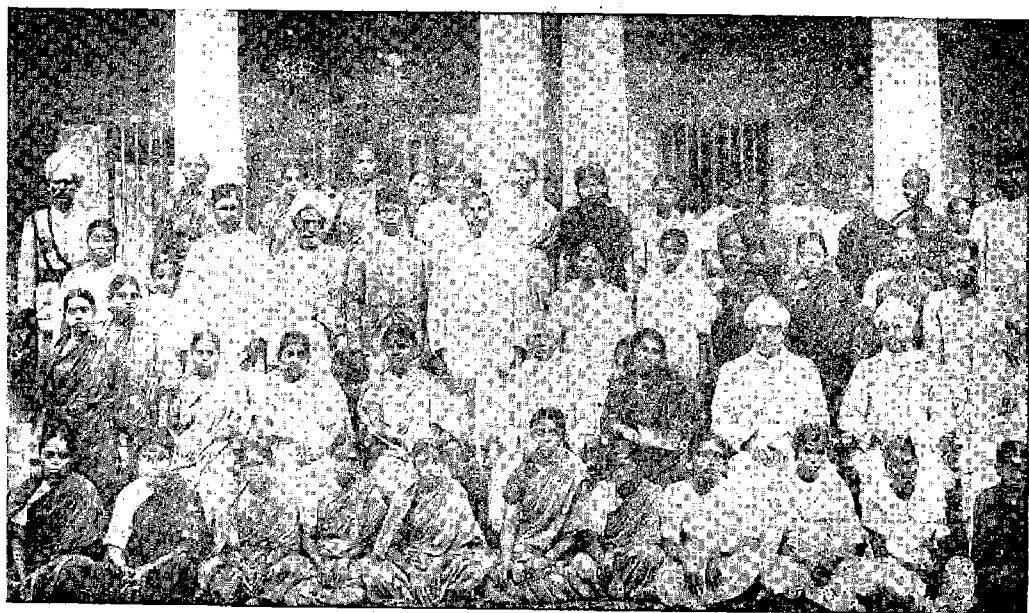
క్రిందివరుసలో మూడవ మామె నల్ల ముత్తపమ్మగారో కన్య.

తృతీయ ఆంధ్రరాష్ట్రీయ విద్యావిషయిక సంస్కరణసభ-కాకినాడ. ౨౦-౧౨-౧౯౨౮.
(శ్రీవిద్యార్థినీ సమాజము)

అనంత పురభారతీయమహిళాశారదసమాజసవమవార్షికోత్సవము

జిల్లా ముసము పి. వ్యాసరావుగారి సతి శ్రీమతి పి. బక్కియమ్మగారు
అధ్యక్షత వహించిరి. ఇందు కూర్చున్నవారిలో నామె హల్లుపది.

సేవాసదనము - మొలాపూర్

చెన్న పట్టణము మైలాపరమునందున్న యీ నేవానగరమున శ్రీబ్రహ్మ 2వ లేదీ సాయంత్ర మొకసభ జరిగెను. అందు పూనానగరవాసు లగు ప్రొఫెసర్ కార్వేగారు 'మహిళావిశ్వవిద్యాలయము' గూర్చి ఉపన్యసించిరి. ఈ చిత్రమునందు కుచ్చీలలో కూర్చున్న వారిలో మధ్యమ కార్వేగారును, వారి కుడిచేతివైపున న్యాయమూర్తి ముత్రా వెంటిటుబాబూరావుగారి సతియు, ఎడమచేతివైపున డా. ముత్తలక్ష్మీగారును కూర్చుని యున్నారు.

శ్రీమతి సుమతీ దేవిమిత

ఈమె లక్ష్మీపురపాలక సంఘమునకు సభ్యురాలగు నెమ్మకొనబడిన మొదటిది. మహిళాకాంగ్రెసు తరపున నధ్యక్షినిగ నుండుటవలన శత్రుత్వముగ వోట్లు వచ్చెను.

శ్రీమతీ సుమతీ

ఈమె విశాఖపట్టణము జిల్లాబోయనందు సభ్యు
రాలుగ ప్రభుత్వమువారిచే నియమింపబడెను.

జ్యోతిర్మయీ గంగూలీకన్య, యం. ఏ.

ఈమె మదరాసునం దీమధ్యజరిగిన చెన్నరాష్ట్ర అస్పృశ్యతానివారణసభ కధ్యక్షత వహించెను.

శ్రీమతి సరోజినీదేవిగారు

ప్రస్తుతము అమెరికాదేశమున సంచారముగావించుచున్న శ్రీమతి సరోజినీదేవినిగూర్చి చికాగో పట్టణమునుండి వెలువడు 'యూనిటీ' యనుపత్రిక యిట్లు నుడువుచున్నది.

స్వయముగనే యామె ప్రపంచమందలి గొప్ప స్త్రీలలో నొకరే. ఆమె ధీ శక్తినిబట్టియు, మనోబలము నుబట్టియు వెంటనే యామె నేటి గొప్పనాయకులలో జేర్చదగినదని తెలియవచ్చును. కాని ముఖ్యముగ నామె గొప్పదన మామె భారతీయత్వముమీదనే, చితికిపోయి యునజయ్యమై యుండు స్వదేశము పక్షమున నామెపూ

శ్రీమతి సరోజినీదేవిగారు

నిన ప్రతినిధిత్వముమీదనే యాధారపడియున్నది. ఈదృష్టి నే యామె గురుతింపబడుననియు, గౌరవింపబడుననియు మానమృకము. భారతదేశములోని యుత్తమోత్తమకవులలో నొక్కరేగ, తమశాంతిగానమునకు, స్వాతంత్ర్యసంగీతమునకు మూలాధారముగ భారతీయు లామెను బరిగణింతురు. ఇంతియకాదు. ఆమెకు భారతీయరాజ్యాంగవేత్తలలో నూడ స్థానముకలదు. 1925-26 సం॥ లో నామె భారతజాతీయసంస్థలలో నెల్ల గొప్పదగు జాతీయమహాసభ కధ్యక్షురాలుగనూడ నొనర్పబడినది. ఉన్నతవంశము, విశేషవిజ్ఞానము, సంపూర్ణమగు నాత్మీయమర్పణము, మహాధీశక్తి, గొప్పమనోబలము, ఇట్టిసహాయ సంపత్తితో నామె, తన ప్రజల మహత్తరభాగ్యమునకై, వారిహక్కులకై పోరాడువారిలో నగ్రస్థానమున నిలిచి యున్నది. అన్యాయమున నైచ్యమునకు దురభిప్రాయ

ములకు, గురియైన తమ మాతృదేశమునుగూర్చిన సత్కర్మను దెలియజేయుటకై యామె నేడమెరికాకు వచ్చియున్నది బాగుగ నుద్బోధము గలిగి, మంచి పరిజ్ఞానము గలిగియున్న ప్రజాభిప్రాయమునెదుట తనయాశయము వెలిపుచ్చుటకై యామె యిటవచ్చినది. 'యునైటెడ్' యామెకు వినయ పూర్వకముగ దనప్రశంస నర్పించుకొనుచు స్వాగత మొసంగుచున్నది. అనలు సంగతి బోధపడిన జాలును, ఈదేశము లోబడిపోవును (అనుమానాభిప్రాయముగలదగును). మాకు స్వాతంత్ర్యయుద్ధమున్న సేమోతెలియును. తన రక్తమును, దనయైశ్వర్యమును నిరంకుశత్వవిముక్తికై ప్రపహింపజేసిన మహత్సంప్రదాయము మాది. మాగర్వముచే మా మనసులు బండబారిపోయి యుండవచ్చును. మాసౌఖ్యముచే స్వార్థపరులమైపోయి యుండవచ్చును. కాని మాజాతి హృదయ మింకను తన ఊదర్భములను మరువలేదు. అట్టి హృదయమును చేరుట దనవాచాశక్తిచేతను, మనశ్శక్తిచేతను, శ్రీమతి సరోజినీదేవికన్న నెక్కువగ నర్హులగువారు వేరుగ నుండరని మాయభిప్రాయము. సభాసమూహముల గాంచినప్పుడమెరికా హృదయ మామెకు విస్ఫుల్లమగును.

[మాడగ్నోరియా నుండి.]

ముగ్గులలో మనుష్యుల చిత్రిములు

ఇంతవఱకు ముగ్గులలో మా మూలుగ నేవోలతలు చెట్లు, తీగలు మొదలగువాని చిత్రణమే యగపడుచుండెడిది. మొన్న నీనడుమ బొంబాయిలో స్త్రీమహామండలి మహాసభా సందర్భమున జరిగిన ప్రదర్శనములో మామూలు కుట్టు పనులు మాన్నగువాని తోపాటు

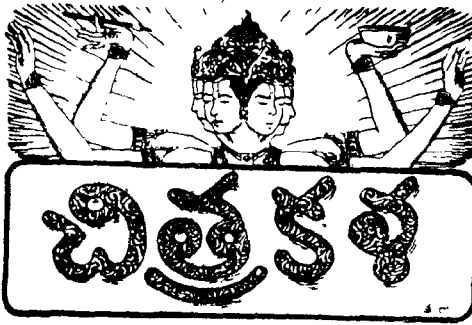

శ్రీమతి లీలావతి.

గొన్ని ముగ్గులుగూడ బ్రదర్శింపబడినవి. ఈముగ్గుల ప్రదర్శనములో విశేషము మానవచిత్రరచనము. శ్రీయత మంగళ దాస్ దేశాయిగారి భార్య శ్రీమతి లీలావతి యనునామె నేలపై రంగు రంగుల ముగ్గులతో యశోదా కృష్ణులు, దీపను చంద్రుడు. నిరీక్షణము ఆను మూడు బొమ్మలను చిత్రించెను. ఈమె చిత్రణ ప్రావీణ్యము రెండు బంగారుపతకములను, ఒక రజత పతకమును సంపాదించినది. ఈమె తన చిత్రమున శ్రీయత అసిత కుమారహనల్కార్, అబ్దుల్ రహమాన్, చుగతాయిగాడ్ల ననుసరించి పోయెను.

[శ్రీబ్రహ్మ, మాడగ్నోరియా నుండి.]

చిత్రకళ

చెన్నపురి చిత్రకళా ప్రదర్శనము

శ్రీ కొత్తా రామమోహనశాస్త్రి గారు

దక్షిణ హిందూదేశీయులచే ప్రదర్శింపబడినవాని లో కె. రామమోహన శాస్త్రిగారిచే రచింపబడిన చిత్ర రువులలో "రాగిణిలోడి" అను చిత్రరువు, గొప్పరసనా నై పూజ్యమును, నర్తనైదుష్యమును, భావగాంభీర్యమును చెల్లడించుచు, అన్ని విషయములచేత చూపగల శక్తియు లను హృదయములనుగూడ ఆకర్షించుచున్నది. వారి చేతనే రచింపబడిన "మదీయ సర్వస్వనందలహరి యంత రించెను. నా వీణాతంత్రులు తెలిపోయెను" అను చిత్ర రువు, చూపరులను తన్మయత నందించుచున్నది. రామ మోహన శాస్త్రిగారింతవరకే, సంపాదించిన కీర్తి, ప్రా ముఖ్యతల కీ చిత్రరువు లింకను మెరుగు జ్ఞాప్తులవు. "వసంతము" రామమోహన శాస్త్రిగారిచే రచింపబడిన ఒక చిత్రరువునకు (52 ఎ) ది. బ. టి. రంగాచారిగారి బహుమాన మొసగబడెను. ఈ చిత్రరువుకంటె వారిచే రచింపబడిన ఇతర చిత్రరువులు ఎక్కువ బహుమానా ర్హములగు గన్పించుచున్నవి. "ప్రాపెనరు రాధా కృష్ణన్" "డా॥ సి. వి. రామన్" "సి. ఆర్. రెడ్డి" "గగనేంద్రనాథ టాగూర్"గార్ల యాపములను రామ మోహన శాస్త్రిగారు రేఖాచిత్రములలో రచించి ప్రద ర్శించిరి. వీనిలో "సి. వి. రామన్"గారి చిత్రరువునందు

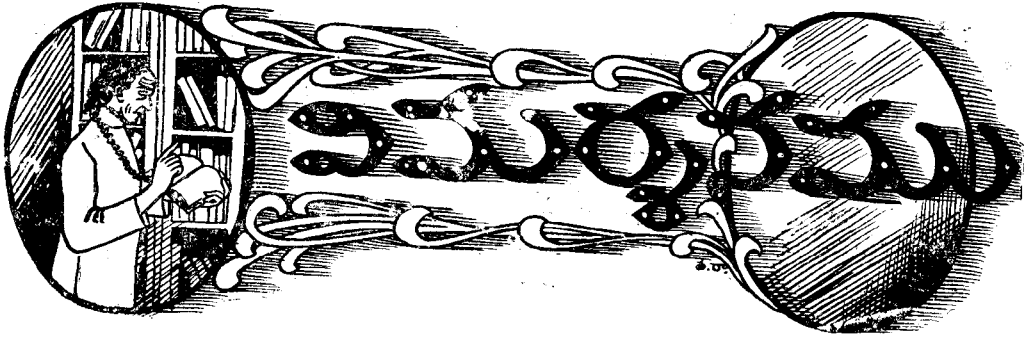
రేఖానై పూజ్య మెక్కువ భాగగు ప్రస్ఫుటమగుచున్నది. శాస్త్రిగారు "డైపాయింటు" ఎచ్చింగులా నొక చిత్ర రువును గూడ రచించిరి. ఈ తగగతిలో భారతీయులచే రచింపబడిన చిత్రరువు ప్రదర్శింపబడుట కిదియే ప్రథమ మని చెలియుచున్నది. ఇది యూరాపీయను ప్రేక్షకుల దృష్టి నధికముగ నాకర్షించుచున్నది. కె. ఆనంద మోహనుగారి "హిమాలయవాసి యగు శివుడు" అను చిత్రరువు గూడ చాల భాగగా నున్నది.

చెవిటిసంతలు

"సారంగింటి అమ్మాయి ఎప్పుడూ పాడుతూ ఉంటుంది. వద్దన్నావినదు. నాచదువంతా తిగలడుతూ ఉంది."

* విజయ ౨౨ వ తేది—ఆంగ్లపత్రిక ౬ వ పేజి.

భారతనారీమణులు

[౧, ౫ తరగతులవఱకు ౫ ప్రశ్నోత్తరపుస్తకములు]

గ్రంథకర్త: శ్రీమతి కోకా కృష్ణ వేణమ్మగారు.
ప్రకాశకులు: వేంకటరాం అండుకో, ఏలూరు. క్రాసు
నైజా. అచ్చు, బైందు, కాగితము బాగుగనున్నవి.

భారతదేశమున పురాణములందును చరిత్రయందును ప్రసిద్ధికెక్కిన నారీమణుల కథలు విను తరగతులలో అతి సంగ్రహముగా వ్రాయబడినవి. క్రొత్త సంగతులు లేకున్నను కథానివేదనము సాఫుగా జరిగినది. ఆయా తరగతులవారు అవగాహన మొనర్చుకొనగలరు. ఈ సముదాయములో ఒక నారీమణికథయే చెందుమాడు తరగతుల పుస్తకాలయందును చెప్పబడినది. దీనికి బదులు ఇంకను క్రొత్తవారి కథలు చెప్పబడిన బాగుండును. ఆంధ్రనారీమణులను గూర్చియు నాలుగు, ఆయిదు తరగతుల పుస్తకములలోనైనను ఉండవలసినది. అది ఒకలోపమని మా అభిప్రాయము. ఇతరవిషయములు సంతృప్తములుగనే ఉన్నవి.

వెల ౧ తరగతిపుస్తకము రు ౦-౨-౦

౨	"	౦-౨-౦
౩	"	౦-౩-౦
౪	"	౦-౩-౦
౫	"	౦-౪-౦

—శ్రీ.శ్రీ.

ఏకలవ్యుడు

గ్రంథకర్త: బి.టి. నరసింహాచార్యులుగారు. ప్రకాశకులు: దీనదయాళ్లు అండుకో మద్రాసు. క్రాసునైజా. పుటలు ౨౬. వెల రు ౦-౨-౬.

చిన్నబాలరక్త పెద్ద అక్షరములలో ఉన్న చిన్న సౌత్తము.

కథ ౧౩ ముక్కలుగా భాగింపబడినది ఏడవ భాగములో ఏకలవ్యునిగూర్చి ఎత్తికొనబడినది. “ఇది యిట్లుండ, హస్తినాపుర సమీపమునందొక వనముగలదు. ఆ వనమందొక ఎఱుకులవాడు గలడు. ఆతనిపేరు ఏకలవ్యుడు.....” ఈ మోస్తరుగా చిన్నపిల్లలకు కాబట్టి విసంధులు పాటించిన బాగుండెడిది. ఆరసున్నలు లేవు. కాని బండిరాలు ఉన్నవి. ఎక్కడనో తక్కు, వాక్యములు సాధారణముగా నాతిదీర్ఘములై ఉన్నవి.

—శ్రీ.శ్రీ.

అచ్చయ్యమ్మ

గ్రంథకర్త: అడ్డా మృత్యుంజయశాస్త్రిగారు. రిఫై అండుకో, కాకినాడ, క్రాసునైజా, పుటలు ౩౬.

‘స్త్రీనీతిబోధిని’ అని దీనికి వేరొకపేరు. సంసారపక్షమైన నీతులు లేటవచనమున తెలుపబడినవి.

—శ్రీ.శ్రీ.

మల్లికార్జునశతకము

గ్రంథకర్త: కడివెండి రామబ్రహ్మచార్యులు; అచ్చయ్యపేట, గంటూరుజిల్లా; క్రాసునైజా, పుటలు ౨౬. వెల రు ౦-౫-౦.

మల్లికార్జునస్వామిమీద ఉత్పలములలోను, చంపకములలోను రచింపబడిన శతకము. చివర ‘శ్రీమద్భక్త రాంభాష్టకము’ ఉన్నది. మల్లికార్జునశతకము తెలుగులో ప్రకటింపబడుచున్న అనేక శతకములలో ఒకటి.

—శ్రీ.శ్రీ.

రచియింపబడియుండలేదు. ఈ కొంత కొంతనాటికి ఈ పుస్తకము నివారించిన దనవచ్చును.

ఇందు మొదటి అధ్యాయము తంజావూరు చరిత్ర విజయనగర రాజుల కాలమునుండి మంజీరీ ప్రభుత్వమువరకును సంగ్రహముగ విరింపబడినది. రెండవ అధ్యాయమున తంజావూరు నాయకరాజ్య చరిత్రము తెలుపబడినది. తంజావూరురాజ్యమును మహారాష్ట్ర లకు ప్రార్థవీలినవారు నాయకులే యగుటచేత చరిత్రము నీరెండవ ప్రకరణమున దెలుపుట యుక్తముగ నున్నది. మూడవ ప్రకరణమునందు తంజావూరు మహారాష్ట్రరాజ్య సంస్థాపకుడగు వెంకాశీ పరిపాలనము విరింపబడియున్నది. ఈసందర్భమున వెంకాశీ, శివాజీల పరస్పరసంబంధము కొంత తెలుపబడినది. పై యిరువుర కలహములవల్ల చక్రీణాపమున మహారాష్ట్రసామ్రాజ్య సంస్థాపన సాగినదికావని గ్రంథకర్త వివరించుచున్నాడు. రెవనందరిము వెంకాశీ మువ్వరు కొనూరులగు హాహీ, శరణాశీ, తుకోశీలు కలిసి రాజ్యముచేసినట్లు చెప్పబడి యున్నది. ఈకాలముననే ముగలలు దండయాత్ర సాగినది. తంజావూరు సంస్థానము స్వాతంత్ర్యమును గోల్పోయి ముగలాయి సామంతరాజ్యముగ మారింది. మహాశీ మరణాంతరము శరణాశీ, తుకోశీలు రాజ్యముచేసిరి. వీరికాలమున రామస్వామి సంస్థానముతోడి యుద్ధము సంభవించినది. కావేరికి గట్టు తెగిపోగా మహారాష్ట్రలు నాటిని మరమ్మతుచేయించి ప్రజల కృతజ్ఞతను పాత్రులైరి. పదునెనిమిదవ శతాబ్ది ముగ్గుమున దక్షిణకర్ణాటక తేకపోవుటచే రాజ్యమరాచకమయ్యెను. ఆటుపిమ్మట ప్రతాపసింహుడు, తుల్యాశీ, అమరసింహుడు మొదలయినవారు రాజ్యముచేసిరి. రెండవశరణాశీ తంజావూరులో రాజ్యముచేసిన మహారాష్ట్రులలో కడపటివాడని చెప్పవచ్చును. ఇతడే రాజ్యమును మంజీరీవారి కప్ప జేప్పినఘనము. పదునొకండవ ముద్రాయమున ఈ మహారాష్ట్రరాజుల రాజ్యపాలనాపద్ధతియు, పండ్రెండవ ముద్రాయమున వారి పరమత సహనమును, ధర్మకార్యములను, పదుమూడవ అధ్యాయమున ఆర్థికపరిస్థితులను చక్కగా విరింపబడినవి.

తంజావూరి మహారాష్ట్రరాజులు తమిళకర్ణాట ఆంగ్రగీర్వాణ విద్వాంసులకు ఆశ్రయముసంగి దేశీయ నాగ్నియమును ఎంత యభినివేశముతో పోషించియుండిరో, వారికాలమున వేటువేటుభాషలలో నెట్టి యుద్ధగ్రంథములు వ్రాసెదలినవో తెలిసకొనగోరువారు ఈ గ్రంథమును చిప్పక చదివితీరవలయును.

గ్రంథకర్త ఈ మహారాష్ట్రరాజుల కాలపు వాఙ్మయచరిత్రకు ప్రత్యేకము ఒక ప్రకరణమును వినియోగించి యుండిన కాలబాగుండెడిది. ఎక్కడక్కడ ముక్కముక్కలుగ విడదీసిచెప్పుటచేత అప్పటివాఙ్మయాభివృద్ధిని గుఱించి సనితయిన ముక్కని అభిప్రాయము నేర్వలెను. కొనుటకు వీలుకాకున్నది. తంజావూరు మహారాష్ట్రరాజులు తమకు ప్రాగ్భూతైన నాయకరాజులవలెనే ఆంగ్రకపులను పోషించుటచే కాక తాముకూడ స్వయముగ గ్రంథకర్తల గ్రంథములను రచించియున్నారు.

తంజావూరు మహారాష్ట్రరాజులు రచించిన తెలుగు యక్షగానములు ఇప్పటిని అముద్రితములై తంజావూరు సుస్వతీ పుస్తకభాండాగారమున గలవు. ప్రత్యేకము ఈ మహారాష్ట్రరాజుల ఆచరప్రాంత్యాహముల వల్ల అభివృద్ధిచెందిన ఆంగ్రవాఙ్మయ స్వభావమును గుఱించి గ్రంథకర్త విపులముగ విరించియుండిన నెంతయో ఆంగ్రభాష సుపకాకముగ నుండెడిది.

ఈ గ్రంథములో నున్న గొప్పలోపమునను మహారాష్ట్రరాజుల వంశవృక్షము లేకపోవుట. అది యున్నచో గ్రంథాంశులకు విషయపరిగ్రహణమునకు చాల సహాయకారిగ నుండెడిది. మ. సో. శి.

Hindi English Self-Instructor.

హిందీ-ఇంగ్లీషు స్వబోధిని. గ్రంథకర్తలు: శ్రీ మౌటూరి సత్యనారాయణ, అనుభందన్ గాంగుల. ప్రకాశకములు: డి.జి.ల భాగతహిందీ ప్రచారసభ, ట్రస్టీ కేసీ, ముం. రా. ను. 1/16 క్రాస్ వైలు, 147 ఫుల్టరు, అబ్బయిండు. నల ఒక్కరూపాయి.

ఇది హిందీ ప్రచార పుస్తకముల 7 వ ప్రపురము. ఇదియకు వీరిచే ప్రచురింపబడిన స్వబోధినులన్నిటి

కంటే నిది మేలరకముగారచియింపబడినది. ఇదివరకు స్వబోధిని లన్నిటిపైన నిది యొకగొప్ప సంస్కార మన దగును. ఎక్కువ సక్రమముగను, సులభముగను పాఠము లేర్పరప బడినవి. పాఠశాల విద్యార్థులకు ననువుగ నుండునట్లు పాఠముల క్రమమును, పద్ధతియు నుండుట గను నింప దగినది. ఇంగ్లీషున కెక్కువ దగ్గరగ నుండునట్లును గ్రంథకర్తలు పాటుపడిరి. వ్రాసిన వారిద్దరును దినమును హిందీ పెద్దలకు పిన్నలకును బోధించి దాని మంచిచెడ్డలను కష్టసుఖములును యెఱిగిన వారగుట వారి కార్యము విజయవంతముగ నిర్వహింపఁడినదనుట కేమియు సంది యుండదు. ఒకేపుస్తకములో హిందీవ్యాకరణ సూత్ర సారాంశమంతయు నించుమించుగా నిమిచ్చివేసినను తగు నుదాహరణములతోను చుద్యుచుద్య నిష్ఠము కలిగించు సంభాషణ వాక్యములతోను చదువుట కింపగునట్లు జ్ఞాపకమునకు సులువగునట్లును చేయబడినది. పుస్తకము దివరను అంకెలు సంఖ్యలు, ప్రాక్షుడు, వారములు మాసములు, దిక్కులు, అన్నపానీయములు, వంట సామగ్రివస్తువులు, పండ్లు కాయలు, ధాన్యములు, శరీరావయవములు అంగములు, జంతువులు, పక్షులు, బంధుత్వములు, పని వాండ్రు, లోహములు, రాళ్లు, మందులు, రోగములు - ఈ మొదలగు వానిపేర్లన్నియు తెలుపుట వలన చదువుకొనువారి కనేక హిందీశబ్దములు తెలియగలవు. పాఠ్యవాచకము, వ్యాకరణము, శబ్దకోశము నన్నియు ఒప్పుగా నొకేపుస్తకముగా నుండుటయే యీ హిందీ ఇంగ్లీషు స్వబోధినియొక్క విశేషోపయోగము. హిందీ యభిలాషులందఱకు నిది యమూల్యోపయోగముగ నుండగలదు.

[జ. బ.]

శ్రీమద్భగవద్గీతా

సాధారణ భాషాటీకాసహితము (హిందీ). 1/32 క్రాసు చిన్నపైజు. 327 పుటలు. వెల రెండున్నర అణాలు మాత్రమే.

ఇది గోరఖ్ పూర్ గీతాప్రెస్ వారిచే ప్రచురింపబడినది. ఇందు శ్రీమద్భగవద్గీత సంస్కృత మూలశ్లోకము లిచ్చి వానితాత్పర్యమును సరళమైన చక్కని హిందీ

వచనమందు వ్రాసిరి. అక్కడక్కడ పాఠాంతరములను విశేషార్థములను కూడ యిచ్చిరి. 18 అధ్యాయముల సంపూర్ణగీతను హిందీయందు ప్రవేశముగల ప్రతివాడును చదువుకొని సామాన్యముగనర్థము చేసుకొనుటకు మిక్కిలి బాగుగనున్నది. ముద్దులొల్లు సంపుటికరణము, భావము చెడకుండ సాధారణటీకయు, గల యీ చిన్నపుస్తకము అతిచవుకగనుండి ప్రతివానిహస్తమున నుండుట కనుమాలముగ నున్నది. జేబులోను పెట్టుకొనవచ్చును. గీతా పారాయణపరుల కత్యంతోపయోగము. మురళీకృష్ణుని రంగుల చిత్రము అట్టపై నున్నది. [జ. బ.]

హిందీశిశుబోధిని

క్రాసు 1/16 పైజు 16 పుటలు. వెల 0-2-6. కాకినాడ ప్రభురూపేట కూచిమంచి సుబ్బారావుగారు వ్రాసినది. నాగరీ, తెలుగు లిపిలో అక్షరమాల, చిన్న మాటలు వాక్యములు మొదటి పాఠముగా నుపయోగింప దగినవి వ్రాయబడినవి. హిందీ ప్రచారమునకు కొంత తోడ్పడగలను. [జ. బ.]

శరభ రాజీయము

కవి: తుట్లూరి శరభరాజు. ప్రకాశకము: వేటూరి శంకరశాస్త్రిగారు, అర్ధర సాయనశాల, ముక్త్యాల. డెమ్మి పైజు. పుటలు 344. వెల రు 1-0-0.

మూడాశ్వాసములు సమగ్రముగను, నాల్గవయాశ్వాస మసమగ్రముగనుగల యీవైద్యప్రబంధమున ఆంధ్ర దేశవైద్య సంప్రదాయము ననుసరించి రోగలక్షణములు, బోషధయోగములు (ఎక్కువగా) వివరింపబడినవి. నాల్గవయాశ్వాసమును ఇంచుమించు శరభరాజుకుమారుడు మాధవ రాయడు రచించినాడు. కవిత్వము దోషబహుళము. ఇందు “ఛాందసులకు తప్పులు వోపవచ్చును. వైద్యము విషయప్రధానముగదా!” అని ఏతద్గ్రంథ సంపాదకులు ‘నివేదనము’న నివేదించినారు. తప్పులను పాటించువారు దీనితో తృప్తిచెంద దగుదురు.

జీర్ణించిపోవుచున్న యిట్టి తెలుగునాటి వైద్య గ్రంథములను పెక్కిటిని సంపాదించి ముద్రించి సముద్ధ

రించుటకు ముక్త్యాలప్రభువులు శ్రీశ్రీ రాజా వాసిరెడ్డి చంద్రమాశీశ్వర ప్రసాదబహద్దరువారు మిక్కిలి తోడ్పడుచున్నారని సంపాదకులు తమ సంతసమును ప్రకటించినారు. శ్రీరాజావారి యాయుశ్యేదాభిమానము సంపాదకులతోపాటు తెలుగునాటి వారికందఱికిని మిగుల సంతసమును గూర్చునది కాదగును.

శృంగార సత్యభామా సాంత్యనము.

గ్రంథకర్త: లింగనమళి కామేశ్వరకవి. ప్రకాశకులు: జి. యస్. శాస్త్రి అండుకో, తపాలుపెట్టె నెం. ౧౧౦, మద్రాసు. క్రొనుసైజు. పుటలు ౨౬౪. కాగితము, బైండు అందముగా నున్నవి. వెలరు. 3-0-0

నాల్గవ్యాసముల యీ రసవత్ప్రబంధమును శ్రీ.శ. ౧౬౭౦ ప్రాంతముల మధుర రాజధానిగా పాండ్యదేశమును బరిపాలించిన ముదగళికి కృతికర్త కృతి యొసగినాడు. ఇతడు కృతిపతి తాతకాలమునుండియే వీరియాస్థానమున కవియై సత్కారముల బడయుచుండినవాడు. మధురరాజులపేర వెలసిన కృతులలో నిదియే మొదటిదగును. ఇందలికథ నరకాసురవిధ. ప్రధానరసము శృంగారము. కవిత ప్రాసయనుకాదిశబ్దాలంకారబహుళము. శైలి. నాతికతనము, సరసము. మచ్చునకొకటి రెండు పద్యములు:

ఉ. తావులవెంబడిం దగిలి

తార్కొనె దేటులు తేటిఁజుక్కలం

బోవక నాటెం బుప్పొడియుఁ

బుప్పొడితోఁ దగెఁ బూవుసోన యా

పూవులసోనతో మిగులఁ

బాలెను కల్పతరుప్రసూనమా

ద్వీవిసరంబు నావెనుక

వీచెను కమ్మని చల్ల చెమ్మెరతో.

ఉ. తెమ్మెర వీచఁగానె కడు

తెల్లని నీవిరిగుంపు లంతటక

గమ్మెను పండువెన్నెలు

గాసినకై వడి వాడిబాగువా

కమ్మపసిండికాడలు చొ

కాటముగాఁ దమమాస్తపంకజా

తమ్ములఁ బూనునచ్చరల

తండము నిండె నఖండసంపదన్.

పురాణవాచకము

౧-౫ తరగతులవరకు ౫ ప్రత్యేకపుస్తకములు.

గ్రంథకర్తలు: విద్వాన్ గరిమెళ్ల సోమన్న గారు, యం. వీ., యల్. టి., భోగరాజు నారాయణమూర్తి గారు. ప్రకాశకులు: వెంకటరాం అండు కో, ఏలూరు. క్రొనుసైజు. కాగితము, అచ్చు, బైండు బాగుగ నున్నవి.

౧ పుస్తకము వెలరు. ౦-౨-౬

౨ ,, ,, ౦-౩-౦

౩ ,, ,, ౦-౪-౦

౪ ,, ,, ౦-౫-౦

౫ ,, ,, ౦-౬-౦

ఈ పురాణవాచకములలో రెండువంతులు రామాయణ మహాభారత తేజిహాసముల కథలు ముక్కలు ముక్కలుగ నున్నవి. ఒకవంతు భాగవత పురాణమందలి కథలున్నవి. పెక్కువాచకపుస్తకములలో పఠే 'మక్క' 'నక్క' 'మంగలిరాముడు' మొదలగు విషయములగూర్చిన కథలుగాక గ్రంథకర్తలు భారతదేశము యొక్క ప్రాచీన చరిత్రను, నాగరికతను, ఔన్నత్యమును చాటు నితిహాస పురాణగాథలను న్రాయుట తెలుగు పిల్లల భాగ్యము. వీరియెడల బాలకులు కృతజ్ఞులై యుండదగుదురు.

ఒకతరగతి పుస్తకములో చెప్పిన కథనే ఇంకొక తరగతి పుస్తకములో విరివిగ చెప్పియుండుటచేత పునరుక్తి రాకతప్పినదికాదు. ఇట్లుకాక రామాయణ మహాభారతములనుండి తీసుకొన్న కథాభాగమును తరగతికితగిన శైలిలో ఒకతరగతి పుస్తకముననే విరివిగ వ్రాసి తరువాత కొంతభాగమును ఇంకొక పుస్తకమునందును ఇట్లే కథను ౫ పుస్తకములయందును వ్రాసి ముగియజేసి యుండిన బాగుండెడిది. మొదటి రెండుతరగతులపుస్తకములలో తప్ప తక్కినవానిలో నొండొంటి శైలియందు విభేద

మంతగా గాన్పింపకున్నది. అట్లుకాక క్రిందితరగతి దాని కంటే పైతరగతి దానికై మించియుండు టావశ్యకము.

ఈ పుస్తకములయందచ్చటచ్చట కనుపించుచున్న 'అందఱును చంపబడిరి', 'ధర్మరాజునకు పట్టాభిషేకము చేయబడెను', 'కారవులు చంపబడిరి' ఇత్యాది కర్మణి ప్రయోగములు తెలుగుభాషకు అందము నిచ్చునవి కాబాలవు. స్వతస్సిద్ధములు, శాస్త్రసిద్ధములు నయిన అరసున్నలు, శకటరేఖలు, సంఘలు, వీనియందు సరిగా పాటించకుండుట పిల్లలకు కలవరమును గలిగించును. అసలు ఈ తరగతులవారికి ఇట్టినియమములే లేకుండుట శ్రేయము. ఉండవలయునన్న సరిగా నుండవలెను. చిన్న పిల్లలకొరకయిన యిట్టివాచకములను రచయితలు, ప్రకాశకులు పనిపూని నిర్దుష్టముగ నుండునట్లు చేసినచో వారికి చాలమేలు చేసినవారగుదురు. ఈవాచకములలో కథాసందర్భముల ననుసరించి చిత్రములు, రామాయణ మహాభారతములనుండి వీర్చి చేర్చిన పద్యములు నున్నవి. చివర నీతిపద్యములు నున్నవి. మూడవతరగతి పుస్తకమున మొదలు చివరవ్యాకరణవిశేషములను గలవు. ఈపుస్తకములను పాఠశాలలయందు పఠయోగింప విద్యాశాఖవారంగీకరించి యున్నారు. —భారతి.

ఆంధ్రవాచకము

(౧-౫ తరగతులవరకు ౫ ప్రత్యేక పుస్తకములు)

గ్రంథకర్తలు: ఏ. జయరామరావుగారు, బి. ఏ. యల్. టి., దర్భాజగన్నాథశాస్త్రిగారు, కే. హెచ్. వి. యస్. నారాయణగారు బి. ఏ. యల్. టి.

క్రాసుపైజా. కాగితము, అచ్చు, బైండు అందముగానున్నవి. బొమ్మలున్నవి. ప్రకాశకులు: వేంకటరామ్ అండుకో, ఏలూరు.

వెల ౧ వ తరగతి పుస్తకము రు ౦-౨-౬

౨ ,, ,, ౦-౩-౦

౩ ,, ,, ౦-౪-౦

౪ ,, ,, ౦-౫-౦

౫ ,, ,, ౦-౬-౦

ఈవాచకములు చిన్నతరగతుల పిల్లలకు సంతోషమును, ఉత్సాహమును, ధైర్యమును, దేశభక్తిని గలిగించు కథలతోడను, వారికి నిత్యజీవనమునం దావశ్యకము. లైన విషయములతోడను ఒప్పియున్నవి. ఇతివీసపురాణాదులు, దేశచరిత్ర, మహానీయుల జీవితములు, ప్రకృతిలోని పెక్కువిషయములు నీవాచకములయందలి కథలకు మూలములు. లేటలేనెవరె నూటలూరించు నీపుస్తకముల రచనము తెలుగుదనము గలిగి నెలయుచు విషయములను బాలకుల మనములయందు లెస్సగా నాటుకొనజేయగలిగియున్నది. కైలి ఆయాతరగతికి దగినట్లులున్నది. గ్రంథకర్తలు ప్రాచీనపద్యకావ్యములనుండియు, శతకములనుండియు, చాటువులనుండియు చక్కని పద్యములను వీర్చి యీ వాచకముల చివరను చేర్చియున్నారు. నేడు చెవలవలె బయలుదేరుచున్న పిల్లల పుస్తకములలో నివి ఉత్తమములు. ఇట్టివానిని రచించి బాలురకొనఁగిన గ్రంథకర్తలభినందనార్హులు. అక్కడ నక్కడ బొమ్మలనుకూడ చేర్చి యీవాచకములను నిర్దుష్టముగ ముద్రించిన ప్రకాశకులును ఇట్ల పేర్కొనదగుదురు.

—భారతి.

శ్రీకృష్ణభారతము, (భీష్మద్రోణపర్వములు)

కృతికర్త: కవిరాజు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు. కృతిపతి: శ్రీయుత కేపాక సత్యనారాయణ మూర్తిగారు. పాలకొల్లు, పడమటిగోదావరిజిల్లా.

రాయలుపైజా, పుటలు ౬౦౧. బైండు సాగుగా నున్నది. వెల తెలుపలేదు.

కవిరాజు బిరుదాంశతులగు శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు తెలుఁగునాటివారి కీనాఁటివారు కారు. మఱియు వారీగ్రంథముయొక్క నీతికయందు

“నేనాంధ్రంబునఁ గించి

న్నూనంబుగ నూటుకృతుల నున్నతి నొందం

గా నొనరించితీ లోకము

వానిం జవిచూచి యెఱుఁగు బలుకఁగ నేనా?”

అని చెప్పికొనియున్నారు. ఇంక వీరిమధురకవితయందలి రసమును గ్రోలని యాంధ్రుఁ డున్నచో వింతగాఁ జూప

ట్టకపోదు. శ్రీ శాస్త్రిలుగారు మూలమునకు సరిగ్గఁ దెనిగింపఁ బూనినవా రగుటచే తిక్కన సోమయాజిగారేకాగణముచేత తెనిగింపక విడిచిన భీష్మ పర్వాంతర్గతమును 'భగవద్గీతా' ధ్యాయము' సమగ్రముగ నీసంపుటమున గల దని పాఠకు లెఱిగి యుండునలెను.

కృతిపతియగు శ్రీ కేపాక సత్యనారాయణ మూర్తి గారు గోదావరీమండలమునందలి పాల కొల్లు గ్రామనివాసులు, వైశ్య శిఖామణులు. వీరిసంపుటముద్ర గమున కయినభూమునొసఁగి శ్రీ శాస్త్రిలుగారి నాదరించిరట. 'శ్రేయాంసి బహు విఘ్నాని' తప్పట్లు గల సంతకములకు పూర్వము ప్రారంభమయిన యీ భారతాంధ్రీకరణము యుద్ధపంచ కముతో మూలబడి యుండినది. ఇపుడు శ్రీ నారాయణమూర్తి గారి తోడ్పాటుచే నీరెండుపర్వములును బయలుదేరినవి. ఇట్టి యుదారహృదయులు, కవిపండిత ప్రియులునగువారి నీకాలమున ప్రే

ళ్లపై లెక్కింపవలసియున్నది. వీరివలెనే యీ భారతాంధ్రీకరణము సంపూర్ణమయి యచిరకాలమున నాంధ్రలోకమునకులభించుటకు నలసిన సాహాయ్యమును శ్రీశాస్త్రిలుగారికొసంగఁజూపిన శ్రీమంతు లాంధ్రదేశమున బయలుదేరుదురనువాకే ఇంకను గలదు, ఆశాభంగము కలుగకుండ దైవ మనుగ్రహించుఁగాక !

—భారతి.

మధ్యాచారిజీవితము

కర్త: లక్ష్మీజి వీరభద్రరావుగారు, డిమ్మి చిన్నపైజు, పేజీలు ౫౬, వెల ౧-౫-౦.

శ్రీ కేపాక సత్యనారాయణమూర్తి

బ్రాహ్మణస్వరూప కథనం

కర్త: శ్రీమద్వీధానంద సరస్వతీ యతీంద్రులు. డిమ్మిపైజు, పేజీలు ౩౨, వెల ౧-౫-౦. వలయువారు: గురుకులాశ్రమము, చిలమూరు; అనంతవరం. అని వ్రాసిన బడయగలరు.

కృష్ణ వేణీ మాహాత్మ్యము

పద్యకావ్యము: కర్త: మద్దులపల్లి గురుబ్రహ్మ శర్మగారు, నర్సారావుపేట, డిమ్మిపైజు, పేజీలు ౧౧౧, వెల రు. ౦.౫-౦.

స్కాందపురాణాంతర్గతమైన సహ్యాద్రిఖండము నందలి కృష్ణానదీమాహాత్మ్యము దీనికిమూలము. ఇందు మాడాశ్వాసములు గలవు. ప్రాచీన పదతి ననుసరించి గ్రంథమును కవి ప్రారంభించినాడు. విశేషముగ నిందు ఆధునిక కవులను — మండభూష వెంకటాచార్యులు మొదలుకొని గుఱ్ఱము జామపకవిగారు తుదగా నరువది డెబ్బదిమంది కవులను సీసమాలికయందెట్లొయిది డ్విబంధించినాడు. పురాణమున కనువాదనుగుటచే నీగ్రంథము పురాణశైలి నుండుట వింతకాదు. మచ్చునకు

ఉ. ముక్తినిగోరు సత్యగుణ

ముఖ్యుల కీ చరిత్రంబుఁ దెల్పు వి

ధ్యుక్తముగాని నాస్తికము

తోదత్తులై చరియించు వారికిఁ

భక్తివిహీనులై తిరుగు

పందలక్షణ దెలుపంగరాదు బల్

రక్తి నెలంగునే మఱిని

రాజునకీయక వాజకిచ్చినన్.

* * * * *

క. గిరిదక్షిణభాగంబున

నరసింహుండు భవ్యరూపున గుహాసీమాం

తరమున వెలసెను లోకో

త్కర సేవన లెసంగ దివ్య తరమహిమతగన్.

చ. ఒనరగఁ గృష్ణవేణి మఱి

యోమధభాసిత బీజరాజిన్

కొని సరిదీశునింగవయ్య

కోరిక నేగుచుఁ గీలతైలమున్

గని చనుదేర మార్గమును

గానక యిచ్చుట నిల్చె నిల్వ

బీజనిచయ మంకురింప నిది

సార్థకమయ్యెను బీజవాడవాన్.

గ్రంథంప గుణదోషకవితా సారస్యగ్రహణమునకు వాతకుల కివి చాలును.

దుగ్ధావతి

చారిత్రక నాటకము. సరస్వతీగ్రంథమాల ౧౪ వ పుష్పము. కర్త: ఆంధ్ర శేషగిరికవి. డిమ్మిపైజు. పేజీలు ౯౬. వెల ౧ రు. మలయువారు సంపాదకుడు: సరస్వతీ గ్రంథమాల, కాకరపర్ర అని వ్రాసిన బడయగలరు.

పంచాంకపరిమితముగు నీనాటకమున దుగ్ధావతి యను నొకరాజపుత్రయువతిచరిత్ర మోదాంతముగ వర్ణియైనది. ఇందలి చరిత్రాంశము అక్కరుద్రక్రవర్తి కాలము నాటిది. చారిత్రకవిషయము లున్నపున్నట్లు లుండుట శ్రేయము కాని లేనిపోని కల్పనలతోనిండి ఇట్లు నాటకములయి చరిత్రాన్మూలనమునకు దోడుపడుట సమంజసముకావాలదు. ఇక నీ నాటకమునందలి రచనమును పాత్రపాటకాదులను గూర్చి చెప్పటావశ్యకముకాదు; కాని ఈక్రిందిప్రయోగములను బరికింప పాత్రకులకు వేడికోలు: 'తెల్విహీనవయి' 'కృపారాత్ముడు' 'సమార్చన' 'ప్రహలాద' 'మస్సకాసను' 'విమలయానంద బాష్పయతో' 'కారుణ్యనెలపులు మొదలునవి.

గీర్వాణవాక్యపంచచరితము

కర్త: పిన్నంరాజు వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు గూడూరు, నెల్లూరుజిల్లా. క్రొనుపైజు. పేజీలు ౧౩౯. వెల ౧-౪-౦

ఆసవారిప్రదీపిక

కర్త: డాక్టర్ కొత్తపల్లి బుచ్చయ్య శర్మగారు, పోలయూరు, ప. గోదావరి. డిమ్మిపైజు. పేజీలు ౫౫, వెల ౨ అ.

మార్గోపదేశిక

ఇదియొక తెలుగు లక్షాగ్రంథము. (తరగతి) గ్రంథ కర్త వజ్ఞుల చిన సీతారామస్వామిశాస్త్రిగారు, ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులు, సంస్కృతకళాశాల, విజయ నగరము.

ప్రకాశకులు: వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రిలు అండుసన్న, ఎస్.పి. నేడే చెన్నపురి, డిమ్మిపైజు. పుటలు ౧౧౦. వెల తెలియదు.

పంచాయతీకోర్టుసంగ్రహం

కర్త: ఆక్కిరాజు వాసుదేవరావుగారు, గుత్తి కొండ, పిడగురాళ్ల పోస్టు. డిమ్మిపైజు. పేజీలు ౮౭. వెల రు ౧.

TELUGU LITERATURE

ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రము

క్రొన్సుసైజు, ౧౩౨ పుటలు, వెల రు. ౧.

Heritage of India Series లో ప్రకటితమైనది.

తెలుగు వాఙ్మయచరిత్రమును ఈచిన్న పుస్తకము నకు కర్తలీదరు. చెన్నపురమున సుప్రసిద్ధ న్యాయవాదు లగు పండిపెద్ది చెంచయ్యగారి కారు; ప్రఖ్యాత విద్వత్కవి పోతులగు రాజా మంత్రప్రగ్గడ భుజంగరావు గారు రెండవవారు.

ఈ గ్రంథమును రచించుటలో “ఆంధ్రకవుల జాపితాను సమగ్రముగ నొసగి వారిగ్రంథములను గూర్చి సిసలైన సమాచారమును దెల్పుటయేకాక తన్మూలమున (కాలక్రమమున పెరిగిన) ఆంధ్రవాఙ్మయపు వారసత్వము (heritage) యొక్క వాస్తవమైన విలువను నిర్ణయించుటయే” తమ యుద్దేశ్యమైనట్లు గ్రంథకర్తలు ముఖ్య శ్రమను తెలియజేసి యున్నారు. ఈయుద్దేశ్య మెంత వఱకు నెరవేరినదో చూడవలసి యున్నది.

విమర్శకులందు పేరంచిన కట్టచుంచి రామలింగా రెడ్డిగారు దీని కొకయుపోద్ఘాతమును వ్రాసియున్నారు. అది విలువకలదేగాని యందు వదింపఁ బడినవిషయములు కొన్ని నిజమునఘనములగుటచే దాని విలువయందుక తగిపోయినది. ఈ క్రింది వాక్యముయొక్క నిజ మరయదము. “సంస్కృతము నందును, దేశభాషలయందును ఉండిన జై నబౌద్ధ వాఙ్మయములు బ్రాహ్మణమత పునర్విజృంభణము ల్ల చాక్ష్యము లేక నాశనము చేయబడుట మన వాఙ్మయచరిత్రలోని వివాదకరమగు విషయములలో గొప్పది.” ఇది నిరాధారమైన వ్రాత. జైనబౌద్ధవాఙ్మయ వినాశన హేతువు బ్రాహ్మణ మతపునర్విజృంభణము కాదు. బ్రాహ్మణమతమును నిర్మూలింప సమకట్టిన లింగాయత మతమే దీనికి ప్రబలకారణము. ఈమతగురువులలో ప్రముఖులొక్కరు తమ శిష్యులకు వైవేతిర మత గ్రంథములను ధగుల వేయుడని యుపదేశించి యున్నారు.

“ శివసిందా విషయంబగు

నవమానము పెప్పనట్టి యప్పుస్తకముతో

అవిచారంబున గాల్చగ

నపు జెప్పెడి వాని జంప నగు నీశానా”

లింగాయతులచే బౌద్ధులు, జైనులు పడిన పాట్లు వీరశైవవాఙ్మయము జదివిన వారికెల్లను గుర్తయ్యెను. అయినను రెడ్డిగారు దీనినిఋంగ కుండుట వింతయే! అట్లేఋంగకున్నను నిందను బ్రాహ్మణ మతముపై మోపుట వింత వింత!

ఇక గ్రంథమునుగూర్చి విచారించుము. ప్రవేశాధ్యాయమునందు ఆంధ్రోత్పత్తియు, ఆంధ్రదేశవిస్తారము, ఆంధ్రజన శాఖావిచారమును, ఆంధ్రభాషాప్రళంఘనము, ఆంధ్రలిపి పరిణామమును వర్ణింపబడియున్నవి. కడపట ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రమున కాధారములను గూర్చి కొంతవ్రాయబడినది. ఈయాధారములలో శాసనములుగూడ జేర్చబడినవి. ఈగ్రంథరచనమునందు, రచయితలు సౌకర్యార్థమై వాఙ్మయమును యుగములుగ విభజించి, యట్లు విభజింపబడిన యుగములను సూక్ష్మముగ వర్ణించియున్నారు. ఆంధ్రలిపి పరిణామమును గూర్చి మున్నట్టించుచు, క్రీస్తుపూర్వము నాలుగవశతాబ్దికి ఉత్తర దేశమున బ్రాహ్మీయు, దక్షిణపథమున ద్రావిడబ్రాహ్మీయు వాడుకయందుండెడిదని గ్రంథకర్తలు నుడివియున్నారు. ‘ద్రావిడబ్రాహ్మీ’ యను నది క్రొత్తమాట. దీనియర్థమును వివరించుచుండిన చదువరులకు ఉపయోక్తముగ నుండెడిది.

ద్వితీయాధ్యాయమున ఆంధ్ర వాఙ్మయమునకు ప్రాద్దులమిచ్చి నట్లువంటి చారిత్రక మతవిషయములు వర్ణింపబడియున్నవి. మొదట కృష్ణముగ వాంధ్రదేశ చరిత్రము, ఆంధ్రరాజుల కాలమునండి క్రీ. శ. ౧౯ వ శతాబ్ది వఱకును వ్రాయబడియున్నది. ఇందు ప్రమాదము లనేకములు గలవు. ఆంధ్రరాజులు బౌద్ధులట! వీరు బౌద్ధులు కారిని వారిశాసనము లుద్ఘోషించుచుండ గ్రంథకర్త లిట్లు వ్రాయుటకు గారణమేమో! పల్లవరాజులు బౌద్ధమతమును, బౌద్ధవాఙ్మయమును నిర్మూలము

చేసిరట, ఈ వ్రాతకాధారము లేవ్వియో! మఱియు పల్లవులు దమరాజధానియగు కంచినండి వెంగిమండలపు టుత్తరపు సరిహద్దువఱకు నిజనామ్రాజ్యమును వ్యాపింప జేసిరిని వ్రాసియున్నారు. ఇది చరిత్రకు విరుద్ధమయిన సంగతి. ఇంకను ప్రాచీన పల్లవులు జైనమతమున జనసామాన్యము జైనమత మవలంబించి యుండిరినియు జెప్పియున్నారు. పూర్వము దక్షిణదేశమున జైనమతము ప్రాముఖ్యము వహించియుండినది నిజమే. అయితే పల్లవ రాజులు జైనమతని చెప్పటకుగాని, ప్రజలు జైనమతమునే స్వీకరించిరిని గాని చెప్పటకాధారములు గానరావు. ఉన్నచో గ్రంథకర్తలు మాపిరేని వారికి చారిత్రక పరిశోధకులు కృతజ్ఞులు కాగలరు. ఇట్లే ప్రాచీన చాళుక్యులు జైనమతని నిర్ణయించియున్నారు. చాళుక్యులశాసనములు వారు పొందువులని వేనోళ్ల ఘోషించుచుండ వారుజైనమతని పలుకుట ఆశ్చర్యము.

గ్రంథకర్తలు మతచరిత్రమును మిక్కిలి సంగ్రహముగా వ్రాసిరి. ఈవిషయము నింతకంటె విపులముగ వ్రాసియుండిన మత్తప్రోద్బలమువలన వాఙ్మయాభివృద్ధియెట్లయినదియు చక్కగా తెలిసికొనుట కవకాశముండెడిది.

తృతీయాధ్యాయమున ఆంధ్రకవి జీవితమువర్ణింపబడినది. ఇందు విమర్శాస్క్రికంటె కవితృపుష్కరియొక్క ఒక గన్పించుచున్నది. గ్రంథమున నెల్లడలను నగుపడెడు లోపమొకటి యీయాధ్యాయమున మఱింత స్పష్టముగ దెలియవచ్చుచున్నది. కట్టుకధలనుండి చారిత్రకవిషయములను వేర్పఱచుశక్తిచాలక వానిని తార్కారుపఱచుట ఇందు తెల్లముగ గాన్పించుచున్నది.

పంచమాధ్యాయమున నాంధ్రకవితృపు టారంభ దశ వర్ణింపబడినది. నన్నయకు పూర్వము కవితృముండెనా లేదా యనుసంశయ మొదట పర్చింపబడెను. ఈసందర్భమున మార్గిదేశికవితృముల భేదము సూచింపబడెను. మార్గికవితృమును నన్నయ యుత్పత్తిజేసినను అభిప్రాయము గ్రంథకర్తలకున్నట్లు తోచుచున్నది. నన్నయకుపూర్వము వాఙ్మయమున్నను అది 'తెలుగు సంస్కృత'వాఙ్మయము కాదనియు, అట్టి 'తెలుగు సంస్కృత'

వాఙ్మయము నన్నయకాలమునుండియే ఆరంభమైనదనియు చెప్పియున్నారు. తెలుగు సంస్కృత వాఙ్మయస్వరూపమెట్టిది? అది ఛందస్సునుబట్టి నిర్ణయముగుచున్నదా? లేక భాషలోని సంస్కృత దేశీయపద సమ్మేళనమునుబట్టి నిర్ణయముగుచున్నదా? ఏపక్షము నవలంబించినను తెలుగు సంస్కృత వాఙ్మయము నన్నయనాటినుండి యారంభమయినదని రాయగ్రద్దినట్లు చెప్పటకు వీలులేదు. సంస్కృతదేశీయపద సమ్మేళనముచేసినచో శాసనవాదులలో ఇట్టి వాఙ్మయము క్రీ. శ. ౮వ శతాబ్దినుండియే ఆరంభమయినదని చెప్పవచ్చును.

ఈయాధ్యాయమున మిక్కిలియు గహనింపనిగిన విషయములు రెండుగలవు. (౧) నన్నయకుపూర్వము దున్న వాఙ్మయస్వరూపము యుద్ధవల్ల, మోపూరు శాసనములనల్ల దెలియుచున్నదని గ్రంథకర్తలు వ్రాసిరి. యుద్ధవల్లడు ఆంధ్రపండిత లోకమునకు జరపరిచితుడే, మోపూరెవ్వడో? శాసనదాతయగు మునుష్యుని పేరే? లేక శాసనమున్నుస్థలము పేరా? స్థలము పేరయిన మోపూరెచ్చిటిదో, శాసనదాత యెవ్వడో తెలివైన బాగుండెడిది. శాసనపరిశోధకపండితప్రపంచమునకు ఈ శాసనము క్రొత్తది. గ్రంథకర్త లెంత ప్రయాసపడి సంపాదించిరో! (౨) వేయినయొక్క చతుష్పదగీతములయొక్కయు, ద్విపదలయొక్కయు ఛందస్సునుజెంచి, నన్నయతరువోజు, అక్కఱి, సీసముల ఛందస్సును సృశించెను అని గ్రంథకర్తలు వ్రాసియున్నారు. ద్విపదగీతముల ఛందస్సుయొక్క పరిణామరూపమే తరువోజుదుల ఛందస్సుగ నుండవచ్చును. పరిణామకారమును నన్నయయో? క్రీ. శ. ౮, ౯ శతాబ్దములలోని శాసనములలో తరువోజులు సీసములు గాన్పించుచున్నవి. కావున నివి నన్నయ్యకు పూర్వమే యేర్పడి యుండినవి. ద్విపద, గీతల ఛందస్సు నన్నయ్యకు ముందే మారకమును బొంది తరువోజుదుల రూపమును ధరించినమాట నిశ్చయము. "Vemana's quartets and dvipada, from which Nanniah in all probability composed his Taruvoja, Akkaras, and Sisam, represent the higher reaches of Desi metrical art." అను వాక్యము

నల్ల నన్నయ్యకు పూర్వము గీతపద్యములు రచించిన వేమన యొక్క హం డేననియు, అతని గీతపద్యముల ఛందస్సును పెంచి నన్నయ్య తన తరువోజుదుల నిర్మించుకొనెననియు చెలియునున్నది గదా! ఎవ్వరీ వేమన? వేమన పద్యములు (గీతములు) రచించిన సుప్రసిద్ధ త్విజ్ఞాన జేత్తయగు వేమన యోగీంద్రుడొక్కడు గలడు. ఇతడు క్రీ. శ. ౧౪, ౧౫ శతాబ్దములనాటి వాడు. క్రీ. శ. ౧౦ వ శతాబ్దియందు జీవించియుండిన నన్నయ్య ఈ వేమన్న పద్యముల ఛందస్సును పెంచి, తరువోజుదుల నిర్మించుకొనుట యసంభవము. కావున మన గ్రంథకర్తలు జేర్కొనిన వేమన మరొకడుగ నుండవలయును. అతడు నన్నయ్యకు పూర్వపువాడై యుండవలయును. ఆంధ్రపండితుల కీతడు గ్రొత్తవాడు. నన్నయ్యకు పూర్వము పద్యములు లేవని వాదించువారు ఈ గ్రంథమును జూచిన సేయదురో?

ఆరవ యధ్యాయమున పరివర్తనయుగములోని వాఙ్మయము పరామర్శింప బడినది. ఇందు ఆంధ్రభారతరచననుగూర్చి కొంతముచ్చటించి యున్నారు. జైన భారతమునకును వ్యాసభారతమునకును గల భేదమును నూచించిరి. తదనంతరము క్రీ. శ. ౧౧ వ శతాబ్దిలోని నన్నయ్య సమకాలికులగు కవులను గొండటిం జేర్కొని పండ్రెండవ శతాబ్దికి దాటిరి. ఈ శతాబ్దిలోని కవులు మొదటి ప్రతాపరుద్రుడు, పాల్కురికి సోమనాథుడు, నన్నెచోడుడు, మొదలగువారు. నన్నెచోడుని కవిత్వముపై గమనింపదగ్గవిమర్శ కొంత కలదు. ఇతడు తమిళకన్నడపదములను ఆంధ్రకావ్యములలో బ్రయోగించిన కవులలో ప్రథము డనిరి. నన్నెచోడునికాలపు టాంధ్రభాషాస్వరూప మిట్టిదని స్పష్టముగ చెలిసినగాని పై జెప్పినట్లు సిద్ధాంతీకరించుటకు నీలుపడదు. శాసనములు అప్పటి భాషాస్వరూపమును గొంతవఱకును చెలియజేయుచున్నవి. ఆకాలపు భాషయందు, ఇప్పుడు మనము ద్రావిడ, కర్ణాటపదములు అని నిరసించునవి పెక్కులుగాన్పించుచున్నవి. కావున నన్నెచోడుడు ద్రావిడకర్ణాటపదములను దన గ్రంథమున జొప్పించెననుటకుం టె తనకాలమందు పండితులు వాఙ్మయమునందు బ్రయోగించు భాషయందు

గ్రంథమును విరచించెననుట సమంజసము. ఇంకను, చోడకవియొక్క కవిత్వము నిర్దుష్టము గాదనియు, సర్వాంగీకారమును బొందిన వ్యాకరణ నూత్రములకు విరుద్ధమైన సంఘటన జేసివాడనియు వాక్రుచ్చినారు. ఆంధ్రభాషను శాసించినన్నపార్థుడు ఆంధ్రశబ్దచింతామణిని వ్రాసెనందురు. ఇతనికి వాగనుశాసనాడను విరుదుగలను. ఆంధ్రశబ్దచింతామణిని ఇతఁడు వ్రాసెననుట సందేహస్పదమైన విషయము. నన్నెచోడునికాలపు భాషాపరిస్థితులను, పదిహేనుపదహారు శతాబ్దములనాటి భాషాపరిస్థితులనుబట్టి వ్రాసిన వ్యాకరణ నూత్రములనుబట్టి విమర్శించుట సద్విమర్శనపద్ధతిగాదు. నన్నయ్య మొదలగువారి గ్రంథము లీవ్యాకరణ నూత్రముల ననుసరించి వ్రాయబడినవి. నన్నయ్య నన్నెచోడునికి ముందున్న వాడు. అతని భారతమున నరచకన్నడములుగాని వ్యాకరణ విరుద్ధములగు నపప్రయోగములు గాన్పింపవు. నన్నయ్య యెఱుంగని భాషయందు నన్నెచోడునికాలపు పండితులు గ్రంథము వ్రాయుటయొట్టు? అనునాక్షేపమురావచ్చును. ఇందుకు సమాధానము: నన్నయ్య తనకాలమున శిష్టాచారులలో వాడుక యందున్న భాషయందే భారతమును వ్రాసియుండును. వ్యాకరణదాసులగు పరిష్కర్తలు తరతరములనుండి యాభాషను సంస్కరించి ఇప్పటి భారతభాష నేర్పబడిరి. నన్నెచోడుని గ్రంథమున కా దురదృష్టము పట్టలేదు. కావుననే యాతనికివనము ఇతరుల కవనముకంటె భిన్నముగ గాన్పించుచున్నది.

తరువాత పదమూడవ శతాబ్దిలోని రామాయణభాషాంతరీకరమును కొంత గ్రంథమును వ్రాసినారు. ఈసందర్భమున రంగనాథు, హుళక్కి భాస్కరాదులు పేర్కొనబడిరి. పదునాల్గవ శతాబ్దము నందు అయిదుగురు గొప్ప కవులందీరని చెప్పి, వారు వేమలవాడ భీమన, నాచన సోమనాథుడు, అమరేశ్వరుడు, శ్రీనాథుడు నని పేర్కొనిరి. పదునేవవ శతాబ్దిలోని కవులలో బమ్మెర పోతన్నను, పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రుని గొనియాడిరి. పిమ్మట ప్రబంధయుగ మారంభమైనది. ఆద్యమున కృష్ణరాయని కవిత్వము విమర్శింప బడినది. తదనంతరము అల్లసాని పెద్దన, నందితిమ్మన, ధూర్జటి, సంకుసాల నరసయ్య,

సింగళిమారన, రామరాజ భూషణుడు, తేనాలి రామకృష్ణుడు మున్నగువారి కవిత్వము వర్ణింపబడినది. ఇచ్చట పాఠకులుగ చునింపదగిన విషయము లొకటి రెండు కలవు. కుమ్మరి మొల్ల, కుమారి భూర్జుతి ఒక్కచో బేర్కొనబడిరి. కుమ్మరి మొల్లవలె పినభూర్జుతియు స్త్రీయని గ్రంథకర్తల యభిప్రాయమేమి! లేకున్న 'కుమార' అనుపులింగమును 'కుమారి' యను స్త్రీలింగమునుగా మార్చియుండరు. మఱియు తేనాలి రామకృష్ణుడు శైవ వైష్ణవమత ప్రవక్తలగు నప్పయ్యదీక్షిత తాతాచార్యుల సమకాలికుడనియును, వీరందఱును వెంకటపతి రాయల ఆస్థానమున నుండి రనియు వ్రాయబడి యున్నది. ఇది సుప్రసిద్ధ విమర్శక విద్వాంసులగు ప్రాచ్యశ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారును, వేటూరు ప్రభాకరశాస్త్రిగారును వ్రాసిన వ్రాతలకు విరుద్ధముగ గన్పించు చున్నది. మన గ్రంథకర్తలు పాండురంగమాహాత్మ్య మొక్కటి తక్కు రామకృష్ణుని గ్రంథములను గుర్తెరిగినట్లు కన్పించదు. ఎనిమిదవ ప్రకరణమున క్షీణయగపు కవులు బ్రశంసింపబడిరి. ఇందు విజయనగరరాజ్యవివాళనమును, నైయాకరణులయు ఆలంకారికులయు నిరంకుశత్వమును, ఆంధ్రప్రబంధములలోని లోపములును వర్ణింపఁ బడినవి. ఈయధ్యాయమునందే శ్లేషబంధకవిత్వములు విమర్శింపబడినవి.

పదిపాడు, పద్దెనిమిది, పందొమ్మిది శతాబ్దముల ఉత్తరాంధ్రవాఙ్మయము మిక్కిలి సంగ్రహముగ వ్రాయబడినది. పిమ్మట ద్రావిడకర్ణాటాంధ్రకవుల చరిత్ర కొంతవఱకు వ్రాయబడినది. తంజావూరి రఘునాథరాజు వ్రాసిన గ్రంథములలో వాల్మీకిచరిత్రము మాత్రము బేర్కొనబడినది. గ్రంథకర్త శ్రీగ్రంథమును చూచియైన నుందురేని అది ఐదవశాత్రముని వ్రాయుటయసంభవము. సరస్వతిపత్రిక (కాకినాడ) యందు బ్రకటింపబడిన పై రఘునాథరాయల వాల్మీకిచరిత్రము పద్యకావ్యము. ఇట్లే చదువక వీరనేక గ్రంథములను విమర్శించినట్లు తోచుచున్నది. తరువాత సారంగధరవిజయవిలాస గంధకర్తయగు చేమకూర వెంకటకవియు, రాధికాస్వాంత్యమునువ్రాసినముద్దుపళనియును బేర్కొనబడిరి. చుధర,

పుడుకోట, మైసూరు సంస్థానములయందు దళివృద్ధిపందిన తెలుగువాఙ్మయ మటుపిమ్మట వర్ణింపబడినది. కడపట నాంధ్రవచనకావ్యము ద్రావిడదేశమున నుత్పత్తియైనదనియు, దక్షిణదేశపు కవులు యక్షగానములను వ్రాసిరినియు జెప్పబడినది. ఇది విచారణీయము. దక్షిణదేశమందలి కవులకును ఉత్తరాధికవులకును గతి భేద మిండుక నూచింపబడెను. దక్షిణదేశకవుల గ్రంథములు నీలిబాహ్యము లనియు, ఏతత్కారణమున వీరికవనము పాశ్చాత్యులగు షా, ఇబ్నెక్ మున్నగువారి కవనమును బోలియున్నదనియు వచింపబడినది.

తొమ్మిదవ అధ్యాయమున ద్విపదకావ్యములు, శతకములు, పాటలు, వీలులును, పది పదకొండధ్యాయములందు తురకకీరస్తానికవుల గ్రంథములును విమర్శింపబడినవి.

పండ్రెండవ అధ్యాయముతో నవయుగ మారంభమైనది. మొట్టమొదట గ్రామ్యగ్రాంధిక వివాదవర్ణనతో వినాయకపూజ నడచినది. తరువాత వాఙ్మయపరిశోధనమును గురించియు ప్రాచీనతాళపత్రగ్రంథసంపాదన గురించియు కొంతగ్రంథము గడచినది. తర్వాతవాఙ్మయ విమర్శనమును గురించి చెప్పుచు, రామలింగారెడ్డి, సుబ్బరావు, వేంకటరాయశాస్త్రి, ప్రభాకరశాస్త్రి, కాశీభట్ల సోదరు(?) లు బేర్కొనబడిరి. మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు తాళపత్ర గ్రంథసంపాదనమునందును, విమర్శనశక్తి యందును, పాండిత్యమునందును వైవారికి దీసిపోయిన వారుగారు. గ్రంథకర్త లట్టివారిని స్మరింపకుండుట చిత్రము.

ఈనవయుగమునందలి వాఙ్మయము మూడుతరగ తులుగ విభజింపఁబడినది. ౧. జ్ఞానవాఙ్మయము. ౨. వికృత వాఙ్మయము. ౩. రిజూవిసేవక్ (పునర్జీవన) వాఙ్మయము.

౧. ఈతరగతియందు తర్జుమాగ్రంథములు, విజ్ఞానచంద్రిక, విజ్ఞానసరస్వతి, సూర్యారాయనిఘంటువు, ఆంధ్రులచరిత్ర బేర్కొనబడినవి. ౨వ తరగతియందు నాటకములు, నవలలు, చిన్నకథలు, పిల్లకావ్యములు

చేర్చబడినవి. నాటకములనుగూర్చి వ్రాయుసందర్భమున పగటివేషాలు, వీధిభాగవతాలు వర్ణింపబడినవి. ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము దడవబడినది. క్రీడాభిరామము, పల్నాటివీరచరిత్ర మున్నగువానికి నాటకములకు గల సంబంధము దెల్పబడినది. ఆంధ్రనాటకములు మూడు విధములు. ౧. సంస్కృత ఆంగ్లనాటకముల కనువాదములు. ౨. సాంఘికపరిస్థితులను దూరనవి. ౩. చారిత్రాత్మకములు. ఈసందర్భమున వెంకటరాయశాస్త్రిలు, బల్లారి కృష్ణమాచార్యులు, వీరేశలింగం, అప్పారావు, సుబ్బారావు, కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి మున్నగువారు శేర్మొనబడిరి.

నవలలనుగూర్చి వ్రాయునో వీరేశలింగం, లక్ష్మీనరసింహం పంతుళ్లు బ్రశంసింపబడిరి. నవకావ్యములలో శేర్మొనదగిన గ్రంథము వెంకటాటలు అని గ్రంథకర్తల యభిప్రాయమైనట్లు తోచుచున్నది.

ఇంతవఱకు గ్రంథ విషయమును సంగ్రహపఱచి వర్ణించితిమి. ఇక గ్రంథముయొక్క విలువను గురించి కొన్నిమాటలువ్రాసి చాళింప దలచుచున్నాము.

ఆంగ్లమున వ్రాయబడిన ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రలలో నిది మొదటిది. కావున ఆంధ్రులు గానివారికి ఆంధ్రవాఙ్మయ మిట్టిదని యెఱుంగుట కిది ముఖ్యసాధనముగా గలదు. దీనిని చదివినవారికి ఆంధ్రవాఙ్మయ మంత ముఖ్యమైనది కాదనియు, ఆంధ్రకవులు స్వతంత్ర గ్రంథములు వ్రాయజాలని వారనియు దోచును. ఇది వాస్తవస్థితిగాను; కావున నీగ్రంథకర్తలు ఆంగ్లమున నిట్టిగ్రంథమును వ్రాయుటచే ఆంధ్రేతరులకు ఆంధ్రవాఙ్మయమును గూర్చి తప్పు టభిప్రాయమును గల్గించుచున్నారు. అందువల్ల వీరు ఆంధ్రులకు ఆంధ్రభాషకు ఉపకారముజేసిన వారుగ పరిగణింప బడరు. ఇంతియకాక చాలినంత పరిశోధనమును వీరు చేసినట్లు కానరాదు. నూతనపరిశోధనలవల్ల బయల్పడిన విషయము లనేకములన వీరెరిగినట్లు కానరాదు. శాసనవాఙ్మయమును, పత్రికలలో జరుగు వాఙ్మయ సంబంధమును చర్చలును వీరుచూచుచున్నట్లు తోచదు.

[వేం. ర.]

ఆంధ్రపండితరాయశతకము

సకలానంద గ్రంథమాలిక, ౯వ పుష్పము. కర్త: కీ. శే. సత్యవోలు సోమసుందర కవిగారు. రాయల్ పైజా. పేజీలు ౩౨. వెల రు. ౧-౮-౦. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక నుండి పునర్ముద్రితము.

పదునేడవ శతాబ్దముననుండిన పాజహాను చక్రవర్తి యాస్థానమున నుండిన పండితరాయ బిరుదాంచిత డగు జగన్నాథకవి భిన్నభిన్న విషయములను వర్ణించుచు, విమర్శించుచు అప్పుడప్పుడు రచించిన ఆపాతమధురము లగు శ్లోకములు పెక్కులు గలవు. వానిలో నూటముప్పదిటిని శ్రీ సత్యవోలు సోమసుందర కవిగారు ఇట్లు తెలిగించిరి. ఇందు మూలశ్లోకములను గలవు. ఆంధ్రానువాదసరణిని, రచనాసాందర్యమును గుర్తెఱుగుటకు మచ్చు:

శ్లో. యేఽహి ఆముఖశోధమాత్
ప్రతిదినం త్వమాత్రేష్టదా
నే బ్రామ్యంతి ఫలాద్యహిః
కథ మహా దృష్ట్యా న సంభాషనే,
యే కీటా స్తవ దృక్పథం నచగతా
నే త్వత్ఫలాభ్యంతరే
ధిక్త్వాంత మాత పరాపరావరపర
జ్ఞానానభిజ్ఞో భవాన్.

౯౩

చ. కొలుచుచు నెల్లప్రాద్దళులు
కుట్టలముతో గలనాట నుండియున్
ఫలముల నిప్తు పైఁదిరుగఁ
బల్కవు చూచియున్ జూతవృక్షమా!
తొలిచి భవత్ఫలాంకరముఁ
దూతెనుఁబురులు దృక్పథంబులై
వెలయవె హా! పరాపర
వివేకవిహీనుని నిష్టహింప నే.

బంగారము

శ్లో. హేమ్మః ఖేదో న దాహేన చేదేన కషణేన నా,
తదేవహిపరం దుఃఖం యద్దుంజా సమతోలనమ్. ౧౧౮౪
గీ. తొలుత గుంజాసమేత మై తూచునెడలఁ
గ్రిందికిని మ్రొగ్గి మఱి గుంధుఁడెంధుఁగాని
కాల్చి సాగించి తునియలుగా నొనర్చి
కర్షణ మొనర్చినను నేగి గనదుపసిడి.

చెట్లు

శ్లో. భుక్తం స్వాగృహం కృతం చ శయనం
కాఖ్యాగజైః పల్లవైః.

త్వచ్చాయాపరిశీతలం సుసలీలం
సీతం వ్యపేతశ్రమైః;

విశ్రాంతా స్సచిరం పరం సుమనసః
క్రీడితః కిమత్రోచ్యతే

త్వం సన్మార్గతరు త్వయం చ పథికా
యామః పునర్దగ్ధనమ్.

గంగా

ఉ. తియ్యనిపండ్లు మెక్కి-తి మ
తి ప్రదుదంబున నీ ప్రవాళముల్
శయ్యకఁ గూర్చి పండితిమి
చల్లనినీడల విశ్రమించి నీ
రొయ్యకఁ ద్రావి నీసుమన
మున్న తిసాని ముదంబుగంటి మో
యయ్య! సువృక్షమా! చనుమ
మా! కననబ్బుత నిన్నుఁ గ్రమ్మజిన్.

శ్రీయుత కే. యల్. శర్మగారి
ఉత్తమారోగ్య గ్రంథమాల

నాలుగు శ్రేష్ఠములగు గ్రంథములు :

పురుషేరిలో ప్రకృతి చికిత్సా గ్రంథ ప్రకటనాలయ (నేచరు మ్యూరు పబ్లిషింగు హౌసు పాండిచెరీ) మునకు యజమానులును, ప్రకృతి చికిత్సా పద్ధతి యందు ప్రామాణికులలో నొకరు నగు శ్రీయుత శర్మగారు ఉత్తమారోగ్య గ్రంథమాల (చెటరు హెల్త్ సీరీసు) అను శీర్షిక క్రింద ప్రకటించిన నాలుగు గ్రంథములను కృతజ్ఞతతో నందు కొంటిమి.

౧. వెన్నెముక స్నానము (స్పైనలుబాతు) ౨. ప్రాణాయామము, ౩. మానసిక చికిత్స (మెంటలుహీలింగ్) ౪. టీకాలు మశూచకము. ఈ నాలుగు గ్రంథములను ఆంగ్ల భాషలో వ్రాయ బడినవి. ఈ నాలుగు గ్రంథములకును ఒక్కొక్క గ్రంథమునకు వెల రెండణాలుమాత్రమే. వీనియందలి వివరములను గూర్చి మా అభిప్రాయము ముందు తెలుప బడును.

శ్రీ శుద్ధానంద భారతీస్వాముల వారు (బెజవాడ లో ప్రకృతి చికిత్సా సంఘావృత్తులు) ప్రకటించిన స్వరాజ్యమును కరపత్రమును నందుకొంటిమి.

Satyagraha in Champaran

చాంపరాను సత్యాగ్రహము

గ్రంథకర్త: శ్రీయుత బాబు రాజేంద్రప్రసాదు గారు. డిమ్మిపైజా ఫుటలు ౨౦౦. మేలికాగితము. వెల రు. ౨-౮-౦

నవీనచిత్రకథలు

కౌసునైజా. ఫుటలు ౬౯. వెల రు. ౦-౬-౦.
ప్రకాశకులు కే. మనిస్వామినాయుడు. అండుకంపెని,
౨౮౬, చై నాబజారు రోడ్డు, చెన్నపురి.

నీమంతిని

అయిదంకముల నాటకము. డిమ్మిపైజా. ౮౬
ఫుటలు. వెల రు. ౦-౧౨-౦.

గ్రంథకర్త: గూమారి వెంకటశివవిగారు.
ప్రకాశకులు. ఆదిత్యవపత్రికా కార్యాలయము, చిలు
పూరు, అనంతవరంపేట్టు, గుంటూరుజిల్లా.

శుక్లనామ సిద్ధాంత పంచాంగము

శ్రీ. త్రిమాటం శివరామశాస్త్రిగారు గుణించినది.
ప్రకాశకులు: అటూరు త్రిమాటం జయరామ
శాస్త్రిగారు, ధర్మచరము.

ప్రకృతము వెలవడుచున్న పంచాంగములలో
మంచివందగిన వానియందొది చేరును. జ్యోతిషమున నిత్య
కృత్యములయందు పరిగణించవలసిన విషయము లింగు జన
సామాన్యమునకు సుబోధముగ నుండునట్లు వివరింపబడినవి.

అష్టావక్రగీత (సాంధ్రతాత్పర్యము.)

కౌసునైజా, ౧౭౮ ఫుటలు. వెల రు. ౧-౮-౦.

గ్రంథకర్త: వేరి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు.

విలాసము: ప్రాప్రయిటరు, సుజనరంజనిప్రెస్సు
మెయిన్ రోడ్డు, కాకినాడ, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

నివాళి. ౧ వ పూజాపుష్పము

గ్రంథకర్తలు: వేంకటకాళిదాస కవులు, విజయ నగరము.

క్రొనునైజ. పుటలు 33, అచ్చు, కాగితము, శైలము అందముగా ఉన్నది. వెల రు. ౧-౧-౦.

వర్ణన రత్నాకరము (౧, ౨ భాగములు)

సంపాదకుడు: దాసరి లక్ష్మణస్వామిగారు, పితా పురము.

డిమిన్యైజ. ౬-౮ పుటలు. అందమైన శైలము, వెల రు. 3-౮-౦.

మిత్రభేదము (వచనము)

క్రొనునైజ. పుటలు ౬౮. వెల తెలియదు.

అనువాదకుడు: బాలుసు వేంకటరమణయ్యగారు విజయనగరము

ప్రకాశకులు: కే. శ్రీనివాసరావుగారు, శ్రీ వేద వ్యాసప్రభు, విజయనగరము.

హిందూబాంధవి (పక్షపత్రిక.)

రెండవసంపుటము, ౧, ౨, 3, సంచికలు వెలువడినవి. సంచిక నెం. పూర్వే-పు. పుటలు ౧౨. చందా ఒకసంవత్సరమునకు రు. ౨-౧-౦.

సంపాదకుడు; శ్రీనితుర్వేడుల వెంకటరాఘయ్యగారు. పల్లిపోడు, (నెల్లూరుకిల్లా).

ఈపత్రిక వెనుక ఎప్పడో పుట్టి నడుచు నాగి పోయి మఱి నీపత్రికము జనవరినెల ౧౫ వ తేదీ

నుండి ప్రారంభమయినది. సంపాదకులు స్వవిషయమున నుడివినట్లు 'పూర్వాచారపరల సమీక్ష, సహకారత, దేశాభ్యుదయమున కనావశ్యమని తలంచునంత సనాతన సంఘ సంస్కారపక్షముల విభేదతాపరిఖ విస్తరించుచున్నది. ఇందు సనాతనపక్షము వారిదోషము గూడ గలదు ఈ యగ్ర పూర్వపుటయే హిందూబాంధవి జన సవరంపరల పరమోద్దేశ్యమై యున్నది.

భారతీయు లాదికాలమునుండియు సనాతన ధర్మ ప్రతిపాదకమని విశ్వసించి గౌరవించుచున్న మహాభారతమునెడ నిరసనభావ ముడుచుచున్నట్లు విమర్శించుచు నిరీవల శ్రీ పెండ్యాల వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు మహాభారత విమర్శన మనుషేర నొక గ్రంథమును ప్రచురించిరి. దానిని ఖండించుచు 'పెండ్యాలపండిత డిండిసి' మనుషేర వెలువడుచున్న యొకవిమర్శన మీ సంచికల యందు గల వ్యాసములలో ముఖ్యమయినది. ఇదికను రజ స్వలావివాహము, అప్పొక్కతానివారము మొదలయిన విషయములను ఖండించుచు వ్రాసిన వ్యాసములను గలవు. రాజకీయవిషయముల నీపత్రిక స్వరాజ్యపక్షము కబంధించినది.

ఈపత్రిక తనయుద్దేశము ననుసరించి, దేశకాల పరిస్థితులను పురస్కరించుకొని, తీవ్ర విమర్శనమునకు బూనుకొనక, సనాతన సంఘసంస్కరణపక్షమును రెంటికిని సాయరస్యము గుడురునట్లు ప్రయత్నించుట లేస్స. సనాతనాచారపరాయణులగు నాచార్యమహాశయులీప త్రికాపోషణమున సంపాదకులకు సాయపడవలయును.

త్రైకృష్ణనివేణుగానము

పురాణం సూర్యనారాయణతీర్థులుగారు

ధైర్య మహాసర్పదర్పవిధ్వంసముఁ జేయఁజాలిన వైనతేయుఁ డనఁగ

లజ్జాభిధానదుర్లక్ష్యులొగ మణంపఁ బేరుసెందిన వేల్పువె జ్జనంగ

ఏకపత్ని గర్వభీకరాంధోరాశిఁ జలుకింపఁగా నగస్త్యుం డనంగ

మానినీజనమానమత్తేభకుంధంబు విదళింప సింగంపుఁగొదమ యనఁగ

జగతిఁ బేదొందినట్టియాశబ్ద మిట్లు - కుండలిశయాను పిల్లనగ్రోవినుండి

బయలుదేరి కళిందుకన్న యతటంబు - నందుఁ బరువెత్తుచున్నదో సుందరాంగి.

శ్రీ స్వయంపాకుల జానకీరామమూర్తి గారు
బి. ఏ., బి. యల్

లగు పేక్ స్పీయరు నాటకముల యందలి పాత్రములను
ప్రదర్శించుట యకరము కాకున్నను వైయరువురను ఇట్లు
వానిని ప్రదర్శింపబూనుట మెచ్చదగినది; కాని ఇందు

మీరు స్థలపురమున న్యాయవాదిగ నున్నారు.
నటనకౌశలము, నాట్యకళాభిమానము గలవారు ముప్ర
సిద్ధాంగ్లకవియగు పేక్ స్పీయరు రచించిన 'రోమియో
అండు జూలియట్' అనువిషయవంత నాటకమునకు నాయ
కుడగు 'రోమియో' పాత్రమును ధరించిరి.

టి. సుదర్శనరావుగారు

మీరును నెల్లూరువారే. పై నాటకమున నాయక
యగు జూలియట్ను పాత్రమును ధరించిరి. భాషగంభీరము

Juliet:

Yond Light is not day-light, I knew, I.
It is some meteor that the sun exhales
To be to thee this night a torch-bearer
And light thee on thy way to Mantua.

Act 3, Scene 5.

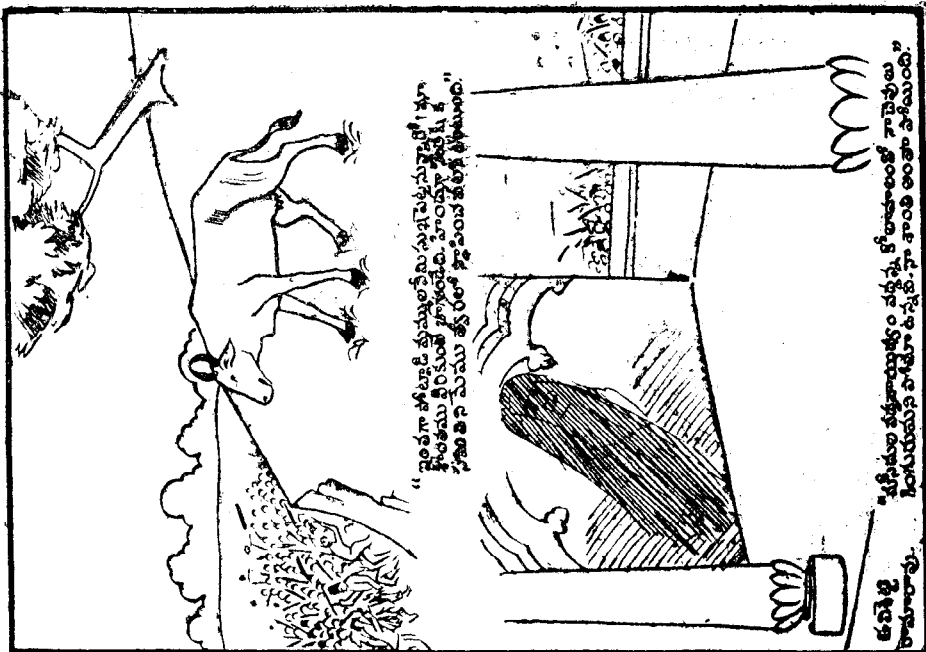
* నెల్లూరు 'లిటరరీ క్లబ్' వారు ఈ నాటకమును ప్రదర్శించిరట.

ప్రకటింపబడిన పాత్రప్రతికృతులు పాత్రములయందు చున్నవి. ఈ కొరంతతీరు ప్రాయత్నమును పిరు కావింప
సమచిత్రభావ స్ఫూర్తి కొరవడియుండుటను సూచించు దగుదురు.

Romeo:

If I profane with my unwortheist hand
This holy shrine, the gentle fine is this.
My lips, two blushing pilgrims nearly stand
To smooth that rough touch with a tender kiss,
Act 1, Scene 5.

"ఇంతగా బీభత్సవి భుజులపైనున్న పరిమళాన్ని కోరికగా
శరీరమునకును తీసుకొంటున్నాను. పొందడానికి ఇది
సహజమైన మిము త్వరలో స్వీకరించవలసివచ్చినట్లుంది."

"మీ పులుల వర్ణాన్ని గురించి వర్ణన కోరినాను. కానీ పులులు
నిండురుమీకు వాటిని ఉన్నవి. నా కొరత వంతా పోయింది."

ఉదాహరణ
కామరూపు.

హిందూమతానుష్ఠానము కలహములు-ఇతరుల అభిప్రాయములు

సా భి ప్రాయ వి శే ష ము లు

గత మాసమునందు దేశమునం దంతటను సైమను నిర్గమన ఘోష ప్రతిధ్వనిల్లినది. నల్లజండాలు, నిర్గమన ఘోషము సత్యాగ్రహ విజయమును సువ్యక్తము చేసినవి. కత్తులు కర్రలు తుపాకులు ఫిరంగులు నిరర్థకములై ధర్మ పరమైన సత్యాగ్రహబలమును విశదము చేసినవి. దైవానుర సంపదల సంరంభమునందు దైవసంపదల ప్రాబల్యమును, నల్లజండాలు, బహిష్కరణోత్సవములు విదితము చేసినవి. ఫిబ్రవరి ౧౮-వ తేదీయందు సైమనువర్గమునకు చెన్నపురి యొసంగిన స్వాగతమును ప్రభుత్వ మవలంబించిన నిర్బంధరహస్యతంత్రములును, సత్యాగ్రహవిజయమును విస్పష్టము చేయుచున్నవి. ప్రభుత్వాధికారులు బహిష్కరణోత్సవమును హఠాత్తాళమును సకలవిధముల ప్రతిషేధించిరి. చెన్నపురి రక్షకభటులతోడను, సైనికులతోడను నిడిపోయినది. రక్షకభటు లాయుధపాణులై నగరసంచారమును జేయుచు ప్రజాహృదయములందు భయభ్రాంతులను గలుగజేసిరి. బహిష్కార ప్రచారమునకును, హఠాత్తాళ ప్రచారమునకును ప్రబలమైన యాటంకములనుగలుగజేసిరి. రక్షకభటులు బహిష్కరణ ప్రకటనలను చించివేసిరి. కరవ్రతముల నిచ్చినవారలను నిర్బంధించిరి. బహిష్కరణోద్యమమునందు పాల్గొనుటకు చెన్నపురికి వచ్చిన నాయకుల నక్రమముగ నిర్బంధించిరి. దేశభక్త వెంకటప్పయ్య పంతులుగారు, స్వామి నాయుడుగారు, కళా వెంకటరావుగారు, గుళ్లపల్లి పున్నయ్యశాస్త్రిగారు మొదలగువారిని నిర్బంధించిరి.

బులుసు సాంబమూర్తిగారిని చాల కాలము క్రితమే బెజవాడయందు నిర్బంధించిరి. సాంబమూర్తిగారును, వెంకటప్పయ్యపంతులుగారును సుప్రసిద్ధ దేశభక్తులు, ప్రజానాయకులు. వారిని దొంగలకు, దోపిడిగాండ్రకును చేర్చడిన 151, 108 శాసనముల క్రింద నిర్బంధించుట కేవలమన్యాయమనియు, న్యాయవిరుద్ధ మనియు ధీమంతు లంగీకరింపగలరు.

చెన్నపురియందు నిర్బంధించిన వారలను వెంటనే విడుదల చేయుటయును, నిరంకుశాధికారులు తగిన సముజాయిషిని చెప్పజాలకపోవుటయును ప్రభుత్వమువారి యన్యాయాచరణమును చెప్పకయే చెప్పచున్నది. వెంకటప్పయ్య పంతులుగారు బహిష్కరణోత్సవమునందు పాల్గొనుటకై వచ్చియున్నటులు నిర్భయముగ దెలిపియుండిరి. శాంతినిగాపాడుటకై వచ్చినాననియును శాంతికి భంగమును గలుగజేయుటకై వచ్చియుండులేదనియును వారు చెప్పియుండిరి. సంగతి సందర్భములను విచారించకుండ నిర్బంధించుటయును, వెంటనే విడిచిపెట్టుటయును నిరంకుశాధికారుల నిర్లక్ష్యస్వభావమును విశదము చేయుచున్నవి.

ప్రపంచమునం దే యితర దేశములందును నిట్టి దౌర్జన్యకార్యములు సాధ్యములు గావు. సాంబమూర్తిగారి నిర్బంధమునకు తలతోక గనుపడదు. ఆరంభమునందు నేరారోపణ లేదు. విచారణయందు నేరారోపణమున కవసరమైన యాధారములు గనుపడవు. అయి